

NOVE TAKTIKE NA PODRUČJU LJUDSKIH PRAVA

PRIRUČNIK ZA PRAKTIČARE

Priručnik je nastao u sklopu projekta «**Nove taktike na području ljudskih prava**» *Centra za žrtve mučenja* (Center for Victims of Torture, SAD).

Hrvatsko online izdanje Priručnika objavila je *Grupa za ženska ljudska prava B.a.B.e.* u sklopu projekta «[Ekviva](#) – **Nove taktike za OCD-e u regiji**», uz financijsku potporu Centra za žrtve mučenja kroz *NED* sponzorirano partnerstvo.

Sadržaj

UVOD.....	3
ZAHVALE.....	5
POTREBA ZA NOVIM TAKTIKAMA	7
TAKTIKE PREVENCIJE.....	17
TJELESNA ZAŠTITA	19
PRUŽANJE VAŽNIH INFORMACIJA	25
KAKO ONEMOGUĆITI KRŠENJA LJUDSKIH PRAVA	36
TAKTIKE INTERVENCIJE	43
TAKTIKE OTPORA	45
TAKTIKE HITNE AKCIJE I TJELESNE INTERVENCIJE	58
TAKTIKE UVJERAVANJA	65
TAKTIKE POTICAJA	74
TAKTIKE OPORAVKA I OBNOVE.....	80
SJEĆANJA NA OKRUTNOSTI	82
OSNAŽIVANJE POJEDINACA I ZAJEDNICA.....	93
NADOKNADA ŠTETE	104
IZGRADNJA KULTURA I INSTITUCIJA ZA LJUDSKA PRAVA	115
RAZVIJANJE NOVIH SKUPINA POTPORE	117
SURADNJA.....	127
JAČANJE KAPACITETA	137
PODIZANJE SVIJESTI	151
ALATI I RESURSI	161
DODATNA LITERATURA.....	172

UVOD

Sudac Richard J. Goldstone

U posljednja dva desetljeća svjedočili smo početku novog razdoblja borbe za ljudska prava u kojem se povećala važnost međunarodnog prava i mišljenja međunarodne javnosti. Novi mehanizmi na području međunarodnog prava promijenili su način na koji razmišljamo o pravdi i način na koji je provodimo. Istodobno, kreativno razmišljanje i inovacijski duh pojedinaca i organizacija utjecali su na naše ideje o tome što možemo ostvariti na području ljudskih prava.

Diljem svijeta i na svim razinama, u selima, nacionalnim vladama i na najvišim razinama međunarodne pravde, pojedinci osmišljavaju i koriste inovativne taktike da bi povećali učinkovitost svojeg rada. Projekt **«Nove taktike na području ljudskih prava»** opisuje te taktičke inovacije i predstavlja ih ostalim pojedincima koji se bave zagovaranjem ljudskih prava. Pridružite mi se u odavanju priznanja tom radu i iskoristite dragocjeni materijal koji se nalazi pred vama.

U svojem području djelovanja uočio sam nove mogućnosti ostvarivanja pravde za žrtve najokrutnijih kršenja ljudskih prava. Osnivanje *Međunarodnih kaznenih sudova za bivšu Jugoslaviju i Ruandu*, koji su prvi sudovi za ratne zločine iza kojih čvrsto stoji međunarodno javno mnijenje, otvorilo je nove mogućnosti za pravdu. Međunarodni timovi koji djeluju pri sudovima, pojedinci iz nekoliko desetaka različitih zemalja, po prvi su put stvarali nove zakone, uspostavljali presedane i podizali optužnice koje su se razlikovale od optužnica u bilo kojoj drugoj zemlji. Tako je razvijena nova taktika koja je otvorila vrata sljedećoj i još moćnijoj taktici, *Međunarodnom kaznenom sudu*, koji danas služi kao sredstvo ostvarivanja pravde bez obzira na to gdje su se zločini protiv čovječnosti dogodili ili tko ih je počinio.

Unutar konteksta *Međunarodnog kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju* koristili smo drugu novu taktiku: uspjeli smo se izboriti da silovanje postane ratni zločin koji se procesuirati zasebno, umjesto kao sekundarno kazneno djelo i dopuna ostalim kaznenim djelima. Kad je sud optužio osam časnika vojske bosanskih Srba za sustavno silovanje Muslimanki, to je bila velika prekretnica u načinu na koji je svjetska javnost razmišljala o rodno određenim zločinima i ljudskim pravima. Do danas je ta taktika omogućila ostvarivanje pravde u velikom broju slučajeva.

Prije deset godina pravni stručnjaci nasmijali bi se na mogućnost podizanja optužnice i izručenja moćnog bivšeg diktatora kao što je Augusto Pinochet. Činilo se da nam ta taktika ne stoji na raspolaganju. Zločinci tih razmjera, bez obzira na okrutnost svojih djela, hodali su svijetom nekažnjeno. Uhićenje i izručenje Pinocheta promijenilo je način na koji razmišljamo o doseg međunarodne pravde. Dobili smo novu taktiku u arsenalu ljudskih prava, koja će se bez sumnje često koristiti u budućnosti.

Pohvaljujem napore boraca za ljudska prava koji koriste nacionalne i međunarodne sudove i druge javne forume da bi skrenuli pozornost na zločine protiv čovječnosti, bez obzira na to gdje se događaju, te glasno i hrabro zahtijevali pravdu. Ali, to su samo neke od mnogih novih i inovativnih taktika koje se koriste diljem svijeta na područjima i u regijama koje su jednako raznolike kao i ljudsko iskustvo i čiji je cilj promicanje i zaštita osnovnog ljudskog dostojanstva.

Ponosan sam na svoje sudjelovanje u projektu «**Nove taktike na području ljudskih prava**» i pomoć u predstavljanju ove publikacije. Iako se ne može smatrati iscrpnim katalogom, ovaj je priručnik bogata zbirka svježih i inovativnih zamisli i nadam se da će vam biti koristan.

— **Sudac Richard J. Goldstone**

*umirovljeni sudac Ustavnog suda Južnoafričke Republike
Glavni tužitelj UN-ovih Međunarodnih kaznenih sudova za bivšu Jugoslaviju i Ruandu
Predsjednik Međunarodne neovisne istrage o Kosovu
Predsjednik Međunarodne radne skupine o terorizmu koju je osnovala Međunarodna
odvjetnička komora*

NEW TACTICS IN HUMAN RIGHTS
A RESOURCE FOR PRACTITIONERS

Workbook created by
The New Tactics in Human Rights Project
A project of
The Center for Victims of Torture

ZAHVALE

Ovaj priručnik ne bi bio moguć bez pomoći, savjeta i potpore brojnih pojedinaca i organizacija diljem svijeta. Zahvalni smo pojedincima i organizacijama spomenutima u ovom priručniku za njihovu inicijativu i vrijeme koje su posvetili odgovorima na naša pitanja, pružajući nam informacije o svojem radu i pišući ili uređujući dijelove teksta. Također bismo željeli zahvaliti svima koji su preporučili organizacije koje bismo mogli intervjuirati.

Kate Kelsch, voditeljica projekta «Nove taktike na području ljudskih prava», napisala je i koordinirala ranija izdanja priručnika, uredila i nagledala pisanje ovog izdanja i zarazila nas svojom snažnom predanošću kvaliteti i preciznosti. **Tricia Cornell** napisala je i uredila dijelove teksta. **Nicole Palasz** napisala je taktičke sažetke, istraživala taktike, koordinirala istraživanje o taktikama i bila zadužena za njihov odabir i organizaciju. **Nancy Pearson** razvila je trenerske resurse. **Rachel Tschida** pružila je pomoć, potporu i stručno znanje. **Susan Everson** uredila je tekst. **Pam Arnold**, **Matthew Rezac** i osoblje programa *DesignWorks* u sklopu *Akademije za umjetnost i dizajn* iz Minneapolisa strpljivo su, vješto i s entuzijazmom nadgledali stvaranje knjige od početne do konačne verzije. **Douglas A. Johnson** zamislio je prvobitnu viziju i okvir za projekt «Nove taktike na području ljudskih prava», bez kojih ova knjiga ne bi bila moguća.

Brojni darežljivi donatori omogućili su financijsku potporu za stvaranje vizije i sadržaja priručnika, uključujući *Zakladu John D. i Catherine T. MacArthur*, *Dobrotvornu zakladu Paul & Phyllis Fireman*, *Zakladu Sigrid Rausing* (bivša *Zaklada Rubena i Elisabeth Rausing*), *Američki institut za mir* i donatore koji žele ostati anonimni. Drugi donatori stvorili su čvrst temelj za ovu knjigu kroz potporu uključivanju CVT-a u druge elemente projekta «Nove taktike na području ljudskih prava»: *Međunarodni centar za nenasilne sukobe*, *Nacionalna filantropska zaklada*, *Organizacija za europsku sigurnost i suradnju*, *Rockefellerova zaklada*, *Konferencijski centar Bellagio u Italiji* i *Ministarstvo vanjskih poslova SAD-a*. Partneri CVT-a na projektu također su primili financijsku potporu od brojnih organizacija, što je omogućilo njihovo sudjelovanje.

Izražavamo zahvalnost i članovima *Savjetodavnog odbora* i *Radne skupine za nove taktike* te drugima koji su nam pomogli svojim komentarima. Njihova stvarna iskustva u zagovaranju ljudskih prava i ideje o tome što bi zaista pomoglo kolegama diljem svijeta utjecala su na pisanje priručnika i provedbu projekta «Nove taktike na području ljudskih prava».

Sudac **Richard A. Goldstone**, **Murat Belge**, **Morten Kjaerum**, **Sofia Macher**, **Kailash Satyarthi** pridonijeli su tekstovima koji su obogatili sadržaj ovog priručnika.

Drugi su upotrijebili svoje napredne uredničke i analitičke vještine za revidiranje poglavlja: **Susan Atwood**, **Tanya Cromey**, **Phil Deering**, **Basil Fernando**, **Barbara Frey**, **Deanna Gallagher**, **Paul Haupt**, **Carine Kaneza**, **Salma Khan**, **Mark Ritchie**, **Liz Sevcenko** te **Bruce van Voorhis** i njegovi kolege u *Azijskom odboru za ljudska prava*. **Paul Dalton**, **Clarence Dias**, **Liam Mahony**, **Paul Milne**, **Suzanne Miric**, **Boris Pustintsev**, **Sir Nigel Rodley**, **Edson Spencer** i **Rajesh Tandon** pomogli su razviti način razmišljanja na kojem se temelji najnoviji format.

Najnovije izdanje snažno se temelji na prethodna dva izdanja. Između više od 50 volontera koji su pomogli u istraživanju, pisanju, uređivanju i revidiranju tih priručnika, želimo posebno zahvaliti **Aronu Crameru**, **Bennettu Freemanu**, **Barbari Frey**, **Edwardu Halpinu**, **Eileen Kaufman**, **Mortenu Kjaerumu**, **Johnu Salzbergu**,

Robertu Shoemakeu i Davidu Weissbrodtu. Phil Deering uredio je drugo izdanje, a **Deanna Gallagher, Kenei Sato, Kathryn Weber i Wendy Weber** napisali su poglavlja.

Iako smo zahvalni svim spomenutim osobama i drugima za njihove sposobnosti, vrijeme, uvide i darežljivost, svjesno priznajemo bilo kakve propuste ili pogreške u knjizi kao naše vlastite. Nadalje, mišljenja, rezultati, zaključci i preporuke izraženi u knjizi nužno ne odražavaju stajališta naših donatora, nego projekta «Nove taktike na području ljudskih prava».

U sklopu projekta «[Ekviva](#)» Grupe za ženska ljudska prava B.a.B.e., Priručnik je na hrvatski prevela **Tamara Slišković**, a uredila za online izdanje **Mihaela Jović**.

POTREBA ZA NOVIM TAKTIKAMA

Douglas A. Johnson

Suvremeni pokret za ljudska prava ostvario je golem napredak u posljednjih nekoliko desetljeća na području promicanja ideala ljudskih prava i uspostavljanja specifičnih zaštita. Stvorene su nove međunarodne konvencije koje osuđuju mučenje i štite prava žena i djece te je postignut međunarodni konsenzus oko definicije dopuštenih političkih aktivnosti koje zaslužuju zaštitu i potporu. Politički zatvorenici spašeni su od raznih okrutnosti, a mnogi od njih su oslobođeni. U mnogim državama osnovane su napredne institucije koje promiču poštivanje – na razini unutarnje i vanjske politike – međunarodnih standarda ljudskih prava. Ne možemo dovoljno naglasiti koliko su ti uspjesi važni ili koliko ih je teško bilo ostvariti. Tome su najviše pridonijele sljedeće tri taktike: 1) uspostavljanje međunarodnih normi koje su dovele do uvođenja konvencija, sporazuma i standarda; 2) praćenje poštivanja tih standarda; i 3) osuda ili kritika postupaka ili propusta vlada u slučaju kršenja standarda ljudskih prava. Postupno su se infrastruktura i vještine koje ti pristupi zahtijevaju dramatično unaprijedile.

Jasno je da su te taktike dovele do golemog napretka i zato bi se trebale nastaviti podupirati i primjenjivati. Također je jasno da pri tome nailazimo i na velika ograničenja i prepreke i da ti pristupi sami za sebe nisu dovoljni za rješavanje naizgled tvrdokornih problema ljudskih prava.

Uzmimo kao primjer mučenja. Od svih oblika kršenja ljudskih prava, najviše međunarodnih konvencija i standarda, ustavnih zaštita i nacionalnih zakona postoji protiv mučenja. Taj problem i najpomnije prate nadležna tijela za konvencije i sporazume, nacionalne institucije i međunarodne nevladine organizacije. Diljem svijeta osnovano je više od 250 centara za žrtve mučenja, koji koriste medicinske resurse da dokumentiraju mučenja nekoliko tisuća osoba i stalno unapređuju svoje forenzičke vještine. Mučenje je oblik kršenja ljudskih prava koji se najviše dokumentira i najsnažnije osuđuje.

Međutim, kad je 2000. godine *Amnesty International* pokrenuo svoju treću međunarodnu kampanju protiv mučenja, zaključio je da su mučenja jednako česta kao i u vrijeme prve globalne kampanje 1974. godine. Samo u posljednjih deset godina bili smo svjedoci šokantnih slučajeva kršenja ljudskih prava – u Bosni, Ruandi, Sierra Leoneu i više od 150 zemalja koje i dalje provode ili dopuštaju mučenja. Očito je da nešto ne funkcionira.

U ovom priručniku zastupamo stajalište da promicanje ljudskih prava zahtijeva širenje područja ljudskih prava i obuhvaćanje mnogo više pojedinaca i sektora društva. Također je potrebno razviti sveobuhvatnije strateške pristupe kroz primjenu šireg raspona različitih taktika.

Diljem svijeta predani borci za ljudska prava počeli su raditi na tome: razvijaju inovativne pristupe, izgrađuju neočekivana strateška savezništva i koriste iskustva iz neočekivanih sektora. Cilj projekta **«Nove taktike na području ljudskih prava»** jest okupiti te inovatore i nadahnuti druge da ih slijede. Ovaj priručnik sadrži više od 75 priča o taktičkim inovacijama koje su osmislili studenti, seljaci, vladini dužnosnici i drugi koji se služe naprednom tehnologijom ili sredstvima koja im već stoje na raspolaganju i ostvaruju različite ciljeve, od demokratskih izbora i čiste vode do slobode za političke zatvorenike.

Pojedinačno gledano, te su priče nadahnuća. Sabrane na jednom mjestu u ovom priručniku, one predstavljaju viziju mogućih postignuća na području ljudskih prava.

Ograničenja postojeće strategije

Učestalost i rasprostranjenost mučenja predstavljaju značajan izazov za globalnu zajednicu. S obzirom na to da tri najčešće taktike pokreta za ljudska prava nisu značajno smanjile broj slučajeva mučenja, vrijeme je da temeljito istražimo ograničenja postojeće strategije. U tome nam može pomoći proces koji nazivam «taktičko raspoređivanje».

Krećući od odnosa između mučitelja i žrtve, skupina od deset stručnjaka izradila je dijagrame drugih odnosa u koje je ugrađena ta temeljna perverzija i koji potiču mučenje. Na primjer, mučitelji su obično članovi tima sa snažnim hijerarhijskim vodstvom; mogu biti i dio određene policijske postaje ili vojne jedinice. Promatrali smo te odnose okomito da bismo shvatili zapovjedni lanac koji planira, organizira i podupire primjenu mučenja. Ali, također smo promotrili i svaku vodoravnu razinu da bismo uočili druge moguće utjecaje i odnose. Na primjer, policijske postaje također imaju građane i liječnike u službi, čije veze s vanjskim svijetom imaju određen stupanj kontrole nad njima ili utjecaja na njih. Početna shema razvijena u tom procesu sadrži dijagram s više od 400 odnosa, od lokalnih do onih u međunarodnoj zajednici.

Pretpostavili smo da je svaki odnos na dijagramu moguće polazno mjesto intervencije s ciljem prekidanja ili nadzora odnosa mučitelja i žrtve. Uz pomoć dijagrama, ucrtali smo odnose na koje se različite taktike usmjeruju i zatim logički lanac odnosa na koje moraju utjecati da bi prekinule odnos (otuda i naziv «taktičko raspoređivanje»)¹. Na taj smo način došli do nekoliko važnih zaključaka:

1. Većina taktika pokrenuta je na krajnjim točkama dijagrama, npr. na međunarodnoj razini, što znači da je bilo potrebno proraditi mnoge slojeve drugih odnosa da bi posredno utjecale na odnos mučitelja i žrtve. Smatrali smo da time moć djelovanja slabi ili se rasipa.
2. Sustavi koji koriste mučenja nisu krhki i ne mogu se lako poremetiti, nego su često veoma složeni i omogućuju različitim institucijama koje imaju koristi od upotrebe mučenja da se međusobno podupiru. Dok se jedan dio sustava napada, drugi dijelovi (kao što su struktura policije, sustav tužiteljstva, ravnodušnost sudstva) pomažu zaštititi ciljanu skupinu i omogućuju joj da se obnovi. Umjesto toga, sustav se mora napasti na više područja istodobno da bi se narušila ravnoteža i onemogućila samoobnova. To zahtijeva istodobnu upotrebu više taktika kao dio šire strategije.
3. Većina organizacija koristi ograničeni broj taktika. Obično se usmjeravaju na uski raspon taktika i rijetko surađuju. Time se ograničava utjecaj na vrlo malen broj sektora u složenom sustavu koji se međusobno osnažuje te svaka organizacija oblikuje svoju strategiju na temelju te izolirane sposobnosti, umjesto na temelju onoga što je potrebno da bi se situacija promijenila. Činimo ono što možemo, a ne ono što je potrebno. Smatrali smo da bi međusobna koordinacija učinila taktike učinkovitijima.
4. Na toliko mnogo odnosa na dijagramu nije se pokušalo utjecati ili uključiti u bilo koji oblik trenutnog djelovanja. Njihove prednosti i problemi nisu se uzimali u obzir. Smatrali smo da je potreban širi raspon taktika da bi se aktivirali ti potencijalni činitelji.

¹ Taktičko raspoređivanje razvijeno je uz potporu Savjetodavnog panela za sprečavanja mučenja Organizacije za europsku sigurnost i suradnju te donacije u robi i uslugama organizacije Rockefeller Brothers Fund.

Vjerujem da se ti zaključci mogu primijeniti i na druge društvene probleme i ljudska prava. Moramo pronaći nove načine suradnje – i nove načine rada – da bismo stvorili učinkovite strategije promjene. Neke postojeće strategije zahtijevaju makrookvir, u kojem se ograničeni resursi mnogih strategija učinkovitije kombiniraju u jedinstvenoj kampanji. To može zahtijevati «strateškog sazivača», instituciju ili osobu s moralnom vjerodostojnošću koja nas može okupiti u novi radni odnos. Ali, mogu ih pokrenuti i organizacije koje počinju ispitivati nove načine pritiska na složene sustave i poticanje djelovanja novih činitelja u društvenoj mreži. Ova je knjiga dio šireg projekta «**Nove taktike na području ljudskih prava**», čiji je cilj razviti dijalog između aktivista za ljudska prava o tome kako se mogu postići i ponuditi neka sredstva koja nam stoje na raspolaganju za učinkovitije djelovanje.

Ideja u nastajanju

Centar za žrtve mučenja (Center for Victims of Torture) osnovan je 1985. godine kao prva opća ustanova za žrtve mučenja u SAD-u. Od početka je vodstvo Centra nastojalo razviti novu taktiku koja bi bila od koristi na području ljudskih prava. Počeli smo shvaćati koje bi taktike mogle proizaći iz našeg rada i potaknuli razvoj drugih programa tretmana za žrtve. Te nove institucije stvorile su nove strateške mogućnosti za pokret za ljudska prava: npr. obnavljajući vlast nakon represivnog režima, pomažući zajednicama da se pomire s nasljeđem straha i organizirajući zajednicu zdravstvene skrbi kao novu skupinu potpore ljudskim pravima. Tijekom našeg rada također smo počeli prikupljati priče drugih grupa i pojedinaca koji su osmišljavali inovacije na marginama pokreta.

Projekt «**Nove taktike na području ljudskih prava**» osmišljen je 1995. godine. Ubrzo nakon toga, Centar je okupio savjetodavne skupine u Turskoj da bi razmotrile ideju simpozija o «najuspješnijim praksama», čiji bi cilj bio istražiti taktike koje se koriste diljem svijeta za rješavanje ili učinkovitiju borbu protiv najčešćih kršenja ljudskih prava. Željeli smo se usmjeriti na rješenja umjesto na probleme. Naše je polazište bila ideja da se kršenja ljudskih prava barem djelomično nastavljaju zato što su i civilno društvo i vlada ograničeni nedostatkom specifičnih alata i strategija. Iako smo vjerovali da je usmjerenje na problem bilo korisno, već ga je prilično uspješno primjenjivala glavna struja pokreta; smatrali smo da se ne pridaje dovoljno pozornosti učinkovitim rješenjima. Prevladavalo je usmjerenje na «što» umjesto na «kako».

Ideja je naišla na odobravanje unutar šireg kruga uglednih vođa u Turskoj. Godine 1997., Centar je uspostavio partnerstvo s dvije turske organizacije – *Helsinkiškim građanskim odborom* i *Centrom za ljudska prava Instituta za javnu upravu* Turske i Bliskog istoka – na projektu «**Nove taktike na području ljudskih prava**». Sustavno istraživanje inovativnih taktika počelo je 1999. godine uz potporu *Zaklade Johna D. i Catherine T. MacArthur*. Također smo osnovali *Međunarodni savjetodavni odbor* od devet svjetskih vođa da bismo osigurali vidljivost i političku potporu te *Radnu skupinu za ljudska prava* koja je okupila 21 aktivista za ljudska prava u gotovo svakoj regiji svijeta da bi definirali obećavajuće taktike i pridonijeli općem smjeru projekta.

Radna skupina sastala se s članovima turske savjetodavne skupine 2000. godine u Istanbulu. Bivši predsjednik vlade Kanade, ekselencija Kim Campbell, predstavljao je *Savjetodavni odbor* i predsjedavao sastankom. Skupina je raspravljala o inovativnim pristupima promicanju ljudskih prava, osmislila kombinirane trenerske pristupe i izradila planove djelovanja za nastavak projekta.

Pojedinci koji su se većim dijelom svojeg života bavili ljudskim pravima izjavili su da su im ideje i informacije koje su saznali na sastanku pomogle da promijene način razmišljanja o mogućnostima angažiranja novih pojedinaca i pristupe problemu na nov način. Nastavili smo graditi tu početnu viziju kroz razvijanje alata – ovog priručnika i internetskih stranica www.newtactics.org – i edukaciju aktivista za ljudska prava o taktičkim inovacijama i strateškom razmišljanju kroz niz regionalnih radionica.

Okvir našeg razmišljanja

Tijekom svojeg šesnaestogodišnjeg rada u Centru, naučio sam da postoje važne društvene i političke posljedice pružanja tretmana za žrtve mučenja. To je promijenilo moj način razmišljanja o pretpostavkama o razlikama između sprečavanja mučenja i brige o žrtvama. Zaposlenici Centra shvatili su da skrb o žrtvama znači obnovu vlasti i pomoć zajednicama da pobijede nasljeđe straha. Otkrili smo da metafora oporavka i obnove stvara sigurniji politički prostor koji omogućuje zajednicama da se okupe, surađuju i nauče riskirati. Centri za tretman žrtava poput CVT-a uključuju nove skupine, npr. obrazovne stručnjake, zdravstvene djelatnike i donositelje političkih odluka, u područje ljudskih prava. Mi u Centru zagovaramo ukidanje mučenja te politiku i zakone koji će poboljšati živote žrtava. Iako to nismo učinili u prvih nekoliko godina, s vremenom smo proširili definiciju rada na području ljudskih prava i počeli primjenjivati nove taktike.

Na mene je također utjecala i moja uloga u međunarodnoj kampanji za dječju hranu tijekom 1970-ih i 1980-ih. Krajem 1976. godine vodio sam građansku aktivističku grupu za probleme gladi; imali smo programski proračun od 500 USD godišnje, uz moju plaću. Nekolicina nas počela je raditi zajedno diljem zemlje i osnovala *Koaliciju za pripremu za dojenčad* (Infant Formula Action Coalition - INFAC). Uz pomoć tih skromnih sredstava, pokrenuli smo bojkot najveće prehrambene korporacije na svijetu, Nestléa, da bismo ih prisilili da promijene način oglašavanja zamjena za majčino mlijeko. Izgradili smo mrežu od 300 američkih podružnica; osnovali koaliciju više od 120 nacionalnih organizacija s više od 40 milijuna članova; pokrenuli prvi građanski međunarodni bojkot u 10 zemalja; osnovali prvu transnacionalnu mrežu, IBFAN, u 67 zemalja; postali jedna od prvih nevladinih organizacija koja je pozvana da uz države i korporacije bude ravnopravan sudionik na sastanku UN-a i, nakon što smo oštetili Nestlé za oko 5 milijardi USD, potpisali zajednički sporazum s tvrtkom prema kojem je trebala promijeniti svoje prakse oglašavanja u skladu s međunarodnim kodeksom (taj je sporazum nazvan «najvažnijom pobjedom u povijesti međunarodnog potrošačkog pokreta»).

Ponosan sam na tu kampanju i gotovo deset godina rada. Ali, kao i svi početnici, napravili smo nekoliko pogrešaka, od kojih mnoge mogu pripisati svojem nedovoljnom poznavanju taktika. Na primjer, u početku nisam shvaćao razliku između taktike i strategije. Strateško razmišljanje znači najbolje iskoristiti ono što vam stoji na raspolaganju, a budući da sam smatrao da mi je na raspolaganju samo jedna taktika, to je možda bilo neizbježno. Kao i mnogi drugi građanski aktivisti koji pokušavaju ispraviti nepravde, počeo sam na razini jedne aktivnosti, nastavio razmišljati o taktikama i pokušavao uvidjeti kako oblikovati strategiju, uz ograničeno shvaćanje alata koji su mi bili dostupni.

Budući da sam imao više iskustva u oblikovanju strategije organizacije, postalo mi je jasnije da, što bolje shvaćamo taktike, to imamo više fleksibilnosti za određivanje novih strateških smjerova. Ne želim reći da taktičko razmišljanje ili razvoj taktika zamjenjuje strateško promišljanje, nego da ga obogaćuje.

Ciljevi, strategija i taktike

Iako je usmjerenje na taktike nužno, to nije glavni prioritet organizacije. Organizacija najprije mora odrediti opće ciljeve koji odražavaju vrijednosti i uvjerenja njezinih osnivača, vođa ili članova i uključuju njezinu misiju i svrhu. Ti ciljevi moraju biti jasni da bi usmjerili planiranje. Organizacija također mora uspostaviti privremene ciljeve koji preciznije određuju što će se s vremenom ostvariti i u koje je ugrađena strateška vizija onoga što je ostvarivo.

Nema ničeg tajanstvenog u strategiji, iako je često teško strateški razmišljati. Strategija nije jedna jedina odluka, nego skup odluka: odabir ključnih ciljeva i primjerenih ciljanih skupina, uvide u potrebne skupine potpore i sredstva te odluke o tome koje taktike primijeniti i kada. Prije više od 2 000 godina, Sun Tzu poučavao je da strategija proizlazi iz razumijevanja protivnika (njegovih ciljeva, strategije, prednosti i slabosti), razumijevanja samih sebe (naših saveznika, prednosti i nedostataka) i razumijevanja terena (gdje će se bitka voditi). Taktike protivnika ključna su komponenta njegove strategije i uvid u te taktike pomaže nam da mu se suprotstavimo. Ono što možemo ostvariti, uključujući i koje taktike poznamo i koje možemo uspješno primijeniti, utjecat će na osmišljavanje naše strategije. Prema tome, taktičko razmišljanje je ključna komponenta strateškog razmišljanja.

Taktika je konkretno djelovanje koje poduzimamo u sklopu strategije i način na koji organiziramo naše resurse da bismo potaknuli promjenu u svijetu. Taktika može biti aktivnost, sustav ili čak institucija u jednoj situaciji ili tehnika u drugoj. Taktike će se različito očitovati ovisno o veličini, sposobnostima i resursima organizacije. Taktike utjelovljuju način na koji pristupamo pokretanju promjena, dok strategija uključuje odluke o tome koje taktike koristiti, koje ciljane skupine zaslužuju pozornost i koji će se resursi upotrijebiti. Naše poznavanje taktika također oblikuje strategiju koju odabiremo.

Taktičko razmišljanje je nužno za učinkovitu borbu za ljudska prava. Dopustite da detaljnije objasnim tu tvrdnju.

1. Ono što znamo učiniti utječe na ono što smatramo da možemo ostvariti; taktike pomažu odrediti strategiju.

Ne želim zauzeti pretjerano determinističko stajalište. Inovacije se događaju tijekom cijele ljudske povijesti svaki put kad netko pronade novo rješenje za određeni problem. Međutim, povijest čovječanstva puna je primjera u kojima se stalno bezuspješno pokušava s istim rješenjem ili u kojima nova taktika zamjenjuje staru. Postoje dva dobra primjera u povijesti ratovanja: 1) razvoj grčke falange, koja je stvorila sustav ratovanja koji je zamijenio tradicionalno oslanjanje na neorganizirane, ali nadmoćne ratnike na konjima, i 2) uvođenje dugog luka u englesku vojsku Henrika V kao zamjena za vitezove u oklopima. Taktička inovacija otvorila je vrata novim strateškim mogućnostima.

Slično tome, kad je naše razmišljanje o tome kako možemo djelovati usko definirano, mi ograničavamo naše shvaćanje onoga što je moguće ostvariti. Tijekom kampanje o dječjoj hrani odbacio sam mnogo dobrih savjeta jer nisam znao kako provesti predložene aktivnosti – a nisam si mogao priuštiti platiti za usluge onima koji su to znali!

2. Različite taktike učinkovite su protiv različitih ciljanih skupina.

Sve taktike ne utječu na sve ciljane skupine jednako. Pisanje pisama demokratskim vladama potaknut će drugačiju reakciju od istog broja pisama autokratskim vladama. Gospodarski bojkot zahtijeva ciljanu skupinu koja je zabrinuta za svoje ekonomsko stanje i ranjiva na način koji sudionici mogu iskoristiti.

Moramo naučiti prilagoditi naše taktike ciljanim skupinama i otkriti one koje će imati najmoćniji mogući učinak. Kad taktike ne utječu na ciljane skupine, moramo pronaći nove i učinkovitije.

3. Različite taktike privlače različite skupine potpore.

Svaki pojedinac ima različit stil učenja. Uspješni učitelji to znaju i pomažu nam da učimo mijenjajući svoju taktiku podučavanja. Da bismo aktivirali najveći broj pojedinaca za borbu za ljudska prava, moramo zauzeti isto stajalište prema taktikama društvene promjene.

Neki misle da su prosvjedi ispred doma mučitelja vrlo zastrašujuća taktika; drugi smatraju da je pisanje pisama previše distancirano od područja gdje je promjena potrebna. Možemo raspravljati o tome tko je u pravu ili možemo zaključiti da ljudi reagiraju različito na taktiku na temelju svojih poimanja uzročno-posljedičnih veza, tolerancije na rizik, raspoloživog vremena ili načina prerade podataka.

Ako aktivisti za ljudska prava ponude samo jednu ili dvije taktike da bi aktivirali javnost, obraćaju se vrlo uskom krugu pristaša za koji te taktike imaju smisla. Pravne taktike, na primjer, izrazito su naporene za široke sektore stanovništva: to su obično dugoročni i ezoterični naponi tek male skupine stručnjaka. Moramo primijeniti druge taktike da omogućimo ljudima da sudjeluju i ne budu samo promatrači.

U kulturama koje su pretrpjele represiju, građani nisu navikli uključivati se u javni život. Da bismo potaknuli građane u takvim kulturama na djelovanje, moramo ponuditi taktike koje podrazumijevaju različite razine tolerancije na rizik i različita shvaćanja društvene promjene.

4. Taktička fleksibilnost je izvor iznenađenja.

Ako ponavljamo istu taktiku, naši protivnici znaju kako nam se suprotstaviti i ograničiti naš učinak.

Kad smo pokrenuli bojkot Nestléa, početna reakcija korporacije bila je pretjerana i učinili su mnogo pogrešaka koje su na kraju osnažile bojkot. Ali, kako se kampanja nastavila, Nestlé je počeo vješto neutralizirati kritike i izveo učinkovite protunapade. Stalno smo mijenjali taktike da bismo izbacili tvrtku iz ravnoteže i da bi njezini protunapadi bili neučinkoviti.

Činjenica da se ljudska prava i dalje krše govori nam da postoje pametni i moćni protivnici sa značajnim resursima. Možemo zamisliti kolika je bila moć prve kampanje pisanja pisama *Amnesty Internationala* jer je taktika bila toliko neočekivana. Ali, također možemo pretpostaviti da je nakon 30 godina većina država naučila birokratizirati odgovor i zaštititi se od te taktike.

Iznenađenja pomažu narušiti ravnotežu kod protivnika. To može dovesti do pogrešaka koje ugrožavaju njegov položaj, ali i do učenja, jer može steći nove uvide ili prepoznati potrebu za pozitivnim promjenama. Nedostatak fleksibilnosti dovodi do ponavljanja u našem i protivnikovom načinu razmišljanja. Fleksibilnost promiče učenje kod obje strane.

5. Taktike uče sudionike i promatrače kako se angažirati.

Prva kampanja o dječjoj hrani (1975.-1985.) utemeljila je nov način vođenja globalne politike. To je bio izazov jer je svaka faza kampanje stvorila nove presedane; nitko nas nije mogao savjetovati koji će nam biti sljedeći korak. Otada su se i druge međunarodne kampanje osmišljavale i provodile unutar istog okvira i napredovale mnogo brže. Sjetite se međunarodne kampanje za zabranu mina, koja je ostvarila svoje ciljeve za 18 mjeseci, dok je nama trebalo gotovo 10 godina.

Za mene je ta pojava slična glazbeniku koji uči svirati novu skladbu. Vježbanjem mišići nauče kako se pokretati, što omogućuje mozgu planiranje finih varijacija i poboljšanja. Vježbanjem sviranje postaje lakše.

Drugi primjer dolazi iz Urugvaja. Odredba urugvajskog ustava koja je dopuštala da se javnim referendumom poništi zakon izglasan u parlamentu nije se primijenila 70 godina. Urugvajski aktivisti za ljudska prava iskoristili su tu odredbu i prikupili peticije od 25 % glasača u pokušaju da ukinu imunitet onima koji su mučili i ubijali građane tijekom diktature. Iako referendum nije uspio (nedostajao je tek mali postotak glasova), Urugvajci su otkrili nov način političkog djelovanja; u sljedećih 12 godina održano je 8 takvih referenduma.

6. Taktike su sustavi poduke za uključivanje sudionika i saveznika u rad organizacije.

Neke taktike mogu biti kratkoročne (npr. prosvjedni mimohod), a druge dugoročne (npr. bojkot). Ali, kao sustavi djelovanja, sve taktike zahtijevaju planiranje, koordinaciju i smjer. One potiču mnoge građane da se uključe, educiraju i razviju predanost radu organizacije ili kampanji. Uključivanje na taktičkoj razini odličan je način poduke mlađih ili novih zaposlenika i volontera.

Kad je Centar prvi put predložio uvođenje Zakona o pomoći žrtvama mučenja² Kongresu SAD-a (zakonodavna taktika), iskoristili smo priliku da aktiviramo druge organizacije za ljudska prava, vjersku zajednicu i druge potencijalne saveznike i upoznamo ih s programima za žrtve i njihovim iskustvima da bi prihvatile naša shvaćanja mučenja.

Taktičke inovacije ključne su za uspješno poštivanje ljudskih prava diljem svijeta. Taktička i strateška poboljšanja u razmišljanju omogućuju aktivistima za ljudska prava da budu učinkovitiji. Ukratko:

1. Ograničen raspon taktika vodi do malog broja pristaša; širok raspon taktika privlači i uključuje veći broj građana.
2. Pretjerano oslanjanje na jednu jedinu taktiku vodi do njezine primjene u pogrešnim situacijama i propuštenim prilikama za širenje strateških meta; fleksibilno taktičko razmišljanje stvara mogućnost za napredno strateško ciljanje.
3. Prečesto korištena taktika potiče protivnike da sustavno pripreme odgovor i olakšava im da obrane svoja stajališta; taktička fleksibilnost omogućuje iznenađenja i učenje.

² Zakon o pomoći žrtvama mučenja je američki zakon čiji je cilj razviti opću strategiju protiv mučenja i pružiti potporu za oporavak žrtava diljem svijeta. Prvobitno je odobren 31 milijun USD za tretman žrtava mučenja. Zakon je ponovno odobren i proširen 2003. godine.

Naša namjera nije da ovaj priručnik bude «kuharica» za stvaranje strategija ili promicanje određenih taktika. Taktičke odluke moraju se donositi ovisno o sposobnostima organizacije, njezinoj spremnosti na rizik, analizi protivnika i kontekstu u kojem će se taktike koristiti.

Umjesto toga, nadamo se da ćemo potaknuti borce za ljudska prava da razmišljaju strateški i upoznaju se s novim taktikama predstavljajući tek mali dio inovativnog rada diljem svijeta. Postavljamo pred sebe, kao zaposlenike vlada i institucija za ljudska prava, zadatak da ulažemo u razvoj novih strateških alata koji će nam omogućiti da učinkovitije surađujemo.

Taktike i taktičko razmišljanje

U posljednjih 25 godina, strateško planiranje postalo je norma u nevladinim organizacijama. Zanimljivo je da pojam taktike nije pratio razvoj strateškog planiranja, a mnogi ga i dalje smatraju pogrdnim. Obično kažemo da je nešto ili netko «taktičan» umjesto «strateški usmjeren», što znači da je podložan ograničenom kratkoročnom načinu razmišljanju umjesto dugoročnom temeljitom promišljanju. «Taktika» podrazumijeva manevriranje za kratkoročan dobitak ili položaj, možda na nemoralan način, a budući da se ne koristi često na području ljudskih prava, taj je izraz potaknuo niz pitanja. «Nije li to vojna terminologija?» «Ta riječ zbunjuje!» «Što misliš pod taktikom?» «Ljudi u mojoj regiji ne koriste tu riječ.» Prema tome, možda se pitate zašto upotrebljavamo riječ «taktika», a ne neku drugu, npr. pristup, metodologija ili tehnika?

U sklopu projekta «**Nove taktike na području ljudskih prava**», riječ «taktika» koristimo zbog njezine integralne povezanosti s pojmom «strategija». Strategija definira što je važno učiniti, a taktika utjelovljuje način na koji to ostvariti. Odnos između «što» i «kako» važan je za razumijevanje – i demistifikaciju – pojmova strategije i taktike. Taktike – koje mogu biti aktivnosti, sustavi, tehnike ili institucije – su jedni od ključnih građevnih elemenata strategije.

Drugi razlog za nerazumijevanje jest da strategija za jednu grupu može biti taktika za drugu. Vlada, na primjer, može razviti strategiju za osnivanje novih institucija za zaštitu ljudskih prava. Jedna od taktika u toj strategiji može biti osnivanje nacionalnog povjerenstva za ljudska prava. Ali, kao entitet, povjerenstvo mora definirati svoju strategiju i taktike koje će primijeniti da bi je preciznije provodilo.

Izrada uspješnih strategija također se oslanja na taktičku fleksibilnost i pristup širokom rasponu taktika. Kako sam već objasnio, ljudi, organizacije i pokreti koji se pretjerano oslanjaju na ograničen broj taktika mogu ih na kraju koristiti u pogrešnim situacijama ili propustiti prilike za druge primjerenije taktike. Možda neće uspjeti privući toliko velik broj pristaša kao što bi to mogli uz raznolikije taktike. Također, stalno korištenje istih taktika omogućuje protivnicima ili sustavima da se prilagode i promijene, što čini naše taktike manje učinkovitim.

Ova knjiga, iako ne iscrpljuje problem do kraja, pokazuje širinu taktika koje koriste međunarodni borci za ljudska prava. Ona je dokaz kreativnosti – koja se često rađa iz nužde – aktivista za ljudska prava i moći taktičkog i strateškog razmišljanja.

Douglas A. Johnson,
izvršni direktor Centra za žrtve mučenja

TAKTIKE PREVENCIJE

Prije nešto manje od 10 godina, organizacije za ljudska prava bile su usmjerene prvenstveno na osudu počinjenih ili trenutnih kršenja ljudskih prava. Glavna alatka bila je čekić, a glavni igrači na području ljudskih prava oslanjali su se na «prozivanje i posramljivanje» zemalja zbog zabilježenih kršenja ljudskih prava. Iako je to bio vrijedan rad, izbor alata dramatično su povećali mnogi novi borci za ljudska prava.

U posljednjih deset godina uočili smo zapanjujuću promjenu na području ljudskih prava. Središte pozornosti pomaknulo se s međunarodnog zakonskog okvira na ozbiljne rasprave o provedbi na terenu. Istodobno se dogodio pomak od međunarodnih napora prema lokalnim projektima – lokalne grupe često među svoje ciljeve uključuju i intervenciju i prevenciju. Na primjer, lokalna udruga može kontaktirati policiju zbog konkretnog slučaja mučenja i razmotriti kako ga spriječiti u budućnosti. Te udruge koriste nove taktike koje nisu bile dostupne tradicionalnim organizacijama za ljudska prava. Osim što kritiziraju, one stvaraju partnerstva s vladinim institucijama da bi pridonijele zakonskim reformama; nude treninge za policiju i izrađuju planove i programe; i uspješno se predstavljaju u javnosti.

Rad na zaštiti ljudskih prava i sprečavanju kršenja ljudskih prava stalno se mijenja, napreduje i poboljšava. Taktike o kojima ćete čitati u ovom poglavlju možda će pridonijeti poboljšanjima u sljedećem desetljeću.

- **Morten Kjaerum**,
- *direktor Instituta za ljudska prava, Kopenhagen, Danska*

Da bismo spriječili kršenja ljudskih prava, moramo prepoznati kad su pojedinci u tjelesnoj opasnosti; kad će biti ugrožena sloboda kretanja, pravo na rad ili primjereno stanovanje; kad je skupina u opasnosti da izgubi svoj položaj u društvu ili kad zajednici prijeti opasnost od siromaštva; ili kad nestaje starosjedilački način života.

Cilj taktika u ovom poglavlju jest spriječiti predstojeća kršenja ljudskih prava. Ponekad je najučinkovitiji način da to učinimo samo biti prisutan. Tjelesna prisutnost drugih – jednog volontera iz zemlje s moćnom vladom ili gomile promatrača koji će poslužiti kao svjedoci – može omesti potencijalne počinitelje.

Ponekad se kršenja ljudskih prava događaju zato što ljudi ne znaju kako ih spriječiti. Informiranje pravih osoba – onih čija će ljudska prava biti neposredno ugrožena ili onih koji se mogu suprotstaviti počiniteljima – može spriječiti kršenja ljudskih prava.

Ponekad je najbolji način da zaštitimo ljudska prava ukloniti prilike za njihovo kršenje. Prepoznavanje obrasca kršenja omogućuje promjenu situacije, pa je manje vjerojatno da će se ljudska prava ugroziti.

Taktike u ovom poglavlju podijeljene su u tri kategorije:

1. Taktike tjelesne zaštite koje sprečavaju kršenja ljudskih prava zahvaljujući tjelesnoj prisutnosti.
2. Taktike koje prenose najvažnije informacije osobama koje mogu spriječiti kršenja ljudskih prava.
3. Taktike koje predviđaju kršenja ljudskih prava i sprečavaju ih unaprijed.

TJELESNA ZAŠTITA

Ne postoji veća solidarnost koju možemo pokazati nego da se tjelesno priklonimo – i stanemo rame uz rame – drugim ljudskim bićima koja su u opasnosti. Taktike u ovom poglavlju idu i dalje od simboličke geste i koriste tjelesnu prisutnost volontera da bi zaštitile sigurnost drugih osoba. To je relativno jednostavna i moćna ideja: sigurnost u mnoštvu. Pojedinci ili skupine koji žele nekome naškoditi možda će to nerado učiniti pred drugima jer se boje svjedoka, lošeg publiciteta ili posljedica ugrožavanja nekoga tko uživa potporu utjecajne grupe ili vlade. To nas vodi do druge moćne ideje: pokažite da imate prijatelje na moćnim položajima.

Tjelohranitelji za ljudska prava: zaštita i ohrabrenje ugroženih aktivista za ljudska prava kroz prisutnost međunarodnih volontera

Peace Brigades International (PBI) šalje međunarodne promatrače kao pratnju aktivistima za ljudska prava kojima prijeti opasnost od vlade ili paravojnih organizacija. Ako uoče kršenja ljudskih prava, promatrači obavještavaju vlasti u zemlji, vladu svoje zemlje i aktiviste diljem svijeta. Svjesni da mogu očekivati međunarodnu reakciju, zlostavljači su ometeni u planiranim napadima. Istodobno aktivisti mogu nastaviti širiti svoje napore za ljudska prava. PBI je jedna od prvih organizacija koja je «institucionalizirala» ideju pratnje, a prvi put ju je upotrijebila u Gvatemali ranih 1980-ih. Danas ima više od 80 volontera u Kolumbiji, Indoneziji, Meksiku i Gvatemali.

Iako su volonteri najvidljiviji aspekt te taktike, njezin uspjeh ovisi o djelovanju mnogih drugih osoba diljem svijeta. Volonter mora biti sposoban odmah privući međunarodnu pozornost u slučaju napada ili prijetnje. Zato PBI ima mreže aktivista u zemljama iz kojih volonteri dolaze. Osim toga, volonteri u svoj rad uključuju mreže obitelji i prijatelja i često se služe bogatim aktivističkim iskustvom i kontaktima.

Međunarodna pratnja može zahtijevati velike napore od aktivista za ljudska prava i volontera, koji su suočeni sa stalnom opasnošću, stresom i preprekama u svojim osobnim životima. PBI pridaje najveću važnost osnaživanju i ohrabivanju lokalnih građanskih aktivista, nudi pratnju isključivo na zahtjev i nikad se ne miješa u osobne probleme onih kojima dodjeljuje pratnju.

*Više pojedinosti o ovoj temi možete pronaći u taktičkoj bilježnici dostupnoj na www.newtactics.org, *Tools for Action*, vidi *Unarmed Bodyguards: International Accompaniment for the Protection of Human Rights*, Liam Mahony i Luis Enrique Eguren, Kumarian Press, 1997.*

Ta se taktika temelji na općoj činjenici da smo svi podložni moralnom i političkom pritisku. Čelnici države ne žele loš publicitet. Lokalni ubojice ne žele svjedoke svojeg prljavog posla. Svatko radije želi ostati anoniman u svojim zločinima i nitko ne želi svjedoke. Stavljajući međunarodnog svjedoka ispred očiju počinitelja zločina i istodobno vršeći vanjski pritisak na čelnike država, napadi su odvraceni. Nadalje, pokazujući ugroženim aktivistima da međunarodna solidarnost znači čak i riskiranje života da bi stali uz njih, ohrabrujemo ih i osnažujemo u njihovim hrabrim naporima.

Pratnja se u međuvremenu primjenjivala kao taktika u drugim situacijama u kojima su pojedinci u tjelesnoj opasnosti i postoji vjerojatnost da će međunarodno javno mnijenje utjecati na počinitelje okrutnosti. Tu taktiku koriste *Nonviolent Peaceforce* u Šri Lanki, *Christian Peacemaker Teams* na Zapadnoj obali, *National Organization in Solidarity with the People of Guatemala* u Gvatemali, *Ecumenical Accompaniment Program* u Palestini i Izraelu, *Fellowship of Reconciliation* u Kolumbiji, *Centro Fray Bartolome de Las Casas* u Meksiku i druge organizacije.

Te se dinamike mogu koristiti i u drugim okružjima. Simbolička moć crkvenih djelatnika ili novinara, na primjer, često ima zaštitnički ili umirujući učinak u situacijama napetosti i nasilja, jer se počinitelji ne žele loše ponašati u prisutnosti tih osoba. Na Haitiju, *Partners in Health* zapošljava zdravstvene djelatnike zvane pratitelji koji svaki dan posjećuju pacijente koji boluju od side i tuberkuloze, pružajući im medicinsku pomoć i emocionalnu potporu te pokazujući ostalim pripadnicima zajednice da se ne moraju bojati svakodnevnog kontakta s oboljelima od tih bolesti. I u ovom slučaju, simbol i tjelesna

prisutnost predane treće strane ima moralnu i društvenu važnost koja može mijenjati ponašanje.

Kako možete usmjeriti međunarodnu pozornost na vaše aktivističke napore?

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Sjeverna i Južna Amerika, razne regije	Civilno društvo	Civilno društvo	Nacionalno i međunarodno	Građanska i politička prava, HIV/AIDS

Plan B: Zaštita uhićenih prosvjednika prosvjedom ispred policijskih postaja gdje su zadržani

U Srbiji u vrijeme Miloševićevog režima, skupina mladih aktivista iskoristila je ideju sigurnosti u mnoštvu i organizirala sekundarne prosvjede da bi zaštitila članove koji su uhićeni tijekom prosvjeda i učinila prijetnju uhićenjem neučinkovitim. Također su upotrijebili humor i kazalište da bi ublažili strah stanovništva od moći vlade.

Otpor! je organizirao sekundarne prosvjede – njihov «**Plan B**» - ispred policijskih postaja da bi trenutačno reagirao na uhićenja tijekom primarnih prosvjeda. Postojala je manja vjerojatnost da će policija premlaćivati ili zadržati aktiviste, znajući da ih vani čekaju gomile građana i novinari, dok su se aktivisti manje bojali zahvaljujući potpori koju su dobili.

Kad su se uhićenja dogodila, *Otpor!* je pokrenuo Plan B mobilizirajući široku mrežu kontakata:

1. Promatrač koji se našao u blizini s mobitelom promatrao je uhićenje i ustanovio u koju su policijsku postaju odvezeni uhićeni aktivisti.
2. Pravnici su odmah posjetili policijsku postaju da bi pregovarali o oslobađanju aktivista.
3. Drugi aktivisti *Otpora!* su se u roku od jednog sata okupili ispred policijske postaje i u uredu organizacije. Igrali su igre i pjevali pjesme da bi građani ostali aktivni, mirni i angažirani. Aktivisti su ostali ispred policijskih postaja dok uhićenici nisu oslobođeni.
4. Mediji su došli na mjesto događaja da bi izvijestili o prosvjedima i uzeli izjave aktivista nakon oslobađanja.
5. Stranke iz opozicije osudile su uhićenja i poslale svoje članove ispred policijskih postaja.
6. Lokalne udruge obavijestile su međunarodne organizacije i zatražile od njih da osude uhićenja.

Otpor! je uložio mnogo vremena i napora da bi izgradio snažnu, široku i odanu mrežu koja se može brzo pokrenuti. Temeljito su isplanirali tko će zvati koga i što će točno svaka osoba učiniti nakon uhićenja, pa će drugi prosvjedi uslijediti gotovo odmah nakon uhićenja. Većina kontakata u mreži bila je zabilježena na mobilnim telefonima pojedinačnih članova, pa policija nije mogla oduzeti ili uništiti podatke.

Više pojedinosti možete pronaći u taktičkoj bilježnici dostupnoj na www.newtactics.org, Tools for Action.

Plan B organizacije *Otpor!* zadivljujući je primjer taktike koja je ostvarila ciljeve opisane u svakom poglavlju ovog priručnika. Taktika je spriječila neposredno mučenje aktivista u policijskoj postaji. *Otpor!* je intervenirao da bi zaustavio stalne okrutnosti Miloševićevog režima oslabljujući moć policije. Pridonijeli su vraćanju samopouzdanja uhićenih prosvjednika i pomogli volonterima da pobijede strah od uhićenja. Vidljivost prosvjeda podigla je svijest o kršenjima ljudskih prava u Miloševićevom režimu i o rastućem pokretu demokratskog otpora.

Uspjeh *Otpora!* ovisio je o nekoliko ključnih čimbenika. Iako su građani živjeli pod autokratskim režimom, pravnici udruge mogli su razgovarati s aktivistima i utjecati na policiju. Na sličan način, policija i režim i dalje su se bojali velikih javnih okupljanja i međunarodnog javnog mnijenja. U potpuno zatvorenom društvu, to ne bi bilo moguće.

Koji je vaš plan B?

«Svi naši uhićeni aktivisti postali su junaci. Budući da su imali potporu nekoliko stotina građana koji su ih čekali ispred policijskih postaja, nisu osjećali strah. Održana su natjecanja za

«najtraženijeg» aktivista i aktivista koji je najviše puta bio uhićen. Smijali smo se u lice režimu i cijeli svijet je saznao što nam se događa.»

- **Zorana Smiljanić**, *Otpor!*, Srbija

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Europa	Civilno društvo	Vlada, društvo	Nacionalno	Mučenja

Zaštitnička prisutnost: kako zadržati tjelesnu prisutnost na mjestu potencijalnih kršenja ljudskih prava u svrhu njihova nadzora i sprečavanja

Diljem Zapadne obale, *Machsom Watch* koristi prisutnost Izraelki da zaštiti Palestince koji prolaze izraelske pogranične blokove i osigura da se njihova prava poštuju.

Machsom Watch svako jutro i poslijepodne posjećuje nekoliko izraelskih pograničnih blokova tijekom razdoblja najgušćeg prometa da bi prosvjedovao i zaštitio prava Palestinaca koji ih moraju prelaziti. Svi volonteri *Machsom Watcha* («machsom» na hebrejskom jeziku znači pogranični blok) su žene izraelske nacionalnosti. Organizacija je počela djelovati u siječnju 2001. godine s tri žene i otada se broj volonterki povećao na 300.

Pogranični blokovi smatraju se kršenjem ljudskih prava, jer ograničavaju pravo Palestinaca na slobodu kretanja, a time i pravo na obrazovanje, zdravstvenu njegu i rad.

Volonterke obavljaju tri primarne funkcije: sprečavaju zlostavljanja, bilježe kršenja ljudskih prava kojima svjedoče i izražavaju solidarnost s Palestincima.

Prema mišljenju volonterki i Palestinaca, već i sama prisutnost Izraelki sprečava neke vojnike da zlostavljaju pojedince koji prolaze pograničnim blokovima. Kad vojnici pokušaju onemogućiti pojedince da prođu ili otuđe osobne iskaznice, volonterke mirno, ali odlučno interveniraju ako smatraju da mogu pomoći. Kad se dogode ozbiljna kršenja ljudskih prava, volonterke često ulažu pritužbu vojnim dužnosnicima na višim položajima i ohrabruju Palestince da učine isto.

Volonterke koje svjedoče okrutnostima pišu iscrpne izvještaje i objavljuju ih na internetskim stranicama. Pozivaju novinare, političare i druge da im se pridruže na pograničnim blokovima i nose bedževe na arapskom jeziku s natpisom «Ne pograničnim blokovima!» Takav način izražavanja potpore ohrabruje mnoge Palestince, koji možda nemaju pozitivno mišljenje o izraelskom narodu.

Machsom Watch suočio se s nekoliko izazova u svojem radu. Postoji mnogo blokova i nema dovoljno volonterki koje ih mogu pokriti. Volonterke priznaju da se vojnici ne osjećaju obvezni izvještavati ih ili uvažavati njihovu prisutnost. Situaciju pogoršava činjenica da se izraelski vojnici prilično često izmjenjuju na tim točkama, pa volonterke ne mogu razviti s njima blizak odnos, a ponekad morate početi ispočetka sa svakom novom skupinom vojnika. Do sada *Machsom Watch* nije ostvario svoj opći cilj okončanja okupacije i ukidanja pograničnih blokova. Međutim, podigli su svijest izraelske i svjetske javnosti o kršenjima ljudskih prava na tim područjima.

Tjelesna prisutnost pojedinca ponekad je mnogo učinkovitija kad postoji potpora utjecajne mreže koja može brzo prenijeti informacije velikom broju osoba ili pravim osobama na ključnim utjecajnim položajima. *Machsom Watch* koristi se Internetom da bi podijelio svoja iskustva i povećao svijest Izraelaca i međunarodne zajednice.

Kako možete iskoristiti ugledne osobe u vašoj zajednici da pomognu potencijalnim žrtvama kršenja ljudskih prava?

«Kad smo stigli do pograničnog bloka, vidjeli smo muškarce, žene, djecu, taksije, kamione natovarene robom, vozilo hitne pomoći i dugu kolonu automobila s druge strane. Čim su nas ljudi ugledali, jurnuli su prema nama kao da smo im zadnja nada, svaki je bio željan ispričati svoju priču ... Pokušali smo nazvati nekoliko telefonskih brojeva i konačno je došao džip s visoko pozicioniranim dužnosnikom. U početku je odbijao razgovarati s nama, tvrdeći da dolazimo ovdje uznemirivati vojnike i skretati pozornost na sebe ... Liječnik i njegova supruga koji su bili tamo vozili su svoju kćer u bolnicu u Ramallah. Iako su mu granični policajci bili spremni dopustiti da se vrati kući u Hebron, nisu

htjeli propustiti njegovu suprugu, tvrdeći da je njezin prelazak bio nezakonit i da su njezini dokumenti za primalju istekli. Nastavili smo tražiti od vojnika da propuste neke osobe. Ne znamo zašto ili kada se dužnosnik smekšao, ali odjednom je izdao naredbu i svi su propušteni. Za pet minuta pogranični blok bio je prazan i nije bilo kontrole, ali je liječnikova supruga ostala stajati i jecati. Vojnici su joj oduzeli osobnu iskaznicu. Iznenada su joj je vratili i otišla je pridružiti se suprugu na drugoj strani. Dok smo odlazili, čuli smo viku na drugoj strani i ugledali liječnika i druge kako skaču i mašu nam, uzvikujući «Shukran! Shukran!» (Hvala! Hvala!).»

-volonterka, Machsom Watch, pogranični blok Abu-Dis, Izrael

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Azija	Civilno društvo	Vlada	Lokalno	Sloboda kretanja

RAZMJENA VAŽNIH INFORMACIJA

Prave informacije u rukama pravih osoba mogu mnogo pridonijeti promicanju i sprečavanju kršenja ljudskih prava. Međutim, čak i u današnjem globaliziranom i tehnološki zasićenom društvu, to može biti težak izazov. Taktike u ovom poglavlju ukazuju na inovativne načine na koje možemo prenijeti važne informacije osobama koje mogu spriječiti kršenja ljudskih prava, čija ljudska prava mogu biti ugrožena i brojnim skupinama pojedinaca koje mogu istupiti i spriječiti zločine. Neke od tih taktika napredno koriste nove tehnologije, dok se druge oslanjaju na osobni kontakt. Sve taktike dokaz su stare izreke da je znanje moć.

Mreža telefona za borbu protiv nasilja: kako uz pomoć mobilnih telefona stvoriti komunikacijsku mrežu koja može spriječiti širenje nasilja

U naizgled nerješivom sukobu u Sjevernoj Irskoj, pomirenje između politiziranih katolika i protestanata često se pokazalo gotovo nemogućim. Međutim, na obje strane postoje pojedinci koji žele spriječiti nasilje. To znači da kod obje strane moramo pronaći vođe koji žele prekinuti nasilje i «naoružati» ih potrebnim informacijama.

Interaction Belfast (ili bivši Projekt razvoja zajednica Springfield – *Springfield Inter-Community Development Project*) razvio je mrežu mobilnih telefona za sprečavanje nasilja između problematičnih četvrti Belfasta. Volonteri u katoličkim i protestantskim zajednicama dobili su mobilne telefone za komunikaciju sa svojim kolegama u slučaju okupljanja potencijalno nasilnih skupina ili glasina da bi nasilje moglo eskalirati.

«Sučelje» je granično područje između katoličkih (nacionalističkih/republikanskih) i protestantskih (unionističkih/lojalističkih) četvrti. Obično su odijeljena zidovima i smatraju se ekonomski najnerazvijenijim zajednicama u Sjevernoj Irskoj. Sumnjičavost oko zbivanja na drugoj strani zida može prouzročiti ili pojačati nasilne incidente.

Volonteri s obje strane sastaju se svaki tjedan i njihovi su telefoni uvijek uključeni. Tijekom događaja za koje postoji vjerojatnost da će izbiti nasilje, npr. sportska natjecanja ili protestantski mimohodi kroz katoličke četvrti, mreža unaprijed planira praćenje ključnih područja. Volonteri shvaćaju da najučinkovitije mogu intervenirati u slučajevima «rekreativnog nasilja» - kad mladići traže uzbuđenje ili reagiraju na glasine – ali ne mogu učiniti mnogo u slučajevima organiziranog ili paravojnog nasilja.

Kad volonteri uoče ili čuju da se gomile skupljaju duž graničnih područja ili čuju glasine o nasilju koje će se dogoditi s druge strane, nazivaju svoje kolege s druge strane. Volonteri umiruju nasilne skupine na svojoj strani prije nego što izbije nasilje.

Od početka programa, telefonska mreža sprečava nasilje i pruža zajednicama s obje strane točnije informacije o nasilju. Tjedni sastanci volontera pomogli su u formiranju timova koji redovito vode dijalog između zajednica. Kako su se ti odnosi razvijali, mreža se također počela baviti drugim svakodnevnim problemima, uključujući dugoročnu revitalizaciju područja.

Raširena upotreba mobilne tehnologije najuspješnije je omogućila brze reakcije na izbijanje nasilja i stalno nasilje. U Sjevernoj Irskoj, telefoni su omogućili komunikaciju čak i kad dvije strane nisu isprva imale posebno čvrst odnos, ali su željele zaustaviti sukob.

«Kad se djeca okupe na graničnim područjima, uvijek krenu glasine o tome što namjeravaju i to može navesti druge da se okupe na drugoj strani ... Ali, kad možete nazvati osobe na drugoj strani i provjeriti je li se zaista nešto događa, to znači da se možete obratiti skupinama

na vašoj strani i opovrgnuti glasine. Prije nego što smo uspostavili mrežu, klinci na našoj strani dolazili su i tvrdili da skupine na drugoj strani rade to i to i mi nismo znali je li to točno. Ali, sad se možemo tome suprotstaviti.»

-član telefonske mreže Projekta razvoja zajednica Springfield, danas Interaction Belfast, Sjeverna Irska

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Europa	Civilno društvo	Društvo	Lokalno	Mir

Mobilni telefoni osiguravaju demokratske izbore: prijenos podataka o brojanju glasova mobilnim telefonima da bi se spriječile prijevare

Mreže mobilnih telefona mogu također biti korisne u drugim situacijama u kojima je vrijeme važan čimbenik. Na primjer, tijekom i odmah nakon izbora, nadzor nad glasačkim kutijama i brojanje glasova iznimno su važni. U Keniji, mreže mobilnih telefona osiguravale su poštene i demokratske izbore – promičući pravo građana da sudjeluju u vlasti u svojoj zemlji – izvještavanjem o broju glasova prije mogućih prijevare.

Tijekom predsjedničkih izbora u Keniji 2002. godine, neovisne skupine za praćenje koristile su mobilne telefone da bi osigurale demokratičnost izbornog procesa odmah izvještavajući o broju glasova na svakom biračkom mjestu.

Tijekom prošlih izbora, glasovi su se morali prenijeti na glavna mjesta za prebrojavanje glasova prije objave bilo kakvih rezultata. Iako su promatrači nadgledali taj proces, odgoda je stvorila mogućnost za prijevaru ili barem sumnje o prijevari. Trenutačna komunikacija koju su omogućili mobilni telefoni (na mnogim biračkim mjestima u Keniji ne postoje fiksne linije) otežala je prijevare.

Dvije grupe kojima je izborni povjerenstvo odobrilo da promatraju izbore pratile su izborne rezultate: *Institut za obrazovanje o demokraciji* (Institute for Education in Democracy – IED) i *Kenijski program domaćih promatrača* (Kenya Domestic Observer Programme – K-DOP). Volonteri IED-a bili su prisutni u 178 od 210 kenijskih izbornih okruga. Volonteri su koristili svoje telefone i dobili džeparac od 2000 kenijskih šilinga (oko 26 USD). Nazvali su središnji ured IED-a i izvijestili o rezultatima odmah nakon brojanja glasova; podaci su odmah objavljeni na Internetu. Volonteri su također nazvali da bi izvijestili o nasilju i izbornim prijevarama. Rezultati IED-a bili su dostupni čak i prije objave službenih rezultata Državnog izbornog povjerenstva, uglavnom zato što je povjerenstvo imalo složeniji postupak objave rezultata.

K-DOP također je koristio mrežu volontera, ali nisu imali standardne odredbe za novčanu nadoknadu. Dužnosnici Državnog izbornog povjerenstva također su izvještavali o rezultatima telefonom, koristeći satelitske telefone koje je osigurala vlada ili svoje mobilne telefone ako nije bilo fiksnih linija.

Transparentnost ostvarena brzim i neovisnim izvještavanjem tih nekoliko mreža pomogla je spriječiti nasilje koje je moglo izbiti u slučaju da izborni gubitnici posumnjaju na prijevaru. Brzo izvještavanje prisililo je glavne kandidate i njihove pristaše da prihvate rezultate izbora.

Mobilni se telefoni sve češće koriste da bi se osigurali demokratski izbori i promicalo osnovno ljudsko pravo na izražavanje volje građana u slobodnim i poštenim izborima. Međutim, čak i brza komunikacija ne može uvijek ubrzati birokraciju. Jedan je promatrač u Keniji izjavio da, iako su dužnosnici koristili mobilne telefone da izvijeste o problemima kao što su birači koji se ne nalaze na biračkim listama, neki su birači ipak odbijeni zbog složenih procedura za rješavanje tih problema.

Mobilni telefoni koristili su se i u drugim nedavno održanim izborima diljem svijeta. Tijekom izbora 2000. godine u Peruu, nestranački promatrači iz peruanske organizacije *Transparencia* izvještavali su središnji centar za analizu podataka o postocima izlaska na birališta, procjeni kvalitete biračkih procesa i brojanja glasova te izbornim rezultatima u pojedinačnim jedinicama iz slučajno odabranog uzorka birališta diljem zemlje. Neki su izvještaji stigli iz udaljenih regija Anda i Amazone. Takva analiza podataka stvorila je nacionalni i međunarodni pritisak da Alberto Fujimori prihvati odlučujuće izbore.

Kako biste mogli upotrijebiti mobilne telefone ili druge oblike tehnologije da poboljšate svoj rad i pridoneseite jačanju ljudskih prava?

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Afrika	Civilno društvo	Vlada	Nacionalno	Demokracija

Preživjeli znaju koja pitanja treba postaviti: uključivanje žrtava kršenja ljudskih prava u otkrivanje i spašavanje potencijalnih žrtava

Preživjele žrtve kršenja ljudskih prava posjeduju jedinstveno iskustvo oblika kršenja ljudskih prava i jedinstvenu sposobnost da ih prepoznaju. Te informacije mogu se upotrijebiti da bismo spriječili da drugi dožive jednaku sudbinu. Organizacija *Maiti Nepal* poziva žene žrtve trgovine ljudima da pomognu u spašavanju drugih žena i djevojaka.

Maiti Nepal pokušava zaustaviti trgovinu ženama i djevojkama preko granice Nepala i Indije razgovarajući sa ženama koje se čine ugrožene. Članice udruge mogu lakše prepoznati osobe u opasnim situacijama jer su mnoge od njih također bile žrtve trgovine ljudima.

Povećana potražnja za seksualnim uslugama u indijskim bordelima i na drugim tržištima povećava trgovinu ljudima u Nepal. Jedan način na koji se možemo boriti protiv tog problema jest spriječiti trgovce ljudima da prelaze granicu, ali granična policija često ne uspijeva otkriti potencijalne žrtve ili jednostavno okreće glavu.

Maiti Nepal blisko surađuje s graničnim čuvarima na 11 tranzitnih točaka duž granica Nepala da bi presrela sumnjive putnike. Zaustavljaju svaki automobil i rikšu. Ako žene ili djevojke putuju s muškarcima, granični čuvar ispituje muškarce, dok zaposlenici *Maiti Nepala* ispituju žene. Postavljaju im pitanja kao što su «Zašto putujete u Indiju?» i «Koliko dugo poznajete ovog muškarca?» te promatraju jezik tijela žene, odjeću i šminku. Tijekom razgovora također upozoravaju žene na trgovinu seksualnim uslugama u Indiji.

Ako se izjave putnika ne podudaraju, policija uhićuje osumnjičene trgovce, a žene i djevojke odvođe se u sigurne tranzitne kuće koje je *Maiti Nepal* sagradio blizu granice. Tamo dobivaju hranu, savjetovanje, i ako žele, zdravstveni pregled i prijevoz do svojih sela. U slučaju da rodbina ne želi ženu primiti natrag ili se otkrije da su bili upleteni u trgovinu, *Maiti Nepal* pruža savjetovanje i obrazovanje s ciljem zapošljavanja.

Zahvaljujući ovoj taktici spašeno je nekoliko stotina potencijalnih žrtava, a protiv trgovaca su pokrenuti kazneni postupci, što znači da je izvršen pritisak na lokalnu upravu da procesuiraju zločince.

U situacijama koje uključuju trgovinu ljudima, obiteljsko nasilje, zlostavljanje djece ili prisilnu prostituciju, vanjski promatrači možda neće uvijek prepoznati zlostavljanje jednako lako kao oni koji su proživjeli takvo iskustvo. Postoji i veća vjerojatnost da će se potencijalne žrtve povezati s osobom koja zna što proživljavaju. Prema tome, uključivanje preživjelih žrtava ključno je za provođenje ove taktike. Kad žrtve žele spriječiti buduća kršenja ljudskih prava, njihovo jedinstveno znanje o tome kako se ta kršenja provode može biti od neprocjenjive vrijednosti za aktiviste koji žele zaustaviti takve zločine. Za ovu taktiku također je presudna uspješna suradnja *Maiti Nepala* s graničnim čuvarima i načelo da ne vraćaju djevojke obiteljima koje su bile upletene u trgovinu ljudima.

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Azija	Civilno društvo	Vlada, društvo	Nacionalno	Trgovina ljudima

Zaštita prava u zadanom vremenskom roku: informiranje potencijalnih žrtava o njihovim pravima kad postoji vremenski rok za zaštitu tih prava

Ponekad zakoni nameću proizvoljne i ograničene uvjete da pojedinci zaštite svoja prava. *Centar za ravnopravnost u stanovanju i smještaju* (Centre for Equality Rights in Accommodation – CERA) iz Ontaria u Kanadi koristi taktiku brze reakcije da informira pojedince o njihovim pravima i rokovima za djelovanje.

CERA kontaktira stanare kojima prijeti opasnost od deložacije i pruža im potrebne informacije da je izbjegnu. Kanadski zakon ograničava na 5 dana vrijeme koje stanari imaju na raspolaganju da ospore deložaciju, a mnogi nemaju informacije ili resurse da dovoljno brzo reagiraju.

Godine 1998. u Ontariu je donesen novi zakon koji je dopustio najmodavcima da podignu najamninu do tržišnih vrijednosti kad je jedinica za najam prazna, što im daje poticaj da deložiraju stanare, posebno u zajednicama s niskim stopama slobodnih stambenih prostora. Svake godine oko 60 000 osoba u Ontariu prijeti opasnost od deložacije.

CERA je zatražila od suda za najam stambenih prostora u Ontariu popise stanara kojima prijeti deložacija. Organizacija prima popise pod uvjetom da čuva privatnost stanara. CERA šalje informacijski paket svakom stanaru čiji je najmodavac predao molbu za deložaciju. Volonteri zatim telefonom obavještavaju stanare o njihovim pravima prije isteka 5-dnevnog roka. Tijekom tih razgovora, volonteri informiraju stanare da su njihovi najmodavci zatražili deložaciju, raspravljaju o mogućim rješenjima i upućuju ih na relevantne službe. Također ispituju stanare o situaciji koja je dovela do deložacije, čime dobivaju važne podatke o uzrocima stambene nesigurnosti koje CERA i druge organizacije mogu upotrijebiti da bi riješile problem.

CERA svake godina kontaktira oko 25 000 osoba. Nakon početka programa, stope deložacije osoba s kojima je obavljen telefonski razgovor smanjile su se za više od 20 %. Međutim, od ožujka 2003. godine, CERA je prekinula projekt zbog odluke *Povjerenstva za privatnost* koja zabranjuje odavanje podataka o deložaciji. CERA trenutno pokušava osporiti tu odluku.

Iako stambeni zakoni Ontaria daju pojedincima pravo da ospore deložaciju, nemaju svi stanari informacije koje trebaju da bi zaštitili ta prava u ograničenom vremenskom roku. Taktika CERA-e pomaže da dobiju te informacije na vrijeme. CERA je morala doći do popisa osoba kojima prijeti deložacija, a u drugim slučajevima, nedostupnost tih podataka može biti izazov. Osim toga, ne mogu se svi stanari kontaktirati telefonom i nije svatko voljan ili sposoban boriti se za svoja prava.

Je li za vaš rad potrebna mreža za brzu reakciju? Ako jest, kakva bi vrsta mreže bila korisna?

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Sjeverna Amerika	Civilno društvo	Društvo	Lokalno	Stambena prava

Vještine za stanovništvo u opasnosti: korištenje tehnika neformalnog obrazovanja da bi rizično stanovništvo steklo vještine potrebne za uspjeh u nestabilnoj gospodarskoj situaciji

Tijekom 1990-ih u Mongoliji, kao i u mnogim drugim tranzicijskim društvima, prijelaz s državno reguliranog na tržišno gospodarstvo doveo je žene (a time i djecu) u opasnost od siromaštva, gladi i zlostavljanja. Cilj **Ženskog projekta Gobi** bio je pružiti ženama iz izoliranih ruralnih područja Mongolije informacije potrebne da uspiju u gospodarstvu u razvoju.

Vlada Mongolije koristila je sredstva neformalnog obrazovanja kao što su radio, tiskani materijali i posjete nastavnika da bi doprla do marginaliziranih i ugroženih žena i podučila ih novim vještinama potrebnima za opstanak u tržišnom gospodarstvu.

Nakon raspada Sovjetskog saveza 1991. godine, mongolsko centralizirano državno gospodarstvo također je propalo. Ljudi koji su cijeli život živjeli na zadružnim imanjima postali su odgovorni za svoja stada, proizvodnju i promidžbu svojih proizvoda i usluga. Mnogi nisu imali potrebne vještine ili resurse. Nomadske žene u pustinji Gobi, području s iznimno oštrom klimom i nerazvijenim sustavima komunikacije i prijevoza, bile su posebno ugrožene. Bez trgovačkih i komercijalnih vještina, ženama i djeci prijetila je opasnost od siromaštva, neishranjenosti i nasilja.

Vlada je pokrenula **Ženski projekt Gobi** i pozvala sve žene na forum zajednice za planiranje da bi pronašla rješenja. Odlučeno je da su samohrane majke s troje i više djece bile prioritetna skupina i da su radijski programi, uz druge tehnike neformalnog obrazovanja, bile najbolji način da dopru do njih. (Neformalno obrazovanje uključuje programe učenja koji nisu obvezni i organiziraju se izvan škola.)

Radijski programi pružali su informacije o trgovačkim vještinama (kao što su proizvodnja vune, rafiniranje runa deva i izrada filca, sedla i tradicionalne odjeće), komercijalnim vještinama (pregovaranje o cijenama i planiranje) i zdravlju (kao što su planiranje obitelji, higijena, prehrana i prva pomoć). Programi su se emitirali dva puta tjedno u vrijeme najveće slušanosti, obično navečer. Kazete su se mogle nabaviti u lokalnim centrima za učenje ako niste mogli pratiti program. Proizvodili su se i popratni materijali za korištenje uz radijske programe, a učitelji su posjećivali žene, provjeravali njihov napredak i nudili dodatne materijale.

Pristup neformalnog obrazovanja uspio je mobilizirati žene da preuzmu kontrolu nad svojom ekonomskom budućnošću. Organizirale su lokalna tržišta, pokrenule projekte suradnje između zajednica i potaknule širenje projekta na svoje supruge i djecu.

U ovom primjeru, ta taktika razvijanja vještina koristila se s ciljem ostvarivanja ekonomskih prava, ali slični programi neformalnog obrazovanja koriste se da bi se doprlo do udaljenog stanovništva u svrhu ostvarivanja drugih prava. Važno je imati na umu da je, tijekom osmišljavanja programa i izbora medija komunikacije, projektni tim uzeo u obzir način života i kulturu ciljane skupine žena.

Kako programi neformalnog obrazovanja mogu pridonijeti promicanju ljudskih prava u vašoj zajednici?

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Azija	Vlada	Društvo	Nacionalno	Razvoj

Pružanje informacija i vještina potrebnih za ostvarivanje prava: kako osnažiti građane da koriste pravni sustav i ostvare svoja prava

Ustavna jamstva nekih prava često nisu zaštićena zakonom ili se ne provode u praksi. Udruga *Majke vojnika* iz Sankt Peterburga osigurava građanima informacije i vještine potrebne da ostvare svoje ustavno pravo da ne služe vojsku ili da se ne vrate u jedinicu gdje su doživjeli zlostavljanje.

Majke vojnika obrazuju vojne obveznike, novake i članove obitelji ruskih vojnika o njihovim zakonskim pravima tako da ih mogu učinkovito ostvariti.

U Rusiji, svi mladići obvezni su služiti vojsku. Iako zakon iz 1993. oslobađa muškarce narušenog zdravlja ili teških životnih okolnosti (npr. njihovi roditelji su umirovljeni ili bolesni, ili i dalje pohađaju školu), odbori za regrutaciju stalno krše taj zakon. *Majke vojnika* dokumentirale su slučajeve u kojima su se mladići s tjelesnim ili fiziološkim problemima koji su trebali biti oslobođeni vojne obveze prisiljavali na služenje vojske. Čak su poznati po tome da provode racije uz pomoć policije, na ulici, u školama i studentskim domovima, čak i po kućama. Kad dođu u vojsku, mladići se podvrgavaju okrutnim uvjetima, uključujući ponižavanje i loši uvjeti života, noćna premlaćivanja i mučenja.

U školi za ljudska prava koju vode *Majke vojnika*, poznatoj pod nazivom «Zaštitimo naše sinove», studenti se podučavaju kako upotrijebiti zakone koji štite njihova prava. Također se potiču da imaju povjerenja da ih zakon može zaštititi, da pružaju potporu jedni drugima i međusobno si pomažu prebroditi strah.

Treninzi se organiziraju jedanput tjedno i traju tri sata. Uključuju specifične upute o tome kako pisati izjave vlastima, igranje uloga i rasprave o zakonu i ljudskim pravima. Izdaje se i godišnji vodič.

Većina mladića može od civilnih liječnika nabaviti dokumentaciju za vojne liječnike. *Majke vojnika*, sa 10 zaposlenih i mnogo ruskih i stranih volontera, prate sudionike kroz upitnike i čuvaju dokumentaciju za svaku osobu i okrug. Sudionici koji su uspjeli u svojim molbama za oslobođenje od vojne obveze pozivaju se da govore novim studentima. Tijekom 12 godina u treninzima je sudjelovalo oko 120 000 osoba, a njih 90 000 zaštitilo je svoje zakonsko pravo da ne služe vojsku. Oko 5 000 osoba koje su mučene u vojsci odobrene su molbe da se ne vrate u svoje jedinice.

Iako, u teoriji, u Rusiji postoji ustavna zaštita za mladiće koji se boje zlostavljanja ili koji su bili zlostavljani u vojsci, nedostatak informacija i strah od korištenja pravnog sustava (sustava koji pojedinci ne koriste često) sprečava ih da iskoriste ta prava. *Majke vojnika* pružaju informacije o tim pravima, vještinama kao što su pisanje pisama i pravnu pomoć.

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Europa	Civilno društvo	Društvo	Nacionalno	Kršenja ljudskih prava od strane policije i vojske

Borba protiv korupcije kroz transparentnost: praćenje rada vladinih dužnosnika na Internetu s ciljem sprečavanja korupcije

U Južnoj Koreji, vlasti u Seoulu potiču svoje dužnosnike na pošten i zakonit rad pružanjem važnih informacija građanima koji ima internetsku vezu.

Gradske vlasti stvorile su internetsku bazu podataka da bi povećale transparentnost svojeg rada. Poboljšane procedure za prijave građana na Internetu (Online Procedures Enhancement for Civil Applications - OPEN) omogućuju građanima da prate pojedinosti o građanskim prijavama na 70 područja rada gradske uprave najosjetljivijih na korupciju, uključujući stambene projekte i graditeljstvo, ekološke propise i urbano planiranje.

Prije uvođenja OPEN-a, podnositelji molbi za gradske dozvole nisu mogli pratiti kako se njihove molbe procesuiraju. Proces je bio nejasan umjesto transparentan, što je omogućavalo vladinim dužnosnicima da traže mito da bi «pogurali» molbu.

Danas, kad dužnosnici primaju ili nadopunjuju molbe, moraju ispuniti standardizirane obrasce za unos podataka. Svaki gradski ured koristi obrasce da bi nadopunio internetsku bazu podataka. Uz pomoć te baze podataka, podnositelji molbi mogu otkriti tko je zadužen za njihovu molbu, kad mogu očekivati dovršenje procesa, razloge za kašnjenje i, ako je molba odbijena, razloge za odbijanje.

OPEN je uveden u suradnji s drugim inicijativama za borbu protiv korupcije, uključujući strože kazne za dužnosnike koji traže ili primaju mito, karticu za izvještaj o korupciji za gradonačelnika, telefonsku liniju na kojoj građani mogu uredima gradonačelnika prijaviti slučajeve korupcije i premještanje dužnosnika između odsjeka da bi se spriječila bliska prijateljstva i «čuvanje leđa».

Internetske stranice OPEN-a imaju oko 2 500 posjetitelja na dan. Internetska anketa koju su provele gradske vlasti pokazala je da 78,7 % ispitanih građana vjeruje da je OPEN učinkovito smanjio korupciju gradske uprave. Nedavno su gradske vlasti također počele objavljivati informacije o 35 odbora gradske vlasti. To znači da građani mogu također pratiti upravljanje odborima kroz sustav OPEN.

Iako je cilj OPEN-a spriječiti korupciju u pojedinačnim molbama za gradske usluge, to je intervencija na široj razini, čiji je cilj okončati stalna nezakonita djelovanja. Jedan važan čimbenik za uspjeh sustava bilo je aktivno uključivanje i stalna potpora ureda gradonačelnika. Bez potpore tih visokopozicioniranih dužnosnika koji uživaju javni legitimitet, bilo bi teško provesti sustav kao što je OPEN. Uspjehu ove antikorupcijske taktike također je pridonijela raširena upotreba Interneta u zemlji.

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Azija	Vlada	Društvo	Lokalno	Korupcija

KAKO ONEMOGUĆITI KRŠENJA LJUDSKIH PRAVA

Kršenja ljudskih prava često slijede isti obrazac – događaju se na predvidljivim mjestima pod predvidljivim okolnostima. Prepoznavanje tih obrazaca i njihovo uklanjanje može biti presudno za zaštitu ljudskih prava. Ako su mučenja problem u zatvorima, sprečavanje ljudi da završe u zatvoru može spriječiti mučenja. Ako vlada može ugroziti intelektualnu slobodu otkrivanjem osobnih informacija, taj gubitak slobode može se spriječiti ako se pobrinemo da takva dokumentacija nije dostupna. Taktike u ovom poglavlju koristile su se za sprečavanje kršenja ljudskih prava i problema kroz jednostavno uklanjanje bilo kakvih mogućnosti za kršenja.

Radnici spašavaju svoje tvornice i svoja zaposlenja: kako primijeniti zakon o eksproprijaciji (oduzimanju posjeda) da bismo osigurali zaštitu ekonomskih prava

Kad tvornice propadaju i poslovi se ukidaju, pojedincima, obiteljima i zajednicama prijeti siromaštvo. U nedavnoj gospodarskoj krizi u Argentini, mnoge su se tvornice zatvorile ili bankrotirale.

Radnici u Argentini pokušali su spriječiti gubitak zaposlenja odbijajući prekinuti rad kad njihovi poslodavci bankrotiraju. Zaposlenja u gotovo 200 spašenih tvornica (*fabricas recuperadas*) sačuvana su zahvaljujući radnicima koji koriste relativno nepoznat zakon o eksproprijaciji da bi spriječili vjerovnike da odnesu opremu i traže preuzimanje tvornica, od tvornica za proizvodnju sladoleda do hotela s četiri zvjezdice i brodogradilišta.

Nekoć prozvana «gospodarskim čudom», Argentina je kasnih 1990-ih pala u recesiju, što je mnoge Argentinece dovelo do siromaštva. Pokret za preuzimanje tvornica nastao je spontano kao reakcija na gospodarsku krizu i slijedio je opći obrazac.

Prvo, tvornica padne u stečaj ili se proizvodnja zaustavi. Radnici preuzimaju posao i vode ga u obliku zadruga, onemogućujući vjerovnike da uklone strojeve i istodobno zahtijevajući sudsku odluku koja im daje pravo da nastave poslovanje kao nadoknada za neisplaćene plaće. Ta se odluka donosi na temelju zakona čiji je prvobitni cilj bio omogućiti lokalnim samoupravama da preuzmu imovinu za projekte javnih radova. Radnici se moraju dogovoriti da isplate vlasnicima objektivnu cijenu njihove imovine u dogovorenom vremenskom roku i mogu naplatiti svoj rad samo ako ostvare dobit.

Zahvaljujući ovoj taktici spašeno je više od 10 000 zaposlenja, a radnici u nekoliko spašenih tvornica na dobrom su putu da steknu vlasništvo nad tvornicama koje su preuzeli.

Primjena zakona o eksproprijaciji da bi se opravdalo preuzimanje tvornica bila je očajnički potez, ali ima potencijal za više od pukog nastavka proizvodnje. To je korak prema sprečavanju siromaštva koje se može proširiti ugroženim zajednicama i prema poboljšanju životnog standarda. To je oblik izražavanja prava na rad i zaštitu života, kao što se navodi u Općoj deklaraciji o ljudskim pravima.

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Južna Amerika	Društvo	Gospodarstvo	Lokalno	Ekonomska prava

Posredovanje u zajednici: kako stvoriti alternativne mehanizme za rješavanje sporova bez uključivanja policije kao potencijalnih počinitelja kršenja ljudskih prava

Ta taktika proizlazi iz ideje da možemo držati građane podalje od policijskih postaja i uhićenja – i izbjeći rizik da budu mučeni – kroz posredovanje u sukobima izvan sudstva.

Kao alternativu sustavu kaznenog prava, *Centar za žrtve mučenja* u Nepal u osmislio je proces posredovanja u zajednici, koji sprečava nepotrebna uhićenja i dovođenje građana u policijske postaje, gdje se 60 % zatvorenika muči da bi se iznudila priznanja.

Centar je proveo istraživanje o vrstama sporova koji se vode i zatim osmislio trening za vođe iz zajednice, uključujući žene i Dalite (nedodirljivu kastu), o rješavanju sporova uz pomoć metode posredovanja u zajednici utemeljene na pravima. Posredovanje u zajednici provodi se za sve sporove osim nasilnih zločina i dostupno je svim građanima, bez obzira na dob, spol, društvenu klasu ili kastu. Da bi privukao trenere, Centar je održao masovne sastanke u svakoj zajednici i zatražio građane da ih predlože. Treneri su zatim prošli edukaciju o ljudskim pravima, lokalnim zakonima i metodama rješavanja sporova. Mnogi koji su već bili uključeni u posredovanje u sporovima mogli su unaprijediti svoje postojeće vještine. Ti su treneri zatim podučavali druge na lokalnoj razini.

Te su osobe članovi odbora koji posreduju u sporovima na lokalnoj razini. Svaki odbor sastavljen je od barem 30 % žena i ima najmanje jednog predstavnika etničkih manjina u određenoj zajednici. Koraci i pravila procesa posredovanja vrlo su jasni, počinju od zahtjeva za posredovanjem i uključuju samozastupanje za obje strane.

Tijekom posredovanja, 5-9 educiranih posrednika posreduju između stranaka u sporu, koje također mogu dovesti druge osobe kao podršku. *Odbor za posredovanje* objašnjava strukturu procesa posredovanja, a stranke i njihova pratnja iznose svoje argumente. Posrednici zatim uključuju strane u raspravu o mogućnostima dogovora. Općenito, rješenja dolaze od strana u sukobu i cijele zajednice. Međutim, posrednici također imaju pravo odlučiti je li potrebna daljnja istraga ili pravno djelovanje. Posrednik može odlučiti pokrenuti spor u ime jedne od strana u sporu, što je dovelo do toga da su bogati pojedinci voljni uključiti se u proces.

U tri okruga koje ga provode, sustav posredovanja poboljšava pristup pravdi i dinamiku moći. Broj uhićenja također se značajno smanjio; tijekom prve godine, dvije trećine slučajeva riješeno je posredovanjem, dok je jedna trećina prepuštena policiji i sudovima. Projekt posredovanja u zajednici pokazao se uspješnim u rješavanju velikog broja lokalnih sporova, podizanju svijesti o ljudskim pravima i smanjenju sukoba unutar obitelji i između susjeda. *Centar* proširuje projekt na 12 okruga, čime će jedna trećina stanovništva zemlje dobiti pristup posredovanju.

Budući da se u Nepal u mučenja često primjenjuju kao sredstvo policijskog ispitivanja, posredovanje je učinkovit način njihova sprečavanja jer se građani ne privode u policijske postaje. Ta taktika ima i druge značajne prednosti: povećava pristup pravdi građanima koji ne mogu na drugi način razriješiti svoje sporove ili uložiti žalbe protiv bogataša te educira lokalne građane da preuzmu ili prošire svoje uloge vođa u zajednicama.

«Dolazim sa sela. Mnogi moji kolege rade u selima. Ljudi se uvijek žale da im treba dugo vremena da razriješe sporove. Kad ljudi rješavaju sporove na

taj način, sprečavaju se mučenja i ljudi imaju više vremena za aktivnosti razvoja.»

-Bhogendra Sharma, Centar za žrtve mučenja, Nepal

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Azija	Civilno društvo	Društvo	Lokalno	Mučenja

Uklanjanje dokumentacije: zaštita slobode mišljenja i prava na privatnost uništavanjem dokumentacije koju bi vlada mogla zatražiti na uvid

U SAD-u, jedno nacionalno strukovno udruženje ulaže dodatne napore da spriječi potencijalna kršenja prava na privatnost i intelektualnu slobodu osiguravajući da se čuva što manje dokumentacije.

Knjižničari diljem SAD-a tradicionalno su sprečavali ograničenja intelektualne slobode uništavanjem nepotrebne dokumentacije što je brže moguće. *Američko udruženje knjižnica* (American Library Association – ALA), najveće udruženje knjižnica na svijetu s više od 64 000 članica, iskoristilo je svoj utjecaj među članovima da bi se suprotstavilo promjenama u saveznom zakonu koje ugrožavaju zaštitu dokumentacije knjižnica.

48 država ima zakone o knjigama koji čine dokumentaciju o članovima povjerljivom. Etički kodeks *Američkog udruženja knjižnica* i politika povjerljivih informacija organizacije također štite privatnost članova. Međutim, Zakon o domoljublju iz 2001. godine konkretno odobrava saveznom agentima da pretražuju dokumentaciju knjižnica i javne računalne terminale da provjere koje knjige članovi čitaju i koje internetske stranice posjećuju s ciljem sprečavanja terorizma.

Kao reakcija na Zakon o domoljublju, knjižnice su revidirale svoju politiku čuvanja dokumentacije da bi osigurale da se nepotrebna dokumentacija što brže uništi. *Američko udruženje knjižnica* razvilo je upute koje uključuju preporuke za smanjenje nepotrebne dokumentacije o članovima i uništavanje dokumentacije čim prestane biti korisna. Knjižničari diljem zemlje imaju potporu moćnog nacionalnog udruženja kad odluče uništiti dokumentaciju o članovima, što je potpuno u skladu sa zakonom.

ALA koristi relativno jednostavan čin otpora, koji je, budući da se provodi diljem zemlje, relativno siguran za pojedinačne knjižničare. U represivnijim kontekstima, taj otpor, iako je potpuno zakonit, može dovesti do uhićenja i negativnih protumjera.

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Sjeverna Amerika	Civilno društvo	Vlada	Nacionalno	Sloboda mišljenja

Objavljivanje starosjedilačke mudrosti na Internetu: zaštita kulturnih i ekonomskih prava starosjedilačkog naroda bilježenjem tradicionalnog ekološkog znanja

Mnogi starosjedilački narodi shvatili su da se njihov način života uvelike ugrožava kad privatne korporacije patentiraju njihovo tradicionalno znanje. Nacionalna organizacija za znanost pokušava to spriječiti.

Program znanosti i ljudskih prava *Američkog udruženja za promicanje znanosti* (American Association for the Advancement of Science – AAAS) razvila je pretraživu internetsku bazu podataka o tradicionalnom ekološkom znanju da bi spriječila privatne tvrtke da patentiraju to znanje. Bazu podataka već postojećeg tradicionalnog ekološkog znanja (Traditional Ecological Knowledge Prior Art Database – T.E.K.*P.A.D.) možete pronaći na ip.aaas.org/tekpad.

Starosjedilački narodi diljem svijeta sustavno su uzgajali biljke i razvijali metode kako ih upotrijebiti za dobrobit svojih zajednica. Tvrtke iz razvijenih zemalja u nekim su slučajevima patentirale to znanje bez dopuštenja zajednica. Patenti omogućuju vlasnicima da određeno vremensko razdoblje nadziru upotrebu i prodaju patentiranog predmeta, bez obveze da podijele dobit sa zajednicama. U nekim slučajevima, vlasnik patenta može spriječiti te zajednice da primjenjuju ili imaju koristi od vlastitog znanja.

Baza podataka to onemogućuje jer čini starosjedilačko znanje dostupno javnosti, definirajući ga kao «već postojeće umijeće». Izum se može patentirati samo ako je nov, koristan i nije očit. Ako su izum ili spoznaja već objavljeni – to jest, već postoje – očito nisu novi. Tradicionalno znanje bilo je ugroženo patentiranjem od strane korporacija jer se rijetko objavljivalo ili, ako jest, često se zanemarivalo.

Kad se podatak unese u bazu podataka, lakše će ga pronaći *Američki ured za patente i tržišne marke* (U.S. Patent and Trademark Office – USPTO) i drugi uredi za patente tijekom potrage za već postojećim umijećem. AAAS aktivno istražuje tradicionalno znanje koje nije zaštićeno i u javnoj domeni i zatim dodaje podatke u bazu da bi ga dodatno zaštitilo.

T.E.K.*P.A.D. također omogućuje pojedincima da sami prijavljuju izume ili znanja. Osobe moraju dokazati da imaju prethodno dopuštenje svojih zajednica. AAAS potiče zajednice da istražuju pitanja vezana za različite mogućnosti, uključujući prijavu patenata, prije unošenja podataka u bazu. Priručnik koji pomaže zajednicama da procijene svoje mogućnosti dostupan je na shr.aaas.org/tek/.

Baza podataka trenutačno štiti od patentiranja 30 000 biljaka koje uzgajaju i održavaju starosjedilačke zajednice.

Kad je privatnim korporacijama dopušteno imati patente na tradicionalno znanje koje može činiti osnovu opstanka nekih zajednica, te zajednice mogu izgubiti svoja kulturna i ekonomska prava. Kad im više nije dopušteno koristiti to znanje ili su prisiljene plaćati tantijeme, njihov način života i običaji mogu biti nepovratno uništeni. Primjena taktike dokumentiranja i objavljivanja pomaže to spriječiti.

Zanimljivo je da se u ovom slučaju suvremena tehnologija koristi za zaštitu prava starosjedilačkih naroda da imaju koristi od spoznaja koje su u nekim slučajevima stare nekoliko stotina ili tisuća godina. Internetske baze podataka također se koriste za podizanje svijesti o kršenjima ljudskih prava, kao što su visoke razine onečišćenja u osiromašenim područjima ili raširena korupcija, ili za vršenje pritiska za promjenu politike.

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Razne regije	Civilno društvo	Društvo	Međunarodno	Starosjedilačka prava

TAKTIKE INTERVENCIJE

Imao sam sreću sudjelovati u nekoliko kampanja intervencije u ime žrtava kršenja ljudskih prava. Znam i mnoge druge uspješne kampanje diljem svijeta. Tijekom kasnih 1980-ih, pomogao sam u pokretanju *Rugmarka*, prvog pokušaja sprečavanja korištenja dječjeg rada u proizvodnji sagova kroz dobrovoljno označavanje proizvoda. Moja organizacija, Bachpan Bachao Andolan (BBA)/*Južnoazijska koalicija protiv dječjeg ropstva*, spasila je i rehabilitirala više od 65 000 djece iz ropstva i skrenula pozornost svjetske javnosti na problem kroz *Globalni mimohod protiv dječjeg rada* 1998. godine.

Diljem svijeta, druge potrošačke kampanje, uključujući kampanje za kupce sagova, čistu odjeću i bejzbolske loptice, također su iskoristile moć potrošača za sprečavanje kršenja ljudskih prava. Istodobno su kampanje masovne mobilizacije – na primjer, za radnička prava i zaštitu okoliša u Latinskoj Americi i za ženska prava u Africi – izrazila protivljenje stalnim kršenjima ljudskih prava i spriječila počinitelje da ih nastave.

Ono što te kampanje imaju zajedničko jest činjenica da su pokrenute na razini građanskog aktivizma. Iako se broj i nadležnost zakona i propisa povećava, ljudi žive u jednakim ili gorim uvjetima nego ikad kad je riječ o ljudskim pravima. Istina je da ne možemo ostvariti ljudska prava samo kroz zakone. Ljudi na terenu moraju intervenirati kad su prava ugrožena ili kad se događaju okrutnosti.

U ovom poglavlju saznat ćete za pojedince i organizacije koje pokušavaju zaustaviti stalna kršenja ljudskih prava kroz slične kampanje i druge inovativne taktike. Nadam se da ćete, kao i ja, biti nadahnuti da se nastavite boriti protiv kršenja ljudskih prava.

- **Kailash Satyarthi**

Predsjednik

Globalni marš protiv dječjeg rada

Južnoazijska koalicija protiv dječjeg ropstva

Globalna kampanja za obrazovanje

New Delhi, Indija

Ovdje navedene taktike koriste se za intervenciju u situacijama koje uključuju stalna kršenja i osporavanje ljudskih prava. Zato predstavljaju najveći izazov – i mogu biti najveće nadahnuće. Pojedinci djeluju u kriznim situacijama. Bore se protiv goleme političke i društvene moći, pokušavajući promijeniti postojeće stanje. Propituju dugogodišnja očekivanja i uvjerenja i preispituju lokalne tradicije. Suprotstavljaju se korupciji i okrutnostima koje su postale prihvaćene kao kulturne norme.

Vrlo često djeluju s dna strukture moći – i oslanjaju se na zadivljujuće resurse. Prostitutke se udružuju da bi spasile mlade djevojke od prisilne prostitucije. Djeca radnici osnivaju sindikate da zaštite svoja prava. Seljaci bez zemlje počeli su obrađivati neiskorištenu zemlju. Lokalna samouprava protivi se zakonima i odlukama donesenima na saveznoj razini.

Međutim, treba pohvaliti i nekoliko vrijednih primjera poslovnih tvrtki – smještenih na vrhu strukture moći. One koriste svoju moć i utjecaj da interveniraju u situacijama stalnih kršenja ljudskih prava.

U korištenju mnogih od ovih taktika, pojedinci preuzimaju sredstva osoba na moćnim položajima i njima se bore protiv zloupotrebe moći. Proučavaju proračune i zakone te javno prozivaju vlade zbog njihovih neispunjenih obećanja. Oslanjaju se na prednosti tradicionalnih kultura i ugledne vođe da u svojim zajednicama promiču više standarde zaštite ljudskih prava.

Taktike u ovom poglavlju podijeljene su u četiri kategorije:

1. Taktike otpora uključuju suprotstavljanje kršenjima ljudskih prava.
2. Taktike hitne akcije i fizičke intervencije koriste izravno djelovanje da bi prisilile počinitelje da prekinu kršiti ljudska prava.
3. Taktike uvjeravanja koriste ugledne vođe ili nekonfrontacijske institucionalne mehanizme da pregovaraju o prekidu kršenja ljudskih prava.
4. Taktike poticaja pružaju alternative kršenjima ljudskih prava.

TAKTIKE OTPORA

Taktike otpora izražavaju protivljenje stalnim kršenjima ili osporavanjima ljudskih prava. Te taktike imaju dvije važne funkcije. Prvo, čine kršenja ljudskih prava vidljivima – na lokalnoj, nacionalnoj ili međunarodnoj razini – onima na koje utječu, onima koji mogu promijeniti situaciju i čak onima koji ih provode. Drugo, pripremaju teren za daljnje taktike koje mogu pokrenuti promjene.

Te taktike mogu biti naizgled jednostavne. Taktika u Turskoj zahtijevala je samo uključivanje prekidača – zapravo, na kraju, nekoliko milijuna prekidača! – dok je taktika u Estoniji počela kao sastanak zbora. Mogu također uključivati naprednu upotrebu složenih mehanizama kao što su proračuni i zakoni, mehanizmi koji nisu bili temeljito iskorišteni u prošlosti.

Klik prekidača: kako pokrenuti jedinstveni masovni prosvjed na temelju jednostavne aktivnosti koju građani mogu bez problema provesti u svojim domovima

U Turskoj, sudjelovanje velikog broja građana u kampanji osiguralo je sigurnost akcije i potaklo uključivanje sve većeg broja pojedinaca – nekoliko milijuna.

Kampanja «**Tama za svjetlo**» mobilizirala je 30 milijuna ljudi u Turskoj da uključi i isključi svoja svjetla kao javni prosvjed protiv korupcije vlade. Korupcija je bila javna tajna, ali se javnost ipak osjećala apatična i nemoćna da je spriječi. Budući da su se mnogi građani bojali sudjelovati u političkom činu, organizacije su trebale taktiku niskog osobnog rizika koja bi pomogla prebroditi osjećaj izolacije koji prati strah. Kampanja je ponudila građanima laku i bezopasnu aktivnost koju svatko može učiniti – jednostavno isključiti svjetla u isto vrijeme svake večeri – da bi pokazala svoje nezadovoljstvo nedostatkom sustavnih mjera protiv korupcije.

Kampanja je prvobitno zamišljena kao reakcija na skandal koji je otkrio brojne veze između vladinih dužnosnika i organiziranog kriminala. Tijekom mjesec dana prije događaja, organizatori su pokrenuli masovnu javnu kampanju. Sklopili su savezništva s građanskim organizacijama i sindikatima, tražeći od njih da faksiraju peticije i informacije o prosvjednoj kampanji svojim članovima, koji bi zatim poslali faks svojim prijateljima i kontaktima. Također su imali popis kolumnista, radijskih i televizijskih voditelja kojima će slati javne podsjetnike.

Organizatori su prvobitno predložili da građani svake noći ugase svoja svjetla jednu minutu. Građani su zatim počeli gasiti i paliti svjetla. Nakon prvih tjedan dana, zajednice su počele improvizirati i pokretati razne ulične akcije, uključujući lupanje loncima i tavama. Organizatori su odlučili prekinuti kampanju nakon više od mjesec dana.

Iako neki dužnosnici upleteni u skandal i dalje sjede u parlamentu, od kampanje se dogodilo mnogo političkih i zakonskih promjena, uključujući suđenja poslovnim ljudima, policiji, vojnom osoblju i mafijašima, kampanje protiv korupcije u parlamentu i smjena mnogih političara koji nisu učinili ništa u borbi protiv državne korupcije.

Više pojedinosti možete pronaći u taktičkoj bilježnici na www.newtactics.org, Tools for Action.

Građani su zamoljeni da naprave iznimno jednostavnu aktivnost koja nije zahtijevala pripremu i vrlo malo predanosti te je potakla široko sudjelovanje. Zato se taktika može lako konceptualno prilagoditi drugim situacijama. Zapravo, slične su se taktike upotrijebile u mnogim situacijama diljem svijeta. Građani Zambije trubili su u automobilima u određeno vrijeme svakog petka da bi prosvjedovali protiv predsjednikove odluke da promijeni ustav da bi ostao na vlasti. Građani Čilea prosvjedovali su protiv Pinochetova režima automobilskim trubama i lupanjem u lonce i tave na prozorima svojih domova i uličnim povorkama. Ono što je svim tim kampanjama zajedničko jest pokušaj da se široka priroda javnog interesa učini vidljivom stanovništvu nad kojim se vlada širenjem straha i koje se osjeća izolirano, usamljeno i poraženo.

Ovakve taktike čine nevidljivo vidljivim. Trebale bi se procjenjivati prema sposobnosti da potaknu osjećaj solidarnosti kod stanovništva i redefiniraju novi politički prostor u kojem je više građana spremno djelovati zajedno.

Ali, iako te taktike mogu biti konceptualno jednostavne, njihov uspjeh nije lako ponoviti. Organizatori nisu mogli ponoviti tu taktiku u jednakim razmjerima samo nekoliko mjeseci poslije, usprkos tome što su problemi i mehanizmi ostali isti. Kad se postigne zamah u takvoj taktici, mora se održati da bi pokret krenuo naprijed.

Kada možete primijeniti takvu taktiku? Postoje li u vašoj zemlji kršenja ljudskih prava za koja građani znaju, ali im se ne suprotstavljaju zbog straha ili apatije?

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Azija	Civilno društvo	Vlada, društvo	Nacionalno	Korupcija

Raspjevana revolucija: masovna potvrda kulturnog identiteta s ciljem suprotstavljanja represivnom režimu

U Estoniji tijekom 1980-ih, pojedinci koji su se protivili sovjetskom režimu pozivali su građane da izađu na ulicu i javno pjevaju pjesme koje su pjevali u svojim domovima i u društvu svojih prijatelja cijeli život.

U lipnju 1988. godine, nekoliko stotina tisuća Estonaca (po nekim procjenama, čak 300 000 ili jedna trećina stanovništva Estonije) okupili su se 5 noći uzastopce u glavnom gradu Tallinu pjevajući zabranjene ili politički opasne narodne pjesme. Slični su festivali održani to ljeto u Litvi i Letoniji. Ta «raspjevana revolucija», kako je nazvana, bila je važan korak prema neovisnosti sve tri baltičke države od Sovjetskog saveza u kolovozu 1991. godine.

Sovjetski sustav aktivno je pokušavao uništiti povezanost stanovnika sa svojim nacionalnim identitetima. Neki elementi tog identiteta otvoreno su se sačuvali na načine koje je režim smatrao bezazlenima (kao što su neke narodne pjesme); drugi su se prikivali (kao naziv «Estonija» umjesto «Estonska Sovjetska Socijalistička Republika» i slavljenje nacionalnih praznika koji su postojali prije Sovjetskog saveza), ali su ih građani ipak pamtili. Oni koji su očuvali te običaje koristili su ih da podsjetu sugrađane na njihov identitet, motiviraju ih da ga očuvaju i, u kontekstu *glasnosti*, pruže im siguran način da ga izražavaju.

Glazbeni festivali potaknuli su i popularizirali nov pokret otpora korištenjem moćnih narodnih kulturnih simbola. Mnogi su sudionici došli na stadion noseći tradicionalne nošnje i pjevali su pjesme koje su naglašavale njihov estonski identitet. Pod režimom koji je koristio homogenizaciju kulture kao sredstvo represije, festivali su pružili Estoncima mogućnost da javno istupe kao Estonci umjesto kao građani Sovjetskog saveza. Prisutnost 300 000 zemljaka smanjila je rizik od javnog izražavanja takvog stajališta.

Festivale je organiziralo *Društvo za estonsko nasljeđe* (Eesti Muinsuskaitse Selts), neformalna organizacija koja je iskoristila relativnu otvorenost razdoblja *glasnosti* za promicanje javnog obilježavanja važnih nacionalnih obljetnica i oživljavanje ključnih nacionalnih simbola iz razdoblja prije Sovjetskog saveza, kao što su plava, crna i bijela estonska zastava i nacionalna himna. U borbi za neovisnost baltičkih država koja je prošla gotovo bez kapi krvi, ti su simboli bili jedno od najmoćnijih oružja.

«Raspjevana revolucija» oslanjala se na kulturne običaje koji su bili posebno ukorijenjeni u baltičkim državama, uključujući javne glazbene festivale čija je povijest formalno trajala više od 100 godina, dok je neformalno trajala nekoliko stoljeća. Druge kulture mogu imati slične snažne tradicije pjevanja, plesa, kazališta ili drugih umjetničkih formi ili simboličkog izražavanja. U Čileu, na primjer, obitelji nestalih njegovali su tradicionalni narodni ples u parovima koji su učili svi Čileanci. Kad je supružnik plesao s nestalim partnerom u paru, drugi su mogli vizualizirati nestalu osobu i njezino mjesto u obitelji i zajednici.

Kad želite mobilizirati velik broj ljudi, često je izazov u tome da im omogućite da se osjećaju dovoljno sigurno da istupe u javnosti i uvjerite ih da neće u tome biti usamljeni. Organizatori glazbenih festivala računali su na sigurnost u mnoštvu: prisutnost nekoliko stotina tisuća sugrađana pružila je određen stupanj sigurnosti za sudionike, iako se ta sigurnost nije mogla potpuno zajamčiti.

U slučaju represije, koji kulturni običaji mogu okupiti vašu zajednicu?

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Europa	Društvo	Vlada	Nacionalno	Kulturna prava

Na papiru i u stvarnosti: građanske platforme (javna saslušanja) na kojima građani mogu javno prozvati dužnosnike radi neispunjenih obećanja

U Indiji, jedna organizacija drži vladu odgovornom organizirajući javna saslušanja o javnom trošenju. Organizatori dokazuju da čak i javne financije, koje su obično tehnička tema, mogu okupiti građane.

Mazdoor Kisan Shakti Sangathan (MKSS) organizira javna saslušanja u Indiji s ciljem razotkrivanja korupcije, npr. pronevjere sredstava dodijeljenih razvojnim projektima, kroz uspoređivanje službene dokumentacije sa stvarnim stanjem i izvještajima sudionika.

U Indiji, kao i u mnogim zemljama, korumpirani dužnosnici i ruralne elite mogu manipulirati razvojnim planovima u svoju korist. To onemogućava da projekti budu korisni za siromašne i ne rješava siromaštvo i društvenu nejednakost.

Aktivisti MKSS-a i lokalna zajednica istražuju optužbe za korupciju u selima ili okruzima, često na inicijativu lokalnih stanovnika koji smatraju da su bili prevareni ili oštećeni. Na seoskom vijeću ili na višim razinama vlasti zahtijevaju primjerke relevantnih službenih dokumenata. Usprkos tome što na to imaju zakonsko pravo, proces dobivanja potrebnih informacija najčešće ima mnogo prepreka. Kad se dokumentacija dobije na uvid, podaci se provjeravaju kroz posjete na terenu i razgovore sa seljacima.

MKSS zatim održava javna saslušanja kojima prisustvuje nekoliko stotina seljaka. Organizatori pozivaju novinare, vladine dužnosnike i osumnjičene za korupciju. Aktivisti MKSS-a, od kojih su većina pripadnici lokalne zajednice, čitaju i objašnjavaju službene dokumente koji tvrde, na primjer, da je određena zdravstvena klinika izgrađena u selu ili da je radnicima na građevinskom projektu isplaćen određen iznos novca. Ti se dokumenti zatim uspoređuju sa stvarnim stanjem. Aktivisti predstavljaju rezultate svoje istrage i sudionici doprinose svojim svjedočenjima. Saslušanja traju nekoliko sati, tijekom kojih organizatori analiziraju razvojne projekte ili slučajeve korupcije. Nedavno su također organizirana javna saslušanja o radu lokalne bolnice i sustava javnog zdravstva te funkcioniranju planova sigurnosti hrane i sustava javne raspodjele.

Iako je učinak na transparentnost i odgovornost bio dramatičan, učinci daljnjeg službenog procesuiranja su nešto slabiji – nekoliko je dužnosnika uhićeno, a vladine istrage počele su davati rezultate. U nekim selima, korumpirani lokalni dužnosnici koji su prisustvovali saslušanjima dobrovoljno su pristali, suočeni s dokazima, surađivati s istražiteljima i čak vratiti novac. Međutim, aktivisti MKSS-a obično moraju pomno pratiti javna saslušanja i vršiti stalan pritisak da bi osigurali službeno procesuiranje.

Za rad MKSS-a nužan je pristup vladinoj dokumentaciji, uključujući dokumente o javnom trošenju. MKSS je koristio niz taktika da bi uvjerio državu Radžastan da donese Zakon o pravu na pristup informacijama. Organizacija je mobilizirala seljake iz nekoliko okruga, organizirala sjedenja u znak protesta i stvorila publicitet oko tog problema. Kao rezultat toga, donesen je zakon koji prisiljava dužnosnike da, na zahtjev i po nominalnoj cijeni, predaju primjerke dokumenata o bilo kojoj sferi aktivnosti vlade, uključujući razvojne programe, javna sredstva i trošenje. To je također pokrenulo nacionalni pokret za pravo na pristup informacijama koji je doveo do izglasavanja sličnih zakona u nekoliko drugih država i Zakona o slobodi informacija u nacionalnom parlamentu.

Koje se taktike mogu upotrijebiti da biste osigurali da trošenje vaše lokalne samouprave pridonosi promicanju prava lokalnog stanovništva?

«Koristili smo zahtjev za informacijama kao sredstvo promicanja demokratskog prava građana da postavljaju pitanja i zahtijevaju odgovore. Zahtjev za određenim informacijama koristi se na

različite načine u različitim dijelovima Indije s ciljem nadziranja korupcije i proizvoljne primjene moći. To nije samo zahtjev za informacijama, nego i za sudjelovanjem u vlasti.»

– aktivist, **Mazdoor Kisan Shakti Sangathan**, Indija

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Azija	Civilno društvo	Vlada	Lokalno	Korupcija

Sve politike su lokalne: kako potaknuti lokalne samouprave, organizacije i pojedince da se kroz edukaciju i resurse suprotstave saveznom zakonu koji ugrožava ljudska prava

Kao što ćemo ovdje pokazati, lokalne organizacije i lokalna samouprava mogu se zajedno suprotstaviti zakonu na saveznoj razini.

U SAD-u, Povjerenstvo za obranu Zakona o ljudskim pravima stvara alate i resurse za pomoć lokalnim zagovarateljima Zakona da educiraju članove lokalnih samouprava i zajednica o tome kako savezni zakoni i politika protiv terorizma krši njihova prava. Mnoge lokalne grupe surađuju sa gradskim ili županijskim vlastima na pružanju formalnog otpora kršenjima građanskih sloboda, usvajajući rezolucije ili uredbe koje podupiru Zakon o ljudskim pravima. Te uredbe upućuju lokalnu policiju i druge vladine zaposlenike da ne udovoljavaju zahtjevima za kršenje ustavnih prava građana.

Američki Zakon o domoljublju usvojen je potkraj 2001. godine. Definiran je nov zločin, «domaći terorizam», a savezna vlada dobila je veća prava da prisluškuje telefone; prati elektronsku poštu; pregledava zdravstvenu, financijsku, knjižničnu i studentsku dokumentaciju; i ulazi u domove i urede bez prethodne obavijesti. Prema tom i drugim zakonima, osobe bez državljanstva mogu biti deportirane i zadržane bez sudske žalbe. Povjerenstvo vjeruje da te odredbe krše ključna građanska i politička prava definirana Ustavom SAD-a.

Svjesni da većinu aktivnosti koje Zakon o domoljublju i druge politike i zakoni protiv terorizma omogućuju zapravo provodi lokalna policija, skupina zagovaratelja (koja će na kraju osnovati Povjerenstvo) održala je forum zajednice u Northamptonu, u državi Massachusettsu. Poslali su peticiju da bi dobili potporu za rezoluciju gradskog vijeća koja bi se protivila glavnim elementima zakona i zahtijevala da se lokalna policija suzdrži od provođenja bilo kakvih naredbi koje krše građanske slobode članova zajednice. Dobili su dodatnu potporu pozivajući poslovne tvrtke, pojedince i organizacije da sudjeluju u javnim forumima. Mnogi su se pridružili aktivistima, osiguravajući financijska sredstva i pomažući u slanju peticije, prikupljajući potporu za rezoluciju na sastancima gradskog vijeća i dajući joj vjerodostojnost ukazujući na široku potporu i zanimanje koje je potaknula.

Koalicija je uvjerila predsjednika gradskog vijeća da podupre rezoluciju. Povjerenstvo je zatim počelo poticati slične akcije u susjednim gradovima i diljem zemlje. Njihove internetske stranice bile su ključne za organiziranje. Detaljno objašnjavaju korake za educiranje građana i dobivanje javne potpore za donošenje rezolucija na gradskoj razini. Sadržavaju primjere rezolucija, peticije, izjave za tisak, letke, najčešća pitanja i odgovore te novinske članke. Također opisuju kako su javni forumi organizirani i pružaju alternativne pristupe kampanjama.

Rezolucije su usvojene u 267 gradova i županija i u tri države (do završetka ove knjige), što pokazuje rastući zamah za poništavanje odredbi zakona koje bi mogle ugroziti ljudska prava. Ukupan broj tih «sigurnih zona građanskih sloboda» povećao se na 47 milijuna. Internetske stranice Povjerenstva također nude informacije koje pomažu studentima i fakultetima, vjerskim grupama, sindikatima i strukovnim udruženjima da se organiziraju.

Članovi Povjerenstva počeli su mobiliziranjem za promjene u vlastitoj zajednici i zatim odlučili proširiti svoje napore na nacionalnu razinu, razmjenjujući iskustva s drugim zajednicama. Pomogli su gradovima i zajednicama da shvate da ljudi mogu pružiti otpor kršenjima ljudskih prava, što je bio snažno upozorenje nacionalnoj vladi. Iako je posebno moćan oblik otpora u političkom sustavu sa zasebnim i odvojenim autoritetom, ova

taktika može se prilagoditi čak i okomitim političkim strukturama, iako rizik za lokalne vlasti može biti mnogo veći.

Kako bi ova taktika mogla funkcionirati u vašoj zemlji?

«Gradske vlasti odgovorne su osigurati da se njezini građani osjećaju sigurni i zaštićeni pravednim zakonima od nepravednog tretmana, narušavanja privatnosti bez opravdane sumnje i zadržavanja u pritvoru bez optužbi i u

tajnosti. Kad većina lokalnih izabranih dužnosnika preuzme položaj, zaklinju se da će podupirati i državne i savezne ustave, uključujući i Zakon o ljudskim pravima.»

- www.bordc.org

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Sjeverna Amerika	Civilno društvo	Vlada	Nacionalno	Građanska i politička prava

Moć peticije: organiziranje velike peticije za vršenje pritiska s ciljem promjene vlade

Organizacija iz Argentine koristi malo poznatu i rijetko korištenu odredbu ustava da educira javnost i mobilizira za promjene, dok istodobno nastoji uvjeriti parlament da usvoji zakonodavne reforme.

Godine 2002. organizacija *Poder Ciudadano* (Građanska moć) skupila je potpise za peticiju koju je, prema ustavnoj odredbi, argentinski Kongres bio obavezan razmotriti. Spomenuta ustavna odredba zahtijeva da Kongres razmotri bilo koji zakon koji predlože članovi zajednice ili organizacije, dok god je taj zakon potpisom poduprlo 1,5 % građana Argentine u barem 6 od 24 okruga.

Organizaciju *Poder Ciudadano* osnovala je 1989. godine skupina građana zabrinutih za zaštitu ljudskih prava u Argentini. Peticije koje su pokrenuli tijekom nekoliko godina od gospodarske krize u zemlji bile su usmjerene na glavne društvene probleme gladi i previsokih mirovina za vladine dužnosnike. Peticija vezana za glad predložila je osiguravanje hrane za sve siromašne trudnice i djecu mlađu od 5 godina. Od vremena gospodarske krize, više od polovice stanovništva živjelo je ispod praga siromaštva. Djeca predstavljaju najveću skupinu stanovništva u siromaštvu i malo se socijalnih programa bavi gladi među djecom. Cilj peticije nije bio samo obavezati kongres da pokuša riješiti taj problem, nego i predložiti rješenja.

Poder Ciudadano napisao je peticiju, angažirao 250 volontera diljem zemlje i educirao ih o tome tko može potpisati peticiju, gdje poslati peticije i koje informacije trebaju građani koji potpisuju peticiju. Većina volontera angažirana je putem internetskih stranica organizacije i koordinatora projekta. Volonteri su se sastajali na javnim mjestima u svojim zajednicama da bi prikupljali potpise: tržnicama, knjižarama, ljekarnama, kioscima i telefonskim govornicama. *Poder Ciudadano* sklopio je partnerstvo s nekoliko organizacija i medija, uključujući uglednog radijskog voditelja koji je u eteru obavještavao o lokacijama za potpisivanje peticije i glavni novinski list koji je informirao čitatelje o broju prikupljenih potpisa.

Inicijativa je naišla na dobar prijem među građanima i *Poder Ciudadano* ju je predstavio Kongresu, koji je potkraj 2002. usvojio prijedlog s nekim izmjenama. Inicijativa prava na hranu prikupila je više od milijun potpisa i Kongres ju je prihvatio kao državnu obvezu. Program borbe protiv gladi trenutno je u prvim fazama provedbe i nedavno su otvoreni prvi centri za hranu.

Poder Ciudadano transformirao je raširenu apatiju u stvarne promjene. Osobe koje nisu imale povjerenja u vladu ili njezinu otvorenost prema građanima uvjerali su se da njihov glas ima izravan učinak na zakone. *Poder Ciudadano* izgradio je snažnu mrežu volontera, saveznika i medija da bi proširio vijest o peticiji i prikupio golem broj potrebnih potpisa.

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Južna Amerika	Civilno društvo	Vlada	Nacionalno	Pravo na hranu

Brigade vedara: neovisno prikupljanje podataka o kvaliteti zraka na razini zajednice radi vršenja pritiska za promjene

Zajednice mogu pokazati da se protive kršenjima ljudskih prava – u ovom slučaju, kršenju ekoloških propisa – samostalno prikupljajući informacije.

Mnoge zajednice diljem SAD-a pokrenule su ili se pridružile «brigadama vedara», programima koji podučavaju ljude koji žive blizu industrijskih onečišćivača da naprave i koriste jednostavne aparate za praćenje kvalitete zraka ili vedra, koje je odobrila *Američka agencija za zaštitu okoliša*. Kad ne postoje strogi zakoni, standardi ili nadzorna tijela za zaštitu okoliša, vedra pružaju zajednicama sredstvo za neovisno praćenje kvalitete zraka u njihovoj okolini i dokaze da bi izvršili pritisak za promjene.

Vedro je relativno jednostavna i jeftina sprava za uzimanje uzoraka zraka koja se sastoji od Tedlar vrećice za uzorkovanje unutar plastičnog vedra od oko 19 litara i vakuuma ili pumpe za gumu koja usisava zrak u vrećicu. Brigada uključuje volontere koji njuše, volontere koji uzimaju uzorke i koordinatore. «Njušači» su zaduženi za upozoravanje volontera koji uzimaju uzorke na ekološke incidente. Volonteri koji uzimaju uzorke drže aparate za uzorkovanje zraka u svojim domovima i uzimaju uzorak kad se sumnja na ekološki incident. Oni bilježe gdje, kada i zašto su uzorci uzeti i nazivaju koordinatora koji preuzima vrećicu s uzorkom i organizira dostavu u laboratorij za analizu. Rezultati se unose u bazu podataka i predstavljaju zajednici putem lokalnih medija, sastanaka zajednice i drugih metoda. Članovi zajednice koriste podatke u zahtjevima za daljnju istragu o onečišćenjima lokalnim grupama, vladinim uredima i zdravstvenim ustanovama. Brigada također informira građane o zdravstvenim učincima povezanim s izmjerenom razinom onečišćenja.

Siromašne manjinske zajednice u SAD-u bile su posebno otvorene prema ideji brigada vedara i taktika dobiva sve širu potporu. Medijska pozornost pomogla je pokretanju promjena u mnogim zajednicama. Contra Costa u Kaliforniji usvojila je «politiku ekološke pravednosti» - postrojila je propise o industrijskom onečišćenju, proširila ustanove za medicinu rada i uključila građane u odlučivanje o obližnjim industrijskim postrojenjima. U Louisiani, uzorci zraka dokazali su da okrug Diamond, kojeg je polako gutala tvornica Shell Chemical, nije bio sigurno mjesto za život; tvrtka je na kraju pristala preseliti cijelu zajednicu.

Taj je pristup koristan kad vlada ili poslovne tvrtke ne pružaju informacije o zagađenju ili kad su zajednice zabrinute da su službeni podaci neistiniti. Osnivanje brigada vedara je moćna poruka javnosti da kemijski pogoni i vladine agencije nemaju pravo kontrolirati podatke o onečišćenju i da zajednice mogu samostalno prikupljati te dokaze, javno ih objavljivati i natjerati tvrtke da reagiraju. Metoda je tako jednostavna da se brzo proširila zajednicama i izvan SAD-a i omogućila nešto vrlo neobično: žrtve kršenja ljudskih prava (a ne vanjski promatrači) bilježe kršenja dok se događaju. Ta je taktika prilagođena u Južnoafričkoj Republici, Indiji i na Filipinima.

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Sjeverna Amerika	Civilno društvo	Poslovni sektor	Nacionalno	Zaštita okoliša

Edukacija žrtava za praćenje ljudskih prava: kako educirati žrtve kršenja ljudskih prava da prate i štite svoja prava

Grupa u Meksiku educira starosjedilačke zajednice da prate kršenja ljudskih prava. Naoružani novim vještinama dokumentiranja i pravne zaštite, pripadnici tih zajednica mogu uložiti pritužbe na najvišim razinama.

Red de Defensores Comunitarios por los Derechos Humanos ili *Red* (Mreža čuvara zajednice Chiapas) educira mlade iz starosjedilačkih zajednica da prate i štite svoja ljudska prava.

Raširena prisutnost vojske u Chiapasu i rastuća paravojna priroda sukoba između Zapatista i meksičke vlade dovela je do čestih kršenja ljudskih prava, uključujući nezakonito pritvaranje, maltretiranje građana od strane vojske (posebno na kontrolnim točkama), nezakonita ubojstva i pritvaranje te seksualna zlostavljanja žena od strane vojnika i paravojnih skupina.

Godine 1999. *Red* je educirao 14 predstavnika sedam regija i zajednica Chiapas. Godine 2001. trening je započela druga skupina čuvara. Čuvare su imenovala zajednice i aktivno uključuju pripadnike zajednice u svoj rad.

Čuvari se educiraju kroz mjesečne seminare koji pokrivaju teorije i ideje o ljudskim pravima te praktične vještine potrebne da se kršenja ljudskih prava dokumentiraju, da se o njima javno izvještava i da se sprečavaju. Kroz taj proces, oni uče što je kršenje ljudskih prava i kako ga dokumentirati uz pomoć videa, fotografije i računala. Također uče različite načine reagiranja.

Čuvari podnose pritužbe vladi, informiraju tisak i grupe za praćenje ljudskih prava i zahtijevaju oslobađanje ili pravnu zaštitu nepravredno pritvorenih osoba. Mogu locirati pritvorenike i iznijeti zahtjeve za *habeas corpus* (pravo izvođenja pred sud da bi se utvrdilo je li osoba zakonski pritvorena) kad su ljudska prava ugrožena. Oni znaju kako podnijeti zahtjev za mjerama opreza kad su kršenja ljudskih prava neminovna i koga kontaktirati da bi se osudila kršenja ljudskih prava kad se događaju. Za slučajeve koji dolaze na sud ili zahtijevaju dugoročne pravne strategije, pravnici i pravni savjetnici surađuju s čuvarima.

U svojim zajednicama, čuvari se bave različitim aktivnostima ovisno o potrebama zajednice. Prikupljaju svjedočenja žrtava i svjedoka kršenja ljudskih prava, video i fotografske dokaze i određuju primjerene načine intervencije u slučaju kršenja ljudskih prava. Također educiraju druge članove zajednice.

Taj je pristup ostvario brojne uspjehe i povećao neovisnost starosjedilačkih zajednica ukidajući ovisnost o vanjskim promatračima kao što su nevladine organizacije.

Taj model stavlja zajednice i lokalne vođe u središte borbe za ljudska prava, a vanjski promatrači imaju ulogu savjetnika. Edukaciju mreže lokalnih građana za samostalno promicanje ljudskih prava u njihovim zajednicama mogu organizirati organizacije koje nastoje ojačati zagovaranje ljudskih prava u bilo kojoj regiji. Taktika edukacije žrtava za praćenje i zaštitu ljudskih prava može povećati svijest o ljudskim pravima i njihovu zaštitu u starosjedilačkim zajednicama i razviti sposobnost tih zajednica da samostalno funkcioniraju.

«*Defensores* [čuvari] obavljaju pravnu «prvu pomoć». To jest, educirani su da budu prva linija obrane zajednica. Znaju što je kršenje ljudskih prava, što je potrebno da se dokumentira i kako to

učiniti. Kao rezultat te taktike, pripremili smo stabilnu skupinu predstavnika starosjedilačkih zajednica za pravnu zaštitu zajednica, koji također educiraju druge.»

– **Miguel Angel de los Santos,**
– *Red de Defensores Comunitarios por los Derechos Humanos, Meksiko*

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Srednja Amerika	Civilno društvo	Društvo	Lokalno	Prava starosjedilaca

Nađi i zaplijeni

Operacija SaIAMI upotrijebila je «Operaciju građanske potrage i zapljene» da bi izvršila pritisak na kanadsku vladu da predstavi javnosti tajni nacrt sporazuma za koji članovi vjeruju da bi mogao ugroziti ljudska prava. Udruga je uspjela potaknuti javnu osudu tajnosti čiji je cilj bio zaštititi vladu i sakriti sporazum od očiju javnosti. Organizator i trener **Philippe Duhamel** opisuje operaciju:

Mjesecima je vlada uporno odbijala objaviti u javnosti nacrt dokumenata za Sporazum o slobodnoj trgovini zemalja Amerike, sporazum o liberalizaciji trgovine između 34 zemlje Sjeverne i Južne Amerike. Najavili smo da namjeravamo uzeti pismene primjerke teksta sporazuma u Ministarstvu vanjskih poslova i međunarodne trgovine 1. travnja 2001. godine. Prvo, planirali smo održati pravni prosvjed u Ottawi, na kojem ćemo: ili veselo pokupiti kutije dokumenata koje će nam dati ili ćemo javno obznaniti nedopustivu tajnost procesa. Ako ne dobijemo dokumente, primijenit ćemo nenasilnu blokadu za zatvaranje zgrade i pokušati provesti «operaciju potrage i zapljene», građansku raciju za dobivanje dokumenata kroz strogo nenasilnu intervenciju.

Kad vlada nije pristala na naš zahtjev, grupa građana je izjavila, «Tražimo od vas, policijskih službenika, da izvršite svoju dužnost i pomognete nam da dobijemo dokumente na koje imamo pravo. Nemojte postati suučesnici u prikrivanju i manipulacijama ove vlade. Ako odbijete zatražiti i dobiti tekstove u naše ime, neće nam preostati ništa drugo nego da ih pokušamo dobiti sami.» Zatim su se jedan po jedan predstavili i rekli, «Ovdje sam da ostvarim svoje građansko pravo. Molim vas da me propustite.» Zatim su se nastavili penjati preko barikade u skupinama po dvoje. Gotovo 100 osoba je uhićeno i zadržano preko noći, bez podizanja optužnica. Diljem zemlje, ljudi su se pitali: «Zašto vlada odbija dati te dokumente i umjesto toga uhićuje svoje građane?»

Gotovo svi mediji u zemlji pokrivali su akciju i veliku kampanju. Vlada je bila prisiljena na djelovanje. Tjedan dana nakon operacije građanske potrage i zapljene, kanadska vlada je, nakon konzultacija s drugim pregovaračkim partnerima, konačno pristala objaviti dokumente u javnosti.

Više pojedinosti o toj taktici možete pronaći u taktičkoj bilježnici na www.newtactics.org, Tools for Action.

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Sjeverna Amerika	Civilno društvo	Vlada	Nacionalno	Pravo na pristup informacijama

TAKTIKE HITNE AKCIJE I TJELESNE INTERVENCIJE

Neka kršenja ljudskih prava zahtijevaju od zagovaratelja da fizički interveniraju i spriječe kršenja, to jest, jednostavno onemoguće nastavak kršenja ljudskih prava. Možete lobirati, pokretati kampanje i prosvjedovati, ali ponekad morate sami promijeniti situaciju: dajte ljudima zemlju koju trebaju da bi živjeli sretno ili lijek koji trebaju da bi preživjeli, izvadite mlade djevojke iz bordela, spasite djecu robove u tvornicama. Hrabri pojedinci koji koriste te taktike dovode sebe u tjelesnu opasnost. Neki, kao prostitutke u Bangladešu, čine se neočekivanim sudionicama, ali su se pokazale ključnima za projekt.

Kako se suprotstaviti nepravедnom zakonu o imovini: naseljavanje ljudi bez zemlje na neobrađena zemljišta da bi se vlada prisilila na provedbu zemljišnih reformi

Brazilski *Pokret zemljoradnika bez zemlje* (Movimento Dos Trabalhadores Rurais Sem Terra) pritišće vladu da usvoji reforme, dok istodobno pruža potporu – u obliku mirnog naseljavanja zemlje za obrađivanje – žrtvama kršenja ljudskih prava.

Od svojeg osnutka 1984. godine, *Pokret zemljoradnika bez zemlje* bavio se pitanjem zemljišne reforme organizirajući naseljavanje zemljoradnika bez zemlje na neiskorištenim zemljištima koja pripadaju bogatim zemljovlasnicima. Nakon naseljavanja, organizacija pokušava dobiti zemljište zakonski uz pomoć peticija i zakonske primjene članka u brazilskom ustavu koji glasi da je neobrađena zemlja raspoloživa za poljoprivrednu reformu.

Iako brazilska vlada obećava zemljišnu reformu u posljednjih 20 godina, kroz vladine programe preraspodijeljeno je malo zemljišta. Polovica brazilskih zemljišta trenutačno je u vlasništvu 1 % stanovništva, dok je gotovo 5 milijuna poljoprivrednih radnika bez zemlje.

Organizacija šalje organizatore u novo područje da kontaktiraju obitelji bez zemlje i potaknu ih na naseljavanje. Organizatori se savjetuju s lokalnom zajednicom i odabiru područje koje je plodno, koje se trenutno ne obrađuje i čije je zakonsko vlasništvo sporno. Organizatori često ostaju u zajednici 6 ili više mjeseci da bi pripremili lokalne građane na naseljavanje. Lokalna zajednica planira aktivnosti pripreme za naseljavanje, što joj omogućuje da preuzme odgovornost za proces. Na dan akcije, obitelji bez zemlje odlaze na područje, mirno prelaze prepreke do zemljišta i naseljavaju ga. Ako su deložirane, mirno odlaze, ali se vraćaju na isto mjesto nakon isteka naredbe o deložaciji.

O naseljavanjima se obavještava nacionalna agencija za zemljišnu reformu i aktivisti zahtijevaju legalizaciju naseljavanja, često kroz eksproprijaciju. Kao dio te strategije pritiska, organizacija organizira marševe i ulazi u vladine zgrade i javno osuđuje vladu koja ne poštuje državni zakon. Proces legalizacije može trajati i do 5 godina. Kad se utemelji novo naselje, grade se škole i bolnice, a zemljište se koristi za održivu zemljoradnju, što omogućuje naseljenicima ostvarivanje prava na hranu. Ta je taktika izuzetno uspješna, iako je u nekim slučajevima dovela do nasilja. Organizacija je na više od 1600 zemljišta naselila oko 250 000 obitelji.

Ova je priča nevjerojatna: mirno naseljavanje dovodi do stvarnih promjena za nekoliko tisuća osoba koji se sada mogu izdržavati poljoprivrednim radom. Iako naseljavanja sama za sebe mogu biti opasna, kad su popraćena pritiskom na vladu da usvoji obećane zemljišne reforme, postaju dio uspješne kampanje. Organizacija može bez opasnosti koristiti tu taktiku osiguravajući sudjelovanje dovoljnog broja ljudi. Ako zemljovlasnici ili lokalne vlasti upotrijebe nasilje nad mirnim naseljenicima, aktivisti organizacije stvaraju pritisak uz pomoć medija.

Postoje brojni primjeri naseljavanja zemlje u drugim dijelovima svijeta koja nisu izvedena mirno ili su dovela do velikog nasilja. Primjena ovog pristupa u nekim kontekstima predstavlja visok rizik te se mora pomno planirati i provesti da bi se spriječilo nasilje.

Kada primijeniti nezakonitu taktiku da biste osigurali pristup ostvarivanju ljudskih prava i natjerali vladu na promjene?

«Zakon o zemljišnoj reformi određuje da bi sva imovina trebala ili imati socijalnu funkciju ili bi se trebala koristiti produktivno za stvaranje radnih mjesta i proizvodnju hrane. Mi u svojoj borbi

imamo zakon kao saveznika, ali ako ostavimo vladi da provede zemljišnu reformu, to se neće dogoditi jer najveći zemljovlasnici imaju moć u Nacionalnom kongresu i Senatu.»

– **Wanusa Santos,**
Movimento Dos Trabalhadores Rurais Sem Terra, Brazil

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Južna Amerika	Civilno društvo	Vlada, društvo	Nacionalno	Ekonomska prava

Otpor prema međunarodnom patentnom pravu: protivljenje zakonima s ciljem vršenja pritiska za njihove izmjene

U Južnoafričkoj Republici, *Kampanja za liječenje side* primijenila je građanski neposluh zanemarujući nacionalne zakone i izvršila pritisak na vladu da izmijeni te zakone da bi osigurala liječenje za pacijente zaražene HIV-om/sidom.

U lipnju 2000. godine, *Kampanja za liječenje side* počela je uvoziti generičke lijekove protiv HIV-a/side kao čin otpora prema zakonima o patentima, pokušavaju prisiliti proizvođače lijekova da smanje cijene i natjerati vladu da dopusti uvoz generičkih verzija patentiranih lijekova. Cilj taktike bio je povećati pristup dostupnim lijekovima protiv HIV-a/side za sve Južnoafrikance. Više od 4 milijuna ljudi zaraženo je HIV-om u Južnoafričkoj Republici, a visoke cijene patentiranih lijekova čine liječenje nedostupnim za većinu njih.

Flukonazol je važan lijek koji se koristi za liječenje bolesti povezanih s HIV-om. Kao i mnogi drugi lijekovi protiv HIV-a/side, Flukonazol proizvode multinacionalne tvrtke pod patentom i uvoze ga u Južnoafričku Republiku po vrlo visokoj cijeni. Generičke verzije lijeka značajno su jeftinije. Međutim, Pfizerov patent na lijek onemogućavao je vladi Južnoafričke Republike da uvozi te generičke verzije. Iako državni Zakon o patentima omogućuje vladi da uvozi ili proizvodi jeftine verzije patentiranih lijekova, vlada nije pokušavala iskoristiti tu mogućnost.

Prije uvoza lijekova, *Kampanja za liječenje side* surađivala je sa *Svjetskom zdravstvenom organizacijom* i *Liječnicima bez granica* da bi se uvjerila da su sigurni i učinkoviti te organizirala sustave za njihovu kupnju i uvoz. Na primjer, Kampanja je organizirala putovanje na Tajland, gdje je pacijentima dostupan generički oblik Flukonazola zvan Biozol za manje od 0,28 USD po tableti.

Kad su tablete Biozola stigle na granicu, zaplijenilo ih je *Vijeće za kontrolu lijekova Južnoafričke Republike*, dok su članovi *Vijeća* raspravljali o tome treba li ih pustiti u zemlju. U studenom 2000. godine, pod pritiskom Kampanje i njezinih međunarodnih i lokalnih pobornika, *Vijeće* je dopustilo da jedan partner kampanje podijeli generički lijek pacijentima. Farmaceutska tvrtka Pfizer obećala je dostaviti svoj lijek pacijentima u ožujku 2000. godine; dopuštena iznimka – čin ostvarivanja vladinog prava na odluku – revidirat će se nakon što se lijek dostavi.

Skrećući pozornost na jeftine alternative, taj čin građanskog neposluha pokazao je hitnu potrebu za pristup lijekovima protiv HIV-a/side. Aktivisti su bili spremni snositi posljedice kršenja zakona da bi spasili živote, stvarajući dovoljan pritisak za promjenu nacionalne politike.

Iako je uvozom generičkih lijekova prekršila zakon i međunarodne patentne sporazume, Kampanja je poduprla Vladu Južnoafričke Republike u parnici koju je pokrenulo 39 proizvođača lijekova okupljenih u *Udruženju proizvođača lijekova* (Pharmaceutical Manufacturers' Association - PMA). PMA je tvrdila da Zakon o lijekovima, koji uključuje odredbe koje omogućuju vladi da uveze patentirane lijekove iz drugih zemalja ako su dostupne po nižoj cijeni, krši zakone o patentima. PMA je na kraju povukla tužbu.

U Južnoafričkoj Republici i dalje vlada ozbiljna kriza ljudskih prava: milijuni ljudi koji imaju HIV/sidu nemaju pristup učinkovitom liječenju. Međutim, u kolovozu 2003. godine, zahvaljujući naporima Kampanje, vlada je pristala učiniti sve lijekove besplatne svim građanima i potvrdila to obećanje u novom planu objavljenom u studenom iste godine.

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Afrika	Civilno društvo	Vlada, poslovne tvrtke	Nacionalno, međunarodno	HIV/sida

Kako spasiti mlade djevojke iz bordela: osobe s izravnim iskustvom i znanjem spašavaju žrtve kršenja ljudskih prava

U Bangladešu, lokalna udruga intervenira u aktivnosti privatnog sektora koje ugrožavaju ljudska prava.

Udruga prostitutki Ekota u Bangladešu koristi nadzorne timove sastavljene od starijih prostitutki da spasi djevojke koje se prisilno drže u bordelima.

Starije prostitutke imaju važnu ulogu u trgovini seksualnim uslugama. Većina njih su upraviteljice bordela ili unajmljuju sobe prostitutkama koje ostaju u bordelu. Imaju više slobodnog vremena od mlađih prostitutki i bolje poznaju seksualnu industriju. Njihov ekonomski položaj u bordelima nudi im jedinstvenu sposobnost da utječu na dobnu strukturu bordela i, kad unajmljuju sobe mlađim prostitutkama, jasno daju do znanja da maloljetne djevojke nisu dopuštene.

Međutim, usprkos toj politici, mlađe prostitutke ponekad dovode djevojčice u bordel. Kad se to dogodi, starija prostitutka prati lokaciju na kojoj se djevojka drži i komunicira s njom kroz male prozore i otvore. Pokušava saznati je li tamo došla svojevrijedno, iz kojeg je sela, koliko ima godina i tko su joj rođaci. Zatim obavještava udruženje pružatelja seksualnih usluga, koje šalje osobu od povjerenja u djevojčin dom da obavijesti roditelje ili rodbinu. U mnogim slučajevima, obitelj može doći u bordel i spasiti djevojku. Međutim, ponekad je obitelj prodala djevojku i ne želi joj ili joj ne može pomoći.

Kad je počelo spašavati djevojke iz bordela, udruženje je kontaktiralo mnoge lokalne NVO-e da podupru njihov rad i pomognu djevojkama. Udruge imaju ključnu ulogu u oporavku djevojjaka koje se ne mogu vratiti svojim obiteljima.

Usprkos naporima da spase maloljetne djevojčice iz bordela, prostitutke ne dobivaju dovoljnu potporu lokalne zajednice, koja prostituciju smatra društvenom prijetnjom. Osim toga, spašavanje djevojčica šteti onima koji zarađuju od pružanja seksualnih usluga. To dovodi starije prostitutke i udruženje u opasnost. Žene se oslanjaju na potporu lokalnih udruga za utjecaj na lokalne vladine dužnosnike s ciljem povećanja zaštite prostitutki i spašavanje maloljetnih prostitutki iz bordela.

Ta je taktika učinkovita uglavnom zato što su starije prostitutke u jedinstvenoj poziciji da prate i prepoznaju problem. One su također izgradile čvrstu mrežu kroz svoje udruženje koje može sigurno prikupljati i prenositi informacije. Ta taktika intervenira u posljednjoj fazi kršenja ljudskih prava, kad se djevojčice već nalaze u bordelima, i olakšava njihovo tjelesno izbavljenje iz situacije. Druge izrabljivane skupine – možda žrtve obiteljskog nasilja, prisilnog rada ili prisilne migracije –također bi mogle upotrijebiti svoje iskustvo da spriječe druge da dožive istu sudbinu. Ali, važno je napomenuti da bi se time, kao i žene u Bangladešu, dovele u životnu opasnost.

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Azija	Društvo	Društvo	Lokalno	Trgovina ljudima

Otvaranje vrata tvornice: kako spasiti djecu radnike u tvorničkim racijama

U Indiji, *Južnoazijska koalicija protiv dječjeg ropstva* fizički intervenira i spašava djecu radnike.

Južnoazijska koalicija protiv dječjeg ropstva organizira racije i akcije spašavanja djece radnika. Cilj te koalicije više od 400 grupa za ljudska prava diljem južne Azije jest ukinuti prisilan rad djece.

Međunarodna organizacija rada tvrdi da u Indiji postoji više od 60 milijuna djece radnika u robovskom odnosu. Toj su djeci uskraćena osnovna prava na djetinjstvo, obrazovanje, pravednu nadoknadu za rad, odgovarajuću zdravstvenu skrb i uvjete života jer su prisiljeni raditi više od 12 sati svaki dan. Većina njih rade kao robovi u tvornicama, žrtve su premlaćivanja i raznih epidemija.

Od svojeg osnutka 1989. godine, *Koalicija* se bavila tim problemom koristeći dvostruku strategiju koja uključuje izravno i neizravno djelovanje. Akcije spašavanja kroz izravno djelovanje planirane su racije industrija poznatih po korištenju dječjeg rada. Nakon što dobiju informacije da neka tvornica koristi djecu radnike ili im pristupe roditelji čija su djeca odvedena u ropstvo, koalicija organizira timove, obitelji otete djece, lokalne pristaše i nekoliko policajaca naoružanih samo štapovima da nasilno oslobode djecu. Otvaraju vrata tvornice u kojima se djeca zatvaraju preko noći i odvođe djecu prije nego što se obavijesti vlasnik. Da bi se osigurala policijska zaštita, lokalna se uprava unaprijed obavještava o planiranoj raciji, ali nikad se ne otkrivaju točne pojedinosti da bi se izbjegao dogovor između uprave i tvornica.

Nakon što se djeca spase, lokalna uprava mora izdati njihove službene dokumente o oslobađanju. Budući da je uprava naklonjena industriji, postupak se može odužiti. Djeca se zatim upoznaju s programima oporavka koji pružaju besplatno obrazovanje prije povratka u obitelj, kad je to moguće. Kroz racije i izravno djelovanje, *Koalicija* je oslobodila više od 65 000 djece od ropstva u posljednja dva desetljeća.

Koalicija intervenira izravno na poprištu kršenja ljudskih prava: u tvornicama gdje se djeca drže kao robovi. Na taj se način spašavaju tisuće djece i podiže svijest zajednica o problemu kad se proširi vijest o spašenoj djeci i uvjetima u kojima su držani. Te akcije također onemogućuju da vlada ostane suučesnik u kršenjima prava djece. Kad postane svjesna problema i sazna za akcije koalicije, vlada ne može i dalje štititi tvornice bez javnog razotkrivanja.

To je također i opasna taktika koja može imati posljedice za djecu i zajednicu, prisiljavajući tvornice da još dublje prikrivaju problem ili da se presele na drugo područje. Članovi tima koalicije mogu se naći u tjelesnoj opasnosti i moraju planirati nepredviđene izdatke. Ali, kad je problem tako ozbiljan – bilo da je riječ o dječjem ropstvu, trgovini ljudima ili nezakonitom pritvaranju – ponekad se nađu pojedinci koji su dovoljno hrabri da se dovedu u takvu opasnost.

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Azija	Civilno društvo	Poslovni sektor, društvo	Nacionalno	Rad djece

Promjena taktike

Znati kad je vrijeme za promjenu taktike može biti jednako važno kao znati koje taktike upotrijebiti. *Koalicija za slobodnu Burmu* nedavno je odlučila okončati svoju desetogodišnju kampanju bojkota Pepsija, Applea, Heinekena, Texaca i drugih tvrtki koje posluju u Burmi – ne zato što je kampanja bila neučinkovita ili zato što je *Koalicija* ostvarila sve svoje ciljeve, nego zato što je bilo vrijeme za promjenu taktike. Zar Ni, jedan od osnivača koalicije, objašnjava:

Bojkoti imaju velik potencijal za uspjeh. Mogu biti kao teška artiljerija u vojnom pohodu: iscrpljuju neprijatelja, ali stvaran posao rade ljudi na terenu, u samoj zemlji. I, kad ste onesposobili neprijatelja, morate biti spremni zadati sljedeći udarac.

Bojkoti su podigli svijest o situaciji u Burmi i uvjerali nekoliko međunarodnih tvrtki da se povuku iz zemlje, ali to nije bilo dovoljno.

Službeno smo okončali bojkot 2003. godine jer smo shvatili da trebamo nove taktike da počnemo redefinirati problem i podignemo kampanju na drugu razinu. Shvatili smo da, ako ne promijenimo način na koji opisujemo situaciju u Burmi, nećemo pobijediti. Uz bojkot kao središte kampanje, usmjerenje će uvijek biti na režimu, a ne na građanima Burme. Moramo usmjeriti pozornost na stanovništvo i naš put u budućnost.

Danas istražujemo strateška partnerstva s drugima uključenima u međunarodne kampanje za ljudska prava. Redefiniranje problema i uključivanje novih taktika u našu kampanju otvorit će nove strateške smjerove i mogućnosti.

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Azija	Civilno društvo	Vlada	Međunarodno	Ozbiljna kršenja ljudskih prava

TAKTIKE UVJERAVANJA

Taktike uvjeravanja koriste se za zaustavljanje kršenja ljudskih prava bez sukoba, demoniziranja počinitelja ili onih koji omogućuju kršenja. Često počinitelji jednostavno trebaju potporu i ohrabrenje da bi prestali sudjelovati u kršenjima ljudskih prava.

Iako se taktike intervencije često povezuju s prosvjedom i otporom, neki od najvećih uspjeha u sprečavanju kršenja ljudskih prava bili su rezultat pregovora i uvjeravanja. Uz pomoć pritiska koji je ponekad suptilan, a ponekad vidljiviji, zagovaratelji ljudskih prava mogu ostvariti značajne uspjehe, često vrlo brzo. Te taktike koriste nesuparničke odnose s vladom i poslovnim tvrtkama, čak i pomažu u okončanju kršenja ljudskih prava. Pregovore ili edukacije vode ugledni vođe zajednice. Te taktike djeluju u okruženju suradnje.

Pojedinci i odnosi su neophodan resurs koji se mora uzeti u obzir pri procjeni raspona taktika koje su vam na raspolaganju. Tko je blizak vašem ciljanom sektoru? Tko uživa njihovo poštovanje? Tko može utjecati na vaš ciljani sektor?

Moć etera: kako upotrijebiti moć medija za slanje ciljanih poruka pojedincima koji mogu spriječiti kršenja ljudskih prava

Novinari mogu iskoristiti svoj položaj u društvu za podizanje svijesti o kršenjima ljudskih prava i utjecaj na pojedince koji mogu pokrenuti promjene. Kroz korištenje radija, novinari u Burundiju uspjeli su uvjeriti ključne vođe da prekinu kršenja ljudskih prava u bolnicama.

Afrički javni radio iskoristio je svoju medijsku moć da utječe na pojedince i skupine koji mogu poboljšati situaciju u bolnicama u Burundiju, gdje se siromašne osobe drže protiv svoje volje jer nisu mogle platiti liječenje. Na kraju, u partnerstvu s lokalnim udrugama, *Afrički javni radio* uspješno je prisilio vladu da naredi oslobađanje tih osoba.

U ratom razorenom Burundiju, mnogi građani ne mogu si priuštiti nužnu zdravstvenu skrb. Problem pogoršava opći krah sustava u 1990-ima, koji je smanjio sposobnost države da financira zdravstvo. Suočene s proračunskom krizom i rastućim dugom, bolnice su počele pritvarati osobe koje nisu mogle platiti liječenje. Budući da su smatrale da im oni koji ne mogu platiti nanose štetu, bolnice nisu smatrale da krše ljudska prava.

Nakon što je osigurao pristup pritvorenicima i zadobio njihovo povjerenje, *Afrički javni radio* potajno je s njima razgovarao i emitirao njihova svjedočenja. Emisije su uključivale poruke namijenjene specifičnim skupinama i pojedincima koji mogu riješiti problem. Nakon prve emisije, radio se udružio s nacionalnim i međunarodnim nevladinim organizacijama i organizirao *café presse* – složenu konferenciju za tisak – o zdravstvenoj skrbi s vladinim dužnosnicima i drugim utjecajnim osobama. Na završnoj raspravi razgovaralo se o pritvaranjima i izvršen je moralni pritisak na vladu da reagira na situaciju.

U travnju 2002. godine, *Vijeće ministara* zabranilo je pritvaranja i naredilo bolnicama da oslobode sve pritvorenike. Vlada je također osnovala povjerenstvo za istraživanje širih problema pristupa zdravstvenoj skrbi i reformu nacionalne zdravstvene politike.

Ključni element te taktike bilo je određivanje mete radijskih emisija: Koje skupine imaju moć promijeniti situaciju u bolnicama i istodobno mogu reagirati na poruku? U ovom slučaju, to su bili vladini dužnosnici, koji su imali moralnu obvezu reagirati nakon objavljivanja priča u javnosti. Ta je taktika također pokazala moć svjedočenja. Priče žrtava, u rukama pojedinaca koji su mogli istupiti u javnosti, promijenile su nacionalnu politiku.

Međutim, ta je taktika mogla biti kontraproduktivna, kako su se neki bojali, da su bolnice odlučile uskratiti daljnju skrb pacijentima koji su govorili u radijskim emisijama. Mogla je također prouzročiti neugodnosti za pacijente u slučaju stigme vezane za njihove bolesti. Da bi bila uspješna, ta taktika zahtijeva da novinari budu predani i spremni raditi na promicanju ljudskih prava.

Kako možete upotrijebiti radio da biste informirali građane o kršenjima ljudskih prava koja uočavate i izvršili pritisak za promjene?

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Afrika	Civilno društvo	Vlada	Nacionalno	Građanska i politička prava

Lokalni vođe zaustavljaju štetne običaje: angažiranje lokalnih vođa da iskoriste svoj utjecaj za okončanje kršenja ljudskih prava

Kad tražite saveznike u kampanji za okončanje kršenja ljudskih prava, prvi izbor su vođe u zajednici. Oni mogu biti plemenski vođe, starješine, vjerski vođe, lokalni političari ili jednostavno pojedinci s karizmom i utjecajem.

Povjerenstvo za ljudska prava i pravdu u Gani traži potporu uglednih vođa zajednice – poglavica i kraljica – za rješavanje problema *trokosi*, sustava u kojem se žene i mlade djevojke drže u fetišističkim svetištima protiv svoje volje. Obitelji predaju djevojke da bi iskupile grijehe ili zločine koje je počinio član obitelji i prekinuli ili preokrenuli lošu sreću koja prati obitelj.

Povjerenstvo ima moć nametnuti provedbu zakona protiv *trokosi*, ali je primijenilo ovaj taktički pristup jer je shvatilo da se taj običaj temelji na duboko ukorijenjenim uvjerenjima i da se, ako se dobrovoljno ne promijeni, može jednostavno početi potajno provoditi. Da bi se pripremilo za kampanju, Povjerenstvo je istražilo uvjerenja na kojima se temelji *trokosi* i izgradilo savezništvo s *Međunarodnim potrebama Gana*, udrugom koja savjetuje i rehabilitira bivše žrtve sustava *trokosi*. Zajedno oni organiziraju sastanke sa žrtvama i fetišističkim svećenicima na kojima se svi potiču da razmjenjuju stajališta.

Lokalne vođe zatim pomažu Povjerenstvu da naglasi potrebu da se taj običaj ukine i koriste svoj položaj u zajednici da uvjere fetišističke svećenike da oslobode žene i djevojke. Ceremonija oslobođenja ujedinjuje zajednicu da bi javno priznala odluku svećenika i pomogla ispuniti duhovne potrebe zajednice. Te su ceremonije medijski pokrivene, što pokazuje široj javnosti da lokalni vođe podupiru ukidanje prakse. Ta je taktika oslobodila oko 3000 žena i djevojaka.

Više pojedinosti možete pronaći u taktičkoj bilježnici dostupnoj na www.newtactics.org, Tools for Action.

Zahtjev za ukidanjem tradicionalnih običaja bez istraživanja uvjerenja i struktura na kojima se temelje i koje ih reproduciraju ili bez predlaganja alternative koja omogućuje da se ta uvjerenja i strukture promijene može natjerati zajednice da počnu potajno provoditi praksu umjesto da je ukinu. Ta taktika ovisi o tome koliko zajednica poštuje svoje vođe i koliko su oni spremni dati primjer koji će zajednica slijediti. Da bi se ukinuo običaj *trokosi*, nužno je uvjeriti zajednice da se ne trebaju odreći člana obitelji i predati ga svećenicima da bi iskupile grijehe. Obredi oslobađanja i potpora vođa zajednice ključni su za ublažavanje straha od odmazde bogova i izgradnju povjerenja unutar zajednice.

Ta bi taktika mogla pomoći promijeniti ili ukinuti druge tradicionalne ili duboko ukorijenjene društvene prakse koje krše ljudska prava, kao što su obrezivanje žena ili obiteljsko nasilje.

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Afrika	Vlada	Društvo	Lokalno	Ropstvo

Tragom novca: istraživanje proračuna za razotkrivanje društvenih i ekonomskih nejednakosti i uvjeravanje vlade da ih ispravi

Ponekad pojedinačni vođe imaju moralan i politički utjecaj na vlade, a ponekad brojke i podaci govore sami za sebe. Analiza proračuna može otkriti nejednakosti u ostvarivanju društvenih i ekonomskih prava, biti sredstvo za uvjeravanje vlada da isprave te nejednakosti i pomoći da vlade preuzmu odgovornost za svoje obveze.

Odjel za proračun vezan za pitanja dječjih prava u sklopu *Instituta za demokraciju* u Južnoafričkoj Republici koristi nacionalne i regionalne proračune da bi utvrdio ispunjava li vlada svoja obećanja vezana za zaštitu prava djece te pronašao dokaze i donio preporuke za ispravljanje nepravdi. Ustav Južnoafričke Republike određuje da svako dijete ima pravo na osnovnu prehranu, krov nad glavom, zdravstvenu skrb i socijalne usluge. Međutim, milijuni djece su gladni, nemaju materijalnih sredstava za pohađanje škole ili zdravstvenu skrb i ne mogu živjeti zdrav i siguran život.

Odjel najprije utvrđuje obveze vlade na temelju Ustava i međunarodnih obveza. Zatim mjeri stupanj siromaštva djece, nakon čega slijedi sveobuhvatna analiza proračunske raspodjele i rashoda i pružanja najosnovnijih usluga djeci, čime se otkrivaju fiskalni prioriteti vlade. Ta analiza i prikupljanje proračunskih podataka omogućuje odjelu da jasno pokaže na kojim područjima nacionalna vlada i regionalna i lokalna samouprava ne ispunjavaju svoje obveze. Također pruža objektivne činjenice i podatke iz kojih se mogu izvesti preporuke i izvršiti snažan pritisak za promjene. U nekim slučajevima, lokalna samouprava uopće ne prikuplja te podatke i zahvalna je za informacije koje pruža Institut kao način da poboljša vlastiti rad.

Ta je taktika dovela do novih zakona i boljih odnosa s ključnim vladinim institucijama, od kojih neke sada traže podatke od odjela. Ta se taktika proširila i globalno – slični odjeli za praćenje osnovani su u Aziji, Južnoj Americi i diljem Afrike.

Više pojedinosti možete pronaći u taktičkoj bilježnici dostupnoj na www.newtactics.org, Tools for Action.

Da bi pratio vladine programe, *Odjel* prikuplja informacije koje vlada ne može ili ne želi osigurati. Ta taktika spaja dva povijesno odvojena diskursa – analizu proračuna i analizu ljudskih prava – s ciljem poboljšanja transparentnosti proračuna, odgovornosti vlade i praksi uspješnog upravljanja državom. Umjesto da bude protivnik vlade, odjel uvjerava vladu da prihvati, koristi i čak zahtijeva podatke da bi unaprijedila živote djece u zajednici. *Odjel* također obavlja i monitoriranje da bi osigurao da su prikupljene informacije vjerodostojne i da ih mogu koristiti lobisti za ljudska prava u zemlji. Da bi obavljao svoj posao, *Odjel* treba pristup proračunima, što možda neće biti moguće u manje otvorenim društvima. Prvi korak u primjeni takve taktike jest osigurati da lokalni zakoni dopuštaju javni pristup proračunskim podacima i da zagovarate omogućavanje tog pristupa ako ne postoji.

Ta se taktika može koristiti za praćenje obveza nacionalne vlade, lokalne samouprave, donatora, međunarodne pomoći i Strategije borbe protiv siromaštva, kao i uvjeta koje vlada mora poštivati da bi osigurala pristup određenim donatorskim sredstvima institucija kao što su *Svjetska banka* i *Međunarodni monetarni fond*. Proračunski pristup može također pokazati kakav se napredak ostvaruje na području ljudskih prava, uključujući prava osoba s invaliditetom i prava na obrazovanje, stambeno zbrinjavanje i zdravstvo.

«Proračun je plan djelovanja vlade za omogućavanje boljeg života našim građanima. Njime se određuje koliko ćete platiti u porezima, kako ćemo

potrošiti taj novac i što ćemo pružiti građanima. Proračun je sinteza svih politika vlade i vladin ugovor s nacijom.»

- **Trevor Manuel**,
ministar financija Južnoafričke Republike

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Afrika	Civilno društvo	Vlada	Nacionalno	Prava djece

Kako civilizirati birokrata: izgradnja suradnje s vladinim dužnosnicima s ciljem promicanja promjena u sustavu

Ruska organizacija pokazala je da taktike uvjeravanja mogu promicati promjene iznutra. Drugim riječima, možete uloviti više muha medom nego octom.

Udruga *Građani nadgledaju* odabire demokratske ruske dužnosnike koji podupiru ljudska prava i reforme i daje im mogućnost da ojačaju demokratske procese u Rusiji. Nasljeđe režima Sovjetskog saveza i totalitarizma ostavilo je za sobom vrlo nepovoljne uvjete za razvoj demokracije u Rusiji. Vladini dužnosnici nemaju iskustva u odgovaranju na potrebe građana, što je neophodna praksa u demokraciji.

Organizacija pomno prati rad vodećih vladinih dužnosnika, uključujući pojedince u Ministarstvu unutarnjih poslova, policiji i sudstvu. Zatim pronalaze dužnosnike koji pokazuju zanimanje za unapređenje demokracije vlade i podupiru ljudska prava – osobe za koje vjeruju da će biti otvorene prema promjenama – i prilagođavaju svoj pristup svakom pojedincu, pristupajući mu s poštovanjem i potporom. U nekim slučajevima, to uključuje prijevod međunarodnih dokumenata koji podupiru demokraciju i poštivanje ljudskih prava ili su korisni za posao birokrata. Organizacija također poziva strane dužnosnike na seminare ili financira putovanje ruskih dužnosnika na sastanak s kolegama u drugim zemljama. Tijekom sovjetskog režima, malo je dužnosnika imalo prilike putovati i upoznati se s demokratskim radom svojih kolega u inozemstvu. Organizacija zato koristi putovanja i razmjenu da bi educirala vladine dužnosnike i potaknula ih da aktivno zahtijevaju promjene.

Organizacija se nada da će pristup tim međunarodnim dokumentima i iskustvima međunarodnih kolega pomoći ukazati na mogućnosti i koristi od suradnje vlade s građanima i promicanja ljudskih prava. Organizacija također pruža vladinim dužnosnicima konkretne informacije i primjere kako poboljšati rad vlade i stanje ljudskih prava u njihovoj zemlji.

Kao rezultat tih napora, organizacija je uspostavila suradnju s brojnim vladinim dužnosnicima i institucijama. Kontakti s dužnosnicima na različitim područjima i potpora koju dobivaju za reformu svojih ustanova i ministarstava pomaže ojačati civilno društvo i poboljšava demokratski odnos vladinih ureda i građana.

Više pojedinosti možete pronaći u taktičkoj bilježnici dostupnoj na www.newtactics.org, Tools for Action.

Organizacija *Građani nadgledaju* pokušava podsjetiti dužnosnike da su najprije građani, s ustavnim pravima koja se moraju poštivati, a zatim državni službenici. To nam pokazuje da, čak i u sustavima vlasti koji nemaju tradiciju suradnje s javnošću ili demokracije, postoje mogućnosti za promjene. Druge organizacije koje žele iskoristiti te mogućnosti u svojim zemljama morat će imati na umu da taj pristup zahtijeva visoku razinu diplomatskih vještina i prilično mnogo resursa, što je također neophodno za drugi ključan aspekt ove taktike: pružanje stalne potpore onima koji žele vašu pomoć u promicanju ljudskih prava.

Koje taktičke pristupe možete upotrijebiti da pretvorite suparnike (ili potencijalne suparnike) u saveznike?

«Duboka autoritarna tradicija ne može se lako izbrisati i ponekad je vrlo utjecajna i ne dopušta napredak. Na primjer, u ožujku 2004. godine, *Građani nadgledaju*, zajedno sa sucima iz nekoliko regija Rusije, organizirali su dvodnevnu konferenciju posvećenu problemima u razvoju sudova na sjeverozapadu Rusije i drugim regijama. Pozvali smo nekoliko sudaca *Vrhovnog suda* koji su, prema našim saznanjima, bili najaktivniji u tom procesu, te službenike iz Sankt Peterburga i drugih važnih gradova u regiji.

Dva tjedna prije konferencije, obavijestili su nas da je sucima *Vrhovnog suda* zabranjeno sudjelovanje na našoj konferenciji ili bilo kakvim događanjima koja organiziraju nevladine organizacije. Ali, lokalni suci pokazali su da su dostojni neovisnog statusa koji im je odobren 1992. godine: pojavili su se na konferenciji u velikom broju. Konferencija je održana u zgradi općinskog suda u Sankt Peterburgu, koji je podržao našu inicijativu. Suci koji su došli na konferenciju bili su dovoljno hrabri da javno osude svoje nadređene – dokazujući da naši napori nisu bili uzaludni.»

– **Boris Pustintsev**, *Građani nadgledaju, Rusija*

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Europa	Civilno društvo	Vlada	Nacionalno	Korupcija

Moć dioničara: predstavljanje rezolucija u kojima dioničari zahtijevaju od tvrtki da usvoje društveno odgovornije poslovne prakse, uključujući politike i prakse koje promiču ljudska prava

Dioničari i ulagači često se zanemaruju kao potencijalni partneri za poboljšanje zaštite ljudskih prava u poslovnim tvrtkama.

Centar za odgovornost poduzeća, koalicija 275 institucionalnih ulagača na temelju vjere u Sjevernoj Americi, promiče rezolucije dioničara za promjene nepravednih ili štetnih politika i praksi poduzeća. Od 2003. godine skupni portfelj članova te organizacije procjenjuje se na oko 110 milijardi dolara.

Članovi organizacije istražuju društvene i ekološke prakse tvrtki u koje ulažu. Umjesto da prodaje dionice tvrtki čije su prakse štetne, organizacija koristi svoja financijska sredstva kao sredstvo vršenja pritiska na tvrtke da promijene svoje prakse.

Kao dioničari, članovi organizacije predaju rezolucije o socijalnim pitanjima na glasanje tvrtkama na njihovim godišnjim sastancima. U jednom slučaju, devet institucija članica Centra podnijele su rezoluciju dioničara zajedno s Amalgamated Bank i nekoliko drugih institucija. Rezolucija je zahtijevala od Unocala da usvoji novu politiku utemeljenu na Deklaraciji o temeljnim načelima i pravima na radu *Međunarodne organizacije rada* i podnesena je dioničarima Unocala 2002. godine. Dioničari su tvrdili da je imidž tvrtke bio narušen zbog sumnjivih poslovnih praksi u projektu naftovoda u Burmi i da je to smanjilo ulaganja. Predložena rezolucija dobila je dotad najviše glasova za potporu prijedlogu dioničara o ljudskim i radničkim pravima i privukla pozornost izvršnog odbora i uprave tvrtke. Godine 2003. Unocal je usvojio politiku utemeljenu na Deklaraciji *Međunarodne organizacije rada*. Godine 2004., nakon što su članovi Centra podnijeli rezoluciju, Occidental Petroleum pristao je usvojiti načela ljudskih prava. *Centar za odgovornost poduzeća* jedanput godišnje izdaje Knjigu rezolucija koja sadrži rezolucije dioničara podnesene te godine tako da menadžeri mogu dobiti prave informacije za donošenje odluka o opunomoćenom glasovanju, a ulagači mogu uočiti trendove u odgovornosti poduzeća.

Svake godine članovi Centra podnesu više od 100 rezolucija dioničara o socijalnim i ekološkim pitanjima. U mnogim slučajevima, te rezolucije otvaraju vrata za pregovore između vjerskih ulagača i čelnika tvrtke.

Iako rezolucije dioničara nisu obvezujuće za tvrtke, one ih potiču na djelovanje kad dobiju potporu značajnog broja dioničara. Centar je uspio utjecati na važna pitanja od 1971. godine. Jednako je važno napomenuti da taktika koju koristi pruža većem broju osoba mogućnost da se uključi u promicanje ljudskih prava mijenjajući način na koji ulažu novac.

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Razno	Civilno društvo	Poslovne tvrtke	Međunarodno	Opća ljudska prava

Kao u pravoj sudnici: organiziranje neslužbenih sudova za podizanje svijesti o kršenjima ljudskih prava i utjecaj na javnu politiku

Ne moramo čekati da se okonča određen oblik kršenja ljudskih prava da bismo počeli koristiti priče za oporavak i pomirenje i mobilizirali javno mnijenje. U Nigeriji, jedna je grupa organizirala neslužbeni sud za ženska prava.

BAOBAB za ženska ljudska prava, zajedno s *Centrom za razvoj građanskih resursa i dokumentaciju*, organizirala je prvi Nacionalni sud za nasilje nad ženama u ožujku 2002. godine u Abuji, glavnom gradu Nigerije. Sud je bio neslužben i zakonski neobvezujući, ali su svjedočenja bila stvarna. Svjedočile su 33 žene i opisale svoja iskustva da bi javnost saznala za kršenja prava žena u njihovim domovima, zajednicama i vladinim institucijama, uključujući seksualno napastovanje, obiteljsko nasilje, silovanje i obrezivanje.

Suci su bili građani Nigerije odabrani prema svojem društvenom ugledu i zanimanju za ženska prava: dva suca, od kojih jedan sudac Vrhovnog suda, bivši veleposlanik, član *Nacionalnog odbora za ljudska prava* i bivši državni tužitelj. Suđenje je bilo javno i organizatori su se posebno pobrinuli da pozovu novinare, policiju, povjerenike, zakonodavce i međunarodne promatrače. Različite vrste kršenja ljudskih prava grupirane su u različita suđenja. Suci su saslušali svjedočenja i postavljali pitanja, a zatim su održali privatno vijećanje. Nakon toga, umjesto donošenja presude, suci su iznijeli preporuke za javnu politiku.

Sud i medijska pokrivenost događaja povećali su svijest javnosti o kršenjima prava žena i njihovoj ozbiljnosti te ubrzali donošenje državnih zakona o različitim pitanjima koja utječu na žene i Zakona o nasilju nad ženama.

Više pojedinosti možete pronaći u taktičkoj bilježnici dostupnoj na www.newtactics.org, Tools for Action.

Budući da sudovi mogu podići svijest samo ako za njih sazna šira javnost, uspjeh BAOBAB-a zahtijevao je kvalitetnu medijsku strategiju, uz snažno vodstvo i pomnu procjenu političkih potreba. Na primjer, organizacija je odlučila ne pozvati međunarodne stručnjake kao suce, pa nigerijska vlada nije mogla zanemariti rezultate kao «stranu intervenciju». Kod provedbe ove taktike, važno je pažljivo prilagoditi strukturu i nadležnost sudova da biste ostvarili maksimalan učinak na ciljanu publiku. Takvi sudovi koriste se u zajednicama u mnogim dijelovima svijeta u različite svrhe, kao što su prepoznavanje kršenja ljudskih prava i podizanje javne svijesti.

«Pronaći žene koje bi svjedočile bio je velik izazov – i potraga za njima i proces savjetovanja i ohrabrenja. Neke su imale vjerska i kulturna uvjerenja koja su ih sprečavala da ispričaju svoje priče. Neke nisu htjele da im se otkrije identitet.

Najčešće su se bojale što će njihova okolina misliti o njima nakon što svjedoče u javnosti. Bojale su se da će ih ljudi u njihovoj zajednici odbaciti. Riješili smo to tako da smo ih tijekom svjedočenja maskirali.

– **Mufuliat Fijabi**, BAOBAB, Nigerija

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Afrika	Civilno društvo	Vlada, društvo	Nacionalno	Ženska prava

TAKTIKE POTICAJA

Taktike u ovom poglavlju olakšavaju osobama – na primjer, roditeljima, vlasnicima tvrtki i potrošačima – da donesu ispravnu odluku dajući im poticaj.

Kad roditelji smatraju da moraju poslati svoju djecu da rade da bi preživjeli, financijska potpora im može biti poticaj da umjesto toga pošalju svoju djecu u školu. Kad poslovne tvrtke potaknute nižim cijenama rada razmišljaju o tome da zaposle djecu, možda ćete ih uvjeriti da to ne čine kad su zajmovi vezani za prakse zapošljavanja radnika ili kad se otvaraju unosna tržišta za robu proizvedenu na human način. Kad poslovne tvrtke žele razviti svoje marke proizvoda, mogu pronaći snažan poticaj za davanje potpore ljudskim pravima u naraštaja potrošača koji drže do svojih vrijednosti.

Taktike koje ovdje opisujemo uključuju financijske poticaje, ali i drugi elementi mogu biti snažna motivacija – priznanje, prestiž i ugled u međunarodnoj zajednici, na primjer, mogu motivirati i pojedince i vlade.

S ulice u školu: financijska sredstva koja omogućuju roditeljima da upišu svoju djecu u školu umjesto da rade

Siromaštvo je jedno od temeljnih uzroka rada djece. Mnoge bi obitelji željele upisati svoju djecu u školu, ali si ne mogu to priuštiti jer trebaju prihode koje ta djeca zarađuju. U Brazilu je razvijen program pružanja ekonomske potpore obiteljima, što im omogućuje da obrazuju svoju djecu.

Program Bolsa Escola u Brazilu osigurava obiteljima mjesečnu pripomoć da bi djeca mogla pohađati školu umjesto da rade na ulicama. Program je najprije uveden u gradu Brasília, potaknut idejom da su djeca koja danas rade siromašni odrasli ljudi sutrašnjice. Bolsa Escola prerasla je u savezni program 2001. godine.

Program vodi Ministarstvo obrazovanja. Obitelji primaju mjesečnu naknadu i ATM kartice (elektronske bankovne kartice) koje im omogućuju izravan pristup novcu. Obitelji moraju ispunjavati sljedeće kriterije: djeca moraju imati između 6 i 15 godina i ne smiju propustiti više od 2 dana škole mjesečno; svaka nezaposlena odrasla osoba u obitelji mora biti registrirana u nacionalnom sustavu zapošljavanja i aktivno tražiti posao; i obitelj mora živjeti u Brazilu barem 5 godina. Obitelj prima pripomoć minimalno 2 godine do maksimalno 8 godina. Ako dijete ne ispuni obveznu stopu pohađanja nastave, naknada za taj mjesec se ne isplaćuje.

Osim što smanjuje siromaštvo i potiče djecu da završe obrazovanje, ta je taktika značajno smanjila broj djece koja rade i broj djece koja prekidaju školovanje. Do danas je program pomogao obiteljima 8 289 930 djece. Kad je uveden kao savezni program, Bolsa Escola postao je najveći socijalni program na svijetu.

Obitelji su često suodgovorne za izrabljivanje rada djece – iz nužde, a ne kao osobni izbor – i ta im taktika nudi alternativu. ATM kartice koje izgledaju i mogu se koristiti kao druge elektronske kartice također pomažu korisnicima da izbjegnu stigmatu vezanu za siromaštvo i socijalnu pomoć. Taj pristup jasno zahtijeva značajna financijska sredstva, iscrpnu administraciju i koordinaciju između različitih agencija i institucija.

Koji će poticaji, osim financijskih, motivirati vaše protivnike ili potencijalne saveznike?

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Južna Amerika	Vlada	Društvo	Nacionalno	Dječji rad

Zajmovi i ljudska prava: povoljni zajmovi za obrtnike uz uvjet da ne koriste rad djece

Grupa u Bangladešu nudi zajednicama alternativu korištenju rada djece, osiguravajući zajmove s povoljnim uvjetima obrtnicima koji ne zapošljavaju djecu.

Bangladeški odbor za ruralni napredak provodi Program zajmova i pomoći za malo poduzetništvo, koji osigurava povoljne zajmove obrtnicima koji inače ne bi mogli dobiti sredstva, uz uvjet da ne koriste rad djece.

Program zajmova pruža kredite novim ili postojećim obrtima koji pokazuju poduzetnički potencijal, u tekstilnoj djelatnosti, obradi hrane, uslugama i prijevozu. Obrtnici su često iznimno zainteresirani za zajmove, koji iznose između 300 i 3500 USD uz naplatu usluge od 15 %. Prosječan iznos zajma je oko 1000 USD. Zajmoprimci pristaju na te uvjete jer banke ne žele posuđivati novac seljacima i zahtijevaju jednokratno vraćanje zajma umjesto jednake mjesečne rate. Zajmoprimci vraćaju zajmove tijekom razdoblja od 1 do 2 godine.

Odbor također prati aktivnosti svojih dužnika da bi osigurao da poštuju uvjete pod kojima su dobili zajmove, a osoblje na terenu spremno je na hitno djelovanje u slučaju bilo kakvih kršenja ljudskih prava, bez obzira uključuju li njihove dužnike.

Program je uveden 1996. godine i dosad je kreditirao više od 45 000 obrtnika u Bangladešu koji ne koriste rad djece. Program istodobno kreira nova radna mjesta ulaganjem novog kapitala u lokalne tvrtke, podiže svijest o problemu rada djece i smanjuje upotrebu te prakse.

Poticaaj je jasan - Odbor je identificirao potrebu i ispunjava je, istodobno zahtijevajući poštivanje ljudskih prava. Ta se taktika također može koristiti u drugim situacijama u kojima su financijska aktivnost i ljudska prava povezani, npr. u borbi protiv diskriminacije, jamstvu za poštene plaće ili osiguravanju sigurnih uvjeta rada. Zajmovi moraju biti dovoljno privlačni da nude poticaj, možda kroz niže kamatne stope ili bolje uvjete vraćanja zajma od onih koje pružaju banke.

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Azija	Civilno društvo	Društvo	Nacionalno	Rad djece

Marke proizvoda za sprečavanje rada djece: razvoj tržišta za potporu proizvoda proizvedenih na human način

Ponekad potrošači, zajmodavci, dioničari i drugi koji nisu uključeni u samo kršenje ljudskih prava – korištenje rada djece, nepravdnog tretmana radnika, ugrožavanja zaštite okoliša u drugoj zemlji – imaju poticaj da promijene svoje ponašanje. Također mogu smatrati da nemaju alternative ili im nedostaju informacije potrebne za donošenje humanih i pravednih izbora. Jedna zaklada pruža osobama koje su udaljene od izvora proizvoda koje kupuju informacije i alternative da bi donijeli odluke kojima podupiru ljudska prava.

Etiketa Rugmark, koja pokazuje nasmijano lice na sagu, postala je simbol za obećavajuću inicijativu za promicanje ručno tkanih sagova u čijoj proizvodnji se ne koristi rad djece. *Zaklada Rugmark* dodjeljuje licence izvoznicima sagova koji ne koriste rad djece i dobrovoljno pristaju na sustav nadzora koji uključuje nenajavljene inspekcije i provjeru izvozne dokumentacije i tkalačkih stanova. Djecu za koju se otkrije da nezakonito rade tijekom inspekcija Rugmark rehabilitira i financira njihovo obrazovanje.

Rugmark provodi istragu u tri koraka:

1. Odobravanje licence nakon niza inspekcija. Inspektore zapošljava i educira Zaklada Rugmark i poduzimaju se mjere da bi se osigurala pravilna istražna procedura. Inspektori ili odobravaju proizvođače ili im, nakon pronalaska dokaza rada djece, daju određeno vrijeme da ukinu tu praksu.
2. Nasumične nenajavljene inspekcije, nakon kojih sagovi proizvedeni u tom razdoblju dobivaju certifikat.
3. Praćenje saga, pri čemu Rugmark može pratiti sag prema proizvođaču, lokaciji i izvozniku.

Rugmark se u svojim naporima suočio s određenim izazovima. Zbog rastrkanosti lokacija proizvodnje u Indiji, redovne inspekcije nije lako provoditi. Struktura industrije nije jedinstvena. Dok su neki izvoznici blisko povezani s proizvođačima, mnogi zapošljavaju posrednike, što otežava fazu praćenja saga u procesu davanja certifikata. Ipak, više od 4000 djece u Indiji, Pakistanu i Nepal rehabilitirani su u sklopu programa Rugmark i, zahvaljujući medijskom publicitetu, nekoliko tisuća djece spriječeno je da radi na tkalačkim stanicama za izradu sagova.

Ključ uspjeha Rugmarka je shvaćanje da postoji povećana potražnja za proizvodima u čijoj se proizvodnji ne koristi rad djece. Budući da Rugmark posluje s uvoznicima sagova, a ne izravno s potrošačima, mora uvjeriti uvoznike da postoji tržište za takve sagove. Osim cijene sagova, uvoznici plaćaju tantijemu od 1,75 % na ukupnu godišnju cijenu uvezene robe, a jednim dijelom tog iznosa financira se rehabilitacija i obrazovni programi za djecu. Zauzvrat Rugmark promiče prodavače koji prodaju njihove sagove. Ti prodavači spominju se u Rugmarkovim materijalima i na događanjima u kojima sudjeluju Rugmark, kao što su Svjetski dan protiv rada djece. Prodavačima se također daju promotivni materijali koji objašnjavaju važnost kupnje sagova Rugmark. Rugmark naglašava uvoznicima i prodavačima da im trgovina sagovima s certifikatom pomaže da dopru do potrošača koji žele kupovati sagove koje ne proizvode djeca i osnažuje javni imidž njihovih trgovina.

Marka Rugmark, kao i mnoge druge marke stvorene u posljednjih desetak godina, pruža potrošačima informacije koje trebaju da ne bi pridonosili kršenjima ljudskih prava. Istodobno podiže svijest o problemima koji su vezani za određeni proizvod i stvara potražnju za proizvodima koji se proizvode i plasiraju na tržište na human način. Budući da proizvođači žele pristup tržištu, imaju poticaj za sudjelovanje.

Kod takvih programa postoji rizik od slabljenja značenja njihovog «branda» ako nisu povezani s odgovarajućim strogim procesom nadzora – koji može biti složen i zahtijevati značajne resurse. Možda će se također morati koristiti u kombinaciji s drugim taktikama podizanja svijesti da bi se potrošači i proizvođači informirali i uvjerali da imaju razloga biti zainteresirani za promjene u proizvodnom procesu.

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Azija	Civilno društvo	Poslovni sektor	Međunarodno	Rad djece

Kad tvrtke utiru nove putove: kako uključiti sve korake u proizvodnom procesu u pogone radi lakšeg nadzora i sprečavanja korištenja rada djece

Reebok je jedna od najpoznatijih marki proizvoda u poslovnom svijetu, koja je djelomično zaštićena naporima korporacije da zaštiti ljudska prava kroz praćenje i nadzor.

Godine 1996. *Reebok International* pokrenuo je praćenje i nadzor proizvodnih pogona, označavanje proizvoda i edukacijske programe da bi spriječio korištenje rada djece u proizvodnji svojih nogometnih lopti u Pakistanu.

Okolo 25 % radnika u pogonima za proizvodnju nogometnih lopti u Sialkotu, u Pakistanu, bila su djeca. Reebokovi standardi ljudskih prava zahtijevaju da radnici u tvornicama imaju minimalno 15 godina ili više, ovisno o važećim lokalnim zakonima.

Kad je ušao na tržište nogometnih lopti, Reebok je pokušao spriječiti korištenje rada djece zadržavajući svu proizvodnju, uključujući šivanje, u jedinstvenom tehnološki naprednom proizvodnom pogonu u Sialkotu. Sav je posao obavljan na licu mjesta i nije se koristila dječja radna snaga. Osobe za nadzor redovito su provjeravale pogone, razgovarajući s radnicima i nadzornim inspektorima koji kontroliraju prijevoz i odvoz oplata. Također su održavali kontakt s lokalnom zajednicom i posjećivali okolna sela da bi potvrdili da se lopte ne šivaju izvan tvornica. Lopte su zatim dobile oznaku «Zajamčeno: Proizvedeno bez korištenja rada djece.» To omogućuje potrošačima da izaberu kako se njihove lopte proizvode i podiže svijest o radu djece u industriji nogometnih lopti.

Zahvaljujući koncentriranju proizvodnje u pogonima koji ne koriste rad djece, Reebok je uspio proizvesti desetke tisuća nogometnih lopti bez korištenja rada djece.

Godine 1997. Reebok je pokrenuo program Obrazovne pomoći Pakistanu i dodijelio 1 milijun USD od prodaje lopti za financiranje obrazovanja u regiji u kojoj se lopte izrađuju. Godine 1997. udružio se s *Društvom za promicanje obrazovanja* u Sialkotu i osnovao *Institut Chaanan*, koji pokušava utjecati na lokalne obitelji da šalju svoju djecu u škole i ne tjeraju ih na rad u tvornicama.

Reebok je uočio tržište za proizvode u čijoj proizvodnji se ne koristi rad djece i odlučio ga osvojiti. Nekoliko godina se oko tog problema razvija javna svijest. Kao multinacionalna korporacija s velikim udjelom na tržištu, Reebok je bio u jedinstvenom položaju da utječe na cjelokupni lanac proizvodnje i distribucije svojih proizvoda. To je važan aspekt ove taktike; zbog sve više koraka između sirovina i potrošača u globalnoj ekonomiji, teško je nadzirati kršenja ljudskih prava. Reebok je shvatio da mora objediniti proizvodnju da bi osigurao da se u proizvodnji ne koristi rad djece.

Taktika označavanja takvih proizvoda može se koristiti za zadovoljavanje tržišne potražnje za drugu robu proizvedenu na humani način: proizvode za koje se uzgajivačima plaća poštena cijena; robu proizvedenu u tvornicama čiji su radnici primjereno plaćeni; i proizvodi koji se izrađuju ili uzgajaju na ekološki način.

Postoje li tvrtke koje bi vam mogle biti neočekivani saveznici u vašoj borbi za ljudska prava?

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerjenje	Ugrožena ljudska prava
Azija	Poslovni sektor	Poslovni sektor, društvo	Međunarodno	Prava djece

TAKTIKE OPORAVKA I OBNOVE

Od 1980. do 2000. godine, više od 70 000 osoba u Peruu nestalo je ili ubijeno. Većina žrtava bile su iz siromašnih ruralnih obitelji koje su uglavnom bile isključene iz gospodarskog i političkog života. Aktivisti za ljudska prava u Peruu skrenuli su na pozornost medija, šire javnosti i međunarodnih organizacija na taj problem, što je dovelo do osnivanja *Komisije za istinu i pomirenje* u kojoj sam imao čast sudjelovati.

Komisija, koja je izdala svoj završni izvještaj u kolovozu 2003. godine, spriječila je vlasti da nastave zanemarivati zahtjeve za pravdom obitelji nestalih. Rad Komisije bila je pobjeda za ljudska prava, ali tek prvi korak u mnogo dugotrajnijem procesu ostvarivanja prava i pravde za sve građane Perua.

U ovom poglavlju saznat ćete za druge pojedince i organizacije poput Komisije *za istinu i pomirenje*, koji su bili dio procesa ostvarivanja pravde i obnove zajednica nakon okrutnih kršenja ljudskih prava. Neki su zabilježili kršenja i na taj način spriječili državu ili društvo da ih nastavi zanemarivati. Neki su pomogli u zalječenju zajednica i pojedinaca koji su bili žrtve zločina. Neki su zahtijevali pravdu za žrtve i počinitelje.

U radu Komisije, pravda je značila kažnjavanje počinitelja, nadoknadu štete – kolektivnu i individualnu – za žrtve i jamstvo da se zločini neće ponoviti. Odštete su važan aspekt, jer peruanska vlada duguje žrtvama koje nije uspjela zaštititi i jer će odštete pomoći svim građanima da počnu ostvarivati svoja prava.

Druge su grupe koristile druge taktike da provedu pravdu u svojim zajednicama. Nadam se da će vam mnoge od njih biti korisne u vašem radu.

– **Sofia Macher**

bivša članica Komisije za istinu i pomirenje
bivša izvršna direktorica, Nacionalna koordinacija za ljudska prava, Peru

Čak i kad se kršenja ljudskih prava zaustave – kad završi rat ili padne stari režim, kad se žrtve oslobode ili uspiju pobjeći ili jednostavno prođe dovoljno vremena – čak i tada potreba za kreativnim radom za ljudska prava ne prestaje. Učinci kršenja ljudskih prava ne uključuju samo izravnu patnju: mogu uništiti vodstvo u zajednici, dovesti do gospodarske krize i ugroziti civilno društvo.

Može se dogoditi šutnja koja onemogućuje žrtve, obitelji i zajednice da ponovno izgrade vladajuće i društvene strukture, sprečava dovođenje počinitelja pred lice pravde i onemogućuje pomirenje i okretanje budućnosti u zajednicama. Taktike koje ćemo opisati u ovom poglavlju koristile su se za zalječenje, pravdu i pomirenje za žrtve i zajednice, ponovnu izgradnju vodstva i promicanje vizije slobodnog i pravednog društva.

Obično razlikujemo emocionalni oporavak i kaznenu pravdu, pri čemu oporavak uključuje zalječenje rana žrtava, počinitelja i zajednica, a kaznena pravda naglašava kažnjavanje počinitelja i odštetu za žrtvu. Oba su pristupa korisna i neophodna za obnovu i ponovnu izgradnju oštećene zajednice, pa ćemo ih oba ovdje i predstaviti.

Iako se većina njih često usmjeruje na prošlost, te taktike imaju važnu ulogu u sprečavanju kršenja ljudskih prava u budućnosti. Koristile su se za jačanje oštećenih zajednica; ukidanje imuniteta koji štiti počinitelje zločina; kažnjavanje počinitelja i širenje poruke da se kršenja ljudskih prava u budućnosti neće dopuštati; dokumentiranje kršenja ljudskih prava koje odražava i uvažava bol žrtava i njihovih obitelji; i bilježenje obrazaca kršenja ljudskih prava, koja nam, ako smo pažljivi, pomažu da prepoznamo i zaustavimo kršenja ljudskih prava u budućnosti.

Taktike u ovom poglavlju podijelili smo u tri kategorije:

1. Sjećanja na okrutnosti – taktike koje objašnjavaju prirodu i dalekosežnost kršenja ljudskih prava ili identitete počinitelja ili žrtava.
2. Osnaživanje pojedinaca i zajednica – taktike koje koriste intervencije mentalnog zdravlja, rehabilitaciju i druge tehnike za zalječenje pojedinaca i zajednica.
3. Zahtjev za odštetom – taktike koje zahtijevaju pravdu kroz sudsko parničenje, sankcije, nadoknadu štete ili druga sredstva.

SJEĆANJA NA OKRUTNOSTI

Bilo bi najlakše zaboraviti na okrutnosti za koje saznamo, kojima svjedočimo i koje doživimo, ali u tom slučaju nećemo uspjeti zaliječiti rane i ostavljamo mogućnost za buduća kršenja ljudskih prava.

Taktike u ovom dijelu kreiraju trajne i javne dokumente kršenja ljudskih prava i obrazaca kršenja. Bez takvih javnih dokumenata, sjećanja će izbledjeti, jer se postojeći dokumenti mogu razmjestiti ili sakriti pod dubokim slojem birokracije. Dokumenti o kršenjima ljudskih prava također često «nestaju» ako se ne sačuvaju. Ako postoji dokumentacija, možda će biti potrebni posebni napor da se pronađe, sačuva i javno obznani. U situacijama u kojima su najkvalitetnija ili jedina dokumentacija tijela zakopana u neoznačenim ili masovnim grobnicama, koriste se specijalizirane forenzičke vještine. U drugim slučajevima, činjenice su već poznate javnosti (možda su se kršenja dogodila u nedavnoj prošlosti), ali postoji opasnost da zaboravimo što se dogodilo. Ti mehanizmi drže pamćenje svježim i važnim. U nekoliko primjera koje ćemo opisati, gdje su kršenja bila ozbiljna i teška, javne komisije i sudovi daju žrtvama, njihovim obiteljima i ponekad počiniteljima priliku da ispričaju svoje priče.

Omogućavanje javnog pristupa dokumentima i arhivama koji sadrže informacije o kršenjima ljudskih prava – posebno smrtima, mučenjima i nestancima – može imati nekoliko svrha. Može dati obiteljima žrtava osjećaj «okončanja patnje», da ostave prošlost iza sebe i nastave sa životom ili obave rituale specifične za njihovu kulturu. Također pomaže obitelji da prikupi informacije i dokaze za parnice protiv počinitelja. Na kraju, javni dokumenti mogu postati vidljiv i opipljiv spomenik, žarište za javne rasprave i glas onih koji ne mogu govoriti.

Odgovori za obitelji žrtava: dokumentiranje kršenja ljudskih prava za promicanje zalječenja i pravde

Grupa u Kambodži dokumentirala je zločine u genocidu *Crvenih Kmera* i omogućila javnosti pristup njima, očuvavši sjećanja žrtava i počinitelja.

Dokumentacijski centar Kambodže prikuplja dokumentaciju o žrtvama i počiniteljima genocida u Kambodži da obitelji i prijatelji mogu saznati točnu sudbinu nestalih. Istodobno organizacija prikuplja moguće pravne dokaze koji se mogu upotrijebiti u suđenjima bivšim vođama *Crvenih Kmera*.

Sustav dokumenata za pronalaženje članova obitelji pomaže obiteljima žrtava i počinitelja da saznaju sudbinu svojih bližnjih pretraživanjem detaljne dokumentacije režima *Crvenih Kmera* (1975. – 1979.). Organizacija ima četiri baze podataka koje sadrže nekoliko stotina tisuća stranica relevantnih dokumenata, fotografija i intervjua. U projektu je korištena GPS tehnologija za identificiranje 19 466 masovnih grobnica, 168 zatvora i 77 spomenika genocidu u 170 okruga i gotovo svim provincijama.

Iako najčešće saznaju da su im rođake ubili pripadnici režima *Crvenih Kmera*, obitelji ipak mogu osjetiti okončanje patnje i olakšanje u spoznaji što se točno dogodilo, a zajednica može početi liječiti traumu genocida. Dokumentacija povremeno otkriva lokaciju ostataka nestalih osoba, što omogućuje obitelji da obavi odgovarajuće obrede za duh žrtve. Procjenjuje se da oko 80 % obitelji koje dođu u Centar raspitati se za najbliže pronađu odgovore o tome što se dogodilo.

Krajnji cilj organizacije jest sačuvati sjećanja na genocid, pomažući građanima Kambodže da ostvare pravdu i izgrade snažnu budućnost i spriječe da se takve strahote ponove.

Taktika *Dokumentacijskog centra* bila je vrlo učinkovita u Kambodži, gdje je stanovništvo pretrpjelo okrutna i dugogodišnja kršenja ljudskih prava. Drugim zemljama u kojima su se dogodila dugotrajna kršenja ljudskih prava moglo bi koristiti iskustvo te organizacije. Da bi stvorila središnju arhivu informacija, udruga mora saznati gdje su i jesu li počinitelji ostavili za sobom bilo kakvu dokumentaciju ili dokaze i možda će morati provoditi ekshumacije i forenzičke postupke. U Kambodži, genocid je bio usmjeren protiv obrazovanih osoba i uništio je sudstvo, što znači da su se informacije mogle iskoristiti kad je sustav ponovno uspostavljen.

Kako možete dokumentirati povijest kršenja ljudskih prava u vašoj zajednici? Kako je možete upotrijebiti za promicanje zalječenja i pravde?

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Azija	Civilno društvo	Vlada, društvo	Nacionalno	Teška kršenja ljudskih prava

Otvaranje arhiva terora: promicanje pravde kroz zakonska prava pristupa dokumentaciji o žrtvama

U Paragvaju, *Centro de Documentación y Archivo* (Centar za dokumentaciju i arhive) koristi zakon koji daje bivšim zatvorenicima pravo *habeas dana* – pravo da nadziru dokumente vezane za njihov slučaj – da bi kreirao «arhivu terora».

Centar je javnosti otvorio policijsku dokumentaciju nakon 35-godišnje vojne diktature.

Ustav Paragvaja, kao i ustavi pet drugih zemalja Latinske Amerike, uključuje prava *habeas dana*: pravo bivših zatvorenika da nadziru podatke prikupljene o njima i njihovim iskustvima. Nakon predavanja zahtjeva za svoju dokumentaciju, Martin Almada, bivši politički zatvorenik, u pratnji lokalnog suca, otkrio je nekoliko tisuća dokumenata o pritvaranju u policijskoj postaji u Lambareu 1992. godine.

Ti dokumenti bilježe pojedinosti iskustava zatvorenika – uključujući mučenja i druga kršenja ljudskih prava – i koristila su se kao potvrda priča pojedinaca o pritvaranju za vrijeme nekoliko diktatura u Latinskoj Americi, dokazi o nestajanju građana i dokazi u procesuiranju bivših policijskih i vojnih službenika u nekoliko zemalja Latinske Amerike.

Paragvajski su sudovi, uključujući *Vrhovni sud*, nakon određenog vremena naredili da se dokumentacija učini dostupnom javnosti. Arhiva, koju danas nadzire Centar, dostupna je istraživačima, istražiteljima, aktivistima za ljudska prava i široj javnosti. Centar je koristio dokumente kao osnovu za sudske parnice, organiziranje sudova za procesuiranje glavnih počinitelja državno odobrenih mučenja i nezakonitog pritvaranja i kao izvor informacija za paragvajsku *Komisiju za istinu*. Dvadeset dužnosnika uspješno je procesuirano. Arhiva se također koristila za prikupljanje dokaza za izručenje generala Augusta Pinocheta iz Velike Britanije u Španjolsku 1998. godine.

Centar je prenio 90 % građe u arhivu na mikrofilm i digitalni zapis. Cilj Centra je uključiti arhivu na UNESCO-ov Popis svjetskog nasljeđa.

Dostupnost detaljnih informacija o kršenjima ljudskih prava može imati važne učinke na žrtve okrutnosti i provođenje pravde nakon zločina. Napori Almada u Paragvaju potvrdili su iskustva mnogih žrtava i otvorili mogućnost pravne odštete.

Dok su dokumenti u Paragvaju otkriveni slučajno, taktiku ciljanog otvaranja dokumentacije o kršenjima ljudskih prava koristilo je nekoliko vlada. U Njemačkoj i nekoliko zemalja Istočne Europe, na primjer, vlade su otvorile dokumentaciju o žrtvama tajne policije. U Njemačkoj, dokumentaciju čuva neovisno tijelo zvano *Gauß komisija* i dostupna je žrtvama, ali ne i široj javnosti. U Češkoj, Slovačkoj i drugim zemljama, otvoren je samo dio dokumentacije i nije dostupan žrtvama, a neki su dokumenti objavljeni u javnosti u političke svrhe.

Ti taktički pristupi naišli su na brojne kritike i iz njih proizlaze mnoge pouke. Tina Rosenberg, iz programa o komisijama za istinu *Odsjeka za ljudska prava Harvardskog pravnog fakulteta*, tvrdi da je «činjenica da je njemačka dokumentacija otvorena pomogla riješiti problem nepouzdanosti podataka. Žrtve su mogle potvrditi je li osoba optužena da je doušnik zaista mogla počiniti ono za što je optužena. To je mehanizam samoprovjere, koji ne postoji u slučaju Češke. Nadalje, u Njemačkoj žrtva može izabrati želi li ili ne javno objaviti informacije o tome tko ga je prokazao. To nije javna informacija.

Kakvi zakoni postoje u vašoj zemlji koji bi mogli biti korisni za osiguravanje pristupa dokumentima koji potvrđuju kršenja ljudskih prava i otkrivaju počinitelje?

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Latinska Amerika	Vlada, civilno društvo	Vlada, društvo	Nacionalno, međunarodno	Okrutna kršenja ljudskih prava

Kako sačuvati sjećanja: koordiniranje napora za očuvanje arhivskih podataka nekoliko organizacija i razvijanje sustava za pristup toj arhivi

«Nikad više» je zavjet koji često možemo čuti nakon što se otkriju kršenja ljudskih prava, ali taj se zavjet ne može održati ako ne sačuvamo sjećanja na okrutnosti, žrtve i borbe protiv kršenja ljudskih prava. Nažalost, moćne informacije pohranjene u dokumentaciji brojnih organizacija za ljudska prava često nisu poznate javnosti i nedostupne su osobama koje bi ih poslije mogle upotrijebiti da bi osigurale da se povijest ne ponovi. *Memoria Abierta* je savez osam organizacija za ljudska prava u Argentini koje su udružile svoje napore da bi stvorile javnosti dostupne baze podataka, za koje se nadaju da će pridonijeti izražavanju kolektivnih i trajnih sjećanja.

Memoria Abierta razvila je sustav da bi učinila dostupnim sve javne arhive dokumenata, fotografija i razgovora koji svjedoče o okrutnostima i strahotama državnog terorizma u Argentini, njegovim žrtvama i osobama koje su mu pružile otpor. Iako svatko s pristupom Internetu može pretražiti katalog dokumenata, tiskani materijali čuvaju se u uredima udruga članica saveza ili uredu saveza. Baza podataka sadrži jedinstveno kazalo cjelokupne građe, koju lako može pretražiti svaki korisnik. Također se navodi lokacija originalnih dokumenata, fotografija i video zapisa, pa zainteresirani istraživači mogu kontaktirati organizacije. Projekt koristi poseban softver razvijen u formatu otvorenog izvora kao pomoć drugim organizacijama da stvore slične baze podataka.

Arhiva organizacije *Patrimonio Documental* (Dokumentacijsko nasljeđe) sastoji se od pet dijelova: 1) Program dokumentacijskog nasljeđa, koji uključuje oko 22 000 dokumenata o državnom terorizmu; 2) Program topografije sjećanja, s kartama, dokumentima i usmenim svjedočenjima o povijesnim lokacijama vezanima za državni terorizam – više od 340 centara za mučenje skrivenih na običnim lokacijama diljem zemlje; 3) Program fotografske arhive, koji uključuje digitalne prikaze organizacija za ljudska prava, privatnih zbirki i medija; 4) Program usmene arhive, sa sažecima više od 320 razgovora sa žrtvama državnog terorizma, i 5) dokumenti *Memoria Abierta*.

Savez *Memoria Abierta* čine sljedeće organizacije: *Abuelas de Plaza de Mayo*, *Asamblea Permanente por los Derechos Humanos*, *Asociación Buena Memoria*, *Centro de Estudios Legales y Sociales*, *Familiares de Desaparecidos y Detenidos por Razones Políticas*, *Fundación Memoria Histórica y Social Argentina*, *Madres de Plaza de Mayo — Línea Fundadora* i *Servicio Paz y Justicia*. Savez je osnovan s ciljem razvijanja i podupiranja projekata koji potiču zajednice i pojedince da sačuvaju sjećanja na događaje koji su se zbili tijekom vojne diktature. *Memoria Abierta* također financira inicijative za promicanje rasprava o stvaranju lokacija za sjećanja i prostora za javno promišljanje. Arhive će jednog dana postati dio glavne zbirke Muzeja sjećanja.

Taktika koordinacije arhiva nekoliko organizacija mogla bi se koristiti u zemljama u kojima više udruga prikuplja podatke o kršenjima ljudskih prava. Mogla bi biti dio projekta «sjećanja», ali bi se mogla koristiti u zemljama u kojima nekoliko organizacija za ljudska prava prate trenutačna kršenja ljudskih prava i moraju maksimalno povećati pristup informacijama.

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Južna Amerika	Civilno društvo	Civilno društvo	Nacionalno	Okrutna kršenja ljudskih prava

Forenzička antropologija: primjena forenzike za identificiranje ostataka žrtava i otkrivanje uzroka smrti

U slučajevima u kojima pismena dokumentacija nije dovoljna ili ne postoji, forenzičke tehnike mogu pronaći dokaze za suđenja i pružiti obiteljima žrtava informacije koje trebaju za okončanje patnje. Forenzička znanost može na objektivan način dokumentirati kršenja ljudskih prava. Budući da su dokazi znanstveni, mogu biti čak i uvjerljiviji u dokazivanju kršenja ljudskih prava od svjedočenja i pismenih dokumenata. Ekshumacija tijela također može omogućiti obiteljima da obave tradicionalne obrede, žalovanje i, iako bol ne prestaje, krenuti dalje.

Tijekom posljednja dva desetljeća, *Equipo Argentino de Antropología Forense* – EAAF (Argentinski tim za forenzičku antropologiju) identificirao je ostatke žrtava državnog nasilja. Tijekom vojne diktature u Argentini (1976. – 1983.), od 10 000 do 30 000 osoba ubijeno je ili «nestalo». Cilj EAAF-a je trostruki: vratiti ostatke žrtava njihovim obiteljima i pomoći im u procesu žalječenja; osigurati dokaze za suđenja počiniteljima državnog nasilja; i educirati i poduprijeti osnivanje drugih forenzičkih timova u zemljama koje su pretrpjele razdoblja nasilja i moraju istražiti prošle događaje.

EAAF ima stalan istraživački tim koji istražuje informacije o nestalim osobama. Obično započinju preliminarnu istragu da bi utvrdili gdje bi osoba mogla biti pokopana, razgovaraju s rodbinom, prijateljima, drugim bivšim zatvorenicima, cimerima u zatvoru i bivšim političkim aktivistima o tjelesnim značajkama žrtve i vjerojatnom vremenu i mjestu smrti. EAAF također proučava policijsku dokumentaciju i državnu birokraciju, koje sadrže tjelesne opise, otiske prstiju i obdukcijiska izvješća te moraju često pribaviti sudske naloge za pristup policijskim arhivama. Proces ulazi u sljedeću fazu kad se pronađe deset pisanih ili usmenih dokumenata.

Kad se otkrije vjerojatna lokacija zakapanja, tim kontaktira obitelj žrtve; EAAF ne nastavlja istragu bez pristanka obitelji. Uz odobrenje obitelji i ovlaštenje tužitelja ili zakonske vlasti, tim počinje ekshumaciju. Obitelji mogu sudjelovati u nekim postupcima. Tim koristi standardne arheološke tehnike da bi iskopao ostatke tijela i zatim se rad nastavlja u laboratoriju, gdje znanstvenici pokušavaju usporediti ostatke s prikupljenim informacijama i ustanoviti uzrok i način smrti.

Kroz taj proces, EAAF je identificirao nekoliko stotina žrtava, okončao neizvjesnost obitelji i osigurao dokaze za nacionalne i međunarodne sudove, komisije za istinu i lokalna suđenja. EAAF je također educirao mnoge druge grupe diljem svijeta o svojim tehnikama. Članovi tima smatraju da je to bio važan proces za povećanu suradnju između zemalja globalnog Juga.

Kad EAAF istražuje pojedinosti, prepušta nadzor nad procesom obitelji i zajednici. To je neophodno u zajednicama koje su bile marginalizirane pod represivnim režimima i bile isključene iz procesa pomirenja. Pristup EAAF-a zahtijeva određenu razinu otvorenosti i političke slobode, ali iskustvo u širenju taktike u više od 30 drugih zemalja pokazuje da vladina potpora nije nužna.

Druga grupa, u Gvatemali, također surađuje sa zajednicom tijekom ekshumacija, ali se usmjeruje na psihosocijalne usluge. *Equipo de Estudios Comunitarios y Acción Psicosocial* - ECAP (Tim za istraživanje u zajednici i psihosocijalne usluge) surađuje s *Fundación de Antropología Forense de Guatemala* da bi pružio potporu obiteljima i zajednicama prije, tijekom i nakon ekshumacije.

ECAP organizira grupe potpore u kojima obitelji mogu slobodno podijeliti osjećaje vezane uz njihov gubitak, promišljati, ispričati svoje priče bez straha, naučiti se suočiti s

posljedicama nasilja i shvatiti trenutačnu situaciju da bi mogle planirati budućnost. Obitelji mogu također primiti pomoć za zakonit sprovod svojih rođaka ili prema svojim običajima, što pridonosi očuvanju povezanosti između preminulih i živih.

Nakon savjetovanja prije ekshumacije, savjetnici prate obitelji na lokacijama ekshumacije da bi im pružili potporu u suočavanju sa stvarnosti smrti svojih rođaka i nastavljaju raditi s obiteljima da bi im pomogle prihvatiti tu stvarnost. U zajednicama koje su pretrpjele političko nasilje, uobičajeno u mnogim ruralnim područjima Gvatemale, savjetnici određuju učinke nasilja i osnivaju grupe za poticanje rasprava o tome kako zajednica u cjelini može zaliječiti rane. Da bi pridonio procesu oporavka, ECAP također podupire izgradnju spomenika i drugih načina odavanja počasti traumama prošlosti. Ti programi promiču kritičku svijest o zajedničkoj povijesti, sadašnjosti i budućnosti zajednice, uz osjećaje i izazove u ostvarivanju njihovih prava.

«Bolan je trenutak kad kontaktiramo obitelji i obavijestimo ih o tome gdje bi njihovi voljeni mogli biti. To bi moglo okončati potragu za njima, za što obitelji nisu uvijek spremne. Izgrađujemo odnos

s obitelji i razgovaramo s njima dok ne budu spremni za to. Objašnjavamo im što će vidjeti, što mogu očekivati i potičemo ih da slobodno postavljaju pitanja ili sudjeluju u procesu.»

– **Luis Fondebrider**, predsjednik EAAF-a, Argentina

Kako možete upotrijebiti forenzičku znanost ili druga tehnička znanja za dokumentiranje kršenja ljudskih prava?

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Južna Amerika	Civilno društvo	Vlada, društvo	Nacionalno, međunarodno	Okrutna kršenja ljudskih prava

Svjedočenja o istini: osnivanje službene komisije za istinu s ciljem istrage i priznavanja okrutnih kršenja ljudskih prava

U posljednja dva desetljeća, nekoliko je zemalja nakon razdoblja dugotrajnih kršenja ljudskih prava osnovalo forume u kojima žrtve i ponekad počinitelji mogu ispričati svoje priče. Proces svjedočenja o istini može izvući žrtve iz izolacije; represivni režimi često potajno vrše zločine da žrtve ne bi saznale da njihovi susjedi proživljavaju isto iskustvo. U idealnom slučaju, te taktike svjedočenja o istini angažiraju sve građane ili barem velik dio populacije, tako da potiču zalječenje umjesto da produbljuju podjele.

Komisije za istinu su jedna vrsta taktike svjedočenja o istini koju koriste vlade da bi započele proces pomirenja. Njihove mandate, koji određuju njihovu svrhu i nadležnost, obično uspostavljaju zakonodavna ili izvršna tijela u zemlji. U Južnoafričkoj Republici, nakon ukidanja aparthejda donesena je strateška odluka o osnivanju komisije za istinu umjesto jednostavnog procesa suđenja za procesuiranje počinitelja teških kršenja ljudskih prava. *Komisiju za istinu i pomirenje* osnovao je državni parlament i njezin je cilj bio objasniti što je bolje moguće prirodu, uzroke i razmjere teških kršenja ljudskih prava koje su počinile sve strane u sukobu između 1. ožujka 1960. i 10. svibnja 1994. godine.

Južnoafrička komisija za istinu i pomirenje pokrenuta je nacionalnom zakonom iz 1995. godine, nakon javne rasprave. Njezina je zadaća bila prikupiti informacije o teškim kršenjima ljudskih prava koja su počinila državna tijela ili naoružana opozicija tijekom aparthejda, a njezin cilj je bio promicati nacionalno jedinstvo i pomirenje. Od Komisije se očekivalo da ponudi prijedloge političkih reformi za sprečavanje budućih zločina. Uz saslušanja o pomilovanjima i ljudskih pravima, posebna saslušanja bila su usmjerena na zlostavljanja kojima su bile izložene žene i djeca, a održala su se i saslušanja o ulozi vjerskih zajednica, medicinskih krugova, pravnih krugova, poslovnog sektora i drugih institucija koje su pasivno ili aktivno pridonijele kršenjima ljudskih prava. Saslušanja su održana diljem zemlje, a mediji su emitirali spotove i prenosili ih uživo. Svi su mediji detaljno pratili rad Komisije tijekom cijelog mandata.

Svjedočilo je 20 000 žrtava. Da bi se žrtve osjećale što ugodnije, Komisija je koristila savjetnike (još jedna zanimljiva taktika) odabrane iz njegovateljskih zanimanja – svećenike, socijalne radnike, medicinske sestre i druge – koji su pružali potporu žrtvama prije, tijekom i nakon procesa. Savjetnici su prošli temeljitu edukaciju o procedurama i strukturi Komisije.

Jedan jedinstveni aspekt mandata Komisije bilo je uvjetovano pomilovanje za počinitelje zločina koji su bili spremni javno priznati pojedinosti svojih djela. Kriteriji za pomilovanje uključivali su potpuno priznanje zločina i shvaćanje da su djela bila politički motivirana. To uvjetovano pomilovanje nije se dotad koristilo u komisijama za istinu takvih razmjera i dovelo je do javnih priznanja koja su opisala mnoge najozloglašenije zločine aparthejda, uključujući i ubojstvo aktivista Stevena Bikoja 1977. godine. Pomilovanje nije bilo zajamčeno onima koji su svjedočili na suđenjima, iako koraci za kazneni progon onih koji nisu pomilovani ili nisu istupili da bi svjedočili nisu bili provedeni.

Izvještaj *Komisije za istinu i pomirenje* objavljen je u 7 svezaka između 1998. i 2002. godine. Iako još nisu poznati njezini dugoročni učinci, neki od izravnih uspjeha spomenutih u izvještaju uključuju preporuke o tome kako spriječiti buduća kršenja ljudskih prava, koje su utjecale na novu vladu i prikupljanje nepobitnih dokumenata o kršenjima ljudskih prava tijekom aparthejda. Važno je napomenuti da Komisija nije ispunila sva očekivanja. Nijedan od počinitelja koji su odbili svjedočiti do danas nije procesuiran, iako je to moguće, a zemlja se i dalje suočava s problemom nadoknade štete žrtvama.

Više pojedinosti o upotrebi savjetnika u sklopu Komisije možete pronaći u www.newtactics.org, *Tools for Action*.

Komisije za istinu osnovane su u nekoliko desetaka zemalja i situacija s različitim zadaćama i rezultatima. Neke su dobile moći sudskog poziva pod prijetnjom kazne, dok druge nemaju značajna pravna sredstva na raspolaganju. Neke organiziraju javna saslušanja ili televizijske prijenose, dok druge rade gotovo potpuno iza zatvorenih vrata. Neke komisije preporučuju financijske ili druge odštete za preživjele žrtve i, u pokušaju da se spriječe kršenja ljudskih prava u budućnosti, od mnogih je zatraženo da ponude važne preporuke za promjene u političkim, vojnim, policijskim ili sudskim strukturama ili u socijalnoj ili obrazovnoj sferi.

Glenda Wildschut, bivša povjerenica Južnoafričke *Komisije za istinu i pomirenje*, smatra da se Komisija morala suočiti s nekoliko prepreka:

Komisija je istraživala samo teška kršenja ljudskih prava. Žrtve prisilnih preseljenja, oduzimanja zemlje, zakona o miješanim brakovima i niza drugih zakona nisu mogle tražiti odštetu od Komisije.

Zadaća Odbora za odštete bila je isključivo donijeti preporuke i podnijeti ih parlamentu, dok je odbor za pomilovanja imao moć izravno dati pomilovanje.

Komisija je morala pokriti razdoblje od 34 godine – od 1960. do 1994. godine – u samo tri godine rada.

Komisija je imala vrlo malo resursa za pružanje emocionalne i psihološke potpore žrtvama.

Taktika i dalje ostaje sporna. Neki vjeruju da komisije za istinu povećavaju patnju ljudi i osjećaj nemoći jer se otkriva istina o zločinima bez kažnjavanja počinitelja ili da komisije mogu biti zamjena za pravno djelovanje. Drugi tvrde da duboko podijeljena društva ne mogu zahtijevati kazneni progon bez snažnije odlučnosti i moći počinitelja da se opiru demokratskim promjenama. Ali, komisije za istinu mogu se koristiti kao dio šire strategije koja uključuje svjedočenja o istini i kazne za počinitelje, ili, u slučaju Argentine, mogu pomoći u stvaranju političkog okružja potrebnog za pokretanje kaznenih postupaka.

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Afrika	Vlada	Društvo	Nacionalno	Teška kršenja ljudskih prava

Međunarodna pravda za ratne zločine: osnivanje međunarodnog suda s ciljem podizanja svijesti o seksualnim ratnim zločinima i podnošenje zahtjeva za odštetama

Mreža u Aziji organizirala je međunarodni sud da bi sačuvala sjećanja na zločine koji su se dogodili prije nekoliko desetljeća i zahtijevala nadoknadu.

Mreža protiv nasilja nad ženama u ratu iz Japana utemeljila je sud za priznanje i ostvarivanje pravde za žrtve seksualnih ratnih zločina. U prvoj polovici 20. stoljeća, japanska je vlada uvela sustav seksualnog ropstva kroz mrežu «postaja za utjehu», bordela koje je nadzirala vojska. Procjenjuje se da je oko 400 000 žena i djevojki prisiljeno na prostituciju u njima. Šutnja o tim strahotama trajala je gotovo 50 godina.

Godine 1998. organizacija VAWW-NET predložila je uspostavljanje *Ženskog međunarodnog suda za ratne zločine*. Osnovan je međunarodni organizacijski odbor koji je uključivao predstavnike nevladinih organizacija iz domovina žrtava, Japana i međunarodne zajednice. Odbor je donio povelju, odredio procedure i pravila suda i pripremio suđenja u Tokiju u prosincu 2000. godine. Na sudu su tužiteljski timovi iz 10 zemalja predstavili optužnice, uključujući zajedničku optužnicu iz Sjeverne i Južne Koreje. Vijeće od 4 suca koji su predstavljali različita zemljopisna i pravna područja predsjedavao je suđenjima. Suci su saslušali svjedočenja uživo i snimljena svjedočenja preživjelih žena – za koje se upotrebljavao izraz «žene za utjehu» – i dva bivša vojnika. Stručnjaci su također svjedočili o ustroju japanske vojske. Suci su pregledali službene dokumente, memoare, dnevnike i pravne sažetke. Hodnici suda su tijekom svih postupaka bili prepuni ljudi, oko 1000 promatrača i predstavnika međunarodnih medija. Nakon tri dana, sud je objavio preliminarne rezultate istrage i preporučio odštetu.

Sud je kreirao povijesni zapis i povećao svijest u međunarodnoj zajednici o seksualnim ratnim zločinima. Japanska vlada i građani utemeljili su *Fond azijskih žena* 1995. godine da bi se ispričali i izrazili žaljenje te omogućili nadoknadu štete žrtvama. Iako je Fond prikupio 483 milijuna jena (oko 4 milijuna USD) za žrtve, mnoge preživjele žene i pristaše vjeruju da je Fond sredstvo kojim japanska vlada nastoji izbjeći plaćanje izravne odštetu; neke su žrtve odbile nadoknadu iz tog privatnog fonda.

Taj je sud prekinuo nekoliko desetljeća šutnje oko tabu teme u Japanu, s kojom se i međunarodna zajednica teško suočavala. Skrenuo je pozornost svjetske javnosti na patnju «žena za utjehu» i potaknuo privatne donacije za žrtve. Međutim, nije uspio natjerati japansku vladu da preuzme odgovornost za pružanje izravne odštetu.

Takav sud mogao bi se koristiti da bi se prekinula šutnja oko drugih tema – ovako velikih ili manjih razmjera – ili stvorio zamah za druge međunarodne napore, kao što su osnivanje fonda za žrtve ili izgradnja moćnog međunarodnog pokreta.

Neslužbena suđenja poput ovih mogu se također koristiti izvan zemlje u kojoj su se kršenja ljudskih prava dogodila. U SAD-u, *Lobisti za ljudska prava* iz Minnesote organizirali su neslužbeno suđenje *Crvenim Kmerima*, na kojem su pripadnici lokalne kambodžanske zajednice svjedočili o genocidu u Kambodži. To je omogućilo stanovnicima da ispričaju svoje priče, a građani Minnesote imali su priliku saznati nešto o pridošlicama u njihovim zajednicama i što su te osobe proživjele. Kao dio projekta, stvoren je video zapis usmene povijesti koji je danas dio stalne zbirke *Povijesnog centra* Minnesote.

Kako biste mogli organizirati saveznike u različitim zemljama s ciljem promicanja svojih napora?

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Azija, Sjeverna Amerika	Civilno društvo	Vlada, društvo	Međunarodno, lokalno	Ratni zločini, Teška kršenja ljudskih prava

OSNAŽIVANJE POJEDINACA I ZAJEDNICA

Ciklusi nasilja mogu se prekinuti tradicionalnim pristupima ljudskim pravima, ali mirno se okružje nikad ne može obnoviti ako najprije ne popravimo štetu koju je represija nanijela pojedincima i društvu u cjelini. Cilj taktika u ovom poglavlju jest zaliječiti pojedince i zajednice kroz složen zadatak stvaranja ciklusa pozitivnih zbivanja koji utiru put za budući napredak.

Okrutnosti koji nanose štetu pojedincu također oštećuju obitelji i zajednice. Mogu uništiti osjećaj povjerenja i sigurnosti te ugroziti institucije i odnose koji nam omogućuju da se oslanjamo jedni na druge i međusobno se podupiremo. Dugotrajni i rašireni obrasci kršenja ljudskih prava – u diktaturama ili tijekom razdoblja građanskog rata – mogu stvoriti velike skupine izbjeglica i, čak i u zajednicama koje ostaju fizički netaknute, dovesti do psihološkog razaranja.

Taktike koje ćemo opisati uključuju inovativne načine ponovne izgradnje zajednica i osnaživanja pojedinaca na čije su živote kršenja ljudskih prava utjecala. One uključuju suvremene intervencije i tehnike za mentalno zdravlje i oporavak (iako se ovaj priručnik neće baviti pojedinostima psihološkog liječenja), koje se često kombiniraju s elementima iz tradicionalne kulture. Zajednica razorena ratom i tiranijom možda neće imati resursa za obnovu. Ali, prepoznavanje i otkrivanje postojećih unutarnjih resursa – bilo da je riječ o kulturnim običajima ili osobama s vještinama i potencijalom koje žele iskoristiti – ključno je za ponovnu izgradnju te zajednice.

Sljedeće tri taktike usmjerene su na zalječenje zajednica koje su razorene građanskim ratom, mučenjima i prognanim stanovništvom. Ponekad, posebno nakon razdoblja građanskih ratova i plemenskih sukoba, žrtve i počinitelji zločina prisiljeni su ponovno izgraditi život jedni pored drugih, u istoj zajednici. Iako se može činiti najprirodnije usmjeriti se na potrebe žrtava i zanemariti počinitelje kao zločince, rad s počiniteljima može pomoći pri ostvarivanju važnih potreba zajednice.

Od izbjeglice do parastručnjaka za mentalno zdravlje: izgradnja lokalnih kapaciteta za usluge mentalnog zdravlja u slučaju traume kroz intenzivan trening

Centar za žrtve mučenja (koji koordinira projekt «**Nove taktike na području ljudskih prava**» i koji je izdao ovu knjigu) pomaže u ponovnoj izgradnji zajednica u kojima su velike skupine pojedinaca bile izložene mučenjima ili ratnim traumama i bile prisiljene napustiti svoje domove.

Centar za žrtve mučenja educira izbjeglice kao savjetnike u Gvineji i Sierra Leoneu. Izbjeglice pružaju usluge mentalnog zdravlja drugima koji su doživjeli mučenja i ratnu traumu, što povećava broj ljudi koje Centar može pokriti i stvara kadar kvalificiranih parastručnjaka za mentalno zdravlje u zajednicama u kojima usluge mentalnog zdravlja prije toga nisu bile dostupne. Parastručnjaci obavljaju mnoge zadatke pravih stručnjaka, ali u sklopu sustava supervizije.

Ratovi i građanski sukobi u Zapadnoj Africi utjecali su na velik dio stanovništva i prisilili mnoge na bijeg u izbjegličke kampove, pa međunarodna organizacija kao što je Centar ne može dovesti dovoljno zaposlenika da zadovolji potrebe za uslugama mentalnog zdravlja. Umjesto toga, Centar je odlučio iskoristiti resurse unutar kampova i angažirati više od 120 izbjeglica kao savjetnike ili psihosocijalne agente u Gvineji i Sierra Leoneu.

Izbjeglički kampovi prepuni su preživjelih žrtava koje trebaju pomoć i odlična su lokacija za dugotrajnu superviziju i edukaciju potrebnu za pomoć osobama koje su preživjele mučenja. Mnogi psihosocijalni agenti prošli su četverogodišnji trening i svakodnevnu superviziju prije nego što se program preselio u zajednice u kojima su se mučenja provodila.

Intenzivan model praktične edukacije koji provodi Centar kombinira zapadnjačku psihoterapiju i lokalna shvaćanja traume i oporavka. Program počinje dvotjednim treningom, nakon čega slijedi cjelodnevni mjesečni i sedmodnevni treninzi svaka tri mjeseca. Ti treninzi bave se teorijom traume, općom psihologijom, savjetovanjem i komunikacijskim vještinama. Psiholozi Centra i socijalni radnici rade svakodnevno u kampovima, oblikujući ponašanje i pomažući psihosocijalnim agentima da vježbaju svoje vještine. Psihosocijalni agenti provode deset tjedana promatrajući stručnjake za mentalno zdravlje kako facilitiraju terapijske grupe, deset tjedana sudjeluju kao sufacilitatori i deset tjedana samostalno vode grupu uz superviziju. Do kraja edukacije, psihosocijalni agenti nauče mnogo o učincima traume, facilitaciji oporavka i evaluaciji programa. Također postaju vješti facilitatori grupe koji znaju učinkovito komunicirati.

*Više pojedinosti možete pronaći u taktičkoj bilježnici dostupnoj na www.newtactics.org, *Tools for Action*.*

Centar zapravo koristi ovu taktiku da bi pomogao zajednici da zaliječi sama sebe. Izbjeglice koji se educiraju za psihosocijalne agente su osnaženi – uče nove vještine i čine nešto pozitivno za svoju zajednicu. Pojedinci kojima pomažu shvaćaju da im može pomoći netko iz njihove zajednice, a ne vanjski promatrač. Istodobno izbjeglice u kampovima dobivaju skrb za mentalno zdravlje koju trebaju.

Iako se ova taktika u ovom slučaju primijenila za pomoć žrtvama mučenja i ratne traume, također se može koristiti za potporu drugim skupinama stanovništva pogođenima nasiljem.

Bi li stvaranje kadra parastručnjaka na području medicine, mentalnog ili javnog zdravlja imalo snažan učinak na vaš rad? Kako biste mogli razviti te kapacitete?

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Afrika	Civilno društvo	Društvo	Međunarodno	Mučenje

Dobrodošlica za povratak djece vojnika kući: kombiniranje tradicionalnih i zapadnjačkih tehnika zalječenja za reintegraciju djece vojnika u njihove bivše zajednice

Djeca vojnici su žrtve, ali često i počinitelji zločina. Neki su bili prisiljeni počiniti stravične zločine, ponekad nad svojim vlastitim zajednicama i obiteljima. Osim što to uzrokuje strašnu psihološku štetu kod djece, obitelji i zajednice možda ih neće htjeti primiti natrag. U Mozambiku, udruga koristi taktiku koja zahtijeva mnogo suradnje i povjerenja između djece vojnika, zajednice i tradicionalnih vođa i vidara te podupire cjelokupni proces oporavka pomažući zajednicama da prihvate djecu natrag u društvo.

Organizacija *Reconstruindo a Esperança* (Izgradnja nade) iz Mozambika kombinirala je tradicionalne tehnike zalječenja i zapadnjačku psihologiju da bi reintegrirala bivšu djecu vojnike. Nekoliko tisuća djece odvedeno je u vojsku s obje strane u mučnom građanskom ratu u Mozambiku. Lucrecia Wamba, psihologinja u udruzi Izgradnja nade, ističe da su «djeca vojnici proživjela nezamislive strahote i da su ih protumačila sebi kroz prizmu kulture, uvjerenja i vrijednosti svojih zajednica. Nužno je da se njihov oporavak provede kroz tu istu prizmu, da bismo ostvarili pojedinačnu rehabilitaciju i reintegraciju u zajednicu». Udruga je shvatila da ni tradicionalne tehnike zalječenja ni individualizirana zapadnjačka psihologija same za sebe neće biti dovoljne da zadovolje potrebe djece ili zajednice.

Udruga je najprije provela istraživanje da bi utvrdila koje se zajednice susreću s problemima u povratku djece vojnika i koje resurse imaju na raspolaganju. Svjesni da su tradicionalni vidari često prve osobe kojima se pripadnici zajednice obraćaju kad im je potrebna pomoć, psiholozi su pokušali zadobiti potporu vođa zajednica da izgrade odnose s vidarima.

U zajednici, psiholozi su istražili ulogu koju procesi tradicionalnog liječenja imaju u promicanju pomirenja i reintegracije te se obratili obiteljima da otkriju što djeca trebaju. U početku obitelji nisu imale povjerenja u strance, bojeći se da će im djeca ponovno biti oduzeta. Psiholozi su također posjetili lokalne vođe, opisali im učinke traume i pitali ih uočavaju li određene probleme među djecom vojnicima koji su se vratili i mogu li im pomoći da ih riješe. Kad su vođe priznali da ti problemi ne nestaju, psiholozi su ponudili suradnju tradicionalnim vidarima.

Lokalne vođe pratili su psihologe u posjetima vidarima da bi potaknuli suradnju. Psiholozi i vidari shvatili su da bi se njihovi pristupi mogli međusobno nadopunjavati. Da bi izgradila povjerenje unutar zajednice, udruga je također morala zajedno sa zajednicama odrediti materijalne prioritete i osigurati materijalnu pomoć, povezujući zajednicu s resursima kao što su stambeno zbrinjavanje, obrazovanje i poljoprivredni alati.

Konačni rezultat je bio integrirani pristup oporavku kroz suradnju vidara i psihologa, koji su nastojali izgraditi povjerenje među djecom da bi ostvarili najbolje moguće rezultate.

Više pojedinosti možete pronaći u taktičkoj bilježnici dostupnoj na www.newtactics.org, Tools for Action.

Bivša djeca vojnici prisiljavaju zajednice da se suoče sa složenim problemima, koji nažalost nisu prisutni samo u Mozambiku. Ta se taktika može primijeniti u drugim zajednicama koje nastoje reintegrirati preživjele u ratnim sukobima, zajednicama u kojima vođe i tradicionalni vidari mogu imati važnu ulogu i u kojima žrtve i počinitelji zločina moraju živjeti zajedno. Da bi se izliječila, zajednica mora odbaciti pretpostavku da

su počinitelji zli i da se ne mogu reintegrirati u društvo na bilo kakav pozitivan ili smislen način. Oskudni resursi otežavaju provođenje te taktike, posebno ako pripadnici zajednice smatraju da bi bilo bolje da se ti resursi iskoriste za pomoć žrtvama umjesto onima koji su počinili okrutnosti.

«Posjetili smo svakog vidara u pratnji prve dame u zajednici. Ona je bila naša karta za ulazak u njihove domove. Ona bi prva počela govoriti, objašnjavajući našu želju da pomognemo. «Oni su liječnici,» rekla je. «Ovdje su da nam pomognu. Dovala sam ih k vama jer mislim da nam mogu pomoći.» Vidari bi

nam tada ispričali što rade za djecu i mi bismo im opisali edukacijske procese naše znanosti, usmjerujući se na djecu i zajednicu u cjelini. Vjerovali smo da možemo surađivati. Ako vidar najprije uspije odagnati loše duhove, djeca mogu doći k nama i možemo im pomoći da se razviju u odrasle muškarce i žene.»

— **Lucrecia Wamba**, *Izgradnja nade*, Mozambik

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Afrika	Civilno društvo	Društvo	Nacionalno	Djeca vojnici

Krugovi mirotvorstva: uključivanje zajednice u donošenje presude za počinitelje i pomoć u njihovoj rehabilitaciji

Žrtve i počinitelji rijetko imaju priliku sjesti zajedno i raspravljati o zločinu na način koji bi omogućio zajednici da zaliječi rane i spriječi buduće zločine. U zajednicama u SAD-u i Kanadi, običaj koji je postojao stoljećima prilagodio se za rješavanje suvremenih pravnih pitanja i pravde.

Krugovi mirotvorstva uključuju tradicionalni obred i strukturu kruga s ciljem stvaranja prostora poštovanja u kojem svi zainteresirani pripadnici zajednice – žrtve, prijatelji žrtve, počinitelji, prijatelji počinitelja, sudac, tužitelj, branitelj, policija i sudski službenici – mogu otvoreno govoriti u zajedničkom pokušaju da shvate zločine, otkriju što je potrebno za oporavak svih oštećenih strana i spriječe ponavljanje zločina. Ti se krugovi temelje na tradiciji krugova razgovora, uobičajenoj među starosjediocima Sjeverne Amerike, u kojem se tzv. «govoreći predmet» prenosi od osobe do osobe u krugu i strukturira razgovor.

Krugovi mirotvorstva su procesi koje zajednica provodi u partnerstvu s kaznenim sudovima. Obično uključuju više koraka: prijavu počinitelja u krug, krug oporavka za žrtvu, krug oporavka za počinitelja, krug određivanja kazne za ostvarivanje konsenzusa oko elemenata presude i krugovi za praćenje napretka počinitelja. Plan donošenja presude može sadržavati obveze sustava, zajednica, članova obitelji i počinitelja.

Tijekom okupljanja, sudionici sjede u krugu bez stolova ili drugog namještaja. Krugove facilitiraju «čuvari», koji su često educirani članovi zajednice odgovorni za održavanje tona poštovanja i nade koji podupire i uvažava svakog sudionika. Sudionici mogu govoriti samo kad drže u rukama govoreći predmet, koji se dodaje u smjeru kazaljke na satu da bi svaki sudionik mogao reći što želi. Budući da označava tko će govoriti i tko mora slušati, predmet koji govori smanjuje ulogu facilitatora i sprečava prekidanje. Također stvara prostor za ideje sudionika kojima je teško ubaciti se u uobičajeni tijek razgovora. Svaki se sudionik potiče da pridonese razumijevanju problema i predloži moguća rješenja.

Proces može na početku uključivati odvojene krugove za žrtvu i počinitelja u kojima sudionici određuju plan djelovanja za rješavanje pitanja koja su izašla na površinu. Krug može konsenzusom osmisлити presudu počinitelju i odrediti obveze članova zajednice i sudskih dužnosnika. Nakon procesa kruga, koristi se uobičajena komunikacija i provjere da bi se procijenio napredak i uskladili dogovori ovisno o promijenjenim okolnostima.

Krugovi mirotvorstva su način na koji se osobe s mnogo različitih stajališta mogu okupiti da bi vodile složene razgovore o sukobu, boli i ljutnji, istodobno stvarajući prostor u kojem se poštuje prisutnost i dostojanstvo svakog sudionika. Osim što pružaju potporu žrtvama i pomažu počiniteljima da promijene svoj život, krugovi mirotvorstva mogu se također koristiti za osmišljavanje planova za obitelji u krizi, rješavanje sukoba u školama i na radnom mjestu i premošćivanje razlika između kultura i naraštaja.

«Krugovi nisu prikladni za sve počinitelje. Povezanost počinitelja sa zajednicom, iskrenost počiniteljeve želje da se izliječi, doprinos žrtava i predanost počiniteljeve grupe za potporu uvelike određuju je li proces kruga pravo rješenje. Budući da zajednice imaju

različitu razinu zdravlja i kapaciteta da se konstruktivno uhvate u koštac s razlikama ili sukobima, službeni sustav sudstva sudjeluje u krugovima za donošenje presude da bi zaštitio žrtve i počinitelje od neprimjerenih reakcija zajednice ili neravnoteže moći.»

— **Kay Pranis**, trenerica kruga, SAD

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Afrika, Sjeverna Amerika	Vlada, Civilno društvo	Društvo	Lokalno	Mira

Priče na Internetu: kako stvoriti mjesto na Internetu na kojem bivša djeca vojnici mogu ispričati svoju priču i razviti nove vještine

Nove tehnologije omogućuju izgradnju svijesti o kršenjima ljudskih prava.

Projekt «**Dijete vojnik**» pokrenula je 2000. godine organizacija *Međunarodna mreža edukacije i resursa* iz Sierra Leonea. Kreirala je internetske stranice, www.childsoldiers.org, na kojima se objavljuju eseji, pjesme, umjetnička djela i priče bivše djece vojnika i koje služe kao internetski forum za raspravu.

Organizacija posjećuje škole, bolnice i kampove, emitira radijske obavijesti i izdaje novinske članke da bi informirala bivšu djecu vojnike o projektu. Sudionici uče pisati, čitati i koristiti se računalom. Volonteri, medicinske sestre i psihijatri također im pomažu da prebrode traumu.

Kad sudionici steknu dovoljno vještina, koriste internetske stranice da podijele s drugima svoje misli i iskustva. Galerije priča, crteža i izjava bivše djece vojnika potaknule su potporu i solidarnost ljudi diljem svijeta. Interaktivni forum omogućuje sudionicima da raspravljaju s drugom djecom vojnicima i drugim pojedincima. Do danas je u projektu sudjelovalo više od 200 bivše djece vojnika.

Ta taktika koristi Internet da bi pomogla zemljopisno udaljenoj skupini žrtava da razmijene svoja iskustva i međusobno se povežu. Mogla bi se upotrijebiti u drugim slučajevima u kojima su žrtve okrutnosti međusobno udaljene ili u kojima ciljane manjine (npr. invalidi ili homoseksualne osobe) ne mogu otvoreno razgovarati o svojim iskustvima u svojim zajednicama. Internet može stvoriti siguran prostor u kojem se te osobe mogu povezati s drugima koji ih razumiju. Međutim, na Internetu nije uvijek moguće zajamčiti anonimnost ili sigurnost osobnih informacija.

Jasno je da ta taktika zahtijeva odgovarajuću tehnološku infrastrukturu, ali uspjehom u Sierra Leoneu, ratom razorenoj zemlji koja se smatra jednom od najsiriromašnijih na svijetu, iEARN je dokazao da se ta prepreka može svladati.

Kako možete omogućiti ljudima da ispričaju svoje priče?

«Ta djeca, od kojih su neka nadarena za različite umjetnosti, mogu ponovo otkriti svoje sposobnosti, što im daje nadu da mogu poboljšati svoj život. Njihove

pjesme, umjetnička djela i glazba te mnogobrojne reakcije njihovih vršnjaka postaju katalizator društvene pravde i pozitivnih promjena.»

— **Andrew Benson Greene**, *childsoldiers.org*, Sierra Leone

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Afrika	Civilno društvo	Društvo	Nacionalno	Djeca vojnici

Kako djeci vratiti nadu: **organiziranje ljetnih kampova za djecu kao oporavak od nasilja**

Na Zapadnoj obali udruga pokušava riješiti problem traume među djecom pod okupacijom dajući im priliku da se druže s drugom djecom u mirnom okružju.

Centar za liječenje i rehabilitaciju žrtava mučenja u Ramallahu, na Zapadnoj obali, organizira besplatan ljetni kamp za oporavak traumatizirane djece. Kamp nudi rekreacijske, umjetničke i rehabilitacijske aktivnosti da bi djeca pružila potpora jedna drugoj i oslobodila se osobnih trauma i strahova.

Izraelska vojska okupirala je Zapadnu obalu 1967. godine i stalno nasilje u regiji imalo je psihološke učinke na cijelo palestinsko stanovništvo, stvarajući kulturu u kojoj dominira nasilje. Rađajući se u represivnim i stresnim uvjetima života, većina djece na Zapadnoj obali svjedočila je stravičnim zločinima.

Centar je osnovao ljetni kamp da bi olakšao život te djece i stvorio okružje za oporavak i skrb. Centar promiče kamp u obližnjim selima, izbjegličkim kampovima i među korisnicima. Većina odabrane djece (oko 60-70) pate od simptoma tjeskobe, depresije ili usamljenosti zbog izloženosti traumi; mnoga su bili svjedoci smrti ili mučenja članova obitelji.

Ljetni kamp sastaje se svakodnevno 4-5 sati tijekom razdoblja od 3-4 tjedna. Osiguran je prijevoz do i iz kampa, a najčešće je kamp smješten u blizini mjesta gdje djeca žive. Sudionici se dijele u skupine na temelju stupnja ili vrste traume koju su pretrpjeli. Svako dijete ima mentora koji mu pomaže, savjetuje ga i integrira u skupinu druge djece. Svako dijete također ima na raspolaganju psihijatra, psihologa i socijalnog radnika. Prva i posljednja tri dana ljetnog kampa obično su posvećena projektima kao što su crtanje, umjetničko stvaranje i sportovi. Ostali su dani usmjereni na rad u grupi, npr. grupnu dinamiku i savjetovanje, igru i terapiju umjetnošću. Medicinski izvještaji i izvještaji o ponašanju namijenjeni su procjeni učinka kampa na svako dijete.

Na temelju evaluacijskih obrazaca koje ispunjavaju roditelji i savjetnici, mnoga djeca napuštaju kamp s ublaženim simptomima tjeskobe i agresivnosti te s više otvorenosti i sposobnosti za bolju integraciju u svoje zajednice. Tijekom projekata crtanja, djeca crtaju crteže koji predstavljaju njihovu okolinu ili ono čemu se nadaju u budućnosti. Početni crteži najčešće prikazuju mračne prizore ili boje. Međutim, završni crteži pokazuju promjenu u stajalištu i nadu za budućnost.

Kampovi omogućuju djeci da se udalje od nasilja u svojim svakodnevnim životima i istraže različite načine rješavanja traume bez upotrebe nasilja. Kampovi također nude odmor i opuštanje – mjesto gdje djeca mogu izraziti sebe kroz igru i umjetničko stvaranje, istodobno koristeći rehabilitacijske usluge.

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Azija	Civilno društvo	Društvo	Lokalno	Prava djece

Lokalno prisvajanje povijesti: dokumentiranje usmenih svjedočenja s ciljem stvaranja pisane povijesti da bismo pomogli ljudima u izoliranim zajednicama da shvate učinke ratnih zločina u njihovoj zemlji

Povijest tradicionalno pišu pojedinci na položajima moći. Glas žrtava zločina – bilo da je riječ o siromašnim zajednicama ili građanima usred građanskog rata – rijetko se čuje, čak i nakon što se kršenja ljudskih prava zaustave. Organizacija iz Gvatemale uključuje izolirane zajednice razorene ratom u proces pisanja povijesti tog rata. Konkretni rezultat tih napora bio je pismeni izvještaj, ali je pisanje izvještaja pokrenulo proces pomirenja na lokalnoj razini i omogućilo ljudima koji bi inače ostali nevidljivi da ispričaju svoju priču.

Kao dio stalnog projekta **«Obnova povijesnih sjećanja»**, nekoliko biskupija Katoličke crkve u Gvatemali mobiliziralo je svoje članove da prikupe svjedočenja žrtava državnog nasilja. Ta su svjedočenja objavljena u izvještaju koji se koristi da bi tu povijest ponovno prisvojile oštećene zajednice i pojedinci.

Tijekom građanskog rata u Gvatemali, koji je trajao 36 godina, gotovo 200 000 osoba je ubijeno, nestalo ili pretrpjelo druga kršenja ljudskih prava, prvenstveno od strane državnih snaga sigurnosti. Projekt je pokrenut 1994. godine, godinu dana prije Mirovnih sporazuma iz 1995. godine, kao inicijativa *Ureda za ljudska prava nadbiskupa Gvatemale*, pod vodstvom nadbiskupa Juana Gerardija. Iako je komisija za istinu bila planirana u sklopu ranijeg Mirovnog sporazuma, nije nikad osnovana, pa je crkva smatrala da komisija neće moći ispuniti očekivanja zbog golemih podjela i stupnja nasilja kojem je društvo bilo izloženo.

Projekt je zato odlučio upotrijebiti strukturu crkve i golemu mrežu osoba koje je okupljala da otvori prostor za dijalog o nasilju i olakša rad buduće komisije za istinu. Crkva je promovirala projekt putem plakata, letaka i radijskih spotova. Svaka župa koja je sudjelovala u projektu imenovala je dva župljana za «facilitatore pomirenja». Taj se pristup razlikovao od drugih napora za pomirenjem po građanskoj i lokalnoj mobilizaciji pojedinaca, posebno žrtava nasilja, koji su često imali ulogu facilitatora. Diljem zemlje, oko 800 facilitatora prikupilo je i analiziralo svjedočenja 5 000-7000 osoba koje su bile izložene nasilju i mučenjima ili su izgubile člana obitelji. Budući da se nasilje i dalje provodilo, prikupljanje svjedočenja bio je veliki rizik za crkvu i njezine pripadnike.

Analiza svjedočenja pokazala je da su snage državne sigurnosti bile odgovorne za većinu slučajeva kršenja ljudskih prava tijekom rata. Završni izvještaj, *Gvatemala: Nikad više*, objavljen je u 4 sveska i predstavljen javnosti 24. travnja 1998. godine. Tragično je da je nadbiskup Gerardi ubijen dva dana nakon što je izvještaj objavljen; vojnici su poslije proglašeni krivima za njegovo ubojstvo.

Usprkos smrti nadbiskupa, mnogi su facilitatori nastavili projekt. Predstavili su rezultate projekta zajednicama koje su u njemu sudjelovale, pomažući smjestiti iskustva pojedinaca i zajednice u povijesni i nacionalni kontekst. Kad su završeni prijevodi na lokalne jezike, sudionicima su podijeljeni primjerci popularizirane verzije izvještaja koji su se planirali čitati u grupnim raspravama. Iz izvještaja su saznali da ono što im se dogodilo nije bila njihova krivnja i da se dogodilo mnogima diljem zemlje. Facilitatori su također pomogli zajednicama u njihovim naporima za pomirenjem, što je pridonijelo izgradnji kulture mira promicanjem nenasilnih metoda rješavanja sukoba. Taj se proces odvijao istodobno sa stalnim ekshumacijama i ponovnim zakapanjem tijela žrtava, što čini važan dio procesa oporavka u kulturi Maja. Projekt je također pridonio radu gvatemalske komisije za istinu (*Komisija za rasvjetljavanje povijesti*), pružajući potporu svjedocima i sudjelovanju lokalnih udruga te pribavljajući svjedočenja.

Ova bi taktika mogla olakšati ili poboljšati rad komisije za istinu u drugim zemljama ili se upotrijebiti u situacijama gdje ne postoje komisije za istinu ili gdje najveće žrtve kršenja ljudskih prava ne mogu sudjelovati u procesima kao što su komisije i suđenja.

U Gvatemali, ta je taktika bila učinkovita uglavnom zbog opsežne institucionalne strukture i utjecaja Katoličke crkve. Bez već postojeće mreže povjerenja, bilo bi teško prikupiti osobne priče u takvim razmjerima. Financijska su sredstva također nužna; u Gvatemali, financiranje je bilo ograničeno i aktivnosti su podijeljene između pojedinačnih biskupija.

Ta taktika može biti riskantna. Mnogi počinitelji kršenja ljudskih prava i dalje se nalaze na moćnim položajima u vojsci i vladi, a vojska i paravojska reagirale su prijetnjama i čak atentatima osoba uključenih u projekt.

Kako se ljudi u lokalnim zajednicama mogu aktivno uključiti u proces pomirenja koji provodite?

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Latinska Amerika	Civilno društvo	Društvo	Nacionalno	Teška kršenja ljudskih prava

NADOKNADA ŠTETE

U slučaju velike nepravde, je li uopće moguće pružiti žrtvama pravednu ili primjerenu nadoknadu? Može li kažnjavanje počinitelja pomoći žrtvama da se oporave ili spriječiti buduća kršenja ljudskih prava? Mogu li sudovi ispraviti nepravdu? Može li se dati dovoljno novaca kao nadoknadu za kršenja ljudskih prava? To su teška pitanja i međunarodna zajednica neprekidno pokušava na njih odgovoriti. Cilj taktika u ovom poglavlju jest ostvariti neki oblik pravde nakon okončanja kršenja ljudskih prava zahtijevanjem kazne za počinitelje ili nadoknade za žrtve ili ukidanjem kulturnih i institucionalnih struktura koje daju imunitet počiniteljima.

Suđenja počiniteljima teških kršenja ljudskih prava – ratnih zločina ili zločina protiv čovječnosti – mogu biti mukotrpna. Zahtijevaju savršeno poklapanje niza čimbenika. Moraju postojati primjerene nacionalne ili međunarodne pravne strukture, sporazumi ili zakoni; moraju postojati dokazi; mora biti moguće uhititi optužene i dovesti ih pred sud; često moraju postojati sporazumi i mehanizmi za izručenje. Ti su slučajevi izvanredni, ali također nas mogu mnogo toga naučiti o vrijednosti međunarodnih konvencija, sporazuma i pravnih struktura te o ulozi međunarodne zajednice u sprečavanju i ispravljanju nepravdi.

Bit tih sudskih slučajeva nije toliko kažnjavanje određenog počinitelja koliko slanje poruke da se kršenja ljudskih prava neće dopuštati i da se u našem društvu moraju poštivati zakoni i pravda. Borba protiv nepravdi može se odvijati izvan pravnih struktura. Ljudi su pronašli mnoge kreativne načine da razotkriju kršenja ljudskih prava i natjeraju počinitelje da preuzmu odgovornost za svoje postupke.

Prvi put u međunarodnom pravu: primjena međunarodnog zakona na diktatore koji putuju izvan domovine

Uhićenje i izručenje bivšeg čileanskog diktatora Augusta Pinocheta jedan je od najzanimljivijih pravnih slučajeva u povijesti. Bio je to presedan koji se može upotrijebiti u budućnosti za hvatanje sadašnjih i bivših čelnika država s ciljem provođenja međunarodne pravde.

Španjolska i britanska vlada koristile su i međunarodni i nacionalni zakon da bi se čileanskom diktatoru Augustu Pinochetu moglo suditi za kršenja ljudskih prava počinjena tijekom njegove vladavine.

U prvih nekoliko godina Pinochetove diktature, koja je trajala od 1973. do 1990. godine, aktivisti za ljudska prava počeli su dokumentirati slučajeve nezakonitog pritvaranja, prisilnog preseljenja, ubojstava, mučenja i nestanaka koje su provodile Pinochetove snage. Nakon obnove demokracije u Čileu, službena komisija za istinu prikupila je detaljne informacije o približno 3 000 slučajeva kršenja ljudskih prava. Međutim, Pinochetu se nije moglo suditi u Čileu, jer je prije odlaska s položaja, ustavom zaštitio sebe i većinu svojih suučesnika od kaznenog progona.

Pravnici koji su zastupali žrtve čija je ljudska prava ugrozila Pinochetova vlada predala je zahtjev za kazneni postupak putem proceduralnog sredstva zvanog *accion popular*, koja omogućuje građanima Španjolske da u određenim okolnostima ulože privatne kaznene prijave. Španjolski sudovi odobrili su zahtjev na temelju načela univerzalne nadležnosti, koji omogućuje da se slučajevi koji uključuju mučenja, genocid i druge zločine protiv čovječnosti sude na španjolskim sudovima bez obzira gdje su počinjeni i koje su nacionalnosti počinitelji i njihove žrtve.

Izdan je španjolski nalog i Pinocheta su uhitile britanske vlasti u Londonu, gdje je bio u posjetu. Pinochet i njegovi branitelji osporili su nalog tvrdeći da je kao bivši šef države imao imunitet u slučaju uhićenja i izručenja. Međutim, britanski *Gornji dom*, *Dom lordova*, dva je puta odbio taj argument. Prvi je put donio odluku da, iako bivši šef države ima imunitet za djela počinjena tijekom obnašanja funkcija šefa države, mučenja i zločini protiv čovječnosti nisu «funkcije» šefa države; drugi put je presudio da se, nakon što su Velika Britanija i Čile ratificirali UN-ovu Konvenciju protiv mučenja i drugih okrutnih, nečovječnih ili ponižavajućih tretmana ili kazni, Pinochet nije mogao pozvati na imunitet od optužbi za mučenja.

Pinochet se na kraju vratio u Čile iz medicinskih razloga i nije mu suđeno u Španjolskoj. Čileanski *Vrhovni sud* oduzeo mu je parlamentarni imunitet koji je samom sebi osigurao i odlučio da mu se mora suditi; međutim, poslije je presudio da je previše bolestan za suđenje.

Odluka *Doma lordova* bila je važan presedan, koji je pokazao svijetu da šef države nema imunitet od kaznenog progona za mučenja, da se takvi zločini mogu procesuirati bilo gdje u svijetu prema načelu univerzalne nadležnosti i da se nacionalni sudovi mogu koristiti da se države natjeraju da ispune svoje obveze prema međunarodnom pravu.

Međunarodna pozornost također je promijenila političko okruženje u Čileu, koje se više nije moglo oslanjati na nacionalne zakone koji su štitili počinitelje kršenja ljudskih prava, uključujući Pinocheta, od suđenja. Najvažnije je da je Pinochetovo produljeno pritvaranje u Londonu umanjilo strah koji je usadio čileanskom stanovništvu, koje je ostavilo prošlost za sobom i krenulo naprijed.

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Europa	Vlada, društvo	Vlada	Međunarodno	Teška kršenja ljudskih prava

Odgovornost multinacionalnih tvrtki: primjena nacionalnih zakona za suđenje počiniteljima zločina protiv čovječnosti u drugim zemljama

Američka organizacija koristi savezni statut iz davne 1789. godine koji omogućuje žrtvama kršenja ljudskih prava u drugim zemljama da pokrenu parnice protiv korporacija koje su sudjelovale u zločinima.

Međunarodni fond za ljudska prava koristi Zakon o krivičnim djelima na stranom tlu da pokrenu parnice protiv multinacionalnih korporacija koje su sudjelovale u kršenjima ljudskih prava. Dok je prvobitna svrha zakona bila sprečavanje piratstva, danas omogućuje stranim državljanima da pokreću građanske parnice protiv američkih građana i korporacija za kršenja međunarodnog prava. Iako se pravne taktike odavno koriste kao sredstvo odštete za ljudska prava, primjena nacionalnih zakona za kršenja ljudskih prava koja se događaju izvan zemlje predstavlja novu mogućnost za žrtve. Taj je pristup također jedinstven po svojem usmjerenju na kršenja ljudskih prava koja su počinile multinacionalne tvrtke.

Mnogi strani državljani nemaju mogućnost pokrenuti parnice u svojim zemljama. Prva parnica Međunarodnog fonda takve vrste, na primjer, pokrenuta je protiv energetske tvrtke Unocal u ime burmanskih izbjeglica za upotrebu prisilnog rada na naftovodu u Burmi. Da su izbjeglice uložile zahtjev za kazneni progon u Burmi, mogle su završiti u zatvoru, biti mučene ili ubijene, jer je nezakonito davati vladi informacije o strancima. Međutim, Zakon o krivičnim djelima na stranom tlu dopuštao je stranim državljanima da pokrenu parnicu u SAD-u. Da bi se zahtjev odobrio, moraju postojati dokazi da je korporacija svjesno sudjelovala u zločinu; Međunarodni fond pokušava to dokazati.

Osim parnice protiv Unocala, Međunarodni fond pokrenuo je parnice protiv Coca-Cole, Exxon-Mobila, Drummonda i Del Montea. U nijednoj od parnica nije još donesena presuda. Zakon trenutačno revidira *Ured državnog tužitelja* SAD-a s ciljem ograničavanja nadležnosti statuta.

Trenutačni mehanizmi međunarodnih zakona o ljudskim pravima nisu naročito učinkoviti u borbi protiv transnacionalnih korporacija. Ova taktika koristi dostupne nacionalne zakone da bi povećala mogućnost nadoknade štete žrtvama najtežih kršenja ljudskih prava i poručuje transnacionalnim korporacijama da će biti odgovorne za kršenja ljudskih prava kojima pridonose njihove poslovne transakcije, dok istodobno podiže svijest šire javnosti.

Zakon o krivičnim djelima na stranom tlu ili slični zakoni mogu iskoristiti žrtve u drugim zemljama gdje se trenutačno događaju kršenja ljudskih prava ili gdje nema mogućnosti za pravnu odštetu. Međutim, Zakon o krivičnim djelima na stranom tlu tumači se usko da bi se primijenio samo na najteža kršenja ljudskih prava – genocid, ratne zločine, zločine protiv čovječnosti, ropstvo, izvansudska smaknuća, mučenja i nezakonito pritvaranje.

Koji zakoni o univerzalnoj nadležnosti postoje u vašoj zemlji, a mogu se koristiti da biste natjerali druge da preuzmu odgovornost za kršenja ljudskih prava?

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Sjeverna Amerika	Civilno društvo	Poslovni sektor	Međunarodno	Teška kršenja ljudskih prava

Testiranje kod kršenja ljudskih prava: **testiranje za otkrivanje diskriminacije**

Kad se kršenja ljudskih prava prikrivaju ili ih društvo prihvaća, žrtvama može biti teško dokazati da su se dogodila. Udruga u Mađarskoj koristi metodu testiranja da bi pronašla dokaze o diskriminaciji i pokrenula parnice u ime žrtava.

Oslanjajući se na metodu koju su američke organizacije upotrijebile u slučaju stambene diskriminacije, *Pravni ured za nacionalne i etničke manjine* koristi testiranje da bi prikupilo dokaze u slučaju optužbi za diskriminaciju. Mađarski sud prvi je put priznao testiranje kao valjanu tehniku za dokumentiranje diskriminacije u slučaju iz 2000. godine.

Romi su manjinska skupina u nekoliko europskih zemalja. U Mađarskoj su česte mete zločina iz mržnje i često se okrivljuju za povećanje kriminala i nezaposlenosti. Oblici diskriminacije s kojima se Romi danas suočavaju uključuju nemogućnost zaposlenja, stambenog zbrinjavanja i javnih usluga. Budući da se diskriminacija često provodi suptilno, izravni dokazi su rijetko dostupni.

Pravni ured koristi testiranje za dokazivanje diskriminacije i pronalaženje izravnih dokaza. Udruga pronalazi i educira osobe koji se šalju kao ispitivači da bi oponašali postupke osoba koje tvrde da su bile žrtve diskriminacije. Svaki ispitivač mora biti pouzdan i objektivan promatrač i njegov se profil mora što je više moguće podudarati s profilom osobe koja je doživjela diskriminaciju. Kod odabira ispitivača, Pravni ured također procjenjuje bi li osoba bila vjerodostojan svjedok u parnicama. Budući da sudski procesi mogu trajati nekoliko godina, ispitivači moraju biti spremni ostati u kontaktu s programom duže razdoblje.

Kad Pravni ured zaprimi prijavu, zaposlenici procijene slučaj i, ako ga odluče prihvatiti, šalju ispitivače na mjesto diskriminacije. Ako su optužbe vezane za zapošljavanje, testiranje uključuje slanje osoba romske nacionalnosti i osoba koje nisu romske nacionalnosti sa sličnim osobinama i kvalifikacijama, pri čemu je jedina razlika njihova etnička pripadnost.

Šalju se na isti dan s malim vremenskim odmakom da se prijave za posao i ispitivači se slično ponašaju da bi usporedbe bile jasne.

Ispitivači zapisuju svoja iskustva na obrasce odmah nakon testa, opisujući koja su im pitanja postavljena na razgovoru za posao, kako su se prema njemu ponašali i kako su mu predstavili posao, npr. plaće i doprinose. Koordinator testa (organizacija ili odvjetnik) zatim procjenjuje je li došlo do diskriminacije. Ta se informacija često koristi kao potpora žrtvama u parnicama.

Od 2002. godine, Pravni ured upotrijebio je taktiku testiranja 15 puta. U tri slučaja, nije bilo moguće zaključiti test. Od 12 zaključenih testova, 5 nije proizvelo dokaze o sustavnoj diskriminaciji. Međutim, preostalih 7 testova ponudili su uvjerljive dokaze o diskriminaciji dovoljne da opravdaju pravnu nadoknadu štete.

*Više pojedinosti možete pronaći u taktičkoj bilježnici dostupnoj na www.newtactics.org, *Tools for Action*.*

Jasno je da je ova taktika, preuzeta od američkih organizacija, fleksibilna. Druge udruge iz regije obratile su se Pravnom uredu u vezi primjene njihovih metoda u borbi protiv kršenja ljudskih prava, npr. prava osoba s invaliditetom. Testiranje bi se također moglo primijeniti za ispitivanje praksi zapošljavanja niza institucija, npr. policije ili poslovnih tvrtki.

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Europa	Civilno društvo	Vlada	Nacionalno	Prava manjina

Zahtjev za nadoknadom štete: kako uvjeriti vladu da nadoknadi štetu žrtvama zlostavljanja koja su počinili policijski i vojni službenici

U Indiji, *Nacionalna komisija za ljudska prava* istražuje pritužbe o kršenjima ljudskih prava i preporučuje lokalnim samoupravama da nadoknadi štetu žrtvama.

Nacionalna komisija za ljudska prava u Indiji reagira na provjerene pritužbe na policijska zlostavljanja zahtjevima da vlada isplati financijsku nadoknadu žrtvama i odredi odgovarajuće kazne za počinitelje.

Osnovana na temelju Zakona o zaštiti ljudskih prava iz 1993. godine, Komisija može istraživati i preporučiti rješenja za kršenja ljudskih prava koja su počinili državni službenici potičući kršenja ili odbijajući ih spriječiti. Većina pritužbi usmjerena je protiv policije, iako je Komisija također preporučila nadoknadu za žrtve zlostavljanja od strane vojnog osoblja.

Pritužbe na zlostavljanja zaprimaju se od aktivista, medija, žrtava ili njihove rodbine. Najčešće uključuju tjelesno zlostavljanje, maltretiranje pojedinaca ili obitelji, nepoštivanje procedura vezanih za tretman žena, zanemarivanje tijekom pritvaranja, nezakonito pritvaranje i mučenje. Komisija također prima pritužbe vezane za rad djece, robovski rad i kršenja ljudskih prava ranjivih društvenih skupina, kao što su djeca, žene, invalidi, određene kaste i plemena, izbjeglice, manjine i druge.

Nakon što zaprimi pritužbu, Komisija zatraži izvještaj o istrazi ili naređuje svojem odjelu za istragu da razmotri slučaj. Ako se navodi iz pritužbe potvrde, Komisija šalje izvještaj vladi države u kojoj se zlostavljanje dogodilo. Izvještaj uključuje preporuke za financijsku odštetu žrtvama i disciplinske mjere protiv počinitelja. Država može iznos odštete naplatiti od državnog službenika koji je počinio zlostavljanja.

Komisija objavljuje pojedinosti važnih slučajeva u svojem mjesečnom biltenu «Ljudska prava» i godišnjim izvješćima. Mediji također prate važne slučajeve.

Nadoknada pomaže žrtvama i njihovim obiteljima da započnu nov život samo ako se radi o značajnom iznosu; osim toga, mora se voditi računa da ta taktika ne odvraća pozornost od drugih reformi. Međutim, usprkos tim problemima, rad takvih komisija čini dužnosnike svjesnima posljedica svojih postupaka i na taj način može spriječiti buduća kršenja ljudskih prava.

Osnivanje takve komisije zahtijeva značajnu potporu državnih dužnosnika i zajednice ili su potrebne medijske kampanje da bi se žrtve i njihove obitelji informirale da mogu uložiti pritužbe bez straha od osвете.

Kako možete natjerati vladine agencije i ustanove da preuzmu odgovornost i uvjeriti ih da podrže vaše napore?

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Azija	Vlada	Vlada	Nacionalno	Kršenja ljudskih prava koja su počinili policijski i vojni službenici

Mobiliziranje protiv imuniteta: podizanje javne svijesti o imunitetu kroz referendum ili peticiju

Ponekad pravna i zakonodavna sredstva postoje, ali javnost s njima nije upoznata ili ne zna kako ih upotrijebiti. Udruga u Urugvaju okupila je građane s ciljem sprečavanja zlostavljača u urugvajskoj vojsci da dobiju imunitet od kaznenog progona.

Na temelju ustavne odredbe koja nikad nije bila primijenjena, *Comisión Nacional Pro-Referéndum* (CNR) organizirala je referendum u Urugvaju da bi građani mogli glasati o odluci Kongresa da odobri imunitet počiniteljima kršenja ljudskih prava u vojsci. Da bi peticijom prisilila vladu da održi referendum, CNR je morala u roku od jedne godine od donošenja zakona o imunitetu prikupiti potpise 25 % građana s glasačkim pravom.

Prikupljanje potpisa jedne četvrtine stanovništva zahtijevalo je temeljitu organizaciju i golem angažman volontera, od kojih je većina bila iz ženskog pokreta. Značajan izazov bilo je organiziranje sudionika. Na primjer, tijekom cjelodnevne kampanje za prikupljanje potpisa, organizatori su koordinirali napore 9000 brigadista ili volonterskih sakupljača potpisa. U tom masivnom projektu, koristili su računala i tablice da bi bilježili potpise.

Nakon što su potpisi prikupljeni i podneseni vladi, CNR je javno branio njihovu vjerodostojnost pred *Odborom za izbornu reviziju*. Kroz proces prikupljanja i podnošenja potpisa, CNR je koristio organiziranje na lokalnoj razini da bi se borio protiv snažnog otpora vlade i medija. Dijelio je letke, vješao plakate i održavao prosvjede, glazbene festivale i biciklističke maratone.

Iako su konačni rezultati glasovanja bili tijesni, referendum nije uspio, ali je CNR stvorio novo sredstvo koje je oblikovalo urugvajsku demokraciju. Brigadisti su osobno posjetili trećinu urugvajskog stanovništva tijekom kampanje i od tada je održano osam narodnih referenduma. Brigadisti i vođe CNR-a i danas imaju važnu ulogu u politici.

CNR nije ostvario svoj konačni cilj ukidanja zakona koji jamči imunitet, ali je mobilizirao civilno društvo u Urugvaju na dotad neviđen način. Imunitet je postao nacionalno pitanje, a posjete brigadista izravno su podigle svijest velikog broja ljudi dok je mnogo više njih saznalo za to pitanje iz medija.

Zakonske odredbe kao što je neiskorištena moć referenduma u Urugvaju nisu na raspolaganju u svakoj zemlji. Međutim, potpisi u peticijama i dalje se mogu prikupljati kao sredstvo podizanja javne svijesti i poruka vladi da je javnost nezadovoljna njezinom politikom.

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Latinska Amerika	Civilno društvo	Vlada, društvo	Nacionalno	Teška kršenja ljudskih prava

Preuzimanje odgovornosti za prošlost: mobiliziranje javnih resursa za društveno marginaliziranu skupinu

Otkrivanje i, kad je to moguće, kažnjavanje zlostavljača je samo jedan dio jednakosti. U pokušaju da nadoknade štetu za kršenja ljudskih prava, neke grupe traže odštetu za žrtve, često u obliku liječenja, financijske nadoknade ili povratka oduzete imovine.

Da bi u tome bile uspješne, grupe često moraju prisiliti vladu da prizna svoju ulogu u kršenjima ljudskih prava i preuzme odgovornost da žrtvama osigura nadoknadu ili pomoć u liječenju.

Zaklada ICAR u Rumunjskoj prisilila je vladu da pomogne osigurati materijalne preduvjete za centre za žrtve mučenja i da zajamči prava na besplatne lijekove i osiguranje za specijaliziranu skrb i usluge koje trebaju preživjele žrtve mučenja.

Taktika ICAR-a je dio strategije uvjeravanja vlade da preuzme odgovornost za prošlost da bi izgradila bolju budućnost. Mnogi mučitelji iz komunističkog režima izbjegli su kazne zahvaljujući imunitetu, a neki danas imaju utjecajne položaje u društvu. Žrtve se suočavaju s društvom u kojem bi mnogi radije zaboravili prošlost – i žrtve – umjesto da uče iz prošlosti da bi razvili dublju građansku predanost demokraciji i ljudskim pravima.

ICAR je prvo pokušao zadobiti povjerenje žrtava u suradnji s Udruženjem bivših političkih zatvorenika, a zatim je utvrdio potrebe te skupine, uključujući pristup odgovarajućoj medicinskoj skrbi te financijskoj i zakonodavnoj potpori. Da bi zadovoljio te potrebe, ICAR se usmjerio na, između ostalog, državne službenike, medicinske djelatnike i dužnosnike gradskih, općinskih i državnih ustanova, kao što je Ministarstvo zdravstva, za pružanje profesionalnih usluga. ICAR je također sklopio savezništva s drugim malim organizacijama civilnog društva, medijima i Međunarodnim rehabilitacijskim vijećem za žrtve mučenja u Danskoj.

Bilo je potrebno 10 godina da ICAR uvjeri rumunjsku vladu da prizna odgovornost za žrtve bivšeg režima.

Više pojedinosti možete pronaći u taktičkoj bilježnici dostupnoj na www.newtactics.org, Tools for Action.

Uspjeh je bio mukotrпно ostvaren i uvelike je ovisio o političkoj tranziciji kroz koju je Rumunjska u to vrijeme prolazila. ICAR je prepoznao i pomoću svojih kontakata iskoristio tu političku priliku. Novi zakoni i novonastala otvorenost društva također su omogućili žrtvama da se organiziraju bez straha od odmazde. Taktika ICAR-a ispunila je dvostruku svrhu nadoknade za žrtve i ukidanja imuniteta vlade.

Kako možete početi uvjeravati vladu da uloži sredstva u pružanje usluga žrtvama?

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerjenje	Ugrožena ljudska prava
Europa	Civilno društvo	Vlada	Nacionalno	Mučanja

Skidanje maske zlostavljačima: javno razotkrivanje zlostavljača putem ciljanih prosvjeda

Kad se zlostavljačima odobri imunitet, zakonom ili *de facto*, oni mogu živjeti relativno anonimno – ponekad u istim zajednicama kao i njihove žrtve. Grupa u Argentini odlučila je da, iako zlostavljači ne mogu biti sudski procesuirani, mogu biti razotkriveni široj javnosti.

Hijos por la Identidad y la Justicia contra el Olvido y el Silencio - H.I.J.O.S (Djeca za identitet i pravdu protiv zaborava i šutnje) organizirala je ciljane prosvjede ispred domova pojedinaca koji su otkriveni kao počinitelji kršenja ljudskih prava. Ti prosvjedi zvani *escraches* (skidanja maski) javno razotkrivaju zlostavljače i omogućuju zajednicama da izraze svoju moralnu osudu.

Udruga H.I.J.O.S, čiji su članovi većinom djeca nestalih osoba, otkriva pojedinca koji je provodio represiju za vrijeme vojne vlade u Argentini (1976.-1983.). Zatim počinju pripreme za prosvjede. Razgovaraju s lokalnim sindikatima, knjižnicama i drugim društvenim ustanovama u susjedstvu u kojem počinitelj živi. Dijeće letke i organiziraju neformalna predavanja u susjedstvu i školama. Cilj tih aktivnosti jest uključiti zajednicu, čije je sudjelovanje nužno za uspjeh taktike. Na dan prosvjeda, prosvjednici se okupljaju na trgu ili drugom javnom mjestu u blizini doma počinitelja, drže govore u kojima osuđuju pojedinca i opisuju zločine koje je počinio. Lijepe letke na zidove sa slikom te osobe, imenom, adresom, brojem telefona i biografijom. Mogu se poduzeti i druge odgovarajuće aktivnosti. Jedna varijanta prosvjeda je mobilni prosvjed koji je usmjeren na više počinitelja, obično u istom susjedstvu.

H.I.J.O.S ima pravne zastupnike koji pomažu u rješavanju bilo kakvih problema s policijom ili protuprosvjednicima, ali za ostvarivanje cilja bez sukoba i nasilja presudno je uključiti u prosvjede što je moguće više ljudi.

Nakon završetka prosvjeda, učinkovitost taktike ovisi o susjedima ciljanog zlostavljača. Ponekad je reakcija nevjerovatna. Postoje primjeri zatvaranja trgovina ili napuštanja kafića kad u njih uđe zlostavljač. Neki su se zlostavljači morali preseliti zbog društvenog odbacivanja.

Iako zakoni o pomilovanju otežavaju kazneni progon nekih počinitelja, H.I.J.O.S zaobilazi političke i pravne sustave i potiče neku vrstu društvenog ostracizma koristeći humor, kazalište i druge kreativne prosvjede.

Ta taktika donosi neke ozbiljne rizike. Osobe koje je koriste moraju biti sigurne da ciljaju prave osobe i da se prosvjedi ne koriste za druge političke svrhe. Organizatori velikih prosvjeda posvećenih emocionalno osjetljivim temama moraju imati spremne mehanizme da spriječe izbijanje nasilja. U nekim situacijama, takvi događaji mogu pokrenuti pripadnike zajednice protiv prosvjednika, jer ne žele takve nemire u svojem susjedstvu.

Kako biste mogli iskoristiti moć cijele zajednice da osudite kršenja ljudskih prava ili počinitelje?

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Latinska Amerika	Civilno društvo	Društvo	Lokalno	Teška kršenja ljudskih prava

Ponovna izgradnja susjedstva: osobne priče u zemljopisnim kartama i mobiliziranje sjećanja za prisvajanje mjesta u povijesti i povrat izgubljene zemlje

Represivni režimi često su tjerali ljudi na bijeg iz domova, raselili čitave zajednice i oduzimali zemlju i imovinu. Kolonijalne sile i nova društva prisvojila su zemlju starosjedilaca. Povrat te imovine njihovih bivšim vlasnicima može biti izazov i zahtijeva da se granice vlasništva pozitivno odrede i ograniče. *Muzej Šesti okrug* u Južnoafričkoj Republici suočava se s tim problemom na inovativan način.

Muzej Šesti okrug u Južnoafričkoj Republici predvodio je zahtjev za povratom zemlje koji je bio uspješan – ljudima je na kraju vraćena i imovina i dostojanstvo koje su izgubili tijekom aparthejda. To je prostor u kojem ljudi mogu prikupljati, prenositi i razmjenjivati sjećanja na susjedstvo i također je aktivno uključen u promicanje građanskog dijaloga o humanim gradovima u Južnoafričkoj Republici.

Godine 1966., na temelju Zakona o teritoriju društvenih skupina, rasno integrirana četvrt 6. okrug u Cape Townu bila je spravnjena sa zemljom da bi se izgradilo novo naselje samo za bijelce, ali gradnja nikad nije počela. Jedine zgrade koje su ostavljene bile su crkve i hramovi.

Kao dio kampanje za obranu zemlje i integriteta zajednice, skupina bivših stanovnika postavila je izložbu s kartom stare četvrti kao središnjom instalacijom. Prekrili su pod Metodističke crkve detaljnom kartom svojeg uništenog susjedstva i pozvali svoje susjede da na nju postavе svoje kuće, ulice, trgovine i javne prostore.

Taj projekt ucrtavanja sjećanja postao je temelj za zahtjeve za povrat zemljišta. Muzej je organizirao i primio jedan *Zemljišni sud*, gdje su ljudi mogli predati službene zahtjeve za povrat svojih zemljišta ili zemljišta svojih obitelji. Bivši stanovnici sjedili su na stolicama izravno na karti svoje stare četvrti, jer im je sud dodijelio, prema riječima jednog od njih, «našu zemlju, naše domove, naše dostojanstvo». Od tada je muzej postavio izložbe o povijesti manjih susjednih zajednica uništenih zbog Zakona o teritoriju društvenih skupina, uključujući Kirstenboch i Two Rivers, da bi povećao vidljivost i potporu za neriješene zahtjeve za zemljom.

Muzej Šesti okrug nastoji osigurati stalan proces osobnog zalječenja i pomirenja te promicati trajnu kulturu demokratskih i ljudskih prava u zajednici. Njegovi programi održavaju sjećanja na prisilna preseljenja i prenose ih novim naraštajima. Javna sjećanja na prošlost osnažuju napore za sprečavanje segregacije, raseljavanja i drugih kršenja demokratskih načela u budućnosti.

U sljedećih nekoliko godina bivši žitelji Šestog okruga počeli će se vraćati u svoju četvrt da bi ponovno prisvojili svoju zemlju i izgradili kuće. *Međunarodna koalicija povijesnih lokacija savjesti*, čiji je član *Muzej Šesti okrug*, može predložiti kreativne načine da se povijest i važne povijesne lokacije koriste za rješavanje aktualnih pitanja ljudskih prava.

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Razno	Civilno društvo	Vlada, društvo	Lokalno	Opća ljudska prava, raseljeno stanovništvo

Valovi na jezeru

Odšteta je moguća dugo nakon što su kršenja ljudskih prava završila. Starosjedilačke zajednice u SAD-u i drugim zemljama desetljećima su nastojale povratiti svoju zemlju na sudu i pred zakonodavnim tijelima. Projekt povrata zemlje «Bijela zemlja» u američkoj saveznoj državi Minnesoti odlučio je povratiti zemlju i nasljeđe naroda Anishinaabe na drugi način – kupnjom. Winona LaDuke, koja je bila uključena u projekt, govori o strateškom razmišljanju, taktičkoj fleksibilnosti i izgradnji savezništava.

Kad smo počeli s pokušajem da vratimo svoju zemlju, upotrijebili smo sve moguće pravne mehanizme. Obratili smo se sudovima, ali su donijeli presudu protiv nas. Obratili smo se Kongresu, ali neuspješno. Svjedočila sam u UN-u. Probali smo sve te mehanizme i zatim odlučili da bismo trebali pronaći bolji način da vratimo svoju zemlju.

Zato smo pokrenuli zakladu. Kupujemo zemlju od zainteresiranih prodavača i ljudi su nam također počeli donirati zemlju. Sada imamo oko 1700 jutara. Uzgajamo neke stare vrste kukuruza, maline i jagode. Započeli smo i proizvodnju javorovog sirupa.

Shvaćam svoj posao kao organiziranje davanjem primjera. Bila sam organizatorica 25 godina i naučila sam da se ne smijemo samo boriti protiv onoga što je pogrešno, nego i pokazati što je ispravno. Ljudi su navikli na ono što je pogrešno. Čak i u našoj indijanskoj zajednici, navikli smo da se s nama postupa kao s građanima drugog reda. Navikli smo razmišljati da ne možemo dobiti natrag svoju zemlju i ne možemo kontrolirati našu ekonomiju.

Korak po korak mijenjali smo naš stav i prisvajali natrag svoju zemlju. Zamislite da negdje postoji indijansko groblje preko kojeg netko prolazi sa svojim stadom krava. Zato treba pokušati razgovarati sa stočarom i pronaći način da ogradite groblje. To je mikropristup umjesto makropristupa. Shvatite to kao sitne kamenčiće koji uzrokuju velike valove na jezeru.

Istodobno dok se bavite malim problemima, morate držati oči otvorene pred većim izazovima. Morate pažljivo pratiti politička zbivanja. Ponekad ćete možda morati izgraditi savezništva s ljudima s kojima nikad niste mislili da ćete surađivati da biste zadovoljili potrebe svoje zajednice.

Mi se dugo bavimo pitanjima starosjedilačkih prava u SAD-u. Imamo mnogo iskustva u analizi nacionalne politike i razvili smo strateška savezništva i s drugim starosjedilačkim narodima, borcima za zaštitu okoliša i zdravstvenim djelatnicima. Sada pokušavamo sklopiti savezništvo za pitanja organske hrane. Sretni smo što smo stekli bogato iskustvo, ali to ne znači da ćemo pobijediti. To samo znači da smo dobro upoznati s našom situacijom.

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Sjeverna Amerika	Civilno društvo	Društvo	Lokalno	Starosjedilačka prava

IZGRADNJA KULTURA I INSTITUCIJA ZA LJUDSKA PRAVA

Svako društvo definira ljudska prava na različit način, na temelju svojih običaja, kulture i gospodarske stvarnosti. Ali, svako društvo, bez obzira na svoje vrijednosti, treba zajednički prostor na kojem se pojedinci, vladini uredi, građanske institucije i različite osobe i skupine mogu okupiti zajedno, podijeliti odgovornost za kolektivno blagostanje i odrediti pravila prihvatljivog ponašanja i uvjeta.

Taj prostor možemo nazvati civilnim društvom ili javnom sferom. Tu imamo mogućnost izgraditi kulture i institucije koje poštuju ljudska prava. U nekim zemljama – prvenstveno na Zapadu – taj zajednički prostor je snažan, ali nije potpuno zaštićen od zloupotrebe. U drugim dijelovima svijeta, taj prostor postoji, ali nije još trajan element svakodnevnog života ljudi. U nekim društvima taj je javni prostor vrlo slab; previše ga kontrolira država, na taj način istiskujući pojedince koji se zatim povlače i skrivaju u svojim privatnim životima, umjesto da se javno angažiraju. Bez tog civilnog društva i javnog prostora, nema građanske aktivnosti i ljudska prava postaju proizvoljna.

Ali, kako ćete vidjeti u ovom poglavlju, sve se više ljudi aktivira i bavi promicanjem i zaštitom ljudskih prava na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini. Koriste nove taktike da osnaže taj javni prostor i izgrade snažne kulture ljudskih prava. Neki od njih počinju malim koracima – u svojim školama, lokalnim samoupravama ili usmjerenjem na jedan problem – ali kad uspješno ostvare skromne ciljeve, dobiju nadahnuće da pokušaju nešto više i bolje. Tu ključnu ulogu mogu imati nove taktike, koje daju ljudima sredstva da učine taj dodatni korak.

— **Murat Belge,**
predsjednik Helsinške skupštine građana, Turska

Postoje različiti zagovaratelji ljudskih prava. Bez obzira rade li na borbi protiv gladi, zaštiti okoliša ili političkim promjenama i jesu li usmjereni na djecu, žene ili manjine, zajedničko im je da svi nastoje izgraditi svijet u kojem sva ljudska bića žive dostojanstveno i sigurno.

Međunarodni sporazumi, konvencije i povelje potpisani u posljednjih nekoliko desetljeća su pozitivni koraci, ali nisu dovoljni. Pojedinci i zajednice moraju shvatiti prava određena tim sporazumima – na primjer, prava na jednaku zaštitu pred zakonom, slobodu kretanja ili zaštitu od mučenja – i kako ih ostvariti.

Druge taktike u ovom priručniku usmjerene su na kršenja ljudskih prava koja će se dogoditi ili se trenutačno događaju ili na ispravljanje štete iz prošlosti. Taktike u ovom poglavlju uglavnom su dugoročni pristupi koji osnažuju kulturu i poštivanje ljudskih prava kroz poticanje pojedinaca i skupina da se uključe u borbu za ljudska prava, čime se povećava ono što možemo ostvariti i daje se legitimitet pokretu. To se također čini kroz zajedničko okupljanje pravih osoba i skupina, koje kao saveznici mogu učiniti više od zbroja svojih pojedinačnih napora te kroz omogućivanje ljudima da steknu vještine koje su im potrebne za njihov rad. I na kraju, to se također postiže kroz stvaranje šire svijesti o postojanju tih prava, njihovih kršenja i uvjeravanje pojedinaca da prepoznaju kršenja i proglase ih neprihvatljivima u civiliziranom svijetu.

Neke od tih taktika bave se određenim problemom ili se usmjeruju na određena ljudska prava, ali mnoge imaju širi cilj: izgradnju temelja, institucija, savezništava, svijesti i stajališta koji omogućuju zaštitu svih ljudskih prava.

Taktike u ovom poglavlju mogu se podijeliti u 4 kategorije:

1. Taktike izgradnje novih skupina potpore uključuju nove skupine u zagovaranje ljudskih prava;
2. Taktike suradnje koriste se za razvijanje novih i učinkovitih partnerstava za promjene;
3. Taktike jačanja kapaciteta stvaraju institucije i obrazovne sustave za promicanje ljudskih prava;
4. Taktike osvješćivanja i razumijevanja obrazuju o ljudskim pravima.

RAZVIJANJE NOVIH SKUPINA POTPORE

Poruke o ljudskim pravima često su usmjerene prema ljudima koji su već upoznati s problemima i pokazuju zanimanje i potporu za te teme. Uključivanje novih pojedinaca i skupina u borbu za ljudska prava osnažuje potencijal za učinkovitije djelovanje i proizvodi novu energiju, nove ideje, nove resurse i nove kontakte. Što je skupina pojedinaca koja zagovara određeno pitanje raznovrsnija, to će se uspješnije prilagoditi promjenama, a počiniteljima kršenja ljudskih prava bit će teže opravdati svoje postupke. Raznolika i aktivna skupina potpore stvara otporniji pokret za ljudska prava.

Taktike u ovom poglavlju razvijaju nove skupine potpore za pitanja ljudskih prava. Pokušavaju privući pojedince i skupine koji možda nikad nisu imali priliku baviti se tim pitanjima – mlade ili lokalne zakonodavce, na primjer – ili one s određenim autoritetom u zajednici, kao što su vjerski vođe, koji imaju moć utjecati na i mobilizirati druge ljude.

Mladi protiv fašizma i rasizma: kako uključiti mlade u izvještavanje o ljudskim pravima kroz popularnu kulturu

Grupe za raspravu, forumi i radionice uobičajena su sredstva za podizanje svijesti o problemu i uključivanje novih skupina i pojedinaca, ali te taktike možda neće biti dovoljno dinamične da privuku pozornost nekih ciljanih skupina – u ovom slučaju, mladih ljudi. Organizacija u Poljskoj usmjerila se na dva učinkovita načina da dopre do mladih i privuče njihovu pozornost: glazbu i sport.

Nigdy Wiecej (Nikad više) koristi popularnu kulturu za izgradnju antirasističke mreže mladih u Poljskoj. Na rock koncertima i nogometnim utakmicama udruga razgovara s velikim brojem mladih ljudi i podiže njihovu svijest o problemu. Zatim neke od njih poziva da se pridruže mreži dopisnika koji prate i izvještavaju o aktivnostima neofašističkih i rasističkih skupina u gradovima gdje žive.

Kao dio svoje rock kampanje Glazbom protiv rasizma, *Nigdy Wiecej* organizira koncerte i izdaje CD kompilacije s poznatim poljskim i stranim rock grupama. Na koncertima i u kutijama za CD-e, *Nigdy Wiecej* educira publiku o ozbiljnosti problema rasizma u Poljskoj i poziva ih da aktivno sudjeluju u društvenim promjenama.

Prije nego što je *Nigdy Wiecej* pokrenuo kampanju «Izbacimo rasizam sa stadiona», na nogometnim je stadionima gotovo potpuno prevladavala ksenofobična subkultura. Kao dio kampanje, udruga izdaje Stadion, antirasistički časopis za ljubitelje nogometa, izdala je CD, organizira amaterske nogometne turnire i osigurava transparente i letke tijekom utakmica da bi bila vidljiva i drugim lokalnim antirasističkim udrugama.

Kroz te kampanje usmjerene na mlade, *Nigdy Wiecej* angažirao je mrežu 150 dobrovoljnih dopisnika koji su obvezni mjesečno izvještavati o rasističkim i ksenofobičnim aktivnostima u svojim zajednicama. *Nigdy Wiecej* prikuplja te izvještaje, objavljuje ih u svojem mjesečniku i šalje poljskim i međunarodnim medijima. Mreža i časopis pomažu u podizanju svijesti o problemu rasizma u cijelom društvu, a ne samo među mladim ljubiteljima nogometa i glazbe.

Više pojedinosti možete pronaći u taktičkoj bilježnici dostupnoj na www.newtactics.org, *Tools for Action*.

Nigdy Wiecej koristi popularnu kulturu da bi uključio mlade ljude – naklonjenu, ali često neaktivnu skupinu stanovništva – u borbu za ljudska prava, ali ne ograničava se samo na koncerte i sportska događanja. Kad ljudi pokažu zanimanje i želju da volontiraju, organizacija se pobrine da dobiju priliku aktivnije se uključiti. Ova taktika može se koristiti protiv raširene apatije u različitim situacijama, ali je važno da je riječ o pitanju s kojim se mladi ljudi mogu povezati i koje bi moglo utjecati i na njihove živote.

«Vlasti i masovni mediji u Poljskoj i drugim zemljama srednje i istočne

Europe često potiču društvene probleme kao što su rasizam i ksenofobija.»

– **Rafal Pankowski**, *Nigdy Wiecej*, Poljska

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Europa	Civilno društvo	Društvo	Nacionalno	Prava manjina

Ljudska prava kao problem lokalne zajednice: usvajanje međunarodnih povelja na lokalnoj razini s ciljem utjecaja na javnu politiku i promicanja standarda ljudskih prava

Lokalni zakonodavci su potencijalno moćna skupina potpore koja je rijetko uključena u borbu za ljudska prava. U nekim zemljama, lokalni dužnosnici nisu navikli razmišljati o svojem poslu u smislu ljudskih prava: njihov svakodnevni rad usmjeren je na odluke o urbanističkim planovima, dozvolama i proračunima. *Ženski institut za vođenje i razvoj* (Women's Institute for Leadership and Development for Human Rights - WILD) surađuje s lokalnom samoupravom da bi pomogao dužnosnicima da uvide ulogu koju imaju u oblikovanju politike koja štiti ljudska prava. Institut također mobilizira lokalne zajednice kojima su ti zakonodavci odgovorni.

WILD koristi UN-ovu Konvenciju za ukidanje diskriminacije nad ženama (Convention to End Discrimination Against Women - CEDAW) za zagovaranje ljudskih prava na lokalnoj razini.

Godine 1996. WILD je počeo lobirati da San Francisco postane prvi američki grad koji bi usvojio zakon koji promiče načela Konvencije. Raspravljajući o standardima ljudskih prava u odnosu na diskriminaciju i određivanje mjerljivih rezultata u zajednici, WILD je surađivao s vladinim dužnosnicima, građanima i zagovaračkim grupama koje se bave obiteljskim nasiljem, siromaštvom i zdravstvenim pitanjima.

WILD je održao javno saslušanje na kojima su se pripadnici zajednice poticali da zabilježe osobna svjedočenja vezana za prava žena i podupru načela Konvencije. Udruga se nadala da će na taj način dati zajednici i gradskim dužnosnicima ulogu vođe u tom procesu, da bi osjetili osobnu predanost promicanju Konvencije u svojem gradu.

Svjedočenje o važnosti CEDAW-a u životima lokalnih žena predstavljeno je vladinim dužnosnicima na javnom saslušanju u jesen 1997. godine. U travnju 1998. godine, gradske su vlasti donijele uredbu u kojoj se od gradskih ureda zahtijevalo da revidiraju proračune, politike zapošljavanja i pružanje usluga u kontekstu rodni i ljudskih prava i dodijele sredstava koja bi pomogla uredima da praktično primjenjuju tu uredbu. Uredba je ušla u novu fazu 2003. godine.

Kao reakcija na uredbu, gradske vlasti San Francisca istražile su urede za javne radove, za uvjetne kazne za maloljetne i punoljetne prijestupnike i za okoliš, kao i *Komisiju za najam smještaja i umjetnosti*. Gradski uredi proveli su niz promjena, npr. kreirali su netradicionalne poslove za žene u gradskoj vlasti i poboljšali uličnu rasvjetu u opasnim četvrtima.

WILD trenutno širi svoj utjecaj i savjetuje udruge u gradovima diljem SAD-a o tome kako mogu usvojiti načela Konvencije o ukidanju svih oblika diskriminacije nad ženama i Konvencije o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije.

Pojedinci koji su svjedočili na javnim okupljanjima možda nikad nisu shvatili svoja iskustva kao kršenja ljudskih prava, jednako kao što lokalni dužnosnici u San Franciscu nisu smatrali da u svojem radu trebaju ispuniti obveze vezane za ljudska prava. Ali, WILD im je pomogao da smjeste svoj posao i svoja iskustva u taj okvir i uključio ih u borbu za ljudska prava.

Ta bi taktika mogla pomoći postupno promijeniti nacionalna stajališta i na kraju dovesti do provedbe i praćenja standarda ljudskih prava. Druge udruge koje se bave različitim pitanjima mogu također odlučiti da im pronalaženje pristaša i izgradnja novih skupina potpore na lokalnoj razini može pomoći da pokrenu značajnije promjene na lokalnoj i globalnoj razini.

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Sjeverna Amerika	Civilno društvo	Vlada	Lokalno	Ženska prava

Borba protiv društvene stigme: uključivanje vjerskih vođa u oblikovanje ponašanja prema stigmatiziranim skupinama

U mnogim zajednicama, vjerski vođe uživaju iznimno poštovanje i utjecaj; služe kao primjer kako se ponašati i koje moralne standarde slijediti. Tibetanski budistički redovnici i časne sestre bore se protiv stigme HIV-a/side pokazujući svojim primjerom kako se ponašati prema osobama koje bi inače bile potpuno odbačene.

Projekt «**Sangha Metta**» educira budističke redovnike, časne sestre i novoobraćenike da osiguraju praktičnu i duhovnu potporu osobama s HIV-om/sidom i bori se protiv mitova, zablada i stigme oko te bolesti. Program se danas provodi na Tajlandu, u Kambodži, Laosu, Burmi, Butanu, Vijetnamu, Kini i Mongoliji i prima potporu *UN-ovog Fonda za djecu, AusAID-a, Instituta Otvoreno društvo i Projekta Burma*.

HIV/sida prerasla je u epidemiju u azijskom dijelu Tihog oceana, a i dalje postoji manjak razumijevanja o načinu prijenosa bolesti i diskriminacija protiv oboljelih.

Utemeljen na moralnim i vjerskim učenjima budizma, projekt **Sangha Metta** pokrenuli su 1997. godine redovnici na Tajlandu i bio je izvor nadahnuća, edukacije i tehničke pomoći za mobilizaciju budista oko side. **Sangha Metta** organizira seminare, radionice i posjete domovima za oboljele od side za budističke vođe i predstavnike drugih religija. Tijekom trodnevnih do petodnevnih treninga, sudionici uče o prevenciji, podizanju svijesti, vještinama socijalnog upravljanja i načinima poticanja tolerancije i suosjećanja. Zajedno procjenjuju probleme u svojim zajednicama i moguća rješenja.

Budistički vođe zatim oblikuju ponašanje prema oboljelima iz zajednice, npr. jedući hranu koju pripremaju osobe s HIV-om/sidom. Taj jednostavan simboličan čin ima snažan učinak na zajednicu jer ih suočava sa strahovima od zaraze. Redovnici također vode meditaciju za osobe s HIV-om/sidom, posjećuju ih u njihovim domovima, educiraju mlade ljude o bolesti i brinu o djeci čiji su roditelji umrli od side.

Redovnici i redovnice koje rade na projektu pomažu uvjeriti pripadnike svojih zajednica da promiču i poštuju ljudska prava modelirajući ponašanje – prihvaćanje i toleranciju prema skupini ljudi koji su tradicionalno bili odbačeni. Hramovi u Aziji su duhovno središte sela i seljani smatraju redovnike i redovnice štovanim učiteljima, osobama od povjerenja i primjerima predanog budističkog načina života. Ljudi su navikli smatrati ih uzorima u ponašanju. Iako to možda nije tako očito u drugim religijama ili kulturama, mnogi ljudi traže od svojih vjerskih vođa savjet o tome kako se ponašati. Ti vođe imaju moć uključiti nove pojedince u promicanje ljudskih prava.

Sangha Metta je danas premostila vjerske zapreke i organizira radionice i treninge za kršćanske, hinduističke i muslimanske vođe.

Kako možete mobilizirati štovane vođe u vašoj zajednici?

«Razgovarala sam s redovnicima o tome kakva bi mogla biti njihova uloga kad je riječ o HIV-u/sidi. Zamolila sam ih da predlože ideje i proučavala s njima budističke svete knjige. Došli su do zaključka da HIV/sida nije samo

zdravstveno, nego i društveno-gospodarsko pitanje. Kao tradicionalni i vjerski vođe u svojim zajednicama, redovnici su smatrali da je njihova zadaća osnažiti svoje zajednice i imati aktivnu ulogu u borbi protiv HIV-a/sida.»

– **Laurie Maund**, Sangha Metta, Tajland

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Azija	Civilno društvo	Civilno društvo	Međunarodno	HIV/sida

Od vrata do vrata u potrazi za saveznicima: nominacijska kampanja za pronalaženje potencijalnih saveznika u borbi za ljudska prava

Obiteljsko nasilje je problem koji utječe na živote muškaraca, žena i djece, ali se često smatra isključivo ženskim pitanjem. Grupa iz Južnoafričke Republike koristi jedinstvenu taktiku da uključi muškarce u borbu protiv obiteljskog nasilja.

Kampanja **«Običan junak»** u sklopu projekta **«5 od 6»** u Južnoafričkoj Republici potiče žene da pronađu muškarce s pozitivnim stavom prema ženama i zatim poziva te muškarce da promiču ženska prava.

Stopa nasilja nad ženama u Južnoafričkoj Republici je najviša na svijetu u zemljama koje nisu u ratu. Istraživanja pokazuju da jedan od šest muškaraca zlostavlja žene. Projekt **«5 od 6»** usmjeren je na preostalih 5 muškaraca koji ne zlostavljaju žene. Pokrenuta je kampanja **«Običan junak»** da bi se ti muškarci pronašli i uključili u borbu protiv obiteljskog nasilja. Volonteri idu od vrata do vrata i traže od žena da navedu dobre i pozitivne muškarce koji žive u blizini. Nominacije se također šalju elektronskom poštom. Zaprimito je više od 50 000 odgovora u kojima su navedeni «najbolji» očevi, ujaci, braća, djedovi i muški prijatelji. Imena i obrasci za preporuku ukrašavaju lokalne crkve, podižu svijest o kampanji i povećavaju njezinu popularnost.

Volonteri s popisa imena pozivaju se na sastanke na kojima se raspravlja o «problemima u zajednici» i na kojima sudjeluju muškarci različite dobi, društvenih slojeva, financijskih situacija i s različitim iskustvima. Sastanci su usmjereni na osmišljavanje nenasilnih i suradivačkih rješenja problema nasilja nad ženama. Dodatne radionice pomažu muškarcima da shvate odnose moći između spolova, steknu samopoštovanje i pronađu pozitivne načine rješavanja mučnih obiteljskih situacija. Mnogi su sudionici primijetili dramatične promjene u razini svijesti o obiteljskom nasilju i sposobnosti da privuku zanimanje drugih muškaraca za taj problem. Za mnoge je to prvi put da su javno progovorili o tim pitanjima i rezultati su dojmljivi.

Prepoznavanjem i odavanjem priznanja pozitivnim lokalnim muškim uzorima, projekt ih potiče da raspravljaju, pronađu rješenja za obiteljsko nasilje i uvide da je ono skriveni element drugih problema s kojima se njihove zajednice suočavaju.

Kampanja nominacija pomaže pronaći «potencijalne saveznike» - osobe kojima je stalo do određenog pitanja, ali nisu aktivno uključene u njegovo rješavanje, možda zato što smatraju da to ne utječe na njihov život, zato što nikad nisu imale priliku za to ili zato što ih je društvo tradicionalno udaljavalo od tog pitanja.

Kad projekt utvrdi te pasivne saveznike, pomaže nekima od njih da postanu aktivni i učinak se povećava: ti aktivni saveznici, uz potrebna sredstva i informacije, razgovaraju s drugim muškarcima i stvaraju nove saveznike za ženska prava.

Tko su vaši pasivni saveznici? Koje taktike možete upotrijebiti da dobijete njihovu potporu i sudjelovanje?

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Afrika	Civilno društvo	Društvo	Lokalno	Ženska prava

Izgradnja mreža putem SMS poruka: SMS poruke za razvijanje novih skupina potpora za borbu za ljudska prava

Suvremena se tehnologija može upotrijebiti za podizanje svijesti o ljudskim pravima i uključivanje velikog broja ljudi, posebno mladih, u kampanje za ljudska prava.

Amnesty International Nizozemska koristi tehnologiju SMS poruka za privlačenje novih članova, posebno mladih ljudi, podizanje svijesti o **Kampanji protiv mučenja** i poticanje građana da reagiraju na zahtjeve za hitnim djelovanjem. Kao izravan rezultat tih napora, organizaciji se pridružilo više od 500 novih članova, a više od 5000 reagiralo je na zahtjeve za hitnim djelovanjem poslane SMS porukama.

Taktika je osmišljena 2001. godine u sklopu **Kampanje protiv mučenja** *Amnesty Internationala*. Kad je bilo potrebno hitno djelovanje za zaštitu od mučenja, nizozemska podružnica *Amnesty Internationala* poslala je SMS poruku na mobilne telefone nekoliko tisuća sudionika. Ti sudionici, koji su zatražili dobrovoljnu i besplatnu pretplatu na SMS mrežu, odgovorili su na zahtjev i za nekoliko sati *Amnesty* je prikupio nekoliko tisuća prosvjednih «potpisa» protiv slučaja mučenja ili prijetnje mučenjem. Organizacija ih je zatim prosljedila vlastima faksom ili elektronskom poštom.

U slučaju Tunižanina koji je bio i subjekt i korisnik Hitnog djelovanja, *Amnesty International* Nizozemska upotrijebio je taj pristup tijekom najpopularnijeg televizijskog programa koji se emitirao subotom navečer i koji je gledalo 2,5 milijuna ljudi. Gledatelji su saznali da se zahtjev za hitnim djelovanjem sastoji od samo 160 znakova u SMS poruci. Ljudi moraju poslati samo JA (DA) na broj 4777. Jednu minutu poslije, sudionici primaju drugu SMS poruku koja im zahvaljuje i obavještava ih koliko je mnogo osoba već poslalo prosvjed, a kasnija SMS poruka obavještava ih o rezultatu kampanje, npr. puštanju osobe iz pritvora.

Iako *Amnesty International* rijetko preuzima izravnu odgovornost za poboljšanja situacije osoba iz slučaja hitnog djelovanja, oko jedna trećina slučajeva imala je uspješne rezultate: smrtne presude su poništene, «nestali» su se pojavili i obznanjeno je gdje se nalaze pritvorene osobe. Time su spriječena mučenja i povećale su se vjerojatnosti da će ozbiljno bolesni zatvorenici primiti medicinsku skrb.

Osim toga, kampanja je uvjerila mnogo – možda čak i nekoliko tisuća – mladih ljudi da se uključe u mrežu *Amnesty Internationala* za hitno djelovanje.

Sve kampanje *Amnesty Internationala* usmjeruju ciljanu reakciju prema dijelu svijeta u kojem netko treba pomoć, uz pomoć jednostavnih akcija u kojima može sudjelovati velik broj ljudi, koji na taj način mogu osjetiti da pridonose promjenama. Kampanje također educiraju javnost i razvijaju globalnu svijest o kršenjima ljudskih prava kao što su mučenja. Kampanja SMS poruka potaknula je bržu reakciju za pomoć žrtvi, dok istodobno povećava edukativni utjecaj organizacije na novu skupinu potpore.

Kampanja SMS poruka privukla je nove mlade članove na način na koji druge aktivnosti ne bi to uspjele. Mladi ljudi najčešće i najviše koriste mobilne telefone i zato *Amnesty* želi doprijeti do njih. Koristeći taj popularni element kulture mladih, organizacija privlači nove mlade aktiviste koji će dugotrajno povećati učinak njezinih kampanja.

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerjenje	Ugrožena ljudska prava
Europa	Civilno društvo	Društvo	Nacionalno	Građanska i politička prava

Promjene u policiji: edukacija policijskih službenika o njihovoj ulozi u zaštiti ljudskih prava

Organizacija iz Brazila koristi sveobuhvatni obrazovni pristup da bi uvjerila policijske službenike da promijene svoj odnos prema zajednici u kojoj rade.

Centro de Assessoramento a Programas de Educação para a Cidadania – CAPEC (Centar za edukacijske programe savjetovanja građana) organizira treninge za policijske službenike u Brazilu da bi im pomogao uvidjeti ključnu ulogu koju mogu imati kao zaštitnici ljudskih prava. Trening uključuje različite teme i naglašava ljudska prava svih građana, uključujući i prava policijskih službenika. Uloga policije se kroz taj proces transformira, što dovodi do poboljšanja odnosa sa zajednicom i povećanog angažmana građana.

Policijsko nasilje i mučenja česti su u Brazilu. Taj problem pogoršava činjenica da su policijski službenici loše plaćeni i da je korupcija raširena. Cilj CAPEC-a jest stvoriti «interaktivnu sigurnost», u kojoj se naponi za javnu sigurnost planiraju i organiziraju u suradnji sa zajednicom i u kojoj se odgovornosti dijele, što vodi do politike koja učinkovito zadovoljava potrebe građana.

Tečajevi se provode u tri dvodnevna modula tijekom šest mjeseci. Da bi doprla do što više osoba, organizacija traži od policijskih odjela da preporuče službenike koji mogu podijeliti svoje spoznaje i iskustvo s drugima kad se vrate na posao. Pripadnici zajednice sudjeluju u tečajevima zajedno s policijskim službenicima.

Treninzi su usmjereni na to da policijskim službenicima pokažu koliko je važna njihova uloga u društvu i kako njihov rad utječe na živote pojedinaca i zajednica. Policajci istražuju svoja uvjerenja i osjećaje i kako se odnose prema drugim ljudskim bićima. Također uče o mnogim prednostima interaktivne sigurnosti, uključujući učinkovitiji rad policije i bolje sigurnosne uvjete za policijske službenike.

Treneri koriste mnoge priče, metafore i primjere iz iskustava sudionika i usmjeruju se na edukaciju umjesto prosudbe o ponašanju. U tom dijalogu, policijski službenici osjećaju se cijenjeni i uče kako unaprijediti ljudska prava u zajednici.

Treninzi CAPEC-a do sada su provedeni u 25 pokrajina u Brazilu i u njima je sudjelovalo više od 30 000 sudionika, uglavnom iz civilne, vojne, savezne i prometne policije i teritorijalnih jedinica. CAPEC surađuje sa saveznom vladom, državnim i gradskim vlastima.

Ova taktika je posebno zanimljiva jer uključuje skupinu koja je odgovorna za počinjenje ili dopuštanje zločina i pretvara ih u zagovaratelje ljudskih prava. Taj pristup pridonosi snažnijoj kulturi ljudskih prava u Brazilu i izravno sprečava dugotrajna kršenja ljudskih prava stvarajući povoljno okruženje u kojem policija i zajednica pronalaze zajednička rješenja za probleme s kojima se suočavaju.

«U interakciji sa svojim zajednicama, policijski službenici mogu postati učitelji, posebno za mlade ljude i djecu koji rijetko imaju junake ili pozitivne uzore.

Jedan događaj u četvrti grada Macapáe je posebno dirljiv. Ta se četvrt smatrala jako opasnom zbog maloljetničkih bandi koje su maltretirale lokalno stanovništvo. Kad je uvedena interaktivna sigurnost, načelnik vojne policije premješten je na to područje. Saznao je tko je vođa glavne bande i pozvao ga na razgovor. Tinejdžer se odazvao i policajac je počeo

graditi njihov odnos, kao odrasla osoba kojoj je stalo, kao učitelj i odličan uzor.

Možda taj dječak nikad nije imao sličan uzor u svojem životu. Danas je taj tinejdžer saveznik policije i, zahvaljujući njegovom utjecajnom položaju, mnogi drugi pomažu policiji. Četvrt je postala mirnija i sigurnija. Taj je policijski službenik shvatio važnost svoje edukativne funkcije i uloge promicatelja mira i, povezujući se sa zajednicom u kojoj je radio, mogao je utjecati na građane.

– **Rosa Almeida**, CAPEC, Brazil

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Latinska Amerika	Civilno društvo	Vlada, društvo	Nacionalno, međunarodno	Kršenja ljudskih prava od strane policije i vojske

SURADNJA

Nova savezništva – posebno s neočekivanim partnerima – mogu ojačati napore zagovaratelja ljudskih prava na neočekivane načine. Pridobijte bivšeg protivnika na svoju stranu i niste samo dobili saveznika, nego ste i izgubili suparnika. Otvorite kanale komunikacije koji su bili zatvoreni i smanjit ćete mogućnosti za sukob i kršenja ljudskih prava. Izgradite odnos s grupama izvan vašeg sektora i vaši će ciljevi dobiti na vjerodostojnosti i privući ćete nove pristaše. Prijeđite međunarodne granice i izgradite savezništvo koje je snažnije, fleksibilnije i politički utjecajnije.

Strateška suradnja može učiniti zagovaratelje spremnijima i moćnijima. Zahvaljujući njoj, mogu bolje zastupati zajednice kojima služe. Može im dati legitimitet u medijima i državnim institucijama. Kad zagovaratelji ljudskih prava imaju moćne i raznolike saveznike i ne djeluju u izolaciji, njihov je rad teže ugroziti.

Stvaranje jedinstvene fronte: izgradnja koalicije organizacija za ljudska prava s jednim glasom protiv kršenja ljudskih prava

Kad grupe za ljudska prava surađuju, često mogu mnogo više učiniti da poboljšaju stanje ljudskih prava nego ako djeluju samostalno. *Nacionalna koordinacija za ljudska prava* u Peruu dokazuje da je to moguće u vrlo širokom kontekstu.

Nacionalna koordinacija za ljudska prava (Coordinadora Nacional de Derechos Humanos) je koalicija 63 vodeće grupe za ljudska prava u Peruu osnovana 1985. godine. Održala se zbog svoje sposobnosti da ujedini članice i prilagodi se nestalnom političkom okružju. Čine je i urbane i ruralne organizacije, što je povećalo legitimitet koalicije diljem zemlje i na međunarodnoj razini, dok je konstruktivni angažman vladinih dužnosnika pridonio njezinom utjecaju kao političkog igrača.

Nakon vojnog režima generala Francisca Moralesa Bermúdeza i oružane revolucije Svjetlucavog puta (Sendero Luminoso), grupe za ljudska prava bile su preopterećene rastućim brojem okrutnosti i kršenja ljudskih prava. Tijekom 1983. i 1984. godine, gotovo 6000 Peruanaca izgubilo je svoje živote kao posljedica političkog nasilja. Bilo je nužno stvoriti prostor za suradnju nevladinih organizacija koji je bio neovisan o religiji i politici.

Uspjeh i snaga koalicije rezultat je nekoliko čimbenika, uključujući:

1. Jasna načela unutarnjeg funkcioniranja: Koalicija je već na prvom sastanku odlučila da će se obvezati da odbaci sve oblike nasilja, ostane neovisna o političkim strankama i vladi, bude predana demokratskom društvu i protivi se smrtnoj kazni. Organizacije koje se ne drže tih načela ne mogu biti dio koalicije.
2. Donošenje odluka konsenzusom: Proces donošenja odluka stvara osjećaj zajedničkog dogovora i solidarnosti. Sve se članice moraju složiti s odlukom. Iako su grupe različitih veličina i dolaze iz različitih dijelova zemlje, svaka ima jednak utjecaj na odlučivanje i sastavljanje *Nacionalnog odbora*, koji odabiru članovi *Opće skupštine*.
3. Zastupanje kolektiva: Interni proces izbora i dogovora oko predstavnika organizacije daje unutarnji i vanjski legitimitet toj osobi i organizaciji. Na primjer, kad članice odaberu nekoga za sudjelovanje na međunarodnom sastanku, ta osoba ne sudjeluje kao predstavnik određene organizacije, nego kao predstavnik Koordinacije.
4. Dogovor oko prioriteta koji će se provoditi zajedno: Svake dvije godine, članice se okupljaju na nacionalnoj skupštini i određuju prioritete kojima će se baviti kao koalicija. Aktivnosti se zatim provode zajednički i na nacionalnoj razini od strane izvršnog tajnika, stalnog tijela koje provodi odluke *Nacionalnog odbora* i *Opće skupštine*. Izvršni tajnik izabire se na mandat od dvije godine i službeni je glasnogovornik koalicije, organizira i facilitira sastanke i mobilizira članice. Koordinacija preuzima isključivo aktivnosti koje su odvojene od onih koje provode pojedinačne članice i koje su povezane s prioriternim područjima.

Koordiniranjem svojih aktivnosti, Koordinacija učinkovito i uspješno mobilizira građane na nacionalnoj razini i ostvaruje mnogo veći učinak nego pojedinačne organizacije ili privremena koalicija. Na primjer, kad je bivši peruanski predsjednik Alberto Fujimori zaprijetio da će povući sudjelovanje u sustavu *Međuameričkog sudstva*, Koordinacija je mobilizirala građane diljem zemlje u roku od jednog tjedna. Sve članice koalicije potpisale su izjavu i uložile napore u borbi protiv predsjednikovog prijedloga. Više od 400 dodatnih organizacija mobilizirano je na djelovanje. Svaka je organizacija zatim poduzela korake u svojoj zajednici da stekne potporu i aktivira građane da dignu svoj glas. Da nije bilo jasnih stajališta, vjerodostojnosti i strukture Koordinacije, to ne bi bilo moguće. Koordinacija je stvorena u okružju nasilja i teških kršenja ljudskih prava, dokazujući da je moguće provesti taktiku izgradnje koalicije u nepovoljnim okolnostima. Međutim, istinski uspjeh te koalicije ne temelji se samo na potrebi za udruživanjem u teškim vremenima. Jasni ciljevi, čvrsta struktura i načela suradnje te jasna stajališta protiv nasilja povećale su legitimitet organizacije. Ta su načela također dobila potporu međunarodne zajednice i osigurale dugoročan uspjeh koalicije.

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Latinska Amerika	Civilno društvo	Civilno društvo	Nacionalno	Opća ljudska prava

Javni dijalog s policijom: osnivanje dugoročnog javnog foruma u kojem policija i građani mogu zajedno rješavati pritužbe na kršenja ljudskih prava i druge probleme koji utječu na odnos između policije i zajednice

Jedna prijeporna točka u mnogim društvima je odnos između policije i građana. Nedostatak komunikacije može dovesti do kršenja ljudskih prava ili ugroziti javnu sigurnost. U Nigeriji, jedna je grupa otkrila inovativni način da to spriječi.

Zaklada CLEEN (*Centar za edukaciju o provedbi zakona u Nigeriji* - Centre for Law Enforcement Education in Nigeria) osniva javne forume u kojima građani i policija mogu raspravljati o problemima i pritužbama vezanima za kriminal i rad policije.

Zajednice i policija mogu se naći u neproduktivnom krugu nepovjerenja. Građane brinu policijski propusti, zlostavljanja i korupcija. Policija može smatrati zajednicu neprijateljskom i nespremnom na suradnju tijekom istraga.

U Nigeriji, centralizirana struktura policije pridonijela je problemu: u cijeloj se zemlji primjenjuje jedan sustav ciljeva i politika, što stvara raskorak između prioriteta policijskog rada i potreba lokalnih zajednica.

CLEEN počinje smanjivati taj raskorak slanjem pisama lokalnim samoupravama, u kojima predlaže uspostavljanje javnog foruma u svojim zajednicama. Udruga se odlučuje na drugi korak samo ako dobije odgovor lokalne samouprave i osigura suradnju i predanost lokalne policijske postaje. CLEEN zatim organizira radionicu o partnerstvu, na kojoj policija i pripadnici zajednice prolaze trening o rješavanju sukoba te raspravljaju o policijskim reakcijama na pritužbe lokalnih građana i o tome kako se program CLEEN-a može provoditi na njihovom području. Te radionice omogućuju svakoj zajednici da prilagodi program svojim potrebama. Zatim se honorarno angažiraju dvije osobe iz zajednice kao koordinatori na dvije godine. Nakon razdoblja od dvije godine, zajednica mora pronaći način da samostalno nastavi program.

Ova taktika pruža pripadnicima zajednice i policijskim službenicima sigurno okruženje u kojem mogu podijeliti svoje dvojbe i premostiti značajne birokratske prepreke. Obje strane u potencijalno spornom odnosu imaju mogućnost sagledati se uzajamno u humanijem svjetlu: spremni na suradnju, umjesto na suparništvo. S vremenom taj proces može prekinuti neproduktivni krug nepovjerenja i izgraditi nove temelje na kojima policija prihvaća svoju ulogu služenja građanima, a građani pomažu policajcima u obavljanju njihovih dužnosti. To može smanjiti i policijsko nasilje i kriminal među građanima. Projekt je proveden u 14 lokalnih samouprava iz 6 zemljopisnih regija Nigerije.

Budući da nepovjerenje i nerazumijevanje uzrokuju neslaganja između mnogih grupa, ta bi se taktika mogla upotrijebiti za poboljšanje odnosa između dvije sukobljene strane, npr. etničkih skupina ili vlasnika tvrtki i zemljoradnika. Jedna moguća zamka su emocije i gorčina koje mogu pratiti neka mučna i složena pitanja. Facilitatori moraju biti spremni rješavati takve probleme tijekom prilično dugog vremenskog razdoblja. Jedan će sastanak vjerojatno biti mnogo manje učinkovit nego dugoročan pristup CLEEN-a.

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Afrika	Civilno društvo	Vlada, društvo	Lokalno	Kršenje ljudskih prava od strane policije i vojske

Kako upoznati svoje saveznike: pronalaženje saveznika s ciljem konstruktivnog dijaloga i održavanjem suradnje

Ponekad odnosi nepovjerenja ne postoje samo između organizacija za ljudska prava i vanjskih institucija, nego i između i unutar samih organizacija za ljudska prava. U regiji Velikih jezera u Africi, jedna grupa prelazi međunarodne granice i ukorijenjene linije nepovjerenja da bi uklonila taj problem, pratila stanje ljudskih prava u regiji i brzo prenosila informacije.

The Ligue des Droits de la Personne dans la Region des Grands Lacs - LDGL (Liga za ljudska prava Velikih jezera) je krovna organizacija za održavanje saveza 27 članica u Burundiju, Demokratskoj Republici Kongu i Ruandi – regiji gdje često izbijaju sukobi. Stanovništvo je trpjelo dugogodišnje nasilje uzrokovano ideološkim i etničkim nepovjerenjem ili mržnjom. Neke organizacije u regiji, uključujući i neke grupe za ljudska prava, odražavaju te podjele i poduzimaju aktivnosti u ime uskih i etnički usmjerenih skupina stanovništva.

Proces pomnog i sustavnog dijaloga koji provodi Liga oslanja se na načela *ubuntu* (ljudskosti) kao osnove za pristupanje interakcijama s ljudima različitog porijekla i kulture i za uspješnu izgradnju dijaloga i razmjenu informacija.

Kad se pojave podjele unutar Lige, vođe pokušavaju shvatiti njihove uzroke. Zatim određuju potencijalne saveznike i pristup dijalogu koji ima najveći potencijal za održanje produktivnih odnosa. Liga izabire pojedince za sudjelovanje u dijalogu na temelju njihove sposobnosti da potaknu povjerenje i suradnju. U svim svojim aktivnostima, Liga odabire jezik i djelovanje koje povećava njezinu vjerodostojnost, dajući do znanja saveznicima da ih se uvažava i da će se njihovi problemi pokušati riješiti.

Prije nego što pristupi bilo kojem problemu članica, posebno ako je kontroverzan, Liga utvrđuje problem, moguća ili stvarna sporna pitanja, željeni cilj i savezništva nužna za njegovo ostvarenje. Liga također utvrđuje pasivne, potencijalne i aktivne saveznike za uključivanje u dijalog.

Neslaganja su prirodna između članova saveza, posebno ako djeluje na području s mnogo sukoba. Umjesto da se shvate kao krivica «loših osoba», neslaganja označavaju potrebu za strogim i osjetljivim sustavima dijaloga. Mukotrpan dio rada Lige jest steći uzajamno razumijevanje za njezine aktivnosti unutar regije. Ako se na sastanku ne postigne konsenzus, Liga šalje pouzdane delegate članica saveza neodlučnim članicama da bi bolje shvatila njihova stajališta i izgradila potporu.

Kroz taj stalan proces izgradnje i održavanja odnosa, Liga je uspjela stvoriti snažnu mrežu raznolikih organizacija diljem regije i steći njihovo povjerenje, da bi pratila kršenja ljudskih prava i brzo prenosila informacije.

Stvaranje mehanizama za pomno pronalaženje saveznika prije okupljanja članica ili grupa za dijalog o spornim pitanjima ključno je za uspješnu provedbu taktika. Ova taktika mogla bi se primijeniti u drugim situacijama u kojima su grupe za ljudska prava podijeljene i međusobno se nadmeću za ograničene resurse i pozornost. Koalicije su krhke, pa zahtijevaju stalan dijalog i održavanje da bi nastavile učinkovito raditi i opstale.

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Afrika	Civilno društvo	Civilno društvo	Međunarodno	Opća ljudska prava

Intenzivno dugoročno praćenje: dogovori s multinacionalnim korporacijama s ciljem nadzora uvjeta rada u tvornicama njihovih dobavljača

Coverco poziva multinacionalne korporacije da poboljšaju stanje ljudskih prava uspoređujući svoje korporativne poslovničke sa stvarnim uvjetima u prekomorskim tvornicama od kojih nabavljaju robu. Coverco prikuplja, istražuje i neovisno objavljuje podatke da bi spriječio bilo kakve izgovore poslovnih tvrtki za propuste u poštivanju ljudskih prava.

Komisija za ovjeru korporativnih poslovnika (Coverco) sa sjedištem u Guatemala Cityju provodi dugoročno, intenzivno i neovisno praćenje uvjeta rada u tekstilnim tvornicama i industriji poljoprivrednog izvoza u Gvatemali, provjeravajući poštivanje međunarodno priznatih radnih standarda. Coverco je neovisna organizacija za praćenje koju su 1997. godine osnovali članovi organizacija civilnog društva i ne djeluje kao konzultantska tvrtka za menadžment ili kao zastupnik radnika. Organizacija najprije uspostavlja odnos s korporacijom (npr. Liz Claiborne Inc.) i pregovara o sporazumu koji omogućuje potpun i nenajavljen pristup proizvodnom pogonu i po kojem se tvrtka obvezuje na plaćanje honorara za usluge. Organizacija neovisno izdaje rezultate svojih analiza na svojim internetskim stranicama.

Umjesto kratkoročnih posjeta i jednokratnih izvještaja, Coverco održava stalnu prisutnost u tvornicama koje nadzire tijekom razdoblja od najmanje šest mjeseci. Pokušava «snimiti filmove» o radničkim odnosima u proizvodnom pogonu, umjesto da snima fotografije. Educirani inspektori posjećuju tvornice nekoliko puta mjesečno nenajavljeno. Analiziraju dokumentaciju, traže od uprave da objasne službenu politiku o različitim aktualnim pitanjima, provode «senzorne inspekcije» proizvodnih pogona, sastaju se s radnicima tijekom ili izvan radnog vremena i održavaju SOS telefon da bi osigurali da zaposlenici imaju potpun pristup. Razgovori se vode na španjolskom i strogo su povjerljivi. Slobodan pristup proizvodnom pogonu, dokumentaciji o zaposlenicima, upravi i radnicima jamči multinacionalna korporacija.

Praćenje i nadzor započinje «socijalnom revizijom», tijekom koje inspektori opisuju radničke odnose u proizvodnom pogonu – npr. provjeravajući postoji li žalbeni postupak i je li učinkovit. Radni uvjeti se temeljito dokumentiraju, uključujući prisutnost industrijskih kemikalija i rukovanje njima, održavanje i pristup kupaoionicama, zdravstvenu njegu na terenu i pridržavanje drugih zdravstvenih i sigurnosnih kriterija.

Inspektori zatim provode temeljitu analizu dokumentacije o plaćama, doprinosima za zaposlenika i bonusima za proizvodnju te poštivanje propisa o prekovremenom radu. Pomno istražuju pritužbe radnika i obvezno uključuju u sve izvještaje komentare uprave, ističući situacije u kojima se tvrdnje ne mogu provjeriti.

Aktivnosti praćenja i provjere koje obavlja Coverco prisilile su korporacije da od dobavljača zahtijevaju da dokažu da sustavno poštuju radnička prava. Na primjer, jedna maloljetnica koja je radila za dobavljača za Liz Claiborne žalila se da joj šef nije dopustio da ode s posla ranije da bi pohađala nastavu, što nije u skladu s lokalnim zakonima i poslovnikom tvrtke. Kad je Coverco zabilježio ta kršenja zakona, tvrtka Liz Claiborne Inc. intervenirala je zajedno s lokalnom upravom da bi osigurala da menadžeri poštuju te odredbe. To je navelo Coverco da analiza dokumentaciju svih maloljetnika koji su radili u tvornici; nabavljač se zatim pobrinuo da svi maloljetni radnici imaju dopuštenje roditelja i počeo poštivati lokalni zakon koji je zahtijevao da maloljetnici ne smiju raditi više od 35 sati na tjedan.

Coverco je izvijestio o poteškoćama u pristupanju nabavljačima i nevoljkosti nekih nabavljača da provode programe poboljšanja koje su dogovorili s multinacionalnim korporacijama. Menadžeri u jednoj tvornici iz koje robu nabavlja Gap neko su vrijeme odbijali pustiti inspektore da hodaju bez pratnje proizvodnim pogonom ili razgovaraju sami s radnicima.

Iako su rezultati daleko od željenih, odbijanje provedbe programa navelo je neke nabavljače da opomenu ili otpuste menadžere. Nezakonito otpušteni radnici vraćeni su na posao, smanjen je prekomjerni prekovremeni rad, a slučajevi propusta u plaćanjima doprinosa su riješeni.

Diljem svijeta provode se različiti oblici praćenja i nadzora, uključujući konfrontacijske pristupe i taktike koje uključuju suradnju s tvrtkama. Coverco koristi suradnju s međunarodnim tvrtkama, umjesto da se s njima sukobljava. Pregovara s njima o financiranju tog vanjskog i neovisnog programa praćenja i zatim na zanimljive načine unapređuje proces praćenja. Omogućuje sigurno mjesto na kojem se radnici mogu žaliti bez straha od posljedica, potičući ih da sudjeluju u poboljšanju uvjeta u kojima rade. Coverco također zapošljava lokalne inspektore koji će bolje od stranaca shvatiti lokalne uvjete i uspostaviti odnos s radnicima. Da bi taktika bila uspješna, ključno je imati potporu i radnika i uprave, tako da svi dionici pridonose stvaranju kulture poštivanja zakona.

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Latinska Amerika	Civilno društvo	Poslovni sektor	Međunarodno	Radnička prava

Samoupravljanje koje ne poznaje granice: osnivanje transnacionalnog tijela za zagovaranje i promicanje prava starosjedilaca

Ponekad su potencijalni saveznici očiti, ali ne znamo kako ih okupiti zajedno. Starosjedilački narod Saami, koji živi u četiri različite zemlje u Arktičkom krugu, osnovao je upravna tijela koja međusobno koordiniraju preko nacionalnih granica zagovaranje međunacionalne politike manjinskih prava – posebno prava ispaše koja izravno utječu na njihov svakodnevni život.

Vijeće naroda Saami osnovano je 1956. godine zbog potrebe za održavanjem snažnih veza preko političkih granica koje razdvajaju narod Saami u sjevernoj Skandinaviji, promicanjem suradnje i očuvanjem njihovih prava kao starosjedilačkog naroda. Vijeće zagovara prava na području na kojem su Saami živjeli više od 10 000 godina, područje koje se prostire na četiri države – Norvešku, Švedsku, Finsku i ruski poluotok Kolu.

Članovi Vijeća obično su uključeni u rad nacionalnih organizacija naroda Saami u svojim domovinama. Petnaest mjesta u Vijeću podijeljeno je proporcionalno na temelju broja pripadnika naroda Saami u svakoj od četiri zemlje (ukupno ih ima više od 100 000). Vijeće je pružilo snažnu potporu osnivanju Saami parlamenata u skandinavskim državama, u Finskoj 1973., u Norveškoj 1987. i Švedskoj 1993. Svaki je parlament neovisno i demokratski izabrano političko tijelo koje se konzultira s nacionalnim parlamentom za pitanja od interesa za narod Saami. Iako Saami parlamenti ne mogu donositi svoje zakone, mogu promicati inicijative pred nacionalnim parlamentom.

Uspjeh Vijeća može se pripisati njegovoj sposobnosti da organizira narod istodobno na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini. Na taj način članovi mogu koristiti svoje međunarodno jedinstvo za izgradnju skupina potpore i utjecaja za lokalne političke promjene, istodobno se oslanjajući na manje, lokalne organizacije za pružanje potpore za širu, transnacionalnu koordinaciju interesnih pitanja. Jedna od trenutačnih inicijativa odnosi se na nacrt Konvencije nordijskog naroda Saami. Godine 2002., vlade i Saami parlamenti Norveške, Švedske i Finske dogovorili su se da uspostave stručnu skupinu sastavljenu od Saami članova i drugih za izradu nacrtu Konvencije do 2005. godine. Konvencija obuhvaća temeljna pitanja samoodređenja i prava na zemlju, okoliša, suradnje između država i Saami parlamenata i očuvanja kulturnog naslijeđa. Kritično pitanje su međudržavna prava na ispašu za stada sobova – primarnog izvora prihoda za narod Saami.

Osim toga, Vijeće je bilo ključno za uspostavljanje *Stalnog foruma za pitanja starosjedilaca u UN-u* i imalo je značajnu ulogu u uvođenju *Posebnog povjerenika za ljudska prava za starosjedilačke narode* pod UN-ovim *Visokim povjerenikom za ljudska prava*.

Kao manjina u svakoj od zemalja, zasebna politička tijela naroda Saami imala bi manje utjecaja na oblikovanje politike. Ali, zajedno mogu biti moćniji zagovaratelji svojih prava – što je jasan primjer vrijednosti suradnje. Na taj se način također promiču ljudska prava na lokalnoj razini dok se istodobno može utjecati na odluke nacionalnih, regionalnih i međunarodnih institucija. Slični oblici suradnje mogu biti učinkoviti u drugim situacijama u kojima interesne skupine ili pitanja ljudskih prava prelaze državne granice, što je sve češći slučaj.

«Pokušavamo održati kvalitetnu suradnju s nacionalnim vladama, iako ne radimo kompromise kad je riječ o našim pravima. U stalnom smo dijalogu s

vladama. Uvijek pokušavamo biti informirani i bolje obaviješteni o problemima od vladinih dužnosnika s kojima ćemo pregovarati.»

– **Mattias Åhrén**, predstojnik Odjela za ljudska prava, Vijeće naroda Saami

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Europa	Civilno društvo	Vlada, društvo	Međunarodno	Starosjedilačka prava

Obrazovanje sljedećeg naraštaja: suradnja s vladom s ciljem uključivanja edukacije o ljudskim pravima u državne škole

Državne škole mogu biti važno okruženje za izgradnju kulture ljudskih prava. U Albaniji, jedna je udruga surađivala s vladom da bi pripremila građane za demokraciju u postkomunističkoj državi.

Albanski centar za ljudska prava surađivao je s albanskim Ministarstvom obrazovanja s ciljem uvođenja edukacije o ljudskim pravima u sve državne škole u zemlji. Udruga je iskoristila postkomunističko razdoblje tranzicije i pregovarala s dužnosnicima u novoj demokratskoj vladi o pokretanju dugoročnog i ambicioznog procesa u kojem bi pripremili albansku mladež za puno sudjelovanje u demokraciji.

Godine 1991., nakon 45 godina represivne i izolacionističke komunističke diktature, Albanija se suočila s novim svijetom demokratskih mogućnosti, gomilom naslijeđenih političkih, gospodarskih i društvenih problema i institucionalnom infrastrukturu koja ih nije mogla riješiti. Da bi unaprijedili svoju novu demokraciju, Albanci su trebali obrazovni sustav koji je pripremao građane za kritičko razmišljanje i poticao političko sudjelovanje.

Albanski centar za ljudska prava izradio je ambiciozan plan za integraciju edukacije o ljudskim pravima u službeni plan i program svih državnih škola u zemlji. Udruga je iskoristila jedinstven politički trenutak postkomunističke tranzicije da prisili Ministarstvo obrazovanja i znanosti da preuzme obvezu provedbe projekata edukacije o ljudskim pravima u državnim školama.

Centar je zatim počeo uvoditi pilot projekte i organizirati velike treninge za osnovnu skupinu nastavnika, prilagođavajući obrazovne materijale o ljudskim pravima albanskim učionicama i osmišljavajući aktivnosti za svaki razred. Također su osnovali pilot škole, u kojima su nastavnici i administratori pomagali u edukaciji drugih nastavnika o povijesti ljudskih prava, međunarodnim mehanizmima, metodologijama ljudskih prava i aktivnostima u učionici i izvan nje.

Do kraja desetljeća, Centar je razvio posebne materijale za obrazovni plan i program za mnoge školske programe i uzraste, educirao nekoliko tisuća nastavnika o načinu korištenju materijala, osnovao 42 pilot škole diljem zemlje i pokrenuo program na učiteljskim akademijama da bi integrirao obrazovanje o ljudskim pravima u školovanje nastavnika.

Albanski centar za ljudska prava imao je ambicioznu viziju za Albaniju i iskoristio je političku priliku da pretvori tu viziju u stvarnost. Vlada je bila u procesu tranzicije i željela je pokazati međunarodnoj zajednici svoju predanost ljudskim pravima. (Albanija je ratificirala Konvenciju o pravima djeteta 1993. godine). Centar je ponudio vladi način da dokaže tu predanost i ispuni svoje obveze prema Konvenciji, a time je zajamčio njezinu suradnju. Također je održao zamah osiguravajući međunarodnu potporu i pomoć obrazovnih stručnjaka.

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Europa	Civilno društvo	Vlada, civilno društvo	Nacionalno	Opća ljudska prava

JAČANJE KAPACITETA

Resursi za aktiviste za ljudska prava uvijek su ograničeni. Uvijek pokušavamo učiniti više s manje – s manje ljudi, manje novca i u manje vremena nego što je uistinu potrebno. Ali, postoji jedan važan resurs koji je istinski obnovljiv: naše vještine. Kad unaprijedimo naše vještine i vještine naših kolega i podijelimo te vještine izvan zajednice s novim suradnicima, možemo učiniti više s malo manje u malo manje vremena.

Taktike u ovom dijelu poglavlja jačaju kapacitete na dva bitna načina: pružaju aktivistima za ljudska prava vještine koje su im potrebne da rade bolje i brže te pružaju osobama koje nisu na aktivističkoj sceni vještine koje trebaju da promiču ljudska prava.

Promicanje profesionalizma, promicanje ljudskih prava: osnivanje strukovnog udruženja za pružanje potpore i edukacije za razvijanje profesionalizma među policijskim osobljem

U Liberiji, policijski dužnosnici prepoznali su potrebu za poboljšanjima u poštivanju ljudskih prava u svojim redovima.

Liberijska nacionalna udruga policijskih službenika promiče profesionalnost među policijskim osobljem i stajalište da bi oni trebali biti vodeći zaštitnici i zagovaratelji ljudskih prava, kako propisuje etički kodeks policije i kanoni policijske etike. Ti dokumenti pozivaju službenike da poštuju ustavna prava svih građana na slobodu, jednakost i pravdu. Nažalost, zbog nedostatka edukacije, nediscipline, lošeg vodstva ili političkih manipulacija, policijski službenici često se ponašaju neprofesionalno, što dovodi do kršenja ljudskih prava. *Liberijska nacionalna udruga policijskih službenika* osnovana je da zadovolji potrebe policijskih službenika za edukacijom, zagovaranjem i potporom u kontekstu koji povećava njihovu spremnost na uključivanje i aktivno sudjelovanje.

Da bi osnovali svoje udruženje, cijenjeni policijski dužnosnici pozvali su šefove javnih i privatnih policijskih odjela i agencija na sudjelovanje i uspostavljanje organizacijskog odbora. Taj je odbor izradio temeljna načela upravljanja i imenovao izvršni odbor. Ministar pravosuđa prisustvovao je osnivanju i pridonio legitimitetu udruženja. Udruženje je od tada osiguralo različite usluge za svoje članove, uključujući edukaciju o policijskim i istražnim postupcima, ljudskim pravima i vođenju, kao i mehanizme za unapređenje profesionalnih standarda kao što su žalbeni postupci. Uz to, udruženje svoj rad proširuje i izvan mreže policijskih službenika i surađuje sa zajednicama i organizacijama za poboljšanje stanja ljudskih prava u Liberiji.

Članovi osobno ulažu u organizaciju uplatom članarine. Udruženje je danas preraslo u mrežu više od 500 policijskih službenika, što predstavlja gotovo 20 posto policijskih snaga i mnoge pripadnike drugih institucija za provedbu zakona. Centar za istraživanje i obrazovanje na području kaznenog prava u sklopu udruženja pružio je vodstvo i treninge o ljudskim pravima za 223 viša policijska službenika. Također je proveo trening za trenere i specijaliste za razvoj programa u policijskim agencijama te radionicu o oblikovanju politike i razvoj za policijske planere i administratore.

Udruženje organizira godišnja društvena događanja koja jačaju veze između članova i njihovih obitelji i javne forume za izgradnju odnosa između policije i zajednica. Također pruža stalne usluge za policijsko osoblje, uključujući svjedodžbe o sudjelovanju na treninzima i radionicama, koje im mogu pomoći u napredovanju; potporu za njihove zahtjeve za napredovanje unutar policijskih struktura; pomoć i zaštitu kod profesionalnih problema kao što su otkazi i nepravredne optužbe; i pomoć u suočavanju s osobnim problemima kao što su financijski problemi zbog smrti u obitelji.

Mnoge organizacije uvele su edukacijske programe za policijske službenike. Pristup Liberijske nacionalne udruge policijskih službenika, kao strukovnog udruženja, zahtijeva ulaganje vremena, novca i energije od strane policijskih službenika. To daje unutarnji poticaj za profesionalno postupanje – postupanje koje odražava poštivanje ljudskih prava. Ti su poticaji ključni za jačanje udruženja, potrebno za potporu policijskom osoblju koje želi poboljšati svoj rad i poticanje promjena u ponašanju kod onih koji krše profesionalne norme. Budući da su i sami policijski dužnosnici, organizatori u udruženju odlično razumiju izazove s kojima se policijski službenici suočavaju i vrste potpore koje trebaju.

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Afrika	Vlada	Vlada	Nacionalno	Kršenje ljudskih prava od strane policije i vojske

Kako učiniti pravni sustav dostupan u ruralnim područjima: edukacija o ljudskim pravima za lokalne vođe kao posrednike i resurse

U mnogim ruralnim ili provincijskim područjima, pristup pravnom sustavu i uslugama rješavanja sukoba iznimno je ograničen. Udruga iz Ugande pokušava to promijeniti podučavajući građane vještinama posredovanja.

U Ugandi, inicijativa *Zaklada za ljudska prava* educira građane da pomognu članovima zajednice s pravnim pritužbama tako da izbjegnu probleme i frustracije službenog pravosudnog sustava. Inicijativa uči te vođe kako educirati svoje zajednice o njihovim ustavnim i ljudskim pravima. Također im pomaže da steknu pravne vještine te pružaju usluge posredovanja i savjetovanja da bi građani mogli dobiti odštetu za kršenja ljudskih prava i u potpunosti ostvariti svoja ljudska prava.

Mnogi stanovnici ruralnih područja Ugande nisu svjesni svojih ustavnih prava i što mogu učiniti kad su im ta prava ugrožena. Također smatraju pravosudni sustav nedostupnim, jer je smješten u gradovima: troškovi su visoki i koristi se nepoznat jezik i postupci.

Inicijativa odabire sudionike koji su pokazali vještine vođenja i važne su osobe u svojim zajednicama, kao što su nastavnici, poslovni ljudi, starješine ili zdravstveni djelatnici. Edukacija se sastoji od 7-dnevnog programa koji objašnjava pravne procese, metode rasprave i načine stvaranja komunikacijskih mreža. Također omogućuje sudionicima da steknu vještine potrebne za praćenje, dokumentiranje i izvještavanje o kršenjima ljudskih prava. Neki su volonteri odgovorni za određene skupine u zajednici, kao što su žene, djeca, stariji ili drugi.

Kad završe edukaciju, ti pravni amateri djeluju u sklopu centara koji se bave problemima na način koji je prilagođen njihovim zajednicama. To potiče alternativna rješenja – kao što su savjetovanje, posredovanje, upućivanje na postojeće udruge i savjeti s papirologijom – da bi ljudi mogli izbjeći probleme i troškove službenog sudstva.

Inicijativa je do danas educirala više od 1000 volontera i objavila Priručnik za pravne volontere (možete ga nabaviti od udruge).

Ova taktika povećava pristup pravdi. Kad zahtjev za zaštitu ljudskih prava dolazi izvan zajednice, također stvara lokalne zagovaratelje tih prava. (*Zaklada Thongbai Thongpao* na Tajlandu također organizira pravnu edukaciju za ruralna područja, ali se više usmjeruje na podučavanje članova zajednice kojima mogu trebati pravne usluge nego na edukaciju lokalnih vođa za pružanje tih usluga. Vidi stranu 114.) Pristup ove inicijative može se primijeniti u drugim situacijama gdje pravno djelovanje nije moguće i gdje su lokalni vođe spremni i sposobni preuzeti tu ulogu.

Uspjeh te taktike oslanja se na uvjerenje da vođe izabrani izvana imaju istinski moralni autoritet u svojim zajednicama i da će ga upotrijebiti zajedno sa svojim novim vještinama posredovanja. Kratkoročna edukacija također će se možda morati nadopuniti dugoročnim praćenjem i potporom.

Je li ova vrsta taktike potrebna u vašoj zajednici? Tko su lokalni vođe koji se mogu educirati za provedbu takve taktike?

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerjenje	Ugrožena ljudska prava
Afrika	Civilno društvo	Društvo	Nacionalno	Opća ljudska prava

Kako pomoći zagovarateljima ljudskih prava da budu učinkovitiji: korištenje informacijskog stručnjaka i sustava za učinkovitiji rad aktivista za ljudska prava

Aktivisti za ljudska prava mogu često imati koristi od taktika institucionalnog jačanja koje pružaju nove vještine, tehnologiju ili organizacijske sustave.

Centar za ljudska prava u sklopu *Sveučilišta u Sarajevu* usmjerava se na poboljšanje pristupa informacijama za borbe za ljudska prava. Osoblje koristi snažan informacijski sustav, a središnju ulogu ima informacijski stručnjak. Primjena tog sustava i stručnjakovih vještina omogućila je drugim zaposlenicima da se bolje i produktivnije usredotoče na osnovne programske misije.

Osnivanje knjižnice ili dokumentacijskog odjela u sklopu organizacija za ljudska prava može pomoći osoblju da ubrza protok informacija, organizira povjerljive dokumente, zabilježi povijest organizacije i poboljša svakodnevni rad. Ključni elementi ove taktike uključuju zapošljavanje kvalificiranog knjižničara ili informacijskog stručnjaka, organiziran prostor, osnovnu zbirku materijala i odgovarajuću softversku i drugu tehnologiju.

Knjižničari za ljudska prava mogu udrugama ponuditi posebne vještine, uključujući znanje tehnologije i podataka te dokumentacije o ljudskim pravima. Uloga knjižničara jest prikupljati i procjenjivati materijale u odnosu na osnovnu misiju organizacije, organizirati ih radi učinkovitog korištenja i širiti ih unutar organizacije. Općenito, organizacija bi trebala pokušati uključiti informacije nužne za njezine postojeće i buduće programe.

I na kraju, učinkovit dokumentacijski centar imat će odgovarajući softver (za katalogiziranje, klasifikaciju, kazalo i slično) i internetsku vezu koja bi omogućila knjižničaru slobodan pristup informacijama.

Više pojedinosti možete pronaći u taktičkoj bilježnici dostupnoj na www.newtactics.org, Tools for Action.

Rad knjižničara u *Centru za ljudska prava* u Sarajevu usredotočuje se na informacijske potrebe aktivista za ljudska prava i omogućuje im da budu učinkovitiji jer štedi njihovo vrijeme i energiju. Centar je prilično velika i financijski stabilna organizacija, ali gotovo sav rad na ljudskim pravima danas se oslanja na pravovremen pristup potpunim i točnim informacijama. Kad organizacija ima potrebne resurse – honorarnog zaposlenika ili predanog volontera – informacijski centar mogao bi pomoći poboljšati taj pristup. Međutim, knjižničari i informacijski stručnjaci možda će morati primijeniti taktike uvjeravanja da uvjere organizaciju i njezine članove u važnost aktivnosti koje se na prvi pogled čine sporednima za osnovnu misiju.

«Vratila sam se s taktikom Centra za ljudska prava i već sam znala da će biti korisna. Potrošila sam na to nekoliko sati s administratoricom. Knjižnica je bila u

kaosu i trebalo joj je tri mjeseca da je sredi. To je bio velik posao i osoba je radila cijelo ljeto. To mi je mnogo pomoglo.»

– **Bea Bodrogi**, NEKI, Mađarska

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Europa	Civilno društvo	Civilno društvo	Lokalno	Opća ljudska prava

Televizijski prijenos ljudskih prava: edukacija žrtava kršenja ljudskih prava za korištenje video tehnologije za razotkrivanje tih kršenja

Aktivisti za ljudska prava često moraju svoju poruku prenijeti široj javnosti. U doba napredne tehnologije, to sve češće zahtijeva pristup video tehnologiji i televizijskom prijenosu te vještinama koje su potrebne da bi se njima rukovalo.

Zaklada Crna kutija, koja djeluje u Mađarskoj i Rumunjskoj, radi na poboljšanju stajališta prema romskoj manjini educirajući ih za proizvodnju televizijskih programa za lokalne postaje. Zaklada osniva produkcijske timove, educira ih za proizvodnju video materijala, osigurava emitiranje i brine se da se programi razmjenjuju između timova.

Od 1997. godine, Zaklada je educirala oko 150 Roma na 12 lokacija u Mađarskoj i Rumunjskoj da bi informirala lokalno gledateljstvo o problemima zajednice. Zaklada prima prijave i stvara etnički miješane timove od 5 članova. Osoblje najprije pokušava izgraditi odnose povjerenja s i među članovima tima, raspravljajući o pojedinačnim stajalištima i baveći se osjetljivim pitanjima koja će izaći na površinu u programu. Timovi zatim uče osnove televizijske produkcije i savjetuju se sa stručnjacima o manjinskim pitanjima.

Tijekom posljednja tri dana treninga, timovi proizvode svoje prve filmove. Zaklada osigurava kamere, rasvjetu, mikrofone i drugu potrebnu opremu. Timovi zatim proizvode mjesečne programe na svojim lokalnim televizijskim postajama, radeći neovisno i s vlastitim resursima, dok Zaklada nastoji osigurati redovno emitiranje programa. Zaklada nadgleda i prati timove šest mjeseci nakon edukacije i timovi međusobno razmjenjuju video materijale koje proizvode.

Rezultati produkcijskih timova su različiti. Nekoliko timova nastavlja redovito emitirati na lokalnim televizijskim postajama, dok drugi sada koriste svoje vještine i opremu da snimaju aktivnosti svojih organizacija.

Zahvaljujući uspjehu tog pristupa, *Zaklada Crna kutija* pokrenula je uspješnu jednogodišnju školu za romske studente zainteresirane za rad na televiziji.

Program Zaklade pomogao je promijeniti stajališta i ponašanje prema manjinama u regiji te smanjio diskriminaciju i predrasude. U Mađarskoj i Rumunjskoj, Romi su često segregirani od većinskog stanovništva i njihovi su problemi skriveni. Nemaju pristup jednakim obrazovnim i drugim resursima koje koristi većina građana. Edukacijski program Zaklade pruža sudionicima vještine koje su im potrebne da ispričaju svoje – romske – priče i pomaže im da prikažu te priče na mediju koji će većinska populacija vjerojatno gledati. To pomaže u izgradnji kulture u kojoj manjine i većina zajedno promiču ljudska prava za sve građane.

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Europa	Civilno društvo	Društvo	Nacionalno	Prava manjina

Dokumentacija mučenja: stvaranje mreže stručnjaka za dokumentiranje mučenja i potporu žrtvama

Udruga iz Kenije povezuje liječnike i odvjetnike da bi razotkrila kršenja ljudskih prava počinjena od strane policije i podigla svijest o primjeni mučenja.

Neovisna liječničko-pravna jedinica, registrirana nevladina organizacija, je mreža liječnika i odvjetnika koji pružaju usluge žrtvama i njihovim obiteljima. Te usluge uključuju neovisne obdukcije sumnjivih smrti u policijskim ustanovama, dokumentacije slučajeva mučenja i pravnu pomoć zatvorenicima i žrtvama mučenja.

Udruga je najprije organizirala svoju mrežu lobiranjem za osnivanje stručnih odbora kao što je *Stalni odbor za ljudska prava Kenijskog medicinskog udruženja* i grupa odvjetnika koji se bore za ukidanje mučenja. Kad su odbori uspostavljeni, udruga je osmislila stalne radionice da osnaži zdravstvene djelatnike i odvjetnike u borbi protiv mučenja. Radionice se organiziraju diljem zemlje i bave se temama kao što su definiranje ljudskih prava, izgradnja odnosa s *Odjelom za zatvorske ustanove* i edukacija stručnjaka i vladinih dužnosnika o statutima i kršenjima ljudskih prava.

Da bi doprla do žrtava mučenja i njihovih obitelji, udruga se umrežava s različitim vjerskim tijelima, odvjetnicima, liječnicima i udrugama diljem Kenije. Klijenti mogu zatražiti obdukciju članova obitelji, a rezultati se pomno dokumentiraju prema medicinskim i pravnim uputama.

Udruga potiče klijente da traže pravnu odštetu kad se pronađu dokazi mučenja, a klijente koji si ne mogu priuštiti pravnu pomoć upućuje na mrežu odvjetnika i udruga koji pružaju besplatne pravne usluge. Cilj je baviti se slučajevima od javnog interesa koji će biti presedan protiv mučenja i poslati poruku počiniteljima.

Zbog stalnih napora udruge da razotkrije slučajeve mučenja u Keniji, nekoliko je slučajeva dospjelo na sud, što je povećalo zanimanje za dobrobit zatvorenika i njihov tretman u zatvorima. Nadalje, uprave zatvora sada pokazuju zanimanje za poboljšanje zatvorskih uvjeta smanjivanjem upotrebe tjelesnog kažnjavanja ili mučenja, a budući da je nova vlada preuzela vlast krajem 2002. godine, više je vladinih dužnosnika počelo surađivati s udrugom na poboljšanju svojih ljudskopravaških aktivnosti.

Koordiniranjem stručne mreže i edukacijom članova za dokumentiranje mučenja, udruga je podigla svijest o mučenjima u Keniji, što je dovelo do povećanog pritiska na vladu. Mreža također koristi spremnost nekih liječnika i odvjetnika da upotrijebe svoje vještine za promicanje ljudskih prava i jačanje potpore za ukidanje mučenja diljem zemlje.

Međutim, ti su napori bili praćeni izazovima. Zahtjev za uslugama često premašuje financijske mogućnosti udruge, a žrtve u ruralnim područjima često se suočavaju sa sporim reakcijama odvjetnika mreže, od kojih većina živi u Nairobiju. Udruga je također doživjela uplitanje i zastrašivanje od strane policije zbog pokušaja da dokumentira obdukcije. U takvim slučajevima, mreža se udružila s drugim udrugama da javno progovore o tim pitanjima objavljivanjem izjava za tisak koje osuđuju uplitanje policije i pokrenu kaznene postupke protiv policije.

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Afrika	Civilno društvo	Civilno društvo	Nacionalno	Mučenje

Oči i uši Ljudskih prava: kako osnažiti udruge da koriste video tehnologiju u zagovaranju ljudskih prava

WITNESS osnažuje organizacije za ljudska prava diljem svijeta da koriste video tehnologiju kao sredstvo zagovaranja u svojem radu. Utemeljeni na moći osobnih svjedočenja i načelu da slika vrijedi tisuću riječi, video materijali WITNESS-a i njegovih partnera koristili su se:

kao dokazi u sudskim postupcima;
kao potpora optužbama za kršenja ljudskih prava;
kao nadopuna pisanim izvještajima za međunarodne i regionalne organizacije koje predstavljaju protutežu službenim verzijama nacionalnih izvještaja o ljudskim pravima;
za poticanje edukacije i mobilizacije građana;
za pružanje informacija za televizijske i radijske vijesti;
za promicanje ljudskih prava putem Interneta; i
za proizvodnju dokumentarnih filmova za emitiranje na televizijama diljem svijeta.

Udruga WITNESS osnovana je 1992. godine i ima sjedište u New Yorku. Izgradila je partnerstva s više od 150 grupa u 50 zemalja za različita pitanja, od «društvenog čišćenja» ulične djece u Srednjoj Americi i seksualnog zlostavljanja žena i djevojaka tijekom građanskog rata u Sierra Leoneu do izrabljivanja radnika u SAD-u i izbjeglica u Burmi.

WITNESS bira partnere koji žele dugoročno ojačati kapacitete za učinkovito korištenje video tehnologije i otkriva mogućnosti za kampanje u kojima video tehnologija može pridonijeti uspjehu i spriječiti neuspjeh. Kad je partnerstvo uspostavljeno, WITNESS osigurava video opremu i edukaciju te organizira radionice o tehnikama snimanja, intenzivnu poduku o upotrebi videa za rad na ljudskim pravima, sustavnu procjenu video snimaka, pomoć pri postprodukciji i konstruktivne povratne informacije za snimanje snažnih dokumentaraca.

WITNESS i partneri zatim osmišljavaju zagovaračke kampanje koje koriste prikupljene video materijale. Te kampanje uključuju mnoge komponente, npr. platforme za emitiranje i distribuciju, suradnju s drugim organizacijama i mrežama, ciljana prikazivanja filmova pred važnim publikama i mogućnost da se pojedinačni gledatelji aktivno uključe. Mogu biti ciljane, npr. upotreba videa za utjecaj na malu skupinu donositelja odluka ili opće, npr. pokušaj mobilizacije mladih oko određenog pitanja. Video materijali se također čuvaju u arhivi WITNESS-a i dostupni su globalnoj zajednici kao jedinstveni izvor informacija o ljudskim pravima.

WITNESS shvaća da, ovisno o lokalnom kontekstu, aktivist za ljudska prava može biti zaštićen ili ugrožen zbog upotrebe kamere. WITNESS koristi iskustvo svojeg osoblja i partnera da pomogne drugima definirati sigurna i odgovarajuća načela ponašanja u situacijama u kojima se nalaze. Udruga također naglašava važnost povjerenja između snimatelja i osobe koja se snima i jasno objašnjava opasnosti i prednosti istupa pred kamerama.

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Razno	Civilno društvo	Vlada, poslovni sektor, civilno društvo	Međunarodno	Opća ljudska prava

Vizualni dokazi mogu zaustaviti kršenja ljudskih prava

Partneri WITNESS-a prikupljali su svjedočenja i proizveli emocionalno snažne video materijale koji su se koristili na mnoge načine. Jedna strateška i pametna upotreba video zagovaranja jest suradnja WITNESS-a s *Međunarodnom udrugom za prava osoba s mentalnim poteškoćama* (Mental Disability Rights International - MDRI) s ciljem dokumentiranja loših uvjeta smještaja u paragvajskoj psihijatrijskoj bolnici.

Julio i Jorge su dva adolescenta koja su boravila u bolnici zajedno s 458 drugih pacijenata – gola, u praznim ćelijama bez pristupa kupaonicama. Ćelije su smrdjele na mokraću i izmet, a zidovi su bili namazani izmetom. Dječaci su provodili oko 4 sata svaki drugi dan na dvorištu punom smeća i slomljenog stakla.

U prosincu 2003. godine, MDRI je podnijela hitnu peticiju *Interameričkoj komisiji za ljudska prava* (Inter-American Commission on Human Rights - IACHR) u sklopu *Organizacije američkih država* (Organization of American States - OAS) radi intervencije u ime dječaka i drugih pacijenata bolnice.

Uz pravnu analizu, MDRI je predao video snimljen i montiran u suradnji s WITNESS-om i strukturiran prema člancima nekoliko međunarodnih instrumenata za ljudska prava koje je Paragvaj obvezan poštivati. Predstavljen je u sklopu tog okvira za ljudska prava da bi pokazao da pacijenti imaju zakonsko pravo na zaštitu svojih prava na život i humani tretman. Koristeći snimke koji su jasno pokazivali kako Paragvaj nije uspio ispuniti svoje obveze, video je problemu dao ljudsko lice.

To je dovelo do toga da IACHR po prvi put odobri hitne mjere za zaštitu života i tjelesnog integriteta pacijenata psihijatrijskih institucija, što je presedan koji se sada može upotrijebiti u drugim zemljama u regiji. MDRI i WITNESS poslije su s problemom upoznali i širu javnost prikazujući video na svojim internetskim stranicama i surađujući s CNN en Español da nastave pratiti priču. Predsjednik Paragvaja i ministar zdravstva posjetili su bolnicu, nakon čega je ravnatelj bolnice otpušten i osnovana je istražna komisija.

Upoznavši širu javnost sa situacijom, MDRI i WITNESS skrenuli su pozornost na šokantne uvjete u državnim ustanovama za mentalno zdravlje i dobili dodatnu potporu za promjene. Novinari su također imali ključnu ulogu u događajima i pomogli su pokrenuti značajne promjene.

Iako se odjel na kojem borave Julio i Jorge i dalje renovira u trenutku izdavanja ove knjige, nisu više zarobljeni u skućenim ćelijama i sada imaju pristup tuševima, odjeći i 24-satnoj njezi medicinskih sestara. Paragvajsko Ministarstvo zdravstva surađuje s *Panameričkom zdravstvenom organizacijom* na promicanju integracije osoba s mentalnim poteškoćama u zajednicu.

Suradnja između WITNESS-a i MDRI-a proizvela je rezultate koji su pokrenuli promjene u sustavu, ali i dalje je izazov osigurati da zagovaratelji ljudskih prava iskoriste zamah koji je proizveo video materijal i nastave pratiti slučaj da bi se pobrinuli da osobe s mentalnim poteškoćama imaju potporu i usluge potrebne za njihovu uspješnu integraciju u zajednicu.

Iako se ovaj slučaj temeljio na snažnim vizualnim dokazima o kršenjima ljudskih prava, važno je napomenuti da su partneri WITNESS-a uspješno upotrijebili video materijale i bez korištenja takvih šokantnih prizora. Mnogi su proizveli dojmljive materijale prikupljajući svjedočenja i priče osoba koje su bile najizravnije ugrožene, što može imati jednako moćan učinak u sklopu kampanje za ljudska prava.

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Razno	Civilno društvo	Vlada	Nacionalno	Prava osoba s mentalnim poteškoćama

Održava li vlada svoja obećanja? Stvaranje mreže volontera da bismo uvjerali lokalne samouprave i nacionalne vlade da poštuju međunarodne standarde ljudskih prava

U Slovačkoj, udruga prati poštuje li vlada međunarodne standarde ljudskih prava i koristi rezultate da bi uvjerala vladu da održi svoja obećanja.

Liga zagovaratelja ljudskih prava u Slovačkoj izgradila je mrežu volontera za praćenje ljudskih prava unutar manjinske romske populacije da bi osigurala provedbu međunarodnih sporazuma o ljudskim pravima na lokalnoj razini. U sklopu svojih napora da postane članica EU, Slovačka je ratificirala nekoliko sporazuma koji se odnose na ljudska prava i bila je izložena kritici zbog stanja ljudskih prava. Osim toga, Ustav Republike Slovačke daje prioritet nad nacionalnim zakonima međunarodnim sporazumima o ljudskim pravima koje je parlament ratificirao i izglasao u obliku zakona.

Monitorirajući pristup Lige pomaže premostiti raskorak između kršenja ljudskih prava i politika, zakona i sporazuma stvorenih da ih spriječe ili zaustave. Često se rasprava o tim kršenjima i zakonima ili politikama za njihovo sprečavanje odvija samo u sklopu diplomatskih foruma i foruma visoke politike. Liga izabire osobe iz obespravljenе skupine stanovništva za volontere koji prate ljudska prava. Volonteri često po prvi put saznaju koja su njihova prava prema nacionalnim i međunarodnim zakonima i zatim surađuju s Ligom na ostvarivanju tih prava – koja su izglasana u dalekim glavnim gradovima – u svojim gradskim vijećnicama, policijskim postajama, školama i zajednicama. Informacije od lokalnih volontera koriste se za predstavljanje stvarnog učinka nacionalnih i međunarodnih zakona u zemlji.

Romski volonteri biraju se prema usmenim preporukama. Liga ih educira o važnim instrumentima ljudskih prava i vlastima odgovornima za njihovu provedbu te zatim organizira uvodne sastanke s policijom, gradonačelnicima, čelnim ljudima zajednice i drugima, što pridonosi legitimitetu i autoritetu rada volontera. Mreža je podijeljena u 8 regija; regionalni koordinatori surađuju sa središnjim uredom Lige pri odabiru i edukaciji volontera (ukupno oko 48).

Kad su volonteri spremni za rad, Liga im izdaje identifikacijsku ispravu i preporuke za kontakt s lokalnim vlastima. Kad se dogodi kršenje ljudskih prava, oni odlaze u zajednicu prikupiti informacije od žrtava i vlasti. Praćenje se usmjerava na nekoliko elemenata, uključujući zapošljavanje, uvjete života, obrazovanje, zdravlje, političko sudjelovanje, rasno motivirano nasilje i pristup javnim ustanovama i uslugama.

Nacionalni ured Lige sabire rad svih volontera u redovna nacionalna izvješća i izdaje vlastiti časopis. Kao rezultat te taktike praćenja, razotkrivena su različita kršenja ljudskih prava na lokalnoj razini, a sve je više žrtava počelo podnositi pritužbe. Vlada je s vremenom provela politike protiv diskriminacije u obrazovanju, stambenom zbrinjavanju i zapošljavanju.

Više pojedinosti možete pronaći u taktičkoj bilježnici dostupnoj na www.newtactics.org, Tools for Action.

Taktika Lige je jedinstven spoj pritiska i promicanja. Romski volonteri uče svoja prava, što ih osnažuje i potiče na djelovanje. Želja vlade da se pridruži EU učinila ju je osjetljivijom na izvješća o kršenjima ljudskih prava i povećalo učinak rada volontera. Taktika je također primjer jedinstvene primjene međunarodnog zakona na svakodnevnu stvarnost građana. Pridonijela je borbi za ljudska prava u zemljama koje su potpisale

međunarodne sporazume o ljudskim pravima i koje zanima kako međunarodna zajednica tumači stanje ljudskih prava u njihovoj zemlji.

«Naša taktika izaziva nelagodu kod slovačke vlade, a ponekad smo bili izloženi progonu državnih agenata. Ali, naš je cilj – osiguravanje poštivanja

osnovnih prava građana – postupno ostvaren. Država je postala naš prijatelj i ponekad naš partner u tome.»

— **Columbus Igboanusi**,
Liga zagovaratelja ljudskih prava, Slovačka

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Europa	Civilno društvo	Vlada, društvo	Nacionalno	Opća ljudska prava

Djeca zagovaraju svoja prava: osnaživanje djece informacijama, vještinama i potporom za zagovaranje vlastitih prava

Kad steknu vještine i pristup odgovarajućim informacijama, djeca mogu obraniti i zagovarati svoja prava.

U Indiji, grupa *Zabrinuti za djecu radnike* (Concerned for Working Children - CWC) omogućuje djeci da stvore formalne strukture poput sindikata i upravnih tijela za zagovaranje svojih prava. Na taj način CWC jača sudjelovanje djece, posebno one koja rade ili su na drugi način marginalizirana, u odlučivanju i upravljanju na svim područjima važnima za njih. CWC se aktivno bavi tim problemom od 1980. godine i trenutno djeluje u 5 okruga Karnataka.

Napori CWC-a da osnaži djecu radnike u početku su doveli do osnivanja sindikata djece radnika Bhima Sangha. Bhima Sangha ima 13 000 djece članova u Karnataki i važan je partner CWC-a u omogućivanju djeci da dobiju aktivnu ulogu u odlučivanju i upravljanju. Od svojeg osnivanja 1990. godine, Bhima Sangha je uspješno zagovarala prava djece radnika i brine se za poboljšanje kvalitete života njihovih roditelja i zajednica. Na nacionalnoj i regionalnoj razini, Bhima Sangha pomaže drugoj djeci radnicima osnovati vlastite sindikate i bila je ključna za osnivanje *Nacionalnog i Međunarodnog pokreta djece radnika*.

Da bi mogla utjecati na programe i politike, djeca su također zahtijevala formalnu ulogu u upravljanju. To je dovelo do stvaranja tzv. Dječje vlade (*Makkala Panchayat*) koju izabiru djeca u zajednici. Djeca su osmislila njezinu strukturu te odredila ciljeve i stil vođenja. Budući da su djeca željela da njihova vlada ima službeni status u sklopu lokalne samouprave (*Panchayat*), CWC je osmislio mehanizam da bi formalno integrirao *Makkala Panchayat* u seosku samoupravu kroz radnu skupinu kojom predsjedava lokalni svećenik. Članovi skupine su i odrasli i djeca. Izbore za *Makkala Panchayat* provodi formalna lokalna uprava, a tajnik *Panchayata* odraslih ujedno je i tajnik dječjeg *Panchayata*.

CWC podučava djecu vještinama kao što su istraživanje, dokumentacija, komunikacija, pregovaranje i zagovaranje. Djeca koriste kazalište, igrokaze, pjesme, publikacije, zidne novine te audio i video materijale kao potporu svojim stajalištima i načelima. Određuju svoje prioritete, podupiru svoje argumente i zagovaraju promjene. Da bi održala kvalitetne odnose s lokalnom samoupravom, djeca izbjegavaju članstva u političkim strankama i drugim organizacijama, ali su aktivno uključena u političke rasprave.

Kroz organizirano sudjelovanje u političkim strukturama i lokalnoj samoupravi, djeca postaju samosvjesnija i pozivaju vladu na odgovornost. Njihovo sudjelovanje u političkom životu također omogućuje drugim marginaliziranim skupinama kao što su žene i etničke skupine da promijene svoju situaciju i ojačaju demokraciju.

Nekoliko tisuća djece danas sudjeluje u upravljanju u svojim selima i odrasli koji su imali tradicionalno feudalna i patrijarhalna uvjerenja postali su borci za prava djece i prepoznali istinsku vrijednost aktivnog i ravnopravnog sudjelovanja djece, jer pridonosi dobrobiti cijele zajednice.³

Dječje organizacije uspješno se bave različitim pitanjima na lokalnoj razini, uključujući probleme vode i goriva, stanovanja, mirovina za starije i osobe s poteškoćama, izrabljivanja djece radnika, ovisnosti i preranih brakova. Također su značajno pridonijele politici prema djeci na državnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini.

³ *Journey in Children's Participation*, Nandana Reddy i Kavita Ratna, The Concerned for Working Children, Indija, 2002.

Temelj rada CWC-a je osnaživanje djece radnika da bi mogli biti prva linija obrane svojih prava i sudjelovati na neformalan način u svim odlukama koje se tiču njihovih života. CWC je pokazao da se nepovoljni životni uvjeti i izazovi s kojima se suočavaju djeca mogu ublažiti kroz obrazovanje, osnaživanje i partnerstvo s odraslima. CWC surađuje s lokalnim samoupravama, zajednicama i djecom na provedbi izvedivih, sveobuhvatnih, održivih i primjerenih rješenja. Rezultat je povećana kvaliteta života svih članova zajednice kojoj doprinose djeca.

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Azija	Civilno društvo	Vlada, poslovni sektor, civilno društvo	Lokalno	Prava djece

PODIZANJE SVIJEŠTI

Učiniti ljude – sve ljude – u zajednici svjesnima ljudskih prava prvi je korak prema izgradnji zajednice koja poštuje ta prava. Kad građani ne znaju svoja prava, kršenja ljudskih prava od strane vlade, vladajuće klase ili drugih moćnika prihvataju se, toleriraju ili jednostavno zanemaruju. Taktike u ovom poglavlju izgrađuju svijest o široj ideji ljudskih prava i u žim pitanjima primjene tih prava na pojedince i zajednice.

U većini tih situacija, izazov leži u tome da potaknete ljude da shvate važnost ljudskih prava u svojim životima. Ljudi u izoliranim zajednicama možda neće smatrati da imaju prava. Možda ne poznaju međunarodne konvencije ili nacionalne zakone ili ne znaju da se ti dokumenti odnose na njih. I obratno, stanovnici razvijenih zemalja mogu biti uvjereni da su pojam «ljudskih prava» i ideje koje obuhvaća vezani isključivo za daleke i siromašne nacije.

Pravna edukacija u ruralnim područjima: kako podučiti ljude u ruralnim područjima njihovim pravima i povezati ih s odvjetnicima da zaštite svoja prava

U zajednicama koje su izolirane zbog zemljopisne udaljenosti, kulture ili običaja, nedostatak znanja može biti najveća prepreka da građani u potpunosti ostvare svoja prava. Udruga iz Tajlanda kombinira edukaciju zajednice – kroz skečeve i seminare – i pristup sustavu pravosuđa, osiguravajući da su ljudi svjesni svojih prava i mogu ih aktivno zahtijevati.

Zaklada Thongbai Thongpao u Tajlandu pruža besplatnu pravnu pomoć stanovnicima ruralnih područja i edukaciju o osnovnim ljudskim pravima i zakonima koji utječu na njihove svakodnevne živote. Iako je Tajland tijekom 1990-ih doživio brz gospodarski rast, životni standard povećao se uglavnom u velikim gradovima. Ruralno stanovništvo je gospodarski zaostalo i nedovoljno svjesno prava koja jamče suvremeni tajlandski zakoni. To ga čini osjetljivim na izrabljivanje od strane korumpiranih dužnosnika i zelenaša.

Tečaj **«Pravo u selima»** koji organizira zaklada namijenjen je nastavnicima, studentima, čelnim ljudima zajednice, siromašnim zemljoradnicima i ženama. Osoblje zaklade i tim odvjetnika volontera održavaju radionice u selima, obično na zahtjev lokalnih stanovnika koji imaju problema s državnim dužnosnicima. Tijekom dva puna dana treninga, sudionici uče o ustavnom zakonu, ljudskim pravima, braku, zajmovima i hipotekama, radnom pravu i drugim pravnim pitanjima. Predavanja i rasprave popraćene su dramatizacijom sudskih slučajeva.

Sudionici dobivaju osobne iskaznice s fotografijom koje potpisuje njihov osobni odvjetnik nakon završetka tečaja. Na poleđini svake iskaznice popisana su prava osumnjičenih: pravo na šutnju, pravnu pomoć, objašnjenje optužbi i jamčevinu. Nakon programa, u selu se osniva lokalni amaterski pravni odbor od 5-7 osoba da bi se osiguralo poštivanje standarda ljudskih prava i pomoglo u organiziranju tečaja.

Umjesto nepoznatih i apstraktnih pojmova, zaklada podučava praktičnim informacijama i vještinama koje seljani mogu upotrijebiti da ostvare svoja prava. Ne treba podcijeniti ni moć posjetnice koju svaka osoba dobiva: spoznaja da možete nekoga nazvati u slučaju da su vam prava ugrožena nije samo psihološka potpora, nego može i spriječiti nekoga da prekrši vaša prava.

Ta bi taktika mogla biti dragocjena u ruralnim i izoliranim područjima diljem svijeta u kojima ljudi ne znaju svoja prava ili se ne osjećaju dovoljno osnaženi da iskoriste sustav pravosuđa. Ona također nudi pravnu nadoknadu štete kao moguće rješenje za žrtve u slučajevima kršenja ljudskih prava. Slična taktika u Ugandi educira stanovnike zabačenih područja o njihovim pravima i stvara mogućnosti za posredovanje (vidi str. 104).

Koji bi drugi «simboli moći» (poput posjetnica u ovom primjeru) mogli pomoći ljudima koji ne mogu ostvariti svoja prava?

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Azija	Civilno društvo	Društvo	Nacionalno	Opća ljudska prava

Kazalište razbija tišinu: prekidanje šutnje o osjetljivim pitanjima ljudskih prava i pružanje edukacije o zakonskim pravima

U Senegal, udruga pruža informacije o zakonskim pravima sektoru društva koji nije izoliran zemljopisno, nego kulturnim normama.

Afrički resursi za integrirani razvoj (Réseau Africain pour le Développement Intégré ili RADI) educira žene o obiteljskom nasilju kroz kazališne skečeve i neformalne rasprave o zaštitnim pravnim resursima koji su im na raspolaganju. Kroz upotrebu kazališta, RADI nastoji prekinuti šutnju oko obiteljskog nasilja u Senegal.

Obiteljsko nasilje, posebno seksualne prirode, je tabu tema u Senegal i rijetko se prijavljuje. U zemlji gdje 95 % stanovništva čine Muslimani i mnogi vjeruju da vjerski zakoni dopuštaju određene oblike obiteljskog nasilja, RADI je morao pronaći učinkovit način da podigne svijest o nedavno usvojenom zakonu. Budući da je nepismenost raširena i da se dogodio nevjerovatan preporod kazališta, RADI je odabrao kazalište kao sredstvo da poveća svoju sposobnost da privuče ciljane korisnike, podigne svijest o obiteljskom nasilju i upozna građane s raspoloživim resursima.

RADI dovodi poznate glumce koji odabiru žene iz publike da im se pridruže u 10-minutnim improviziranim skečevima s prizorima obiteljskog nasilja. Spontano ponašanje žena i publike otkrivaju koliko su im poznate te situacije. Skečevi ostaju nerazriješeni da bi omogućili amaterskim pravnim stručnjacima da facilitiraju rasprave o mogućim rješenjima. Amaterski pravnik također se brine da predstavi raspoložive pravne resurse te kaznene i građanske kazne za nasilje.

RADI se oslanja na dva važna kulturna resursa. Prvo, kazalište je već široko prihvaćena i razumljiva metoda podučavanja u Senegal. Drugo, programi su organizirani oko *mbottaya*, tradicionalnih neformalnih okupljanja žena koja općenito jamče dobru posjećenost na grupnim raspravama. RADI izvještava da većina sudionika u kazalištu i na raspravama uče više o svojim pravima i prenose ta znanja članovima obitelji i prijateljima.

Mnoge su udruge upotrijebile kazalište i performanse za promicanje ljudskih prava, ali RADI kombinira pravna pitanja i kazalište na jedinstven način. Udruga uspijeva doprijeti do ciljane publike djelomično i zato što koristi postojeće društvene strukture *mbottaya*. Kazališni aspekt nudi dodatan poticaj za sudjelovanje – zabavu – i zaštitu koja olakšava razgovor, a da istodobno od sudionika ne traži da govore o osobnim iskustvima.

Koje kulturne tradicije u vašoj zajednici sprečavaju raspravu o nekim pitanjima ljudskih prava? Koje bi se kulturne tradicije mogle upotrijebiti da bi se premostile prepreke i prekinula šutnja?

«Broj žena koje osuđuju slučajeve nasilja se povećao, a u skladu s time u nekim

slučajevima žene prekidaju [brakove] i traže poništenje.»

-zamjenik državnog tužitelja, Senegal

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Afrika	Civilno društvo	Društvo	Lokalno	Ženka prava

Prisvajanje tradicije: upotreba umjetnosti za povezivanje ljudskih prava i lokalne kulture i tradicije

Ljudska prava mogu se činiti kao nešto nametnuto izvana ili s vrha vlasti. Regionalna ustanova za ljudska prava koja djeluje u arapskim državama jača ljudska prava pokazujući da su ona već dio kulture u toj regiji.

Institut za studije ljudskih prava iz Kaira u Egiptu koristi umjetnost i književnost da pokaže da se ljudska prava oduvijek slave i poštuju u arapskim kulturama. Iako su mnoge arapske države poduprle Opću deklaraciju o ljudskim pravima, nekoliko njih je opisalo taj dokument i zaštitu ljudskih prava općenito kao zapadnjački koncept.

Institut za studije ljudskih prava koristi različite pristupe da bi pokazao korijene ljudskih prava u arapskim islamskim društvima – u njihovom folkloru, književnosti i filmu. Umjetnici se, na primjer, pozivaju na mjesečne filmske projekcije na kojima gosti izlagači raspravljaju o filmovima u kontekstu ljudskih prava. Redatelj ili kritičari često su prisutni na tim projekcijama. Taj Kino klub za ljudska prava jedno je od prvih takvih iskustava u arapskom svijetu.

Uz to, Institut izdaje niz knjižica pod naslovom «Ljudska prava u umjetnosti i književnosti», koje naglašavaju ulogu umjetnosti i književnosti u širenju ideje ljudskih prava; do danas je izdano 10 publikacija. Umjetnici se uvijek potiču da na zanimljiv način predstave vlastita iskustva vezana za pozitivne vrijednosti ljudskih prava.

Kroz Kino klub i publikacije, Institut je izgradio mrežu umjetnika koje zanima promicanje ljudskih prava i potaknuo ih da osmisle projekte koji promiču ljudska prava u suvremenom društvu. Institut također povremeno izabire određenu temu ili problem kod kojih bi se mogli upotrijebiti umjetnički pristupi i zatim kontaktira članove mreže koji bi mogli uspješno obraditi tu temu kroz različite umjetničke medije.

Kroz sve te pristupe, Institut je pridonio povećanju svijesti o kulturnoj važnosti ljudskih prava u Egiptu i drugim arapskim državama.

Institut koristi film, umjetnost i književnost da pomogne ljudima u regiji da prisvoje načela ljudskih prava, odbacujući tvrdnje da su ljudska prava strani koncept i omogućujući razvijanje široke potpore za pokret ljudskih prava.

Taj je pristup dugoročan, vjerojatno neće pokrenuti brze promjene u zajednici i najvjerojatnije će privući osobe koje se bave umjetnošću. Ali, ako se odaberu duboko ukorijenjeni kulturni primjeri – s kojima se većina stanovnika osjeća izravno povezana, poput nacionalnih epova i dječjih priča – može doprijeti do velikog dijela stanovništva.

Lokalne kulturne tradicije, mitovi i tekstovi također se mogu koristiti kao obrazovni alati, kao lako razumljivi primjeri načela ljudskih prava. Institut «Sestrinstvo je globalno» iz Kanade koristi model neformalnog obrazovanja koji pomaže Muslimankama da lakše prepoznaju ideje ljudskih prava u lokalnoj kulturi. Institut je proizveo niz priručnika koji se mogu upotrebljavati u sklopu bilo kakvih javnih ili privatnih okupljanja žena. Priručnici potiču raspravu o ljudskim pravima da bi se uvidjela njihova važnost u svakodnevnim životima žena.

«Svaka kultura slavi vrijednosti pravde, dostojanstva, slobode i jednakosti. Umjetnost i književnost pomažu stvaranju kulture ljudskih prava.

Pokušavamo doprijeti do srca ljudi, a ne samo do njihovih umova, da bi ih upoznali s ljudskim pravima.»

— **Bahey El Din Hassan**,
Institut za studije ljudskih prava u Kairu, Egipat

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Afrika, razne regije	Civilno društvo	Društvo	Međunarodno	Opća ljudska prava, Ženska prava

Nov način shvaćanja socijalne pravde: kako podučiti organizacije da smjeste svoj rad na socijalnoj pravdi u kontekst ljudskih prava, pružajući aktivistima nove alate i pristup novim savezništva

Budući da se u razvijenim zemljama pojam «ljudskih prava» shvaća isključivo u kontekstu zemalja u razvoju, ideje i ideali ljudskih prava mogu se činiti stranim i nepoznatim. Takav stav može dovesti do štetne samodopadnosti, protiv čega se jedna udruga iz SAD-a pokušava boriti.

Nacionalni centar za edukaciju o ljudskim pravima uči organizacije u SAD-u kako definirati pitanja socijalne pravde kao pitanja ljudskih prava. Iako se mnoge organizacije bave socijalnim pitanjima, malo njih shvaća svoj rad kao dio borbe za ljudska prava.

U anketi koju je 1997. godine proveo Nacionalni centar, više od 90 % Amerikanaca nije znalo da postoji Opća deklaracija o ljudskim pravima. Da bi odgovorio na takav nedostatak razumijevanja ljudskih prava u SAD-u, Nacionalni centar je osmislio plan i program edukacije o ljudskim pravima za lokalna udruženja građana koja se bave socijalnom pravdom.

Nacionalni centar također održava konferencije, sastanke i lokalna događanja i podijelio je gotovo pola milijuna primjeraka Opće deklaracije o ljudskim pravima.

Tijekom svojih treninga, Nacionalni centar naglašava opću prirodu ljudskih prava pokazujući da svatko može biti ili počinitelj kršenja ili žrtva i podučava o načinima kako se ljudska prava mogu zaštititi, posebno kroz edukaciju o pravnim i tehničkim aspektima ljudskih prava. Treneri i sudionici zajedno osmišljavaju planove djelovanja za ljudska prava koja će provoditi u svojim zajednicama.

Sudionici treninga vraćaju se u svoje organizacije i prenose ideje i vještine koje su naučili na radionicama, što višestruko povećava utjecaj rada Nacionalnog centra. Od svojeg osnutka, Nacionalni centar educirao je više od 16 000 zagovaratelja socijalne pravde o ljudskim pravima. Brojne grupe koje su prošle trening iskoristile su okvir ljudskih prava za pokretanje pozitivnih promjena u svojim zajednicama. *Koalicija građana za borbu protiv gladi* iz države Georgije, na primjer, upotrijebila je argumente utemeljene na ljudskim pravima da bi uvjerila državno zakonodavno tijelo da usvoji prvo povećanje minimalne plaće u više od 30 godina.

Nacionalni centar suprotstavlja se dominantnom stajalištu vlade i šire javnosti da načela ljudskih prava nisu relevantna u SAD-u i da problemi ljudskih prava tamo ne postoje. Nacionalni centar nudi novu taktiku udrugama koje se već bore protiv problema kao što su glad, siromaštvo i beskućništvo. Kad te udruge počnu definirati svoj rad na nov način, mogu prepoznati nove saveznike i privući više ljudi da podrže njihove napore.

«Postoje nerješivi problemi [u SAD-u], kao što su nedostatak zdravstvene skrbi, socijalna reforma, rasizam. Ustav ne nudi dovoljnu zaštitu građanima u tim područjima. Naša jedina mogućnost jest

okrenuti se globalnom okviru ljudskih prava koji postavlja te probleme na odgovarajuću razinu i mijenja prirodu diskursa i politiku u ovoj zemlji.

— **Loretta Ross**,
Nacionalni centar za edukaciju o ljudskim pravima, SAD

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Sjeverna Amerika	Civilno društvo	Civilno društvo	Nacionalno	Opća ljudska prava

Zemljopisne karte kao argumenti: vizualni prikazi problema za podizanje javne svijesti i stvaranje pritiska za promjene političkih odluka

Bez obzira koja je vaša ciljana skupina, vizualni prikazi problema kojim se bavite mogu biti vrlo moćno oružje. Libanonski *Greenpeace* učinkovito koristi zemljopisne karte da prikaže ekološke opasnosti duž libanonske obale.

Ured libanonskog *Greenpeacea* predstavio je kršenja ekoloških propisa duž obale da bi educirao širu javnost o problemu otrovnog industrijskog otpada i prisilio vladu da uvede odgovarajuće propise.

Udruga je potaknula golemo zanimanje javnosti za ekološko stanje libanonske obale putujući na novu lokaciju svaki tjedan u gumenom čamcu, usmjerujući svoje napore na najgušće naseljena i iskorištavana područja obale. Skrenula je pozornost na najozbiljnije ekološke probleme na svakoj lokaciji uz pomoć softvera Sustava zemljopisnih podataka da bi proizvela kartu rezultata testiranja. Javnost je pratila napredak čamca na televiziji, u novinskim listovima, na internetskim stranicama udruge ili čak duž obale, gdje su tijekom testiranja postavljene karte. Tjedni napredak čamca izazvao je golemo zanimanje i čak napetost: Što će pronaći na sljedećoj lokaciji?, pitali su se građani. Do kraja kampanje, karta je postala grafički prikaz nalazišta otrovnog otpada i ozbiljnosti ekoloških problema duž obale.

Greenpeace je upotrijebio nekoliko drugih taktika u kombinaciji s projektom izrade karte. Članovi su lobirali političare, vladine agencije, stanovnike i poslovne ljude duž obale. Jedan je zaposlenik bio zadužen za informiranje medija i medijsku pozornost te je osiguravao da medijske reportaže budu vremenski planirane tako da održe zanimanje javnosti. Udruga je također privukla pozornost radijskim spotovima, kratkim obavijestima, velikim pokretnim plakatima i animiranim televizijskim spotom koji je objašnjavao dugoročne učinke onečišćenja.

Javna svijest koju je pokrenula kampanja pridonijela je usvajanju Zakona br. 444, ekološkog kodeksa koji je uključivao pravo na pristup informacijama.

Greenpeace je pretvorio suhoparne, tehničke podatke u zanimljivu sliku – učinio je činjenice razumljivima građanima, privukao i zadržao njihovo zanimanje za projekt i pokrenuo ih na djelovanje s ciljem rješavanja problema. Problem kršenja ekoloških propisa bio je uglavnom nepoznat, pa ljudi na čije je živote utjecao nisu bili svjesni kršenja. Razotkrivajući problem, *Greenpeace* je privukao nove pristaše. Ključ tog uspjeha – povećane svijesti i donošenja novog zakona – bili su informiranje velikog broja ljudi i medijska pokrivenost projekta dok je udruga također lobirala za određene političke odluke.

Ta se taktika koristi za skretanje pozornosti u borbi protiv drugih problema ljudskih prava, kao što je trgovina ljudima za seksualne usluge. Može se također primijeniti za isticanje slučajeva mučenja u policijskim postajama, raširenost siromaštva opisivanjem prosječnih prihoda kućanstava na određenom području ili izvještavanje o pristupu (ili nedovoljnom pristupu) ključnim uslugama kroz prikazivanje lokacija izvora, bolnica ili škola. Kad možemo shvatiti stupanj ozbiljnosti problema, možemo na njega učinkovitije reagirati.

«Slika vrijedi tisuću riječi.» Kako možete iskoristiti vizualne materijale za promicanje vašeg cilja?

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Azija	Civilno društvo	Društvo	Nacionalno	Zaštita okoliša

Kako smo stigli ovdje i gdje idemo: kako iskoristiti emocionalnu snagu povijesne lokacije i osobne priče za podizanje svijesti o aktualnim pitanjima ljudskih prava

Priče mogu pomoći oživjeti na prvi pogled suhoparna ili nepoznata pitanja ljudskih prava. *Muzej Tenement* (Zgrada) u New Yorku koristi priče iz prošlosti da bi potaknuo raspravu i svijest o aktualnim pitanjima radničkih prava.

Oponašajući stan i krojačnicu iz 1897. godine, *Muzej Tenement* na Lower East Sideu okuplja predstavnike iz suprotstavljenih sektora industrije odjeće da bi raspravljali o tome kako – i tko – treba riješiti problem izrabljivanja radnika.

Muzej Tenement obnavlja stanove na Ulici Orchard 97, gdje je između 1863. i 1935. godine živjelo više od 7000 useljenika 20 različitih nacionalnosti i pripovijeda priče o njihovom teškom životu u Americi. Godine 1897., Harris i Jennie Levine, useljenici iz Plonska (danas u Poljskoj), vodili su trgovinu odjeće u svojem stanu, u radnim uvjetima koji se mogu usporediti s onima u današnjim tvornicama koje izrabljuju radnike. Danas u Americi postoji više od 400 trgovina odjeće koje zapošljavaju gotovo 15 000 radnika useljenika. Američko Ministarstvo rada smatra da gotovo tri četvrtine njih izrabljuju radnike, ali i dalje se vodi rasprava o tome kako to procijeniti, kako riješiti kršenja radničkih prava i tko je za njih odgovoran.

Muzej je pretvorio dom Levineovih u centar u kojem ljudi iz industrije odjeće mogu razmjenjivati ideje o tome kako riješiti probleme. Na prvi sastanak godine 2002. pozvana je neobična mješavina sudionika koja je uključivala predstavnike iz Human Rights Watcha, UNITE!-a (sindikata radnika u industriji odjeće), tvrtki Levi's i Eileen Fisher (marke odjeće), Udruženja proizvođača okruga King i druge. U intimnom okruženju, ti vodeći ljudi u industriji odjeće koji se često smatraju suparničkim stranama slušali su priču o tome kako je ta useljenička obitelj spavala, jela, odgajala obitelj i proizvela nekoliko stotina haljina u skučenom prostoru od 97 kvadratnih metara.

Osim tog sastanka, skupina je održala cjelodnevnu konvenciju o novom pristupu koji je uključivao pogled u prošlost industrije odjeće i nove ideje za sprečavanje izrabljivanja radnika u budućnosti. Od prvog sastanka 2002. godine, muzej je organizirao slične dijaloge s nekoliko desetaka skupina iz industrije odjeće.

Više pojedinosti možete pronaći u taktičkoj bilježnici dostupnoj na www.newtactics.org, Tools for Action.

Ključno je imati dobrog facilitatora i pomno strukturirati dijalog tako da se ljudi udalje od osobnih reakcija i usmjere na šira građanska pitanja, uvažavaju i slušaju oprečne stavove i dobiju mogućnost razmijeniti stajališta u malim skupinama i velikim forumima.

«Oni su bili osobe koje su odbijale susresti se u drugim okružjima, ali su pristali sastati se i razgovarati u muzeju. Morali smo naglasiti da ćemo tumačiti prošlost iz višestrukih perspektiva i aktualizirati pitanja za raspravu, a ne ispričati samo jednu priču. Općenito, sudionici su nam priznali da su se

osjećali ugodno sastajući se u povijesnom muzeju dok se ne bi osjećali ugodno u drugim okružjima. Jedan je sudionik izjavio, «Ovo okružje ostavlja dojam na svakoga i čini nas otvorenima za raspravu. Omogućuje nam da zajedno razmotrimo sva ta pitanja.»

— **Liz Sevcenko,**
Muzej Tenement na Lower East Sideu, SAD

Regija	Pokretač	Ciljani sektor	Usmjerenje	Ugrožena ljudska prava
Sjeverna Amerika	Civilno društvo	Poslovni sektor, civilno društvo, društvo	Lokalno	Radnička prava

ALATI I RESURSI

Pojedinci i organizacije opisani u ovoj knjizi odabrali su taktike na temelju svojih jedinstvenih situacija, svjesni svojih prednosti i nedostataka, i upotrijebili ih kao dio širih strategija za ostvarivanje precizno definiranih ciljeva. Iako vam neke taktike – ili neke njihove komponente – mogu biti korisne, važno je da prvo procijenite situaciju: vaš kontekst, ciljeve, resurse i saveznike.

Ovo poglavlje uključuje alate koji vam u tome mogu pomoći.

Kako razviti kreativne strategije i taktike

Upotrijebite ove savjete da odredite svoje ciljeve i ciljane skupine te pronađete moguće strategije i taktike. Mogu vam pomoći da strukturirate razgovor s kolegama u vašoj organizaciji ili da organizirate vlastite misli.

Kako predstaviti svoju taktiku: primjer prezentacije taktike

Upotrijebite ovaj primjer prezentacije da biste educirali druge da iskoriste taktiku s kojom ste postigli uspjeh. Ključan dio projekta **«Nove taktike na području ljudskih prava»** jest stvaranje mreža aktivista koji razmjenjuju taktike. Nadamo se da će vas ova knjiga nadahnuti da učinite isto.

Prilagođavanje taktike

Upotrijebite pitanja u ovom dijelu da odlučite hoće li određena taktika ili aspekt taktike pridonijeti ostvarenju vaših ciljeva. Zapamtite da sve taktike nisu primjerene svim situacijama.

Briga za sebe: kako se pobrinuti za vaše najdragocjenije resurse

Dok istražujete svoje resurse i obveze, važno je imati na umu vaše najdragocjenije resurse: sebe i svoje kolege. Ovi vam savjeti mogu pomoći da sami ili s vašim kolegama razmislite o načinima na koje se možete pobrinuti za sebe ili jedni za druge.

KAKO RAZVITI KREATIVNE STRATEGIJE I TAKTIKE

«Strategija bez taktika je najsporiji put ka pobjedi. Taktike bez strategije su galama prije poraza.»

-Sun Tzu

Ova izreka, napisana prije više od 2 000 godina, govori nam da je planiranje bez djelovanja uzaludno i da je djelovanje bez planiranja kobno. Danas možemo mnogo naučiti iz tri područja analize koja je Sun Tzu utvrdio prije toliko mnogo vremena da bi objasnio temelje uspjeha.

Upoznajte sebe

Ne vjerujte svojoj propagandi. Morate imati realističan uvid u svoje prednosti, nedostatke, resurse, kapacitete i potporu. Jednako je važno imati jasno razumijevanje kapaciteta i ograničenja vaših saveznika.

Upoznajte vašeg protivnika

Ne vjerujte ni propagandi vašeg protivnika. Jednako je važno shvatiti prednosti, nedostatke, resurse i kapacitete vašeg protivnika, da biste uhvatili zamah i inicijative koje mogu biti pogodne ili ključne za promicanje vašeg pitanja ljudskih prava. Sun Tzu savjetuje da se posebna pozornost obrati na shvaćanje – i destabiliziranje – strategije vašeg protivnika.

Upoznajte teren

Teren može biti fizički teren na kojem ćete se susresti s vašim protivnikom. Teren također uključuje vrijeme ili prostor, pravne, društvene i kulturne okolnosti ili okružje u kojem djelujete.

Kad ste prikupili informacije koje trebate da biste analizirali ta područja, spremni ste razviti svoju strategiju. Strategija je skup mnogih odluka usmjerenih prema cilju:

- glavni ciljevi i odgovarajuće ciljne skupine
- skupine potpore i resursi
- koje taktike primijeniti i kada

Taktika je specifična ili konkretna akcija s ciljem promjene određene situacije. Važno je da su vaše taktike dio šire strategije i da joj doprinose.

POČETNI KORACI

Na početku morate imati na umu nekoliko važnih načela:

Suradujte s drugima

Kad god je to moguće, pokušajte okupiti skupinu koja uključuje osobe s različitim stajalištima, porijeklima i životnim iskustvima. To će obogatiti ideje koje vaša skupina osmisli i omogućiti više osoba i skupina da razmijene svoje ideje i uče jedni od drugih.

Dogovorite neka osnovna pravila rasprave prije nego što počnete:

- Svatko se poštuje.
- Dok jedna osoba govori, drugi šute.
- Ako dvije osobe žele govoriti, osoba koja još nije rekla ništa trebala bi dobiti priliku da govori prva.
- Sve su ideje dobrodošle.
- Uvredljivi komentari nisu prihvatljivi i trebali bi biti preusmjereni na ljubazan, ali odlučan način.
- Kad procjenjujete ideje, činite to na pozitivan i konstruktivan način.
- Trebali biste se također dogovoriti oko prihvatljivog načina intervencije ako jedan član počne dominirati raspravom.

Slobodno iznosite ideje

Sjetite se što je više ideja moguće i podijelite ih s drugima. Potaknite svakog pojedinca da doprinese svojim idejama i ne odbacujte teško provedive, prejednostavne ili previše neobične ideje. Međutim, sve bi ideje, bez iznimke, trebale biti nenasilne. Nenasilje je temelj legitimiteta i vjerodostojnosti.

Zabilježite sve ideje. Neke će poslužiti za daljnju raspravu, a neke neće, ali ne odbacujte nijednu od njih. Ideja koja se isprva čini neobična ili pretjerana može na drugi pogled imati prijeko potreban element iznenađenja. Poslije ćete morati provesti detaljniju analizu, ali u početku je cilj osmisliti što više ideja.

Dokumentirajte proces

Napišite ideje na velike komade papira ili ploču da bi cijela grupa mogla pratiti proces. Dokumentiranje procesa stvara kolektivno sjećanje na iskustvo i omogućuje vam da se vratite tim idejama u budućnosti ili ih podijelite s drugima. Međutim, procijenite rizike čuvanja pisanih dokumenata vašeg procesa.

1. korak: Odredite problem

Koji je problem koji morate riješiti?
Nabrojite neke ključne elemente problema i istražite ih. Vjerojatno ćete morati obraditi te manje cjeline pojedinačno, rješavajući širi problem korak po korak.
Je li problem vezan za određeno ponašanje, instituciju, politiku, zakon ili pojedinca?
Definirajte problem u jednoj sažetoj rečenici.

2. korak: *Odredite svoje ciljane skupine*

Vaša ciljana skupina je osoba, mjesto ili nešto drugo na što želite utjecati.
Tko je odgovoran/što je odgovorno za problem koji ste odredili?
Tko su ključni činitelji koji uzrokuju ili reproduciraju problem?
Postoje li politike, zakoni ili prakse koji reproduciraju problem?
Postoje li institucije odgovorne za rješavanje problema? Ako postoje, zašto nisu uspjele riješiti problem?
Odredite jedan ili dva ključna činitelja ili ciljane skupine na koje bi vaša grupa željela utjecati.

3. korak: *Odredite svoj cilj*

Kakav učinak želite imati na problem?
Ukratko opišite željene rezultate vaših napora. Kad biste imali moć da sve ostvarite, što bi to bilo? Ne brinite se da ćete se previše zanijeti – to je prednost grupnog procesa. U grupi obično postoje optimisti, pesimisti i realisti da bi se održala ravnoteža.
Kako bi vam ključni činitelji ili ciljane skupine mogli pomoći da se približite vašem cilju?
Napomena: Taj će se cilj vjerojatno razlikovati od misije vaše organizacije, ali je korisno imati na umu vašu misiju da biste osigurali da su strategije i taktike koje odaberete u skladu s njom.

4. korak: *Odredite svoje saveznike i protivnike*

Imajte na umu vaš cilj i ciljane skupine.
Tko su vaši saveznici i potencijalni saveznici – pojedinci, organizacije, institucije – u vašoj zemlji ili na međunarodnoj razini? Zašto bi oni bili zainteresirani da pruže potporu vašim naporima?
Tko su vaši protivnici i potencijalni protivnici? Zašto se suprotstavljaju vašim naporima ili zašto bi smatrali da vaši napori štete njihovim interesima?
Tko su vaši sadašnji pasivni saveznici i protivnici? Većina pojedinaca spada u jednu od tih kategorija.
Pronaći načine da utječete na te grupe ljudi bit će važna zadaća pri odabiru vaše taktike.

5. korak: *Odredite vaše resurse*

Resursi su sve što vam je na raspolaganju da biste ostvarili svoj cilj.
Koje konkretne resurse već imate? Razmislite o pojedincima, drugim organizacijama, mrežama, financijskim sredstvima i društvenim, političkim ili zakonskim okolnostima.
Kako ste vi ili vaši saveznici povezani s ključnim činiteljima odgovornima za rješavanje problema, koje ste ranije odredili? To su također resursi.
Razmislite kako ćete se pobrinuti za sebe (Vidi «Pobrinite se za vaše najdragocjenije resurse», str. 126).

6. korak: *Odredite svoju strategiju*

Definiranje vaše strategije podrazumijeva donošenje velikog broja odluka. U prethodnim koracima, dobili ste dragocjene informacije za donošenje vaših strateških odluka.
Kad razmislite o prethodnim koracima, u kojim područjima vaša grupa ima najveći potencijal da ostvari učinak?
Sastavite kratak popis tih područja, imajući na umu vaš cilj.
Koji su koraci potrebni da biste maksimalno povećali vaš učinak na vašu ciljanu skupinu?
Postoji li određeni redoslijed po kojem bi se ti koraci trebali provoditi? Moraju li se provoditi istodobno ili u koordinaciji s drugim aktivnostima? Imate li neophodne resurse?
Raspravite o vašem smjeru djelovanja i kako će vam pomoći da se približite svojem cilju. Imajte na umu da će vas vaša strategija najvjerojatnije dovesti do druge razine djelovanja, a ne odmah do vašeg cilja. Pobrinite se da je taj smjer djelovanja u skladu s vašim općim ciljem i da vas ne vodi u potpuno suprotnom smjeru.

7. korak: *Odredite vašu taktiku*

Sada je vrijeme da odlučite koje ćete taktike upotrijebiti da biste proveli strategiju koju ste odredili. Pri odabiru taktike, uzmite u obzir i svoje kapacitete i svoje prioritete. Pažljivo analizirajte ključne činitelje, skupine potpore, saveznike i protivnike te prednosti, slabosti i resurse vas i vašeg protivnika.
Sastavite popis taktika koje znate ili kojima imate pristup.
Koje bi taktike mogle potaknuti pasivne saveznike da postanu aktivni?
Koje bi taktike mogle osigurati da vaši pasivni protivnici ostanu pasivni ili ih čak potaknuti da postanu saveznici?
Koje bi taktike mogle zaustaviti ili smanjiti otpor?
Može li vaša grupa to učiniti sama ili morate surađivati s drugim grupama?

Odaberite jednu po jednu taktiku za daljnju raspravu koja odgovara vašoj strategiji i cilju.

Svaka će taktika vrlo vjerojatno zahtijevati temeljitiju raspravu i daljnje korake ili čak dodatne taktike za provedbu.

8. korak: *Procijenite jednu taktiku*

Zašto ste odabrali tu taktiku? Zašto ima najveći potencijal da vas približi vašem cilju u situaciji u kojoj se sada nalazite?

Kako biste mogli prilagoditi taktiku da postigne najveći učinak u vašoj situaciji?

Iskorištava li ta taktika vaše resurse na najučinkovitiji način?

Kako možete stvoriti dodatne resurse? S kim možete surađivati? Koje taktike biste morali upotrijebiti da uvjerite druge da surađuju s vama ili pridonesu resursima?

Koje druge taktike biste morali upotrijebiti da provedete taktiku koju ste odabrali? Postoji li početna ciljana skupina na koju se morate usmjeriti prije nego što doprete do krajnje ciljane skupine (npr. pronalaženje saveznika unutar institucije prije nego kontaktirate čelnu osobu i zatražite promjenu politike)?

Morate li steći potporu drugih organizacija prije nego što počnete provoditi taktiku?

Opišite što više koraka prema učinkovitoj provedbi taktike. Nastavite procjenjivati vaše raspoložive resurse.

9. korak: *Prilagodite taktiku*

Za više pojedinosti, vidi «Prilagođavanje taktike».

Odaberite neke primjere taktika koje biste željeli istražiti.

Koje su sličnosti između tog primjera taktike i vaše situacije? Koje su razlike? Koje pouke možete izvući iz iskustva druge organizacije?

Koje dodatne resurse imate, a koje primjer iz priručnika nije uključivao? Kako možete upotrijebiti te resurse da povećate učinkovitost taktike?

S kojim se dodatnim preprekama suočavate?

Kako biste morali prilagoditi taktiku vašoj situaciji?

Koje su vam dodatne informacije potrebne i kako ćete ih dobiti?

Taj vam proces može pomoći da otkrijete nove ideje za ostvarivanje svojih ciljeva i odlična je vježba za vašu organizaciju, koja vam omogućuje da razvijete bolje analitičke vještine koje će vam pomoći da realistično isplanirate i procijenite svoju strategiju i taktike.

PRILAGOĐAVANJE TAKTIKE

Taktike opisane u ovom priručniku trebaju vas nadahnuti da razmislite o novim načinima rada. Također se nadamo da ćete ih smatrati korisnima i primjenjivima u vašoj situaciji.

Kad kažemo da su taktike primjenjive, to znači da se mogu prilagoditi za primjenu u kontekstima i zemljama osim onih iz kojih su potekle. To obično ne podrazumijeva da biste mogli ili trebali pokušati primijeniti taktiku – iz ovog priručnika ili drugih izvora – na potpuno jednak način kao što je prvobitno korištena. Morate procijeniti svoju situaciju, resurse i rizike. Možda ćete morati kombinirati dvije taktike ili ćete shvatiti da su određena komponenta ili aspekt taktike primjenjivi u vašoj situaciji, dok taktika kao cjelina nije.

Sljedeća će vam pitanja pomoći da procijenite i prilagodite nove taktike vašoj situaciji.

Je li ta taktika primjerena za moj problem i situaciju?
S kime mogu razgovarati o prilagođavanju taktike?
S kojim bih grupama trebao razgovarati o tome?
Jesam li ikad vidio ili koristio taktiku poput ove?
Je li bila uspješna?
Zašto ili zašto nije?
Kako bi mi pomogla da ostvarim svoje ciljeve?
Bi li imala planirani učinak na moju ciljanu skupinu?
Je li se ta taktika već upotrijebila za moju ciljanu skupinu?
Koji bi mi resursi bili potrebni?
Koje resurse već imam?
Kako mogu osigurati resurse koje nemam?
S kime mogu razgovarati da bih saznao više pojedinosti o toj taktici?
Koja bih savezništva morao sklopiti da iskoristim tu taktiku?
Kako mogu sklopiti ta savezništva?
Kako bi moji protivnici mogli reagirati na tu taktiku?
Koliko bi riskantna ta taktika bila za mene ili moju organizaciju?
Jesam li spreman prihvatiti stupanj rizika koji ta taktika uključuje?
Kako mogu smanjiti rizik korištenja te taktike?
Mogu li upotrijebiti neke elemente te taktike?
Mogu li kombinirati tu taktiku s drugim taktikama?
Koji je moj Plan B?
Što ću učiniti ako ta taktika ne bude funkcionirala na način na koji očekujem?

KAKO PREDSTAVITI SVOJU TAKTIKU: PRIMJER PREZENTACIJE TAKTIK

Projekt «**Nove taktike na području ljudskih prava**» uključuje učenje i podučavanje novih taktika. Želimo da razmišljate o taktikama u svojem radu, naučite taktike iz ove knjige i podijelite svoje taktike s drugima. Razmjena taktičkih inovacija korisna je za one koji su ih osmislili (jača njihove vještine vođenja i prezentacije) i one koji iz njih uče.

Slijedi sažet opis 40-minutne prezentacije vaše taktike. Upotrijebite ovaj primjer da lakše odaberete informacije koje će najučinkovitije pomoći vašoj publici da shvati i provede vašu taktiku.

1 minuta: *Opišite svoju taktiku.*

Počnite s kratkim opisom vaše taktike. Ne zaboravite se prvo usmjeriti na taktiku, a ne na problem ili kontekst (imat ćete vremena da ih objasnite). Analizirajte definiciju taktike na str. 12 i pročitajte «Potrebu za novim taktikama» (str. 4) da bi vam to bilo jasnije.

Pronađite zanimljiv način da objasnite svojoj publici zašto je ta taktika jedinstvena, važna ili uspješna. Ispričajte kratku priču. Postavite pitanje koje će privući pozornost.

5 minuta: *Opišite kontekst.*

Želite da vaša publika shvati zašto je ta određena taktika korištena u toj situaciji. Pomognite im u tome na sljedeće načine:

Opišite trenutačne društvene probleme ili probleme iz prošlosti koji su zahtijevali reakciju, posebno one koji će pomoći drugima da shvate vašu taktiku.
Opišite kako je ta reakcija bila organizirana.
Objasnite željene rezultate primjene taktike, to jest, vaše ciljeve.
Ukratko objasnite strategiju koju ste upotrijebili i kako se u nju uklapa taktika.
Ne morate potrošiti mnogo vremena na svako od tih područja, ali ukratko spomenite svako od njih.

20 minuta: *Objasnite kako vaša taktika funkcionira.*

To je bit vaše prezentacije. Pružate svojoj publici ključne informacije koje će trebati za provedbu vaše taktike u svojim kontekstima.

Opišite korak po korak kako ste proveli taktiku. Preporučujemo da upotrijebite jedan specifičan slučaj kao primjer. Zamislite kolegu iz druge zemlje koji će pokušati primijeniti vašu taktiku. Što treba znati? Kako početi? Koliko je mnogo ljudi potrebno uključiti? Kakva mu je potpora potrebna? Koji su mu resursi potrebni?

Zapamtite ići korak po korak!

7 minuta: *Analizirajte osmišljavanje taktike.*

Razgovarajte o ciljanim skupinama: Na koja je ponašanja, institucije, politike ili pojedince taktika namjeravala utjecati? Imajte na umu da će možda postojati početne ciljane skupine i dugoročne ili krajnje ciljane skupine.

Objasnite ostvarene rezultate: Kako sudionici opisuju ishod i učinke? Upotrijebite navode ili komentare sudionika.

7 minuta: *Raspravite o tome što ste naučili i kako bi se ta taktika mogla upotrijebiti u drugom kontekstu.*

Objasnite što ste naučili iz provedbe te taktike: Što je bilo učinkovito? Što biste učinili drugačije? Što možete preporučiti drugima?

Iz vašeg iskustva, koji se čimbenici moraju uzeti u obzir prije provođenja te taktike? Koja su njezina ograničenja?

Ako ste svjesni drugih načina primjene taktike, ukratko objasnite kako je provedena na drugačiji način i zašto.

BRIGA ZA SEBE: KAKO SE POBRINUTI ZA VAŠE NAJDRAGOCJENIJE RESURSE

Ako se bavite napornim poslom promicanja i zaštite ljudskih prava, možda ćete raditi mnogo sati na dan u opasnim situacijama. Možda ćete biti izloženi mučnim prizorima, zvukovima i pričama koje je teško podnijeti. To može izazvati traumu ili stres, bez obzira proživljavate li ta iskustva izravno ili preko drugih osoba.

Ljudi se suočavaju sa stresom na mnoge načine. Neki pokušavaju napornije raditi na štetu svojih obitelji i prijatelja ili odluče da im je dosta i često mijenjaju zaposlenja ili volonterske poslove. Neki mogu pušiti više cigareta ili češće i više piti. Neki mogu zaboraviti da postoje pozitivna iskustva i uvjeriti se da se ne bi trebali zabavljati dok drugi pate.

Da biste sačuvali svoju snagu, predanost i radost u obavljanju svojeg posla, morate se riješiti nezdravog stresa (Nije sav stres nezdrav! Ponekad nas stres potiče da bolje obavljamo svoj posao.).

Osnove brige o sebi

Osnove brige o sebi su Svijest, Ravnoteža i Povezanost (Saakvitne & Pearlman, 1996.).

Svijest

Najprije morate utvrditi znakove i simptome nezdravog stresa i učinke traume (bez obzira proživljavate li je izravno ili neizravno). To zahtijeva svijest.

Budite svjesni svojeg tijela: Razbolijevate li se češće, osjećate li se napeto, brže osjetite ljutnju ili nezadovoljstvo?

Budite svjesni svojih odnosa: Odvajate li vrijeme za ljude koje volite i dopuštate li da oni odvoje vrijeme za vas?

Budite svjesni promjena koje vam se događaju: Jeste li prestali uživati u hobijima ili aktivnostima koje su vam pomagale da se opustite ili povežete i provodite vrijeme s obitelji i prijateljima? Jesu li se promijenila vaša uvjerenja, o vašoj vjeri i drugim ljudima? Promatrate li svijet na drugačiji način?

Ravnoteža

Pronađite ravnotežu između različitih vrsta aktivnosti, uključujući posao, privatni i obiteljski život, odmor i slobodno vrijeme.

Bit ćete produktivniji kad ste imali priliku odmoriti se i opustiti. Ono što vama pomaže da se opustite možda neće pomoći vašim članovima obitelji i kolegama. Važno je da načini na koje se opuštate nisu štetni za vaše zdravlje i blagostanje ili za međuljudske odnose koji su vam važni. Kad postanete svjesni da gubite ravnotežu u svojem životu, to vam daje priliku za promjene.

Povezanost

Izgradite odnose potpore s vašim suradnicima, prijateljima, obitelji i zajednicom.

Svi vaši napori da izgradite bolje društvo bit će besmisleni ako na tom putu ne izgradite pozitivne i zdrave odnose. Kad osjetite da gubite povezanost s osobama koje su vam važne, to vam pruža mogućnost da razmišljate i djelujete na način koji će vratiti ravnotežu u vaš život.

Kako razgovarati o brizi o sebi u vašoj organizaciji

Za vašu organizaciju može biti veoma korisno da odvoji vrijeme za raspravu o načinima na koje podnosite – pojedinačno i kolektivno – stres koji donosi rad na ljudskim pravima. Upotrijebite bilo koja od sljedećih pitanja da otvorite raspravu u parovima, malim skupinama ili s organizacijom u cjelini.

Recite što vam se sviđa u radu na ljudskim pravima. Zašto i dalje ulažete dragocjeno vrijeme, energiju i resurse u taj posao?
Recite u čemu uživate izvan vašeg posla. Odvajate li vremena za to?
Podijelite s drugima iskustvo koje vas je natjeralo da promijenite način na koji promatrate sebe, svoju obitelj, svoju zajednicu, svoju zemlju ili nešto drugo.
Recite što primjećujete kod sebe kad ste preopterećeni, umorni, nezadovoljni ili ljuti. Kako se pokušavate nositi s tim osjećajima i situacijama? Uključujete li u to druge osobe? Pomaže li vam to ili pogoršava situaciju?
Podijelite s drugima što primjećujete kod grupe kad se razina stresa poveća. Kako se vi kao grupa s time nosite?
Prisjetite se kad ste osjetili da imate ili nemate potporu vaše obitelji za obavljanje svojeg posla. Što su učinili da vam pomognu ili otežaju situaciju?
Prisjetite se kad ste osjetili da imate ili nemate potporu vaših kolega u obavljanju svojeg posla. Što su učinili da vam pomognu ili otežaju situaciju?
Opišite načine na koje vi kao kolege ili kao organizacija možete pomoći jedni drugima podnijeti teret rada sa žrtvama kršenja ljudskih prava ili vlastitog svjedočenja kršenjima.
Recite jednu stvar koju ćete promijeniti sad kad ste istražili osnove rješavanja stresa.

Sada ste spremni na održavanje svoje svijesti i brigu o sebi. Znae što vaši kolege čine da bi si pomogli. Odvojite vrijeme da unaprijedite te pozitivne korake i aktivnosti. Redovito raspravljajte o važnosti čuvanja našeg najdragocjenijeg resursa – nas samih!

DODATNA LITERATURA

Najbolji izvor praktičnih informacija i vještina obično su druge osobe – osobe koje su se suočile s izazovima i otkrila načine kako ih premostiti. Resurse u ovom poglavlju stvorile su osobe koje su željele podijeliti koristi od svojih iskustava.

«Resursi usmjereni na taktike» uključuju knjige, članke, internetske stranice i CD-ROM-ove o taktikama opisanim u ovoj knjizi. Većinu njih proizvele su organizacije koje su osmislile te taktike, iako postoji nekoliko iznimaka. Imajte na umu da sve taktike ne funkcioniraju u svim situacijama; resursi koje ćemo navesti su polazišta za prilagođavanje taktike vašoj situaciji, a ne vodiči ili «kuharice».

«Taktičko i strateško razmišljanje» navodi povijesnu i teorijsku literaturu te praktične vodiče za osmišljavanje strategija i provođenje taktika. Većinu tih resursa proizveli su aktivisti koji su proveli godine ili čak desetljeća u borbi za ljudska prava; zajedno oni predstavljaju bogato iskustvo o vrijednosti taktičkog i strateškog razmišljanja.

Postoji mnogo literature o toj temi, pa taj popis nije iscrpan. Ako biste željeli predložiti resurs koji bismo mogli predstaviti na našim internetskim stranicama (www.newtactics.org), koje redovito održavamo i nadopunjujemo, molimo Vas da nam pošaljete e-mail na adresu newtactics@cvt.org (kao temu navedite «prijedlog resursa»/»resource suggestion) ili se poslužite obrascem na www.newtactics.org.

Projekt «Nove taktike na području ljudskih prava» – www.newtactics.org

Tactical Notebook Series [online]. Minneapolis: Center for Victims of Torture [zadnja izmjena u ožujku 2004: citirano u ožujku 2004.]. Dostupno na World Wide Web: (<http://www.newtactics.org/main.php/ToolsforAction/TacticalNotebooks>)

Niz vodiča s više od 20 stranica koje detaljno opisuju provedbu određenih taktika, čimbenike koji su utjecali na njihovu upotrebu i izazove.

Tactic Database [online]. Minneapolis: Center for Victims of Torture [zadnja izmjena u ožujku 2004.: citirano u ožujku 2004.]. Dostupno na World Wide Web: (<http://database.newtactics.org/NewTactics/Default.aspx>)

Pretraživa baza podataka koja se stalno povećava – sadrži više od 100 inovativnih taktika koje se koriste diljem svijeta.

RESURSI USMJERENI NA TAKTIKE

TAKTIKE PREVENCIJE

Taktike tjelesne zaštite

Mahony, Liam i Luis Enrique Eguren. *Unarmed Bodyguards: International Accompaniment for the Protection of Human Rights*. Bloomfield, Conn.: Kumarian Press, 1997.

Pouke iz desetogodišnje primjene novog alata u zaštiti ljudskih prava, gdje nenaoružani međunarodni volonteri fizički prate osobe kojima se prijeti nasiljem.

Peace Brigades International Publications [online]. London: *Peace Brigades International* [zadnja izmjena u studenom 2001.: citirano u ožujku 2004.]. Dostupno na World Wide Web: (<http://www.peacebrigades.org/publications.html>)

Knjige, video materijali i studije o zaštitnoj pratnji i nenasilju. Dostupno na engleskom, francuskom i španjolskom jeziku.

Pružanje važnih informacija

Community Relations Council [online]. Belfast: Tibus [zadnja izmjena 2003.: citirano u ožujku 2004.]. Dostupno na World Wide Web: (http://www.community-relations.org.uk/about_the_council/CRC_publications/)

Popis publikacija koji se može skinuti ili nabaviti, uključujući Action Against Intimidation — Information and Advice Manual, Anti-Sectarianism in Voluntary and Community Sectors, Approaches to Community Relations Work.

Hall, Michael, ur. *It's Good to Talk; The experiences of the Springfield Mobile Phone Network*. Letak. Newtownabbey: Island Publications, 2003.

Opisuje mrežu mobilnih telefona koja omogućuje aktivistima u zajednici da smanje učestalost nasilja na graničnim područjima.

Kako onemogućiti kršenja ljudskih prava

Nevitte, Neil i Santiago A. Canton. "The Rise of Election Monitoring: The Role of Domestic Observers." *Journal of Democracy*. (1997): 47–61.

Prikazi brojnih domaćih organizacija i kampanja za nadziranje izbora (u 12 zemalja od Južne Azije i Južne Amerike do Zapadne obale i istočne Europe).

Stoddard, Michael. *NDI Handbook: How Domestic Organizations Monitor Elections: An A to Z Guide*. Washington, DC: National Democratic Institute for International Affairs, 1995.

Detaljni vodič za pokretanje i provedbu nacionalnog programa praćenja izbora.

Traditional Ecological Knowledge * Prior Art Database [online]. Washington, DC: Science & Human Rights Program, American Association for the Advancement of Science [zadnja izmjena listopad 2003.: citirano u ožujku 2004.]. Dostupno na World Wide Web: (<http://ip.aaas.org/tekindex.nsf>)

Pretraživo kazalo internetske javne dokumentacije o starosjedilačkom znanju i upotrebi biljaka.

TAKTIKE INTERVENCIJE

Taktike otpora

O'Rourke, Dara i Gregg P. Macey. "Community Environmental Policing: Assessing New Strategies of Public Participation in Environmental Regulation" [online]. Journal of Policy Analysis and Management. (2003): 383–414. Dostupno na World Wide Web: (http://www.bucketbrigade.net/downloads/community_environmental_policing.pdf)

Izveštaj koji procjenjuje sudjelovanje javnosti u nadzoru zaštite okoliša putem «brigada vedara», uključujući korake za provedbu, učinak i pouke.

Selected Writings on MKSS and Right to Information Campaign in India. [CD-ROM] Rajasthan: Mazdoor Kisaan Shakti Sangathan, 2003.

Koristi modele borbe i konstruktivne akcije za poboljšanje života siromašnog stanovništva u ruralnim područjima.

"Tips and Tools for Organizing Resolutions in Defense of the Bill of Rights." Bill of Rights Defense Committee [online]. Northampton, Mass.: BORDC. ca. 2002 [zadnja izmjena 2004.: citirano u ožujku 2004.]. Dostupno na World Wide Web: (<http://www.bordc.org/Tools.htm>)

Alati koje koristi nekoliko stotina zajednica u SAD-u da bi prosvjedovale protiv ugrožavanja ljudskih prava.

Taktike hitne akcije i fizičke intervencije

Treatment Action Campaign [online]. Muizenberg: TAC [zadnja izmjena 16. ožujka 2004.]. Dostupno na World Wide Web: (<http://www.tac.org.za/>)

Iscrpna internetska knjižnica dokumenata vezanih za HIV/sidu, farmaceutske tvrtke i autorska prava.

Taktike uvjeravanja

Coetzee, Erika i Shirley Robinson. *Measuring the Impact of Public Spending*. Cape Town: Idasa, 2000.

Pruž a okvir za razmišljanje o načinima mjerenja učinaka javnog trošenja, uključujući alate za razvijanje strategije praćenja i nadzora. Naručite na Internetu na www.idasa.org.za.

Fölscher, Alta. *Budget Transparency and Participation: Five African Case Studies*. Cape Town: Idasa, 2002.

Istražuje transparentnost proračuna u Gani, Keniji, Nigeriji, Zambiji i Južnoj Africi u potrazi za informacijama koje su potrebne da bi se procijenila veza između političkih prioriteta, trošenja vlade i pružanja usluga. Naručite na Internetu na www.idasa.org.za.

The International Budget Project [online]. Washington, DC: The Center on Budget and Policy Priorities [citirano u ožujku 2004.]. Dostupno na World Wide Web: (<http://www.internationalbudget.org/resources/howto/index.htm>)

Zbirka preporučenih internetskih resursa za primijenjenu analizu proračuna, uključujući upute i savjete.

Taktike poticaja

Liubicic, Robert. "Corporate Codes of Conduct and Product Labeling Schemes: The Limits and Possibilities of Promoting International Labor Rights Through Private Initiatives." *Law and Policy in International Business* 30 (1998): 111–158.

Istražuje privatne inicijative poslovnog sektora čiji je cilj promicati radnička prava (posebno pravilnike o radu i načela etiketiranja). Članak preporučuje standardizaciju i učinkovite režime praćenja i nadzora da bi pravilnici o radu i načela etiketiranja bili učinkovitiji.

The Proxy Resolutions Book. New York: Interfaith Center on Corporate Responsibility, 2004.

Integralni tekstovi društveno odgovornih rezolucija dioničara podnesenih na godišnjim sastancima tvrtke 2004. godine. Područja: zdravstvo, financije, nejednakost plaća, globalno zatopljenje, hrana i voda, militarizam, ljudska prava i standardi prodaje. Dostupno na www.iccr.org.

TAKTIKE OPORAVKA I OBNOVE

Sjećanja na okrutnosti

Bloomfield, David, Teresa Barnes i Luc Huyse, ur. *Reconciliation After Violent Conflict: A Handbook* [online]. Stockholm, Sweden: International Institute for Democracy and Electoral Assistance (International IDEA), 2003 [citirano u travnju 2004.]. Dostupno na World Wide Web: (http://www.idea.int/conflict/reconciliation/reconciliation_full.pdf)

Ovaj praktičan priručnik za informiranje, pomoć i potporu građanima i vođama u kontekstima nakon razdoblja nasilja dokumentira procese pomirenja, strategije izgradnje odnosa i strukture suživota.

Hayner, Priscilla B. "The Contribution of Truth Commissions." *An End to Torture: Strategies for its Eradication*. London i New York: Zed Books, 1995.

Istraživanje komisija za istinu i njihovih učinaka i ograničenja u izvještavanju o počinjenim kršenjima ljudskih prava i sprečavanju budućih (posebno mučenja).

Hayner, Priscilla B. *Unspeakable Truths: Confronting State Terror and Atrocities*. New York: Routledge, 2002.

Istražuje 20 velikih komisija za istinu diljem svijeta, s posebnim naglaskom na Južnoafričku Republiku, Salvador, Argentinu, Čile i Gvatemalu.

International Center for Transitional Justice [online]. New York: International Center for Transitional Justice [citirano u ožujku 2004.]. Dostupno na World Wide Web: (<http://www.ictj.org/>)

Pomaže zemljama koje žele utvrditi odgovornost za masovne teške zločine ili kršenja ljudskih prava. Strategije se sastoje od 5 glavnih elemenata: progon počinitelja, dokumentiranje kršenja izvansudskim sredstvima kao što su komisije za istinu, reforma represivnih institucija, pružanje odštete žrtvama i promicanje pomirenja.

Kritz, Neil J., ur. *Transitional Justice: How Emerging Democracies Reckon with Former Regimes*. Washington, DC: United States Institute of Peace, 1995.

Iscrpna i temeljita literatura u tri sveska. Prvi se bavi općim pitanjima, drugi istražuje nacionalne studije, a treći analizira zakone, presude i izvještaje.

Otras Voces de la Historia. [CD-ROM] Buenos Aires: *Memoria Abierta*, 2002.

Dokumentira državni terorizam u Argentinu između 1976. i 1983. godine.

The Truth Commission Project [online]. Cambridge, MA: The Truth Commission Project [citirano u ožujku 2004.]. Dostupno na World Wide Web: (<http://www.truthcommission.org/>)

Iscrpno istraživanje pet najuspješnijih komisija za istinu u posljednjih 25 godina: u Argentinu, Čileu, Salvadoru, Južnoafričkoj Republici i Gvatemali.

Osnaživanje pojedinaca i zajednica

Pranis, Kay, Barry Stuart i Mark Wedge. *Peacemaking Circles*. St. Paul: Living Justice Press, 2003.

Predstavlja iskustva kao potporu pionirskom radu koji mnogi pripadnici zajednice i stručnjaci za kazneno pravo provode diljem svijeta s ciljem pronalaženja pozitivnije i konstruktivnije reakcije na zločine.

Jaranson, James M i Michael K. Popkin, ur. *Caring for Victims of Torture*. Washington, DC: American Psychiatric Press, Inc, 1998.

Kolektivna znanja međunarodnih stručnjaka o liječenju žrtava vladinih mučenja, od kojih su svi cijenjeni liječnici i pioniri na području traumatskog stresa.

Nadoknada štete

International Labor Rights Fund. International Labor Rights Fund [online]. Ožujak 2003. Dostupno na World Wide Web: (<http://www.laborrights.org/>)

Izvještaji, dokumenti i knjige o radničkim pravima koji se mogu skinuti s Interneta ili kupiti, uključujući The Alien Tort Claims Act — A Vital Tool for Preventing Corporations from Violating Fundamental Human Rights autora Terryja Collingswortha.

Violence Against Women in War Bibliography. VAWwNET. Violence Against Women in War [online]. Ožujak 2003. Dostupno na World Wide Web: (<http://www1.jca.apc.org/vaww-net-japan/english/resources/bibliography.html>) Bibliografija izvještaja o ženskim pravima, seksualnom ropstvu i međunarodnim zakonima vezanima za te teme.

IZGRADNJA KULTURA I INSTITUCIJA LJUDSKIH PRAVA

Razvijanje novih skupina potpore

Levi, Robin. "Local Implementation of the UN Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)." WILD, 1999. Dostupno na World Wide Web: (http://www.wildforhumanrights.org/local_implement%20_paper.html)

Vodič za osobe koje razmatraju mogućnost usvajanja zakona koji provodi načela Konvencije za ukidanje svih oblika diskriminacije nad ženama u svojim gradovima.

Taktike suradnje

Stern, Katherine. *Techniques of Independent Monitoring in Guatemala and El Salvador*. New York: Lawyers Committee for Human Rights, 2002 [citirano u ožujku 2004.]. Dostupno na World Wide Web: (<http://www.coverco.org/eng/media/Approved-Public-Report.pdf>)

Praktičan izvještaj o tome kako COVERCO i GMIES provode svoje aktivnosti, s naglaskom na to kako se volonteri educiraju o svakodnevnim, praktičnim pojedinostima svojeg posla.

Youngers, Coletta A. i Susan C. Peacock. *Peru's Coordinadora Nacional de Derechos Humanos: A Case Study of Coalition Building*. Washington Office on Latin America, listopad 2002. Dostupno na World Wide Web: (http://www.wola.org/publications/peru_Coordinadora_eng.pdf)

Istražuje povijest kršenja ljudskih prava u Peruu i uspjeh Koordinacije u zagovaračkim kampanjama i izgradnji koalicije, s naglaskom na rad i postignuća organizacije u posljednjih 15 godina.

Jačanje kapaciteta

Human Rights Institution-Building: A Handbook on Establishing and Sustaining Human Rights Organizations. New York: Forefront Publications, 1994.

Vodič za uspostavljanje organizacijskih procedura i struktura za sprečavanje i borbu protiv institucionalnih problema.

Video for Change [online]. New York: WITNESS [citirano u ožujku 2004.]. Dostupno na World Wide Web: (<http://www.witness.org>)

Edukativni video materijal za aktiviste za ljudska prava, koji pokazuje kako mogu upotrijebiti video i komunikacijsku tehnologiju za promicanje svojih ciljeva. Popraćen priručnikom. Može se naručiti ili skinuti s Interneta.

Taktike podizanja svijesti

Cairo Institute for Human Rights [online] [citirano u ožujku 2004.]. Dostupno na World Wide Web: (<http://www.cihrs.org/BOOKS/booksHome.htm>)

Izdaje edukativne materijale o ljudskim pravima i umjetnostima za arapske udruge za ljudska prava.

TAKTIČKO I STRATEŠKO RAZMIŠLJANJE

Povijest i teorija

Ackerman, Peter i Christopher Kruegler. *Strategic Nonviolent Conflict: The Dynamics of People Power in the Twentieth Century*. Westport: Praeger Publishers, 1994.

Teorijska i povijesna procjena važnosti strategije u uspješnim nenasilnim pokretima otpora.

Ackerman, Peter i Jack Duvall. *A Force More Powerful: A Century of Nonviolent Conflict*. New York: St. Martin's Press, 2000.

Istražuje kako su narodni pokreti koristili nenasilna sredstva da svrgnu diktatore, odupru se vojnim osvajačima i zaštite ljudska prava. Jack Duval režirao je prateći film istog naslova.

Johnson, Douglas A. i Kate Kelsch. "Tactical Innovations for Human Rights." *Effective Strategies for Protecting Human Rights*, David R. Barnhizer, ur. Dartmouth Pub Co., 2002.

Istražuje važnost taktičkog razmišljanja u borbi za ljudska prava i uključuje osam kratkih analiza slučaja učinkovite taktike.

Keck, Margaret E. i Kathryn Sikkink. *Activists Beyond Borders*. New York: Cornell University Press, 1998.

Istražuje mreže aktivista koje se udružuju i djeluju preko nacionalnih granica da bi ciljale međunarodne organizacije ili politike određenih država.

Risse, Thomas, Stephen C. Ropp i Kathryn Sikkink. *The Power of Human Rights: International Norms and Domestic Change*. New York: Cambridge University Press, 1999.

Procjenjuje učinak tih normi na postupke nacionalnih vlada u mnogim dijelovima svijeta.

Sharp, Gene. *From Dictatorship to Democracy: A Conceptual Framework for Liberation*. Boston: Albert Einstein Institution, 1993.

Usmjeruje se na generički problem kako uništiti diktaturu i spriječiti uspon nove.

Sharp, Gene. There are Realistic Alternatives [online]. Boston, MA: The Albert Einstein Institution, 2003 [citirano u ožujku 2004.]. Dostupno na World Wide Web: (<http://65.109.42.80/organizations/org/TARA.pdf>)

Kratki uvod u nenasilnu borbu i strateško razmišljanje.

Praktični vodiči

Alexander, Sylvia. *Generating Local Resources: Case Histories and Methods for Supporting Human Rights Organizations In-Country*. New York: Forefront Publications, 1996.

Vodič za strategije koje omogućuju organizacijama za ljudska prava da pronađu i zadrže domaće izvore financiranja.

Alexander, Sylvia. *A Handbook of Practical Strategies for Local Human Rights Groups*. New York: Forefront Publications, 1999.

Rasprava o strategijama koje se koriste da bi se premostili različiti izazovi, od prijetnji i nasilja do izgradnje savezništava i povezivanja s međunarodnom zajednicom, popraćeno primjerima iz svih dijelova svijeta.

Bobo, Kim, Jackie Kendall i Steve Max. *Organizing for Social Change: A Manual for Activists in the 1990s*. Santa Ana: Seven Locks Press, 1991.

Priručnik o temeljnim tehnikama organiziranja i metodama izgradnje uspješne organizacije izravne akcije.

Circle of Rights. Economic Social & Cultural Rights Activism: A Training Resource [online]. Minneapolis: Human Rights Resource Center, 2000 [citirano u ožujku 2004.]. Dostupno na World Wide Web: (<http://www1.umn.edu/humanrts/edumat/IHRIP/circle/toc.htm>)

Detaljan prikaz ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava i vodič za trenere i aktiviste o korisnim strategijama i taktikama čiji je cilj promicanje i zaštita prava kroz nacionalne i međunarodne organizacije.

Johnson, Douglas A. "Confronting Corporate Power: Strategies and Phases of the Nestlé Boycott." *Research in Corporate Social Performance and Policy* 8 (1986): 323–344.

Detaljan prikaz strategija i taktika korištenih tijekom bojkota Nestléa kasnih 1970-ih.

Kehler, Randall, Andrea Ayvazian i Ben Senturia. *Thinking Strategically: A Primer on Long-Range Strategic Planning for Grassroots Peace and Justice Organizations*. Amherst: Peace Development Fund.

Vodič za strateško planiranje koji opisuje korake u procesu planiranja (utvrđivanje ciljeva, definiranje misije i razvijanje strategije) te mjere za uspostavljanje odgovornosti, podjelu obveza, utvrđivanje taktika i vremensko planiranje aktivnosti. Možete ga besplatno skinuti s Interneta na www.newvisionsproject.org/ThiStrat.pdf.

McChesney, Allan. *Promoting and Defending Economic, Social, and Cultural Rights: A Handbook* [online]. Washington, DC: Association for the Advancement of Science, 2000 [citirano u ožujku 2004.]. Dostupno na World Wide Web: (<http://shr.aas.org/escr/handbook/>)

Resurs za udruge i druge aktivne pripadnike civilnog društva koji žele spriječiti ili zaustaviti kršenja ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava i promicati ostvarenje tih prava na nacionalnoj i međunarodnoj razini.

Milne, Paul i Glen Schneider. *The Effective Action Concept: A Value-Based Tool for Social Good and Personal Power*. San Diego: Institute for Effective Action, 1992.

Alat za planiranje i upravljanje s ciljem svjesnog pokretanja promjena na osobnoj ili društvenoj razini.

Sharp, Gene. *198 Methods of Nonviolent Action*. Boston: 1973. Dostupno na World Wide Web: (<http://www.peacemagazine.org/198.htm>)

Jednostavan i dojmljiv popis načina na koji možete doprijeti do svoje ciljane publike, poslati željenu poruku i pokrenuti promjene.

"Using the Internet Strategically." The Association for Progressive Communications [citirano u ožujku 2004.]. Dostupno na World Wide Web: (<http://www.apc.org/english/capacity/strategy/index.shtml>)

Prikazi organizacija civilnog društva koje koriste tehnologiju i Internet za promicanje ljudskih prava.

Ljudska prava u poslovnom sektoru

Business for Social Responsibility [online]. San Francisco: Business for Social Responsibility. [citirano u ožujku 2004.]. Dostupno na World Wide Web: (<http://www.bsc.org>)

Zbirka alata i praktičnih smjernica za odgovorne poslovne prakse, uključujući opise taktika za promicanje ljudskih prava u poslovnom sektoru.

By the Sweat & Toil of Children: Efforts to Eliminate Child Labor (volume V) [online]. U.S. Department of Labor Bureau of International Labor Affairs, 1998 [citirano u ožujku

2004.]. Dostupno na World Wide Web:
(<http://www.dol.gov/ILAB/media/reports/iclp/sweat5/overview.htm>)

Niz godišnjih izvješća na zahtjev Kongresa koji analiziraju rad djece u 16 zemalja u razvoju te razinu i vrste djelovanja s ciljem borbe protiv izrabljivanja djece.

An Economic Consideration of Child Labor [online]. U.S. Department of Labor Bureau of International Labor Affairs, 2000 [citirano u ožujku 2004.]. Dostupno na World Wide Web: (<http://www.dol.gov/ILAB/media/reports/iclp/sweat6/overview.htm>)

Taj šesti izvještaj u sklopu *By the Sweat and Toil of Children* istražuje ekonomske koristi ukidanja dječjeg rada i povećanog upisivanja djece u školu.

Frankental, Peter i Frances House. *Human Rights: Is It Any of Your Business?* London: *Amnesty International* i The Prince of Wales Business Leaders Forum, 2001.

Informacije o pitanjima ljudskih prava s kojima se suočava poslovni sektor i rasprava o načinima na koje poslovne tvrtke mogu spriječiti kršenja ljudskih prava, npr. kroz aktivizam dioničara, povećanu transparentnost ili zakonske propise.

The Human Rights and Business Project [online]. Copenhagen: Danish Institute for Human Rights [citirano u ožujku 2004.]. Dostupno na World Wide Web: (<http://www.humanrightsbusiness.org/>)

Mjesto razmjene vijesti i resursa o pitanjima ljudskih prava i poslovnog sektora, uključujući jedinstvenu Procjenu poštivanja ljudskih prava, dijagnostički test koji se sastoji od više od 1000 pokazatelja.

Unleashing Entrepreneurship: Making Business Work for the Poor. Izvještaj Glavnom tajniku UN-a, Komisija za privatni sektor i razvoj.

Preporuke koje omogućuju poslovnim tvrtkama da promiču razvoj.